

LEXIKA SLOVENSKÝCH TERÉNNYCH NÁZVOV

(Koncepcia lexikografického spracovania)

Iveta Valentová

Slovak Academic Press, s. r. o.

Jazykovedný ústav Ludovíta Štúra Slovenskej akadémie vied

Vedecký redaktor:
Doc. PhDr. Juraj Hladký, PhD.

Redakcia hesiel:
† PhDr. Milan Majtán, DrSc.
Doc. PhDr. Juraj Hladký, PhD.

Recenzenti:
Prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.
PhDr. Milan Harvalík, Ph.D.

LEXIKA SLOVENSKÝCH TERÉNNYCH NÁZVOV
(Koncepcia lexikografického spracovania)

Iveta Valentová

Bratislava 2018

LEXIKA SLOVENSKÝCH TERÉNNYCH NÁZVOV

(Koncepcia lexikografického spracovania)

Mgr. Iveta Valentová, PhD.

Návrh obálky: Ing. Daniela Stušková Ambrózy
Počítačové spracovanie materiálov a príprava tlačových
podkladov: Mgr. Vladimír Radik
Prvé vydanie. Počet strán 220.
Vydavateľstvo SAP – Slovak Academic Press, s. r. o., 2018

Publikácia vznikla s podporou grantového projektu VEGA č. 2/0021/17
Výskum lexiky slovenských terénnych názvov – 2. etapa.

© Iveta Valentová
© Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied

ISBN 978-80-89607-69-3

OBSAH

<i>Úvod</i>	7
1. Všeobecná charakteristika slovníka, jeho význam a využitie.....	9
1.1. Toponomastická terminológia.....	10
1.1.1. Meno a názov	10
1.1.2. Toponymum, geografický názov, zemepisný názov	11
1.1.3. Makrotoponymum – mikrotoponymum.....	12
1.1.4. Ojknymum, osadný, miestny názov – anojkonymum, terénný názov	14
1.1.5. Štandardizovaný a neštandardizovaný názov	17
1.2. Druhy objektov pomenovaných terénnymi názvami.....	19
1.3. Charakteristika druhu slovníka.....	22
1.4. Ciele, význam a využitie lexikografického spracovania terénnych názvov	25
1.4.1. Ciele lexikografického spracovania	25
1.4.2. Význam anojkonymie pre jazykovedné disciplíny	26
1.4.3. Využitie terénnych názvov pre iné vedné disciplíny	28
2. Výskum a história spracovania terénnych názvov	33
2.1. Genéza výskumu a spracovania terénnych názvov na Slovensku.....	34
2.1.1. Heuristický terénný výskum, súpis a triedenie anojkronymického materiálu.....	34
2.1.2. Problematica štandardizácie nesídelných názvov	43
2.1.3. Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov	51
2.2. Výskum terénnych názvov v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku.....	63
2.3. České anojkronymické slovníky	65
2.3.1. Slovník pomístních jmen v Čechách.....	66
2.3.2. Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku	69
2.4. Teoreticko-metodologické východiská	72
3. Štruktúra heslovej state a zásady jej koncipovania.....	75
3.1. Heslové slovo	76
3.1.1. Utváranie heslového slova	76
3.1.2. Zásady úprav heslového slova do spisovnej slovenčiny	78
3.1.3. Frekvencia heslového slova v názvoch	80
3.1.4. Slovnodruhová a gramatická charakteristika.....	80
3.1.5. Hláškové varianty	81

3.2. Súpis terénnych názvov	81
3.2.1. Zásady úprav terénnych názvov do spisovnej slovenčiny	82
3.2.2. Frekvencia terénnych názvov	110
3.2.3. Usporiadanie terénnych názvov	110
3.3. Druhy objektov a ich frekvencia	112
3.4. Lokalita	113
3.5. Výklad	114
3.6. Mapy.....	116
4. Typy hesiel.....	119
4.1. Základné heslá.....	120
4.1.1. Heslá s 1 – 5 dokladmi terénnych názvov	120
4.1.2. Heslá so 6 a viac dokladmi terénnych názvov	120
4.2. Zložené heslá	121
4.2.1. Heslové slová oddelené jednou lomkou	121
4.2.2. Heslové slová oddelené dvoma lomkami	122
4.3. Odkazové heslá.....	124
5. Súpis hesiel na písmeno A	125
Zhrnutie	177
Summary.....	181
Použitá literatúra	185
Literatúra podľa skratiek.....	203
Pramenná základňa	209
Všeobecné skratky	215
Skratky okresov	219

Úvod

Slovenská onomastika od zakladajúcej schôdze Slovenskej onomastickej komisie v roku 1964 prešla veľký kus cesty. Zozbierala sa, spracovala sa alebo sa začala spracúvať značná časť slovenskej onymie, vytvorili sa priekopnícke teoretické východiská a špecifická onomastická metodológia zameraná najmä na modelovanie vlastných mien. Vyrástlo mnoho jazykovedcov – onomastikov, ktorí prezentujú výsledky svojich vedeckých výskumov doma i v zahraničí, a rozvinula sa medzinárodná spolupráca. Jednou z mnohých úloh slovenskej onomastiky bolo aj syntetické spracúvanie terénnych názvov. Výsledky heuristického a dotazníkového výskumu slovenskej toponymie zo šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov minulého storočia spolu s vyexcerpovaným anojkonymickým materiálom boli predbežne spracované formou lístkových kartoték a pracovných máp. Po rokoch sa konečne dočkali lexikografického spracovania. Pri zostavovaní koncepcie sa vzhľadom na súčasné možnosti mohli využiť nielen dlhoročne budované moderne teoretické onomastické východiská, predbežné analýzy toponymického materiálu v početných štúdiách a monografiách slovenských onomastikov, predovšetkým v prácach Jána Stanislava, Vincenta Blanára a Milana Majtána, a skúsenosti z českých anojkonymických slovníkov, ale aj najmodernejšie spôsoby digitálneho spracovania.

Publikácia *Lexika slovenských terénnych názvov* obsahuje koncepciu knižného a digitálneho lexikografického a areálového spracovania apelatívnej a proprietálnej lexiky slovenských a do slovenského jazyka adaptovaných terénnych názov a súpis hesiel, ktoré začínajú na písmeno A. V práci sa uvádzajú základné teoretické a metodologické východiská, charakteristika histórie výskumu a spracovania slovenských terénnych názvov na Slovensku a v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku, stručný opis českých anojkonymických slovníkov, význam výskumu a syntetického spracovania slovenských terénnych názvov, ich širšie spoločenské využitie a možnosti rozvoja výskumu a ďalšieho spracovania do budúcnosti. Zo širšieho teoreticko-metodologického pohľadu sa podrobnejšie analyzujú problematickejšie javy a zásady koncepcie, napr. úprava názvov v heslových statiah do spisovnej podoby a s tým súvisiace určité sporné otázky týkajúce sa štandardizácie geografického názvoslovia, úprava a koncipovanie názvov so spojkou a alebo terénne názvy z osobných mien ap. Pri niektorých zásadách koncipovania heslových statí sa prihliada na význam a funkčnosť určitého spôsobu spracovania z hľadiska digitalizácie a možností komparatívneho výskumu.

Cieľom klasického knižného i digitálneho slovníka je sprístupniť tento vzácný toponymický materiál z celého slovenského územia, ktorý doteraz bolo možné študovať iba prostredníctvom lístkových kartoték v priestoroch Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, širšej odbornej i laickej verejnosti. Jednotlivé slovníkové state sa postupne po zapracovaní redakčných pripomienok sprístupňujú na internetovej stránke Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV. Na podrobnejšie štúdium slovenských terénnych názvov bude slúžiť klasická papierová kartotéka a interaktívna digitálna databáza, ktoré budú k dispozícii zatiaľ na interné účely.

Slová vdakys patria najmä PhDr. Milene Šípkovej, CSc., a PhDr. Libuši Čižmárovej, CSc., z dialektologického oddelenia Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brne a programátorovi Mgr. Martinovi Povolnému za poskytnutie a udržiavanie softvérového vybavenia a s ním aj koncepcie digitálneho spracovania terénnych názvov, prof. PhDr. Pavlovi Žigovi, CSc., prof. PhDr. Rudolfovi Šrámkovi, CSc., dr. h.c., PhDr. Milanovi Harvalíkovi, Ph.D., a doc. PhDr. Jurajovi Hladkému, PhD., za konzultácie a pripomienky pri tvorení a úpravách zásad koncepcie lexikografického a areálového spracovania slovenských terénnych názvov. Osobitná vdaka patrí PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., ktorý už žiaľ nie je medzi nami, ale do poslednej chvíle nám nezištné pomáhal cennými radami, usmerňoval pri zostavovaní koncepcie a písaní textu publikácie a zredigoval všetky heslá začínajúce na písmeno A. Rovnako treba vysloviť poděkovanie vedeniu Jazykovednému ústavu Ľudovíta Štúra SAV a grantovej agentúre Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA za poskytnuté finančné prostriedky.

1.

**Všeobecná charakteristika slovníka,
jeho význam a využitie**

1.1. Toponomastická terminológia

Toponomastika predstavuje jednu z hlavných onomastických subdisciplín, ktorej cieľom je výskum toponymie a ktorá má svoju vlastnú odbornú terminológiu. Na úvod pokladáme za potrebné uviesť a aspoň stručne definovať niektoré základné taxonomické toponomastické termíny, ktoré sú relevantné vzhľadom na riešenú problematiku, a ich vývin v slovenskej onomastike. Dôvodom bližej charakteristiky týchto termínov je predovšetkým to, že v staršej onomastickej literatúre sa uvádzajú rôzne termíny pre rovnaký druh názvov toponymických objektov a toponomastická terminológia z hľadiska svojej špecifickosti nemusí byť úplne známa širšej lingvistickej obci a inej odbornej i laickej verejnosti. Pri termínoch a ich definíciiach budeme vychádzať zo slovanských príručiek onomastickej terminológie (Svoboda a kol., 1973, 1983), ale budeme prihliadať aj na skutočnosť, že za takmer 40 – 50-ročné obdobie od ich publikovania sa v slovenskej onomastike niektoré termíny vyvíjali a ustálili inak, ako sa v nich uvádzajú, čoho príkladom je aj termín *terénny názov* (pozri kapitolu 1.1.4.).

1.1.1. Meno a názov

Pri označovaní jednotlivých druhov vlastných mien sa možno stretnúť najmä so základnými termínnimi *meno*, *názov*. Vo všeobecnosti sa v domácej lingvistickej terminológii najmä pri označovaní druhov podstatných mien využíva termín *meno: všeobecné podstatné meno, vlastné podstatné meno, vlastné meno*. V staršej českej lingvistickej literatúre sa rozlišovali termíny *vlastné meno* a *vlastný názov* (porov. napr. *Pravidla českého pravopisu*, 1957). Pod vlastnými menami sa rozumeli mená, ktoré nemajú samy osobe druhový význam, ale označujú určitú jednotlivinu vnútri daného druhu, kym pod vlastnými názvami bolo treba rozumieť pomenovania, ktoré svojou podstatou označujú druh a iba zastupujú pravé vlastné mená. V. Blanár s takýmto rozlišovaním vlastných mien a vlastných názvov nesúhlasil a k príprave súpisu onomastickej terminológie odporučil vychádzať pri normovaní onomastických termínov zo všeobecných zásad jazykovednej terminológie (Blanár, 1962, s. 279, 182; 1963, s. 211; porov. aj Dvonč, 1966). J. Svoboda (1963, s. 262) v poznámkach k súpisu slovanskéj onomastickej terminológie odporučil zvážiť terminologické využívanie významovo blízkych slov *meno*, *názov* a *pomenovanie* a príslušných ekvivalentov v ostatných jazykoch. V českej jazykovednej literatúre sa týmto termínom venoval napr. M. Dokulil (1960, 1977). Ich používanie na označovanie jednotlivých druhov vlastných mien v slovenskej jazykovednej literatúre šesťdesiatych rokov i v starších prácrach, príručkách a pravopisných pravidlach si podrobnejšie všímal L. Dvonč (1966). Zistil, že v skúmanom období bolo používanie týchto termínov značne roz-

kolísané, ale v posledných prácach sa čoraz sústavnejšie používal na označenie ľudí a živých bytostí termín *meno*, kým na označenie vecí sa čoraz viac ustaľoval termín *názov*, pričom proti používaniu termínu *meno* pri osadných, miestnych názvoch sa stal hlavne R. Krajčovič (Dvonč, 1966, s. 222). Na tieto zistenia nadviazal V. Blanár (1967, s. 163) a pri príprave návrhu základnej slovenskej onomastickej terminológie do príručky slovanskej onomastickej terminológie odlišil termín *meno* (vo vzťahu na osoby, napr. osobné meno) a *názov* (vo vzťahu na veci, napr. zemepisný názov). M. Majtán (1973, s. 113) uviedol, že termíny *meno* (pri označovaní osôb) a *názov* (pri označovaní zemepisných objektov alebo iných nazývaných objektov, ustanovizní ap.) sú medzi onomastikmi už zaužívané, ale tí, čo sa toponomistikou nezaoberajú a iba príležitostne sa s nou dostávajú do kontaktu, ani doteraz ich dôsledne nerozlišujú. Možno konštatovať, že tento stav do určitej miery pretrváva dodnes. V obidvoch slovanských príručkách onomastickej terminológie (Svoboda a kol., 1973, 1983) sa termíny *meno* a *názov* v domácej slovenskej onomastickej terminológii v uvedených významoch dôsledne rozlišujú a medzi slovenskými onomastikmi sú vžité. Aj keď sa v príručkách pri termínoch *bionymum* (vlastné meno živého organizmu alebo organizmu, ktorý si človek predstavuje ako živý) a *abionymum* (vlastné meno neživého objektu a prírodného alebo človekom vytvoreného javu) neuvádzajú domáce ekvivalenty v iných jazykoch, v slovenskej onomastike by bolo možné k nim priradiť práve termíny *meno* a *názov*, čím je v podstate funkčné aj toto základné dichotomické členenie oným, hoci termíny *bionymum* a *abionymum* boli pôvodne utvorené pri zostavovaní prvej príručky slovanskej onomastickej terminológie len zo systémového hľadiska a mali povahu súhrnných názvov (Svoboda a kol., 1973, s. 10).

1.1.2. Toponymum, geografický názov, zemepisný názov

Termín *toponymum* sa definuje ako vlastné meno neživého prírodného objektu a javu (napr. hviezdy, slnka, hory, ostrova, níziny, lesa, neobrábanej pôdy) a toho človekom vytvoreného objektu, ktorý je v krajine pevne fixovaný, napr. mesta, dediny, obrábanej a zalesnejenej pôdy, cesty (Svoboda a kol., 1983, s. 100). Tento termín sa používa v odbornej onomastickej literatúre, ale v prostredí geografov a kartografov sa viac zaužíval synonymný termín *geografický názov*; pre širšiu verejnosť a školskú prax sa skôr môže využívať domáci termín *zemepisný názov*. Zväčša sa týmito termínmi myslia len tzv. *geonymá*, ktorými sa špecifikujú názvy objektov na Zemi, oproti *kozmonymám*, ktoré pomenúvajú objekty mimo našej planéty. V slovenskej onomastike sa zatiaľ rozdelenie topónym na *geonymá* – *kozmonymá* natoliko nezaužívalo, hoci je známe. V minulosti sa v slovenskej onomastike ako synonymné používali aj termíny *zemepisné meno*, *topografické meno*, *topografický názov*, *topikum*, dokonca aj termín *miestny názov*,¹ hoci dnes

¹ Dlho ho používal najmä R. Krajčovič (porov. Majtán, 1976 a, s. 114).

sa s ním pomenúvala iba časť toponymie, a to názvy sídelných objektov. Pokým sa termín *toponymum* v takomto širokom vymedzení u nás nevžil, používal sa ako medzinárodný ekvivalent termínu *osadný (miestny) názov* (Majtán, 1976 a. s. 113 – 114).

Z hľadiska horizontálneho členenia sa v rámci topónym vydeľujú *choronymá*, ktoré predstavujú vlastné mená väčšieho obývaného alebo neobývaného, prírodného alebo správneho celku, podľa čoho sa delia na *prírodné choronymá* (názvy svetadielov a ich častí, ostrovov, poloostrovov, území, púští atď.) a *administratívne choronymá* (názvy štátov, krajín, provincií, krajov, okresov atď.). Na označenie mestskej toponymie sa zaviedol a ustálil termín *urbanonymia*. *Urbanonymá* alebo tzv. *mestské toponymá* označujú názvy sídelných i nesídelných objektov v rámci mesta.

1.1.3. Makrotoponymum – mikrotoponymum

V slovanskej² a medzinárodnej onomastike sa používajú termíny *makrotoponymum* a *mikrotoponymum*. Terminologická skupina Medzinárodného komitétu onomastických vied definovala *mikrotoponymá* (angl. *microtoponyms, minor names*) ako „vlastné mená menších objektov, ako sú polia, pasienky, ohrady, kamene, močiare, rašeliniská, priekopy atď., ktoré obvykle lokálne používa limitovaná skupina ľudí, napr. *Lange Wiese* (láka), *Further Piece* (pole)“. *Makrotoponymum* (angl. *macrotoponym*) sa definuje ako synonymum choronyma s významom „vlastné meno väčšieho geografického alebo administratívneho celku – napr. *Africa/Afrika, Sibir/Sibír, Suomi/Fínsko, Dalmacija/Dalmácia, Toscana/Toskánsko, Bretagne/Bretónsko, Steiermark/Štajersko, Castilla-La Mancha/Kastília-La Mancha*“.³ Podľa tohto chápania sa toponymá rozdeľujú z hľadiska veľkosti toponymického objektu (pri vodných tokoch i z hľadiska dĺžky), ktorý pomenúvajú, a z pohľadu používateľov príslušných názvov. Ich definície napriek tomu stále nie sú jednoznačné a hlavne v minulosti boli často predmetom odborných diskusií, ktoré v určitom ohľade pretrvávajú dodnes, pretože napr. nie je jednoznačne daná veľkosť objektu, pri vodnom toku jeho dĺžka, podľa ktorej by sa dal názov objektu jednoznačne zaradiť. Relevantným kritériom, na základe ktorého by sa názov mohol začleniť do

-
- 2 Mikrotoponymii a makrotoponymii bola venovaná 18. medzinárodná a celopoľská onomastická konferencia v Lodži v r. 2012 a rovnomenný zborník z tejto konferencie *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna. Microtoponyms and Macrotoponyms. Preliminary problems* (2014). K týmto termínom sa vyjadrovali niektorí referujúci, napr. aj R. Šrámek (2014).
 - 3 Anglická, nemecká a francúzska verzia dokumentu zoznamu niektorých základných medzinárodných onomastických termínov (ICOS Lists of Key Onomastic Terms) je dostupná na: <http://icosweb.net/drupal/terminology>, cit. 24. 4. 2018. V budúcnosti sa plánujú doplniť verzie v ďalších jazykoch.

jednej z týchto dvoch skupín, nemôže byť ani významnosť objektu, pretože aj malý objekt môže byť významný a naopak. Pri formovaní slovanskej onomastickej terminologickej sústavy V. Šmilauer odporúčal, aby sa termín *mikrotoponymum* používal ako synonymný iba pre jednu skupinu nesídelných názvov, a to pre chotárne názvy, čes. *traťová jména*, ktoré sa v tom čase definovali ako názvy pozemkov, t. j. parciel, polí, polnohospodárskych honov, pasienkov, lesov, lesných revírov ap. (porov. Šmilauer, 1963 a, s. 8). V niektorých onomastikách, napr. v macedónskej, ruskej, srbskej a chorvátskej sa na ich označenie termín *mikrotoponymum*, resp. *mikroponim*, *микропононим* v tomto zmysle zaužíval (Svoboda a kol., 1983, s. 113).

Na konci šesdesiatych a v sedemdesiatych rokoch sa termín *mikrotoponymum* ustálil aj v slovenskej onomastike (používali ho napr. aj M. Majtán a J. Matejčík). V. Blanár (1965/66, s. 259 – 260) pod *chotárnymi názvami* rozumel pomenovania neosídlených miest v teréne užšieho, lokálneho používania, pričom k nim zaradil názvy pozemkov a ich častí (čo sú tzv. *mikrotoponymá*, teréenne názvy širšej spoločenskej platnosti sú *makrotoponymá*), pomenovania rozličných terénnych útvarov podľa ich vertikálnej a horizontálnej členitosti (kopce, vršky, úbočia, roviny atď.), pomenovania vód a vodných tokov a pomenovania jednotlivých význačnejších objektov v teréne, dôležitých z orientačného alebo iného hľadiska (pomník, mohyla, skala, zrúcanina a i.). Rovnako ako v rámci slovanskej onomastiky, tak aj medzi slovenskými onomastikmi sa v minulosti viedli diskusie o termíne *mikrotoponymum* a jeho definovaní. Členovia Slovenskej onomastickej komisie ho nakoniec neprijali napriek tomu, že sa už určitý čas používal. Dôvodom odmietnutia bolo, že jeho definícia nebola jednoznačná, nedala sa napr. konsenzom určiť hranica veľkosti (dlžky) objektu, podľa ktorej by sa objekty, resp. ich názvy dali jednoznačne zaradiť k mikrotoponymám. M. Majtán (1976 a, s. 115) termín *mikrotoponymum*, ktorý sa u nás používal ako synonymný k tradičnému domácomu termínu chotárny názov v súlade s chápaním V. Šmilauera, označil za priúzky na to, aby sa ním označovala celá skupina názvov nesídelných objektov. Nevhodnosť používania termínu podporovala v tom čase aj neexistencia náprotivku *makrotoponymum* v slovenskej onomastike, hoci niektorí onomastici ho poznali (Blanár, 1965/66, s. 259). Dodnes sa však v slovenskej onomastike nezaužíval. Už po roku 1973 slovenskí onomastici termín *mikrotoponymum* postupne prestávali používať. Napriek tomu sa v *Encyklopédii jazykovedy* (1993, s. 276) uviedol význam pojmu *mikrotoponymia* „časť toponymie zaoberajúca sa názvami malých objektov, napr. obydli, časti obcí, polí, ciest, malých potokov a jarkov, časti jazier a lesov...“, čo nie je presná definícia aj z toho dôvodu, že termín *mikrotoponymia* znamená súhrn mikroponóm, nie je veda, ktorá sa nimi zaberá. Rovnako je nesprávny termín *toponymia* v tejto definícii (*toponymia* je súhrn toponým, *toponomastika* je náuka, vedná disciplína zaoberajúca sa toponymami). Podobná nepresnosť sa vyskytla napríklad aj v prvom zväzku *Slovníka súčasného slovenského jazyka* (2006, s. 147), v ktorom sa termín *antroponymia* vysvetľuje ako „náuka o vlastných menach ľudu“.

V skutočnosti je *antroponymia* súbor antroponým (vlastných mien ľudí) a náuka sa nazýva *antroponomastika*.

R. Šrámek (1987, s. 98 – 99) pod termínom *mikrotoponymum* rozumel všetky pomenovania nesídelných objektov v určitej lokálnej spoločnosti (v určitom katastri, pričom funkciu mikrotoponým môžu plniť apelatívne lexikálne jednotky i iné druhy vlastných mien, hoci ráz ich /propriálneho/ systému je iný ako mikrotoponymický). Napriek problému, čo je *mikro-* a tomu, že termín *mikrotoponymum* je významovo a z hľadiska definície ľažký a nezreteleň, stále sa vyskytuje v literatúre a všetci onomastici (nielen slovanskí) a všetci lingvisti (nielen slavisti) vedia, že v podstate ide o *nazwy terenowe, Flurnamen, chotárne názvy, pozemková jména* (Šrámek, 2003, s. 38). R. Šrámek novšie podrobne charakterizoval vznik, definovanie a rozšírenie termínov *mikrotoponymum* a *makrotoponymum* na 18. medzinárodnej a celopoľskej onomastickej konferencii v Lodži v r. 2012. Príznaky „mikro“ a „makro“ nespojil s kvantitatívnymi vlastnosťami (malosť alebo veľkosť) objektu, ale úlohu príznaku „mikro“ chápal v „mikropoužívaní“, t. j. v pôsobení proprietálnych funkcií na obmedzenú, ohraničenú „mikrokomunikačnú“ situáciu (Šrámek, 2014). Komunikačný rádius mikrotoponyma je podľa neho lokálne obmedzený na tých používateľov, ktorí ho potrebujú v každodennom živote a pre ktorých plní svoje proprietálne funkcie. Napriek rozširovaniu týchto termínov, resp. elementov „mikro“ a „makro“ v onomastike, najmä v onomastickej teórii, R. Šrámek (tamže) skonštatoval v súlade s F. Debusom (2012, s. 27), že zatiaľ stále chýba stabilita v definovaní toho, čo znamenajú, akých proprietálne relevantných javov sa týkajú a aká je ich systémová hodnota.

1.1.4. Ojkonymum, osadný, miestny názov – anojkonymum, terénny názov

Najmä v českej a slovenskej onomastike sa ustáliло delenie toponým podľa príznaku sídelnosť – nesídelnosť na *ojkonymá*, t. j. sídelné geografické názvy, názvy sídelných objektov, pričom súčasné domáce synonymné termíny sú *osadné názvy, miestne názvy, a anojkonymá*, tzv. nesídelné geografické názvy, názvy nesídelných objektov, pre ktoré sa v slovenskej onomastike v posledných rokoch ustáli domáci termín *terénne názvy*. Ojkonymá a anojkonymá sú aj názvy už zaniknutých objektov.

K ojkonymám sa zaraďujú vlastné mená miest, dedín a ich časti, skupín domov alebo jednotlivých domov (samoty, hospodárske dvory, horárne, hrady, píly, mlyny, zámky, zrúcaniny, turistické chaty, hotely, lekárne, kiná, kostoly, kláštory atď.), ale aj vlastné mená miestností v objekte (obytná miestnosť, hala, prednášková miestnosť, hudobná sieň ap.). V staršej slovenskej onomastickej literatúre sa možno stretnúť aj s termínmi *miestne mená, miestopisné názvy, názvy sídliskných alebo osídlených objektov, sídelné mená* (porov. Majtán, 1976 a, s. 114). Aj keď v šesťdesiatych rokoch 20. storočia ešte neboli vziať termín *osadný názov*,

ktorý používal najmä R. Krajčovič, dnes sa ako domáci ekvivalent k ojekonymu bežne používa popri termíne *miestny názov*.

Anojkonymum (čes. *anoikonymum, pomístní jméno*) sa podľa onomastických príručiek (Svoboda a kol. 1973, s. 62; 1983, s. 107) definuje ako vlastné meno neživého prírodného objektu a javu na Zemi a toho človekom vytvoreného objektu na Zemi, ktorý nie je určený na bývanie a je pevne fixovaný v krajinе, s poznámkou, že v ruštine sa tento termín chápe odlišne – anojkonymá sa definujú ako názvy nesídelných objektov vytvorených človekom. Podľa R. Šrámka (2010, s. 21) sú anojkonymické objekty dvojakého pôvodu:

a) Neosídlené objekty od pôvodu, vzniku existencie, od „prírody“ (vrchy, kopce, skaly, roviny, údolia, rieky, moria, pôvodné lesy, lužné lúky atď.), ktorých názvy sa priamo spájajú predovšetkým s javmi, vlastnosťami a znakmi prírodného prostredia a terénu, t. j. s geomorfologickými charakteristikami.

b) Príznak nesídelnosti je sekundárny, vnikol zásahom človeka: premeny terénu na pole, vznik pasienku na mieste zaniknutého domu, miesto po zanikutej alebo preloženej osade, dedine, cesta po zanikutej železničnej trati, nová stavba (napr. rybník, božia muka, mlyn, zámok, továreň, most, televízna veža) motivujúca potrebu nového názvu (*Nesyt, Mlýnská louka, Za fabrikou, U televize „pri veži televízneho vysielača“*).

V českej onomastike J. Pleskalová (1992) priradila pri charakteristike pomístných jmen na Morave a Sliezsku k anojkonymám aj názvy samôt, osád a ich častí, hoci ide o obývané objekty. Podľa J. Pleskalovej (tamže, s. 7) by sa mali priradovali k anojkonymám, pretože mnohé z nich prevzali svoje označenie z pôvodných anojkoným. Takýto názor je v českej onomastike vo všeobecnosti prijímaný, a preto sú aj tieto špecifické sídelné názvy súčasťou kartoték terénnych názvov a českých anojkonymických slovníkov. Na Slovensku sa ujal len čiastočne, napr. pre skupinu sídelných názvov, ktoré netvoria samostatnú správnu jednotku, platia rovnaké pravopisné pravidlá pri písaní veľkých písmen ako pri nesídelných názvoch a ich štandardizácia je v kompetencii Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (ďalej ÚGKK SR), ktorý sa prioritne zameriava na štandardizáciu názvov nesídelných geografických objektov, názvov katastrálnych území, ale aj názvov mimozemských objektov a vžitých podôb slovenských názvov sídelných a nesídelných geografických objektov z územia mimo Slovenskú republiku (exoným), a nie v kompetencii vlády Slovenskej republiky, ktorá so súhlasom obce štandardizuje názvy obcí, alebo Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktoré so súhlasom obce štandardizuje názvy častí obcí, ulíc a iných verejných priestranstiev.⁴ Názvy samôt, majerov, lazov, kopaníc, domov alebo skupín domov a miestnych častí sa zisťovali aj pri celoslovenskej súpisovej akcii nesídelných názvov, pretože prebie-

4 Každú štandardizáciu však v konečnom dôsledku ako kodifikačná autorita schvaluje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

hala podľa vzoru českej súpisovej akcie, a sú súčasťou kartotéky terénnych názvov Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave. V slovenskej onomastike sa však zaraďujú k ojknymám – názvom sídelných objektov.

Zatial čo termín *ojkonymum* je pomerne rozšírený v slovanskej i v medzinárodnej onomastike, termín *anojkonymum* sa používa najviac v českej, slovenskej, príp. v nemeckej onomastike, hoci je známy aj v iných jazykoch. Odborný domáci termín *terénny názov* i medzinárodný termín *anojkonymum* prešiel v slovenskej onomastike určitým vývinom tak, ako aj v iných národných onomastikách. Vo stotej, ale ani v slovanskej onomastickej terminológii nateraz nie je jeho používanie úplne jednotné. Vo všeobecnosti sa však termíny *terénny názov*, *anojkonymum*, *mikrotoponymum* pokladajú za synonymné.

V minulosti sa používali aj iné termíny. V *Pravidlách slovenského pravopisu* z rokov 1931, 1940 a 1949 sa najprv uvádzal z češtiny prevzatý termín *pomiestne meno*. V päťdesiatych rokoch V. Blanár začal používať termín *pomiestny názov* a J. Stanislav používal *chotárny názov*. V šesťdesiatych rokoch viacerí jazykovedci začali vo svojich prácach uprednostňovať domáci termín *chotárny názov* (napr. R. Krajčovič, V. Blanár, M. Majtán, Š. Krištof, Š. Lipták a ī.), ktorým sa však neoznačovali hydronymá, takže zahrňal len časť anojkonymie. Hoci termín *chotárny názov* bol v tomto období značne vžitý v takomto význame, M. Majtán (1976 a, s. 115) upozornil rovnako ako pri termíne mikrotoponymum na jeho priúzkosť na to, aby sa ním označovala celá trieda nesídelných názvov. Špecifický slovenský termín *chotárny názov* sa sice používa dodnes, ale so zúženým obsahom na označenie názvov nazývajúcich hospodársky formované a využívané geografické objekty (Majtán, 2003, s. 143).

Slovenská onomastická komisia pri Jazykovednom ústave Ludovíta Štúra SAV v Bratislave schválila termín *terénny názov* pre celú triedu nesídelných názvov už v roku 1966. Od sedemdesiatych rokow v slovenskej onomastike prevládlo jeho používanie s týmto obsahom, ktoré bolo v zhode s poľskou tradíciou (Majtán, 2003, s. 143). Napriek tomu ani novšia slovanská onomastická terminologická príručka (Svoboda a kol., 1983, s. 110) túto zmenu nezachytila a termín *terénny názov* sa v nej uviedol iba ako domáci ekvivalent termínu *oronymum*.

Termín *anojkonymum* sa v slovenskej onomastike zaužíval len nedávno. Predovšetkým v súvislosti s budovaním koncepcie systematického lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov sa čoraz častejšie začal používať najmä v posledných rokoch.⁵ Určite k tomu dopomohol aj fakt, že jeho pendant *ojkonymum* bol na Slovensku zaužívaný už dávnejšie. Keďže táto publikácia je určená nielen odborníkom, ale aj širšej odbornej i laickej verejnosti, budeme ďalej používať predovšetkým domáci termín *terénny názov* (v slovníkových heslách so skratkou TN).

5 Novšie o problematike toponymickej terminológie pozri napr. štúdie I. Valentovej (2009 a) a J. Krška (2009).

1.1.5. Štandardizovaný a neštandardizovaný názov

Úradné vlastné mená (v českej terminológii *úřední alebo oficiální vlastní jména*) sú úradne stanovené alebo potvrdené vlastné mená alebo ich forma. Sú to napr. osobné mená zapísané v matrikách a následne v úradných dokumentoch, ale existujú aj slovenské úradné rodné (krstné) mená, t. j. podoby slovanských a ostatných inojazyčných mien, ktoré sú upravené podľa pravidiel spisovnej slovenčiny, resp. podľa zásad slovenského jazykového systému a schválené kodifikačnou autoritou.⁶ Úradné rodné mená v matrikách však nemusia mať podobu slovenských úradných mien. Úradné toponymá schválené kodifikačnými autoritami sa nachádzajú v štatistických lexikónoch a v oficiálnych zoznamoch a publikáciach, ktoré vydávajú ministerstvá a úrady. *Štandardizované vlastné meno* sa definuje ako písomná forma vlastného mena, ktorá sa stanovila na základe vnútrostátnej alebo medzinárodnej dohody, oficiálneho aktu; úradným ustanovením určená podoba vlastného mena. V podstate v definíciách úradného a štandardizovaného vlastného mena po obsahovej stránke nie je rozdiel, skôr vo funkčnom využití. Adjektívum *štandardizovaný* sa používa v súvislosti s názvami, t. j. vlastnými menami neživých objektov, konkrétnie s geografickými názvami (*štandardizovaný názov*). Pre živé objekty, hlavne pre individuálne osobné mená, sa používajú termíny *úradné meno*, *oficiálne meno*, pričom sa tým zväčša myslí osobné meno, ktoré má osoba zapísané v matrike a následne v úradných dokumentoch.

V opozícii stojí *neúradné, neoficiálne vlastné meno* (čes. *neúřední alebo neoficiální vlastní jméno*) alebo predovšetkým v slovenskej onomastike zaužívaný pojem *živé meno*.⁷ Vo všeobecnosti ide o vlastné mená, ktoré nie sú úradne stanovené alebo potvrdené. Používajú sa v neoficiálnej, neúradnej, resp. polouradnej komunikácii. Hoci termín *živé meno* je charakteristický najmä pre neúradné osobné mená,⁸ z toponým by sme sem mohli zaradiť napr. všetky terénné názvy, hlavne chotárne názvy, ktoré ešte neboli štandardizované, alebo iné neoficiálne názvy toponymických objektov, ktoré už majú svoj štandardizovaný názov, napr. *Somárovce* (obec Oslany), *Psie strany* (Rudnianska kotlina), *Flíper*, *Delfín* (vodná nádrž Miková), *Svatý kopček* (Kalvária), *Mierko* (Hodžovo námestie v Bratislave, kedysi Mierové námestie), *Tomášička* (Gymnázium Ladislava Novomeského

-
- 6 V minulosti to bolo Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, v súčasnosti Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.
 - 7 V posledných rokoch sa čoraz častejšie používa aj v českej onomastike, pozri napr. prácu J. Davida – P. Mácha (2014) alebo Nový encyklopedický slovník češtiny, heslo *živé vlastní jméno* (2017; Dostupný na: <http://www.czechency.org/slovnik/%C5%BDIV%C3%89%20VLASTN%C3%8D%20JM%C3%89NO#bibitem12>, cit. 25. 4. 2018).
 - 8 Výskum živých osobných mien má na Slovensku dlhú tradíciu (pozri napr. Blanár – Matejčík, 1978, 1983; novšie Valentová, 2009 b.).

– nachádza sa na *Tomášičke* – Tomášikovej ulici) ap.⁹ Geografické názvy z územia mimo Slovenskú republiku sa štandardizovali len v rozsahu ich používania v kartografických dielach. „Počet vžitých názvov, ktoré sa používajú v literatúre, je však oveľa väčší, ale keďže neprešli procesom štandardizácie, nemožno ich považovať za štandardizované, aj keď mnohokrát sú gramaticky a vecne utvorené správne“ (Kováčová, 2000, s. 262).

Štandardizovaný geografický názov má aj iné definície, ako sa uvádzajú v slovanských onomastických terminologických príručkách (Svoboda a kol., 1973, 1983). V publikácii medzinárodnej terminológie pre štandardizáciu geografických názvov *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names* (2002, s. 19, 24)¹⁰ Expertnej skupiny pre geografické názvoslovie pri OSN (*United Nations Group of Experts on Geographical Names*) sa definujú termíny:

štandardizovaný názov Názov schválený → názvoslovou autoritou ako preferovaný názov spomedzi viacerých → aloným pre daný objekt. Jeden objekt však môže mať viac ako jeden štandardizovaný názov. Napríklad: *Kaapstad* a *Cape Town* (ale nie *Capetown*).

štandardizácia (a) Ustanovenie štandardov alebo noriem príslušným úradom, napr. pre jednotné určenie podoby → toponým. (b) Určenie jednotky, napr. → toponyma v súlade s týmito normami.

štandardizácia geografických názvov Činnosť → názvoslovného orgánu predpisujúca presný spôsob písania jedného alebo viacerých konkrétnych → názvov pre určitý → geografický objekt, ako aj podmienky na ich používanie. V širšom zmysle štandardizácia → toponým.

medzinárodná štandardizácia geografického názvoslovia Činnosť zameraná na dosiahnutie maximálnej jednoty pri používaní všetkých → geografických názvov na Zemi v hovorenej i písanej forme (a v širšom zmysle → toponým → mimozemských objektov) pomocou (1) → národnej štandardizácie, a/alebo (2) medzinárodných konvencií zahŕňajúcich súlad medzi rôznymi jazykmi a písomnými písmovými systémami.

9 Príklady sme použili aj z publikácií J. Krška (1998) a I. Valentovej (2017 c). Neoficiálne, živé názvy môžu mať, samozrejme, aj chrématonymá, napr. *Gymnázium Ladislava Novomeského – Tomášička* (nachádza sa na Tomášikovej ulici). *Tomášička* je v podstate živý, neúradný názov ulice (Tomášikovej ulice), ale aj inštitúcie (Gymnázia Ladislava Novomeského). O ktorý objekt ide by malo vyplynúť z komunikačnej situácie.

10 Anglickú predlohu slovníka toponymickej terminológie *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names*, ktorú pripravila Pracovná skupina pre toponymickú terminológiu pri Expertnej skupine pre geografické názvoslovie pri OSN, mali jednotlivé národné názvoslovné autority preložiť do národných jazykov. Slovenská verzia zatiaľ nie je dostupná, ale napr. česká verzia sa nachádza na internetovej stránke Názvoslovnej komisie Českého úradu zeměměřického a katastrálního vo formáte rtf a pdf (Geografické názvoslovné seznamy. Dostupný na: <http://cuzk.cz/Zivotni-situace/Poradci-a-poradni-organy/Nazvoslovna-komise-CUZK/Geograficke-nazvoslovne-seznamy.aspx>, cit. 25. 4. 2018).

Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky vo svojom *Terminologickom slovníku*¹¹ definuje štandardizáciu geografických názvov ako „proces stanovenia jediného názvu názvoslovou autoritou pre geografický objekt na Zemi (v širšom zmysle toponým mimozemských objektov) zabezpečujúci správnu písanú podobu, ako aj záväzné podmienky na jeho používanie“ a štandardizovaný geografický názov alebo synonymný termín *oficiálny geografický názov* ako „geografický názov, ktorého podobu schválila a zverejnila príslušná národná inštitúcia štátu, na ktorého území sa ním pomenovaný geografický objekt vyskytuje“. Ako synonymné termíny k štandardizácii sa niekedy používajú *normalizácia, kodifikácia, resp. štandardizovaná podoba názvu* vo význame *kodifikovaná podoba*, t. j. podoba zodpovedajúca kodifikácii spisovného jazyka (Majtán, 1989 a, s. 10 – 11). Možno povedať, že z hľadiska názvoslovných autorít sa používajú termíny *štandardizovaný, štandardizácia, ale z hľadiska jazykovednej terminológie termíny kodifikovaný, kodifikácia.*

1.2. Druhy objektov pomenovaných terénnymi názvami

Terénné názvy, anokronymá (alebo aj *nesídelné geografické názvy*) sa delia na *chotárne názvy*¹² (názvy hospodársky využívaných objektov, napr. polí, pasienkov, záhrad, viníc, lesov), *oronymá* (fyzickogeografické názvy alebo názvy geografického reliéfu, napr. pohorí, vrchov, dolín, nízin), *hydronymá* (vodné názvy, napr. názvy riek, jazier, vodných nádrží, rybníkov), *speleonymá* (názvy jaskyň a priepastí), *hodonymá* (názvy dopravných ciest¹³) a skupinu objektov a javov, ktoré nie sú určené na bývanie, ako napr. kameň, božia muka, trigonometrický bod, resp. výšková kóta. V lexikografickom spracovaní a v digitálnej databáze terénnych názvov sa zachytili takmer všetky druhy terénnych názvov. Zaraďovali sa predovšetkým názvy objektov ako napríklad baňa, dolina, chotár, chrbát, hrebeň, jaskyňa, les, lúka, močiar, pasienok, pole, priepast, priesmyk, roklina, sedlo, skala, strž, svah, štôlňa, vinica, vrch, výšková kóta, žlab.

Pomenovanie *chotár* sa zväčša používa ako synonymný výraz ku „katastru obce“, t. j. k územiu, ktoré patrí k príslušnej obci. V súčasnosti sa používa len vo

11 Terminologický slovník geodézie, kartografie a katastra, pozri heslá *štandardizácia geografických názvov* a *štandardizovaný geografický názov*. Dostupný na: <http://www.skgeodesy.sk/sk/terminologicke-slovnik/?letter=s>, cit. 25. 4. 2018.

12 R. Šrámek (1987, s. 94; 2016, s. 195) odporučil pre túto skupinu názvov medzinárodný termín *agronymum*.

13 V slovenskej (podobne aj v ruskej a českej) onomastike sa názvy ulíc a námestí v obciach zaraďujú k *urbanonymám*, ktoré označujú mestskú toponymiu.

význame „rozloha pozemkov patriacich k jednej obci, územie jednej obce, kataster“ (SSSJ2, s. 285) alebo aj „hranica medzi pozemkami dvoch obcí; rozhranie“ (SSJ1, s. 596). Názvy katastrof obcí sa pomenúvajú podľa obce, a preto sa do slovníka nezapracúvajú. V slovenčine predspisovného obdobia však malo toto slovo aj význam „znak (kameň, strom, medza, hrádza a ī.) označujúci hranicu medzi jednotlivými pozemkami, majetkami alebo katastrami obcí, hraničný znak“ (HSSJ1, s. 474) a nielen v staršej slovenčine, ale aj v nárečiach malo a pravdepodobne sa stále používa aj vo význame „časť územia (napr. pole, lúka, pasienok) v katastri obce“, resp. „role, pole, lúky mimo dedinu“, čím sa myslí mimo obývanej časti katastra obce. Slovom *chotár* ako druh objektu s významom „časť neobývaného územia obce“, ktorým môže byť pole, lúka, les ap. alebo územie s viacerými týmito druhmi objektov a má svoj vlastný názov, ktorý zvyčajne neobsahuje názov obce alebo nie je od názvu obce odvodený, sa tieto názvy označujú a spracúvajú sa.

Z oronymie sa nespracúvajú názvy pohorí a horstiev, pretože starých historickej názvov je veľmi málo a názvy väčších orografických (horopisných) celkov sa často menia podľa toho, ako sa vyvíjajú názory na geomorfologické členenie zemského povrchu.

Z názvov jaskyň sa prioritne zaraďujú predovšetkým tie, ktoré neboli utvorené umelo (napr. *Driny*), pretože jaskyne zvyčajne pomenúva ten, kto ju objavil, napr. názov *Mesačný tieň* (Považaj, 2007). Jaskyne sa zvyknú často pomenúvať aj podľa obce, v katastri ktorej sa nachádzajú (*Čachtická jaskyňa*, *Dobšinská ľadová jaskyňa*).

Názvy dopravných ciest (hodonymá) sa zatiaľ nespracúvajú, lebo predstavujú veľmi malú skupinu. Lesné cesty zvyčajne nemali vlastný názov a staré názvy ako napríklad *Jantárová cesta*, *Česká cesta* majú len historický charakter. Dnešné cesty sú označované číslami, resp. kombináciou písmen a čísel, napr. E 65, D 2, R 1. Názvy ulíc patria medzi urbanonymá a názvy napr. horolezeckých trás sa utvárajú umelo (porov. napr. Bauko, 2007). Názvy poľných ciest alebo ich častí sú ojedinelé. Ak sa v toponymickom materiáli vyskytnú, spracujú sa, pričom ako druh objektu sa uvádza miesto. Informácia, že ide o poľnú cestu alebo jej úsek, je vo výkladovej časti heslovej state.

Trigonometrické body sa dnes už nepoužívajú, označujú sa v heslách ako výškové kóty. Do slovníka a digitálnej databázy sa dopĺňajú z publikácie *Názvy trigonometrických bodov z územia Slovenskej republiky* (2001), ktorá obsahuje štandardizované názvy a uvádza sa v pramennej základni. Často sú to názvy už iných existujúcich objektov, v ktorých sa nachádzajú alebo ktoré sú súčasne aj výškové kóty, napr. *Adamov vrch* (vrch, výšková kóta), *Nad Bahnom* (vrch, výšková kóta), *Áčovské lúky* (pole, výšková kóta). Názvy trigonometrických bodov z intravilánu obcí boli najčastejšie názvy kostolov, budov, príp. názvy iných druhov objektov, ktoré sa zaraďujú medzi patrocínia, resp. eklézionymá (názvy náboženských objektov), urbanonymá (mestské toponymá) či názvy sídel rôznych inštitúcií, resp.

zriedkavo aj názvy samotných inštitúcií (inštitúcionymá alebo logonymá, čo sú už druhy chrématoným) alebo iné druhy sídelných objektov a nepatria medzi anojkonymá, teréne názvy, napr. *Abovský kostol*, *Bánovský kostol*, *Abafího samota* ap. Spracúvajú sa tie, ktoré sa nachádzajú v extravidé obci.

Názvy majerov, samôt, kopanic, lazov, skupín obývaných domov či jednotlivých domov a miestnych častí sa v slovenskej onomastike, ako sme už spomenuli, zaraďujú medzi názvy sídelných objektov (miestne, osadné názvy, ojkonymá), preto sa nespracúvajú, hoci v českej onomastike sa tradične zaraďujú do anojkonymie, keďže mnohé z nich pôvodne označovali nesídelný objekt. Vydelujú sa do samostatnej klasickej papierovej kartotéky a v budúcnosti sa môžu digitalizovať a spracovať v rámci komplexného lexikografického spracovania slovenských osadných názvov, ktorý doposiaľ v slovenskej onomastike chýba.

Mená domov alebo aj *mená do domov*, *mená podľa domov* sú prechodné typy živých (neúradných) mien medzi antroponymami a toponymami, pretože sa nimi pomenúva dom, gázdovstvo, ale zároveň aj jeho obyvatelia. Môžu to byť samostatné živé mená, ale môžu byť aj súčasťou živých osobných mien ako ich funkčné členy. V slovenskej onomastike sa tradične charakterizujú v rámci spracovania neúradnej antroponymie¹⁴ (uprednostňuje sa termín *meno domu*, nie *názov domu*). Z pohľadu toponomastiky by išlo o sídelné názvy, preto sa na rozdiel od českých anojkonymických slovníkov¹⁵ nespracúvajú v rámci slovníka lexiky slovenských terénnych názvov.

Výskum a spracovanie hydronymie na Slovensku prebieha samostatne podľa jednotlivých povodí veľkých tokov v rámci dlhodobého projektu Slovenskej onomastickej komisie *Hydronymia Slovaciae*, ktorý vychádza z metodických princípov medzinárodného projektu výskumu tečúcich a stojatých vód *Hydronymia Europaea*. Základné tézy projektu publikoval M. Majtán v štúdiach *Projekt a zásady spracovania Hydronymie Slovenska* (1985) a *Slovenská hydronymia v slovanskom kontexte* (1987). Postupne vychádzajú klasické hydronomastikony, v ktorých základom heslovej state je objekt a jeho názvy. Doposiaľ sa publikovala hydronymia z povodia Slanej (Sičáková, 1996), Dunajca a Popradu (Rymut – Majtán, 1998), Ipľa (Majtán – Žigo, 1999), Turca (Krško, 2003), Nitry (Hladký, 2004), Oravy (Majtán – Rymut, 2006),¹⁶ Hrona (Krško, 2008), Kysuce (Krško – Velička, 2011), horného povodia Váhu (Krško, 2011), Dudváhu (Hladký, 2011), slovenskej časti povodia Moravy (Závodný, 2012), slovenskej časti povodia Hornádu (Goútšová – Chomová – Krško, 2014), severnej časti povodia Malého Dunaja (Beláková, 2014) a pub-

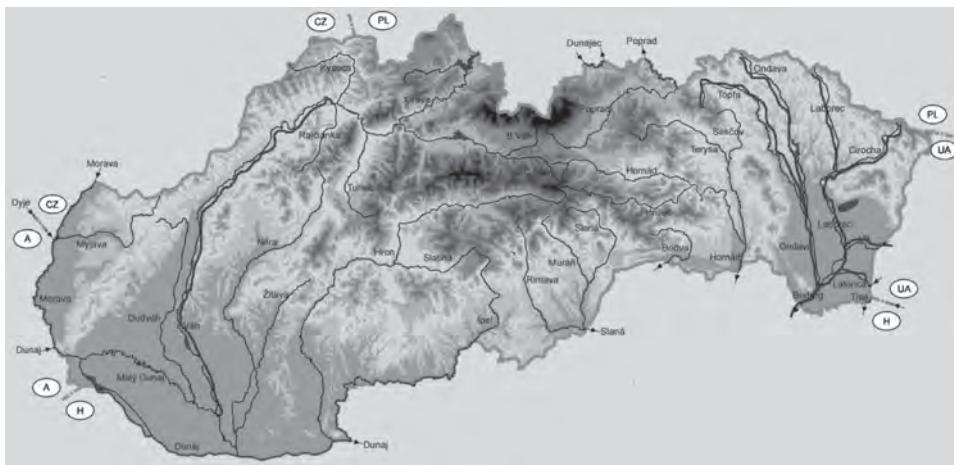
14 Porov. napr. V. Blanár – J. Matejčík (1978, 1983), novšie napr. I. Valentová (2009 b).

15 Pozri napr. príspevok *Ukázková hesla slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* (2010, s. 362, heslo Čičák, meno domu U Čičáků).

16 Ide o nové vydanie práce *Hydronimia dorzecza Orawy* z r. 1985, ktoré je prepracované podľa zásad projektu *Hydronymia Europaea*.

likácia *Hydronymia Žitného ostrova* (Hladký – Závodný, 2015). Rozpracované sú ďalšie povodia, v tlači je *Hydronymia povodia Malého Dunaja* (Beláková – Hladký – Závodný). Kedže sa po dokončení tejto úlohy plánuje samostatné syntetické spracovanie hydronymickej lexičky, vodné názvy sa zatial nezaradujú do databázy a tým ani do slovníka. Po ukončení výskumu a spracovania hydronymie z celého územia Slovenska (pozri obr. č. 1) sa hydronymá a zistené informácie o nich z jednotlivých hydronomastikonov zapracujú do interaktívnej digitálnej databázy slovenských terénnych názvov, čím sa automaticky stanú súčasťou jednotlivých heslových statí digitálneho slovníka. Uvažuje sa o tom, že ich syntetické spracovanie by potom prebiehalo podľa koncepcie digitálneho lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov.

Obr. č. 1 Tmavšou farbou sú zvýraznené rieky a úseky riek, ktorých povodia sa ešte nespracovali v rámci projektu *Hydronymia Slovaciae* (mapový podklad: <http://reny.sk/img/slovensko/riecky/slovenske-riecky.jpg>).

1.3. Charakteristika druhu slovníka

Proprium na rozdiel od apelatíva neoznačuje celú triedu alebo druh objektov ako celok, ale cez onymický obsah, ktorý zabezpečuje trvalé spojenie medzi denotátom a jeho propriom, pomenúva a v komunikácii označuje daný denotát, objekt ako individualizovanú jednotlivinu určitého druhu (bližšie napr. Blanár, 1996 a, b; Šrámek, 1999). Z tohto rozdielu vyplývajú aj špecifická onymických slovníkov. Onymia sa lexikograficky spracúva v tzv. onomastikoch. Podľa druhu spracovaných objektov sa môžu deliť na toponomastikony, antroponomastikony, hydronomastikony ap. (Svoboda a kol., 1973, 1983). Na potrebu lexikografického spracovania vlastných mien upozorňoval zo slovenských onomastikov napr. V. Blanár (1983), pričom kládol dôraz pri ponímaní onomastikonov hlavne na pomenovaný objekt (denotát), obsa-

hovú stránku (designáciu) a rozlišovanie propriálneho (onymického) obsahu a lexikálneho významu – onymický obsah má vlastné meno ako prvok príslušnej mennej sústavy; jeho apelatívny základ ako prvok lexikálno-sémantického systému daného jazyka má lexikálny význam. Pod všeestrannou charakteristikou vlastného mena chápalo určenie jeho onymickej platnosti i etymologicko-sémantický výklad.

Onomastikony majú rozličné ciele, podľa ktorých sa ďalej môžu členiť na odborné výkladové slovníky, populárno-odborné výkladové slovníky a normatívne slovníky. Podľa rozsahu spracovanej onymie môžu obsahovať všetky vlastné mená daného druhu alebo len ich časť, vlastné mená z určitého územia, vlastné mená usporiadane chronologicky podľa analýzy vývoja historických dokladov alebo synchrónne. Do výkladov sa môžu včleňovať frekvenčné údaje, ktoré môžu byť aj princípom výstavby hesla. Podľa úrovne a realizácie teoretických východísk sa onymia môže chápať ako štruktúrovaný celok alebo sa výklad obmedzí na čisto etymologický pohľad. Lexikograficky možno onymiu spracúvať aj formou kartoték a indexov – heslárov (bližšie Šrámek, 1999, s. 127 – 148).

Čo je však podstatné, heslovým slovom je názov objektu, t. j. jeden názov = jeden objekt. Problém pri takomto spracovaní nastane, keď viac objektov jedného druhu môže mať rovnaké *proprium*, napr. rovnaké rodné meno alebo priezvisko majú príbuzné i nepríbuzné osoby, určitý chotárny názov sa používa na pomenovanie viacerých druhov objektov (napr. lesa, poľa, lúky) v jednej obci alebo aj v rozličných obciach, jedných osadným názvom sa pomenúva viac obcí v rámci Slovenska (napr. obec *Brestov* sa nachádza v okrese Humenné i Prešov). Podľa R. Šrámka (1999, s. 130) sa tento viacobjetkový vzťah k *propriu* na úrovni slovníkového hesla dá riešiť dvojakým spôsobom:

a) Heslo sa vyskytuje toľkokrát, kolko je pomenovaných objektov; pod jedným heslom sa zhromažďujú informácie vzťahu jeden objekt – jedno *proprium*. Zo slovenských a českých onomastických slovníkov možno uviesť napr. *Názvy obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773 – 1997* (Majtán, 1998), *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku* (red. Kropilák a kol., 1977 – 1978), *Odkryté mená slovenských miest a dedín* (Stanislav, 2008), *Slovenský juh v stredoveku* (1948), slovníky v rámci monografií krajov a oblastí a v rámci štúdií, napr. aj novšie anojkonymické monografie *Terénnne názvy z Muránskej doliny* (Krško, 2001), *Terénnne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná Slaná* (Rožai, 2017), všetky slovenské hydronomastikony, ktoré vychádzajú v rámci projektu *Hydronymia Slovaciae; Zeměpisná jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje* (Lutterer – Majtán – Šrámek, 1982), *Místní jména v Čechách* (Profous, 1949 – 1951), *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* (Hosák – Šrámek, 1970 – 1980).

b) Heslom je lexéma, ktorá abstrahuje od konkrétnych vzťahov objekt – *proprium*, napr. poľský slovník *Nazwy geograficzne Śląska* (Rospond, 1970).¹⁷ K tomu-

¹⁷ Bližšie pozri R. Šrámek (1975 b; 1999, s. 137 – 138).

to typu sa zaraďujú aj antroponymické slovníky, kde nie je potrebné spájať meno s konkrétnym nositeľom. Zo slovenských publikácií možno uviesť napr. populárizačnú príručku o rodných (krstných) menách *Vyberte si meno pre svoje dieťa* (Majtán – Považaj, 1998), slovníkové časti zväčša kolektívnych monografií o priezviskách, akými sú napr. *Priezviská Slovákov v Juhoslávii* (Dudok, 1999), *Turzovské priezviská* (2011), *Čabianske priezviská* (2015), *Komlóšske priezviská* (2017).

Z toponymických slovníkov je možné k tomuto typu zaradiť napr. slovník historickej lexiky R. Krajčoviča s názvom *Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest*, ktorý po častiach vychádzal v časopise *Kultúra slova* v rokoch 2007 – 2015, *Slovník pomístnich jmen v Čechách* (SPJČ) a *Slovník pomístnich jmen na Morave a ve Slezsku* (SPJMS). V podstate by sa do tejto skupiny dali zaradiť heslá v rámci monografií a štúdií, v ktorých sa analyzujú jednotlivé typy a lexémy vyskytujúce sa v toponymii, napr. v monografii M. Majtána *Z lexiky slovenskej toponymie* (1996, s. 33 – 69).

Digitálny i knižný slovník *Lexika slovenských terénnych názvov* tiež nie je typický onomastikon, resp. toponomastikon, ešte presnejšie anojkonomastikon v pravom zmysle slova. Spracovanie slovenských terénnych názvov formou, v ktorej východiskom stavby hesla je lexéma (apelatívna alebo propriálna) a jej výskyt v terénnych názvoch, je výhodnejšia práve z toho dôvodu, že určitá lexéma sa v rozličných typoch názvov objektov vyskytuje zväčša niekoľkokrát a rovnaký terénny názov sa môže vyskytovať vo viacerých obciach. Napr. apelatívum *bahno* sa v slovenských terénnych názvoch (okrem hydroným) nachádza 131-krát a 3-krát v posesívnych tvaroch z osobného mena *Bahno*, pričom terénny názov *Bahno* je v 37 obciach, *Bahná* v 35 obciach.

R. Šrámek (1975 a, 1975 b, 1999) okrem charakteristiky druhov onomastických slovníkov predstavil aj základnú koncepciu toponomastiku. Koncepciu spracovania lexiky terénnych názvov publikoval spoločne s členmi onomastického oddelenia Ústavu pro jazyk český ČSAV v Prahe a v Brne už v r. 1980,¹⁸ novšie už len s členmi dialektologického oddelenia v Brne v prvom čísle časopisu *Acta onomastica* v r. 2010. Lexikograficky i areálovo spracovať terénne názvy nie je jednoduché. Do slovníka je potrebné zachytiť čo najprehľadnejšie množstvo informácií, a to nielen gramatickú, syntaktickú a slovotvornú charakteristiku, ktorá zahŕňa aj slovotvorný model a štruktúrne typy, ale aj sémantické príznaky, mimojazykové okolnosti, ktoré majú vplyv na vznik názvu, onymickú designáciu, obsahový, vzťahový a slovotvorný model, motiváciu, frekvenciu názvu a jeho areálový výskyt, výskyt hláškových variantov, zakončenie v rámci paradigmy (nárečové zakončenia, ktoré sú odlišné od spisovného tvaru), štruktúrne typy názvov ap., čo pri tradičnom knižnom slovníku nie je možné urobiť exaktne. Aj z tohto dôvodu je výhodnejšie počítačové spracovanie.

18 Namiesto autora sa uvádza onomastické oddelení ÚJČ ČSAV v Prahe a v Brne.

Metodika digitálneho spracovania poskytuje výhody a oveľa širšie využitie, ako je koncipovanie hesiel predkladaného typu slovníka. Vďaka vzťahom medzi jednotlivými prvkami databázového systému počítačový program dokáže zostaviť na základe danej funkčnej špecifikácie štruktúru heslovej state podľa rôznych požiadaviek a koncipovať slovník podľa požadovaných atribútov, čím v budúcnosti bude možné vytvoriť niekoľko verzií knižných, tlačou publikovaných slovníkov. Napríklad na podklade údajov z digitálnej databázy terénnych názvov by to mohol byť nielen slovník toponymickej lexiky, ale aj klasický toponomastikon, ktorého východiskom pri stavbe hesla je pomenovanie jedného objektu, alebo slovník terénnych názvov z určitej geografickej alebo kultúrnej oblasti, okresu, obce, či slovníky podľa jednotlivých druhov terénnych názvov (oroným, chotárnych názvov ap.), nehovoriac o možnostiach rozličných mapových vyhotovení pri vypracúvaní čiastkových štúdií alebo pre areálové atlasové spracovanie slovenskej i slovanskej anojkonymie. Pri lexikografickom spracovaní súčasné časové a personálne možnosti nedovoľujú podrobne do hĺbky preskúmať každú lexikálnu jednotku a verifikovať jednotlivé vyexcerpované názvy. Počítačové spracovanie umožňuje digitálnu databázu terénnych názvov a jednotlivé heslové state digitálneho slovníka v budúcnosti upravovať, ďalej dopĺňať a zapracúvať do nich výsledky nových výskumov, zistení podôb názvov, ktoré v čase koncipovania určitého hesla ešte neboli štandardizované. Zapracované novšie poznatky môžu byť súčasťou ďalších knižných vydanií. Výhodou je aj postupné zobrazovanie a zverejňovanie spracovaného anojkonymického materiálu, skoncipovaných a zredigovaných hesiel a mapových vyhotovení na internete, čím sa tento vzácny materiál a výsledky jeho analýz sprístupnia širšej vedeckej, odbornej i laickej verejnosti oveľa skôr, ako budú k dispozícii jednotlivé zväzky knižnej verzie slovníka.

1.4. Ciele, význam a využitie lexikografického spracovania terénnych názvov

1.4.1. Ciele lexikografického spracovania

Terénne názvy zachytávajú rôznorodú toponymickú lexiku. Oronymá bývajú veľmi staré a vznikli zo slov, ktoré sa používali od dávnych čias. Význam oroným stúpol predovšetkým s rozvojom dopravy a turizmu, čím názvy mnohých i menších objektov začal používať širší okruh komunikantov. Naproti tomu sa vo všeobecnosti prijíma názor, že chotárne názvy sú mladšie v porovnaní s inými druhmi terénnych názvov a oveľa častejšie podliehajú zmenám. Sú menej ustálené, pretože pomenúvajú objekty, ktoré sa ľudskou činnosťou najviac menia, vyuvíjajú a pretvárajú, napr. pole sa prestalo obrábať a vznikla z neho lúka, neskôr pasienok, les sa vyrúbal, lúka sa rozorala a premenila na pole. V dôsledku zavedenia kolektívneho hospodár-

stva sa napríklad sceľovali polia a vznikali hony, čím názvy jednotlivých polí zanikli a hon zväčša prebral názov iba jedného z nich. V súvislosti s neskoršími zmenami v poľnohospodárstve nastali aj zmeny v charaktere využívania poľnohospodárskych pozemkov. Polia a lúky z extravilánov zmenami územných plánov predovšetkým veľkých miest prešli do intravilánov obcí a boli rozparcelované na stavebné pozemky. V súčasnosti vplyvom účinkov politicko-ekonomickej tendencii a regulácie poľnohospodárstva, ale aj nezáujmom ľudí pracovať v poľnohospodárstve alebo sa venovať farmárčeniu, chovu hospodárskych zvierat, oslabuje sa používanie chotárných názvov a povedomie ľudí o nich. Viac sú známe a používajú sa v určitých záujmových alebo pracovných skupinách, napr. medzi lesníckmi.

Naším cieľom na rozdiel od brnianskej koncepcie spracovania terénnych názvov z územia Moravy a Sliezska nebolo zisťovať synchrónny obraz terénnych názvov z polovice 20. storočia alebo zachytiť skutočný, súčasný stav objektov, ani aktuálnu funkčnosť ich názvov v komunikácii, ale zachytiť lexiku, ktorá sa v terénnych názvoch vyskytuje, resp. sa vyskytovala v minulosti v prvom rade pre ďalší diachrónny a synchrónny výskum anojkonymickej lexiky a slovnej zásoby slovenského jazyka. Digitalizácia terénnych názvov a ich lexikografické spracovanie sú poslednou šancou, ako predovšetkým chotárne názvy a ich lexiku zachovať pre budúce generácie a utvoriť podklad pre ďalší najmä jazykovedný výskum a výskum fungovania terénnych názvov v komunikácii.

1.4.2. Význam anojkonymie pre jazykovedné disciplíny

Význam digitalizácie a lexikografického spracovania anojkonymického materiálu má neoceniteľný význam nielen pre samotnú onomastiku, ale aj pre iné lingvistické disciplíny a ďalšie vedné odbory. Vlastné mená majú rovnaký pôvod ako apelatíva, ale od apelatívnej lexiky sa líšia špecifickými sémantickými príznakmi, funkciemi. Základnou funkciou, príznakom proprií je objekt identifikovať, ale zároveň ho diferencovať od objektov daného druhu, triedy. Pôvodná onymická motivácia a lexikálny význam vlastného mena alebo slovného základu, ktorý je dôležitý pri akte nominácie, t. j. pri vzniku propria, sa stáva v jeho ďalšom fungovaní irelevantný. Mnohé názvy sa odpútavajú od apelatívnej lexiky a postupne sa odsémantizujú a hoci objekty postupne zmenili svoj charakter, ktorý už nezodpovedá apelatívному významu slova alebo slovného základu propria, ktorý motivoval ich vznik, ďalej fungujú a daný objekt identifikujú. Nielen v terénnych názvoch, ale všeobecne v proprietálnej lexike sa tým archivuje stav vývinu jazyka v období utvorenia daného vlastného mena na určitom území, predovšetkým hláskoslovnych, slovotvorných a lexikálnych javov.

Anojkonymická lexika dopĺňa pohľad na vývin slovnej zásoby a poskytuje cenné doklady pri skúmaní vývinu a členenia slovenských nárečí. Dôležitosť názvov neosídlených miest v teréne, ktoré sa používajú iba lokálne, zväčšuje aj to, že tieto

názvy existovali v prevažnej väčsine už v 16. – 17. storočí a svojou formou poukazujú na to obdobie vývoja jazyka, z ktorého sa ešte v slovenskom jazyku nezachovali súvislé jazykové pamiatky (Blanár, 1965/66).

Zložky terénnych názvov apelatívneho i propriálneho pôvodu poskytujú množstvo dokladov z rozličných chronologických vrstiev slovnej zásoby. Ukarujú špecifické využitie jazykových prostriedkov v toponymách či už v morfológickej rovine (napr. apelatívum *kohút* má v sg. skloňovanie ako životné substantívum, terénny názov *Kohút* sa skloňuje ako neživotné substantívum; gramatické číslo v toponymách nie je gramatickou kategóriou, ale lexikálnou kategóriou – môže byť diferencujúcim činiteľom: *Dolina* – *Doliny*) alebo v slovotvorbe (názvy typu *Brezov peň* = *Brezový peň* odhaľujú archaické tvorenie vzťahových adjektív, v názve *Apinô* je zachytený okrem nárečovej stredoslovenskej adjektívnej prípony *-uo* aj posesívny sufíx *-in*).¹⁹ V terénnych názvoch sa uchovávajú niektoré špecifické archaické gramatické javy, napr. plurálové tvary lokálu *V laziech*, *Pri ceriech*, *Na vrsiech* alebo inštrumentálu *Nad Nivý*, *Za drahý*, *Za Potočiný*, *Medzi Chrastí*, *Nad Kukučký* ap. (Majtán, 1983; 1996, s. 71). Fonetické a morfológické ekvivalenty pomôžu doplniť pohľad na vývin jazyka a poskytnú cenné doklady pri skúmaní vývinu a členenia slovenských nárečí.

Terénnne názvy zachytávajú historickú apelatívnu lexiku, ktorú už v súčasnom jazyku nenájdeme (*chríb*, *debra*, *prt*, *bara*, *kopok*, *hvozd*, *mŕtva*, *molva* a ī.), ale aj starú lexiku, ktorá sa vyskytuje v najstaršej slovenskej toponymii i dnes (*hora*, *les*, *vrch*, *kopec*, *dolina*, *priekopa*, *háj* a ī.) a predstavuje kontinuitu od praslovančiny k najstaršej slovenskej slovnej zásobe až po súčasnosť. Zachovávajú sa v nich v súčasnosti už málo známe alebo zaniknuté toponymické významy, napr. slová *čelo* ako „vyvýšenina, ktorá pripomína čelo; vyvýšenina, ktorá má čelnú polohu oproti ostatným vyvýšeninám v najbližšom teréne“, *chl*m s významom „vršok“. Niektoré názvy i samotné topografické termíny majú na väčšom území aj viac významov, napr. terénny názov *Grúň* podobne ako topografický termín *grúň* pomenúva príkru skalnatú stráň, horské úbočie, ale aj horský chrbát, pahorok, názvom *Diel* sa nepomenúva len vydelená časť katastra, ale aj kopec, pahorok, obyčajne nezalesnený (Majtán, 1968 a, s. 210). Areály výskytu jednotlivých slovných základov a sufíkov v terénnych názvoch sa z viacerých príčin často nekryjú s výskytom v apelatívnej zložke slovnej zásoby, napr. v apelatívnych geografických termínoch (Majtán, 1975, s. 32). Výhodou terénnych názvov je, že vzhľadom na ich veľký počet a rozloženie v teréne sa môže zmeniť obraz areálovej distribúcie určitého javu, ktorý je známy na základe výskumu apelatívnej lexiky, a posunúť tým izoglosu. Onymický materiál svedčí o tom, že v minulosti mnohé javy prekračovali dnešné nárečové hranice (Harvalík, 2004, s. 42). Areály vlastných miest predstavujú staršiu vývojovú fázu ako dnešné apelatívne areály, a preto onymická izoglosa spravidla vymedzuje rozsiahlejšie územie ako apelatívna izoglosa rovnakého javu (Peskalo-

19 Podľa modelu praslovanských a-kmeňov. Porov. aj M. Majtán (1996).

vá, 1982, s. 151). Napríklad terénné názvy so slovom *borovina* presahujú východnú hranicu areálu apelatív *borovica//sosna* (Majtán, 1991). Slovo *hora* vo význame „kopec, vrch“ sa používa na západnom a na východnom Slovensku, ale v najstarších terénnych názvoch je doložené vo význame „vrch, kopec“ aj na strednom Slovensku, napr. v Gemeri z r. 1243 *Csernochora*, pri Modrom Kameni z r. 1278 *Kamenhora* (Majtán, 1996, s. 149; porov. ASJ IV/1, s. 53). Distribúcia prípon apelatívnych pomenovaní miesta *-isko* a *-ište* v terénnych názvoch (napr. *brisko/brište/brvisko, uhlisko/uhlište, konopisko/konopište*) zase ukazuje, že prípona *-ište* bola v minulosti produktívnejšia ako prípona *-isko* (Majtán, 2007, s. 40).

Rozsiahly materiál bude mať význam nielen pre poznanie anojkonymického systému slovenčiny, ale aj pre slovanskú porovnávaciu lexikografiu. Mapové zobrazenia v knižnej podobe slovníka a ďalšie možnosti mapových vyobrazení z interaktívnej digitálnej databázy, ktoré umožňuje počítačový program, ukážu areálové rozloženie jednotlivých lexikálnych javov, ktoré spravidla nerešpektujú hranice dnešných jazykových a nárečových celkov a budú vhodným podkladom pre atlasové spracovanie nielen slovenskej, ale aj slovanskej toponymickej lexiky. Spôsob počítačového spracovania umožňuje pripojenie databáz anojkonymickej lexiky a máp z iných krajín.

Zachytaná propriálna lexika v terénnych názvoch, predovšetkým antroponymia v posesívnych typoch terénnych názvov (*Babušov grúň, Ančiana lúčka, Aláčoje lúka*) alebo v názvoch, ktoré sa utvorili od osobných mien bývalých alebo terajších majiteľov napr. pomocou prípony *-ka* (*Adriaška, Babejka*), petrifikuje osobné mená – rodné (krstné) mená, prímená a priezviská a ich pravopisné (grafické) a nárečové podoby (*Adámek, Adamek; Adamík, Adámik*), ktoré dopĺňajú poznatky o inventári našich osobných mien. Na strednom a západnom Slovensku sú častejšie názvy vyjadrujúce vlastnícky vzťah vyjadrený k rodine ako celku (*Makových sad, Brachnoje lúka*), na východnom Slovensku vzťah k jednej osobe (*Frankuv hrunek*) (Majtán, 2003, s. 144). Mnohé z týchto osobných mien sa už v súčasnosti ne-používajú, priezviská zanikli, ak rod nemal mužského potomka. Napríklad názvy *Badurová, Badúrová, Badurovo, Na Badurovom* môžu poukazovať na priezviská majiteľov takto pomenovaných objektov *Badúr, Badur*, ktoré sa v databáze priezvisiek z r. 1995 už nenachádzajú (DP).

Na význam a využitie anojkonymického materiálu pre jazykovedu, predovšetkým pre vývin slovenského jazyka a dialektológiu, ale aj pre súčasné fungovanie terénnych názvov v komunikácii, pre socioonomastický, resp. širší sociolingvistic-ký výskum existuje veľa ďalších príkladov a podnetov.

1.4.3. Využitie terénnych názvov pre iné vedné disciplíny

Terénné názvy odrážajú materiálnu i duchovnú kultúru, hospodárske, ekonomicke, politické, sociálne, etnické a iné vzťahy a ich vývin, a preto lexika, ktor-

rú obsahujú, poskytuje zaujímavé informácie aj pre iné vedné odbory a má širšie spoločenské využitie. Na využívanie názvov vodných tokov pri hľadaní ethnicity a vzájomných súvislostí všeobecne toponomastiky s inými vednými odbormi upozorňoval už V. Šmilauer (1932, s. 24; 1963 a, s. 122 – 152). Na vlastné mená ako materiál pre spoločenské vedy poukázal aj V. Blanár (1950, s. 70 – 95). Konštantín Palkovič pri výskumoch na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku sa tiež zameral na mimojazykové skutočnosti, ktoré terénne názvy odzrkadľujú. Napr. uviedol, že sú dokladom sociálnych a triednych pomerov (*Árendárske hoferské*), ukazujú, s ktorými národmi sa obyvatelia stýkali a aké dejinné udalosti prežívali (*Bulgárija*), alebo že zo slov *taňa*, *marast*, *tov* sa dá usúdiť, aké je členenie terénu (Palkovič, 1957, s. 300 – 301). Onomastika ako samostatná jazykovedná disciplína najmä pri analýzach mimojazykovej stránky vlastných mien využíva poznatky a metodológie iných vedných disciplín a je úzko spätá s históriou, geografiou, etnografiou, literárnu vedou, sociológiou a ďalšími vednými odbormi. Na druhej strane recipročne poskytuje množstvo zaujímavých informácií a podnetov, ktoré sú užitočné pri výskumoch v týchto odboroch a stáva sa pre ne pomocnou vednou disciplínnou.

Terénne názvy zachytávajú informácie o majetkovo-právnych pomeroch v minulosti, ale i dnes, prípadne len v nedávnej minulosti. Názvy *Špania*, *Špania dolina*, *Španistráne* ap. zachovávajú historickú lexému *špán* vo významoch „najvyšší kráľovský úradník stojaci na čele stolice, župy“ alebo „príslušník zemianskeho stavu, pán“, ale aj to, že tieto objekty patrili špánovi. Názvy ako *Družstevné*, *Farské* tiež ukazujú, komu takto pomenované objekty patrili. Najmä chotárne názvy obsahujú osobné mená najčastejšie v tvaroch substantivizovaných alebo nesubstantivizovaných posesívnych adjektív, kolektívnych possesív alebo zriedkavejšie v genitívnych tvaroch (napr. *Baková*, *Bakove košiare*, *Balkovie hora*, *Adamech dolina*, *Aba-fiho*, *Kručkiho lúka*), alebo s príponami ako *-ka*, *-ovka*, *-uľa* (*Mikluška*, *Bahnovka*, *Adamcuľa*), ktoré sú na jednej strane vhodným materiálom pre antroponymický výskum, ale na druhej strane indikujú niektorého predchádzajúceho alebo súčasného majiteľa pomenovaného objektu a tým aj informácie o vlastníckych vzťahoch. Terénne názvy preto môžu byť nápmocné pri hľadaní bývalých či niekedy aj terajších vlastníkov pôdy, ak sú neznámi, z dôvodov potreby majetkových vysporiadanií.

Pre geológov i geografov môžu byť zaujímavé anojkonymá, ktoré charakterizujú členitosť terénu, napr. názvy s apelatívmi ako *kopa*, *kopec*, *kopok*, *chopok*, *chopec*, *snoh*, *snož* ap. označujú terénne útvary kopcovitého charakteru. Iné názvy vypovedajú o kvalite pôdy, napr. názvami s apelatívom *slatina* alebo názvami *Močariny*, *Mokriny*, *Mokré lúky* sa v minulosti pomenúvala močaristá pôda, barinaté miesto, rašelinisko. Na miestach, ktoré majú v názve slovo *slatina*, sa zväčša vyskytuje minerálny prameň, pretože jeden z významov tohto slova je „minerálna voda, medokýš, šťavica“ (Majtán, 1996, s. 37). Názvy *Baňa*, *Bane*, *Banička*, *Banište*, *Nad*

baňou, *Červená baňa* poukazujú na miesta, kde sa kedysi niečo ťažilo a ešte stále by sa tam mohli nachádzať nerastné suroviny. Výskum a analýza terénnych názvov napomáha geografom aj presnejšie lokalizovať pusté alebo zaniknuté historické sídelné a nesídelné geografické objekty (porov. napr. Horňanský, 2016, s. 59 – 79, lokalizácia vodných tokov *Dolná* a *Plazov*).

Určité indície nielen v miestnych názvoch, ojknymách, ale aj v anojkonymách môžu pomôcť pri vyhľadávaní nových archeologických lokalít. Vykopávky na miestach s názvami obsahujúcimi praslovanské apelativum *chríb*, ktorým sa pomenovali objekty kopcovitého charakteru ako nevelké vršky, hrby, pahorky a ktoré sa na Slovensku nachádza takmer v 100 názvoch (Majtán, 1996, s. 45 – 46), odhalili množstvo slovanských hrobových, keramických a iných hmotných pamiatok. Na príklad z lokality *Chríb* v Borovciach v okrese Trnava pochádza 104 hrobov z veľkomoravského obdobia a pohrebisko z poveľkomoravského obdobia (bližšie Bača, 1991). Archeologické výskumy miest s názvami obsahujúcimi slovo *hrúd*, ktorým sa na dolnom toku Moravy po jej ústie do Dunaja označovali piesočné vyvýšeniny, duny, ktoré zvyčajne pri záplavách ostávali suché a tvorili akési ostrovy, odhalili staré sídliská s neolitickými, halštatskými a hradištnými nálezmi (Janšák, 1966; Majtán, 1996, s. 49 – 50).

Terénnne názvy môžu mať informačnú hodnotu pre biológov, napr. názvy *Jazveč*, *Jazvečia*, *Jazvečie*, *Jazvečia skala*, *Borsuk*, *Borsučie* indikujú výskyt jazveca (v niektorých nárečiach sa nazýva *borsuk*). Pre poznanie oblastí niekdajšieho pestovania kultúrnych rastlín majú význam názvy *Chmeľnica*, *Chmelín/Chmelien*, *Chmelíneč*, *Chmeľník* (i *Hmeňnik*); *Konopiská*, *Konopnice*; *Vinohrady*, *Vinohrádky*, *Vinice*, *Viničky*; *Kapustniská*, *Kapustnice*; *Kuňaviská*, *Kuňaviská* (na južnom strednom Slovensku sa pohánka, *Fagopyrum tataricum*, nazýva *kúňava*); *Brište*, *Brisko* (označuje miesta, kde sa pestovala starobytlá kultúrna plodina bar vlašský, *Setaria italicica*) a ī. Terénnymi názvami *Sihla*, *Sihlina* pomenúvali nielen vlhké, mokré miesto v teréne, ale aj mladý ihličnatý porast. Názvy *Šafranica*, *Šefranica*, *Šofranica* nepoukazujú len na hláskovú adaptáciu slova *šafran* v nárečiach a niekdajšie miesta jeho pestovania, ale tiež označujú vyššie položené lúky alebo pasienky, kde sa vyskytol požlt farbiarsky (*Arthamus tinctorius*) alebo jesienka obyčajná (*Colchicum autemmnale*, v nárečiach nazývaná aj *šafran*, *divý šafran*, *šafranica*). Môžu indikovať žltú farbu hlinitej pôdy, pretože *šafran* sa používal aj ako žlté farbivo. Nie však všetky takéto názvy svedčia o súvislosti poraste určitého rastlinného druhu v minulosti, pretože názov sa často dával nie podľa všeobecného znaku, ale podľa výrazného, odlišného znaku, pričom mohlo ísť napríklad o jedinú rastlinu svojho druhu na danom území (Šmilauer, 1963 a, s. 127 – 128).

Z historických reálií terénnne názvy ukazujú, ako sa v minulosti rozdeľovali a prideľovali pozemky (*Diely*, *Tále*) alebo ako sa získavala a obrábala pôda na pestovanie plodín. Slová *kopaň*, *kopanica*, *kopanisko*, *kapanina* v názvoch vypo-vedajú o tom, že na týchto miestach sa kultúrna pôda vytvorila klčovaním a ne-

dala sa orať, ale ju museli kopať motykom, slovné základy *klč-*, *krč-*, na západnom Slovensku *kuč-*, na časti južného stredného Slovenska *kolč-*, *kouč-* odhaľujú, že na týchto miestach sa pôda získavala vykopávaním pňov a koreňov stromov zo zeme. Názvy so slovami *skotňa*, *skoteň* môžu prezradiť, kde sa choval dobytok, a názvy objektov, ktoré obsahovali apelativum *draha*, kade sa vyháňal na pastvu alebo kde sa pásol. Názvy s výrazmi *cúdenica*, *cúdenisko*, *súdeň* a ich nárečové varianty odkrývajú miesta, kde sa kedysi čistilo, previevalo obilie (bližšie Majtán, 1996). Terénnne názvy sú neoceniteľným zdrojom informácií o histórii kultivácie polnohospodárskej a lesníckej pôdy, o dávnejších tvárnostiah súčasného geografického reliéfu ap.

Niekteré starobylé oronymá a hydronymá umožňujú doplniť poznatky z histórie o pôvodných sídlach starých národov a o ich migrácii tam, kde o tom nie je dostať správ, napr. pomohli vymedziť najstaršie územie Slovanov vo východnej Európe (Šmilauer, 1963 a, s. 133 – 142). Lexika v terénnych názvoch môže potvrdiť alebo doplniť poznatky o dejinách osídľovania Slovenska, napr. apelativa *grúň*, *magura*, *minčol* v názvoch poukazujú na medzijazykové kontakty a prezrádzajú valašskú kolonizáciu, názvy so slovami ako *rigel*, *tál* či názov *Štramploch* zase odhaľujú nemecký vplyv. V obciach s doloženou chorvátskou kolonizáciou na juhozápadnom Slovensku sa vyskytujú názvy s podobami apelativ *grb*, *grba*. Význam pre poznanie migračných pohybov má aj analýza názvov v bilingválnych slovensko-maďarských oblastiach v Maďarsku. V. Blanár (1950, s. 73) predpokladal, že v osadách v Maďarsku, kde sú najstaršie terénnne názvy slovenského pôvodu, Slováci v čase svojho príchodu nenašli iné obyvateľstvo, čo mu potvrdil aj tvaroslovny rozbor rodinných mien. Na týchto miestach je maďarské etnikum neskôršieho pôvodu. Na druhej strane, ak je pomer slovenských a maďarských názvov opačný, staršie mohlo byť maďarské obyvateľstvo. Na iný kolonizačný postup zase poukazujú terénnne názvy napr. v Zagyvapálfalve, kde časť názvov má v obidvoch jazykoch slovenskú formu a teda aj pôvod (*Zimoň*, *Brezina*, *Zadok*) a časť maďarskú podobu (*Csókás*, *Kotyólapos*, *Dióhegy*), pretože novšia slovenská banícka kolonizácia prišla na miesto, kde sa slovenské a maďarské obyvateľstvo stýkalo už v čase vzniku osady (tamže).

Výskum a analýza slovenskej a do slovenčiny adaptovanej lexiky a jej fungovania v bilingválnom prostredí v Maďarsku je dôležitá nielen z lingvistického, resp. sociolingvistického, historického, etnologického, príp. iného hľadiska, ale má širší kultúrno-spoločenský a hlavne národnostný rozmer. Môže zohrať dôležitú úlohu pri oživení slovenských tradícií a jazyka v zmiešanom slovensko-maďarskom prostredí, pri udržiavaní a zveľaďovaní kultúrneho dedičstva a uvedomovaní si etnickej príslušnosti a národnostného povedomia pôvodom slovenských obyvateľov v mnohých po jazykovej stránke dnes už značne asimilovaných slovenských komunitách.

Digitálna databáza a digitálny i klasický knižný slovník preto nebude slúžiť len onomastikom a jazykovedcom, ale poskytne cenné informácie historikom, etno-

lógom, sociológom, literárnym vedcom, archeológom, biológom, geografom, geológom, kartografom a pomôže pri štandardizácii a prípadnej reštandardizácii geografického názvoslovia. Slovník bude mať význam nielen pre odbornú verejnosť, ale poslúži každému, kto bude mať záujem zistíť, kde sa dané pole, lúka, dolina či kopec nachádza, keďže digitálna verzia slovníka umožňuje zobraziť typ hesla s lokalizáciou pri každom názve, a prečo sa tak príslušný objekt nazýva, prípadne ako vznikol určitý názov, prečo má taký hláskový alebo gramatický tvar, aký je jeho spisovný variant ap. Jednoznačne možno predpokladať, že bude výskumným prameňom aj pre iné vedné odbory a bude mať širšie spoločenské využitie.²⁰

20 K využitiu terénnych názvov pozri novšie napr. aj príspevok I. Valentovej (2017 a).

2.

**Výskum a história
spracovania terénnych názvov**

2.1. Genéza výskumu a spracovania terénnych názvov na Slovensku

2.1.1. Heuristický terénny výskum, súpis a triedenie anojkonymického materiálu

Pravdepodobne prvým pokusom zozbierať predovšetkým chotárne názvy z celého niekdajšieho Uhorska bola súpisová akcia, ktorú zorganizoval v šesťdesiatych rokoch 19. storočia (1864 – 1865) Frigyes Pesty. Dotazník obsahoval dovedna sedem otázok o založení a o dejinách obce, o názve obce, o pôvode a národnostnej príslušnosti obyvateľov, o chotári a o názvoch častí chotára. Siedma otázka vyžadovala spísať všetky zemepisné názvy z katastra obce, názvy polí, lúk, pasienkov, lesov, hájov, pahorkov, hôr, záhrad, zrúcanín, jaskýň, riek, bystrín, jazier, močiarov, prameňov, brodov, častí obce a ulíc. Takmer 80 % odpovedí napísali notári, ale aj slúžni, richtári, knázi, učitelia a iní. Zozbieraný materiál zo všetkých uhorských stolíc (Fr. Pesty, *Helységnévtár*) je zviazaný do 63 zväzkov a uložený v Széchenyiiovskej knižnici v Budapešti pod signatúrou Fol. Hung. 1114. Materiál zo slovenského územia a z územia Zakarpatskej Ukrajiny z týchto dotazníkov analyzoval, zhodnotil, čiastočne publikoval a vo svojich rozpravách využil A. Petrov (1926, 1927, 1928, 1929). Podľa odhadu A. Petrova slovenských a ukrajinských názvov je v Pestyho dotazníkoch päťdesiat až šesťdesiat tisíc. Dotazníkovú akciu Fr. Pestyho bližšie charakterizoval M. Majtán (1971 a), ktorý publikoval z tohto dotazníka aj súvislé opisy chotára s terénnymi názvami z obcí Dolný Badín a Trpín (dnes v okrese Krupina).

Na území Slovenska sa uskutočnilo niekoľko súpisových akcií toponymického materiálu, ktoré mali rôzne zamerania a výsledky. Na prelome 19. a 20. storočia uskutočnila dotazníkovú akciu Muzeálna slovenská spoločnosť „*Návod ku sbieraniu miestopisných názvov*“, ktorý k tejto akcii pripravil P. Križko, vyšiel v 3000 exemplároch, mal 12 strán a obsahoval otázky nielen z oblasti toponymie, ale aj z oblasti pomenúvania osôb, otázky o zamestnaní obyvateľstva, o historii obce, o miestnych povestiach a ī. Text sprievodného listu a pokynov, ktoré pravdepodobne tiež pripravil P. Križko, uverejnili upravené do súčasnej pravopisnej podoby M. Majtán (1968 b). Akcia sa nestretla s veľkým úspechom, v archíve Slovenského národného múzea sa nachádzajú toponymické údaje z 376 slovenských obcí, najviac zo severného a stredného Slovenska (Blanár, 1965/66; Majtán, 1966).

Jednou z významných úloh, ktorú vytýčili slavistické zjazdy v Moskve v r. 1958 a v Sofii v r. 1963, bola medzinárodná spolupráca a v rámci nej pre onomastiku určenie závažnej kolektívnej úlohy – Slovanského onomastického atlasu, čo

si vyžadovalo vytvoriť koncepciu onomastického výskumu a jeho organizácie na národných úrovniach. Na základe koncepcie onomastického výskumu na Slovensku V. Blanára na podnet nastolených kolektívnych úloh Komisie pre slovanskú onomastiku pri Medzinárodnom komitete slavistov a s tým súvisiacej potreby plánovitého a organizovaného výskumu a analýzy slovenskej onymie, vznikla na zakladajúcej schôdzi 8. decembra 1964 Slovenská onomastická komisia pri Jazykovednom ústave Ludovíta Štúra SAV (vtedy ešte pri Ústave slovenského jazyka SAV) v Bratislave (Blanár, 1965). Jednou z nastolených úloh a cieľov koncepcie V. Blanára bolo preskúmať slovenské terénne názvy z hľadiska historického i synchronného. V. Blanár zdôrazňoval význam terénnych názvov ako prameňa pre poznanie staršej podoby slovenského jazyka, pre dialektológiu a etymológiu, ale aj to, že zemepisné názvy poskytujú významné údaje pre štúdium osídlenia, pre spoločenské, hospodárske a kultúrne dejiny i pre otázky genealogické, pričom vychádzal predovšetkým z monografie V. Šmilauera *Úvod do toponomastiky* (Blanár, 1965, s. 74; 1965/66, s. 260).

Aby sa splnili stanovené ciele, najaktuálnejšou úlohou Slovenskej onomastickej komisie a oddelenia dejín slovenského jazyka Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV sa stalo systematické zbieranie vlastných mien a budovanie archívnych zbierok a kartoték. Vybudovali sa napr. kartotéky historickej antroponymie a toponymie, ktoré sa neskôr využili aj pri koncipovaní hesiel *Historického slovníka slovenského jazyka* (1. – 7. zv., 1991 – 2008). Vlastné mená sa uvádzali ako exemplifikácie predovšetkým v tých prípadoch, keď na určitý apelatívny výraz neboli vyexcerpovaný iný doklad z pramennej písomnej základne slovníka, príp. chýbal doklad z niekto-rého storčia.

Mimoriadne na liehavá sa však ukázala predovšetkým otázka heuristického výskumu a odborného a systematického zbierania terénnych názvov, pretože tvoria veľkú časť slovnej zásoby nášho jazyka (niekoľko tisíc lexikálnych jednotiek), ale len súčasti je zachytaná v historickej písomnostiach, v katastrálnych mapách alebo v odborných dielach. Ďalším vážnym dôvodom bolo, že viaceré názvy sa už v tých časoch prestali používať a poznali ich len príslušníci najstaršej generácie (Blanár, 1965/66, s. 260). Na prioritnú potrebu súpisu predovšetkým chotárných názvov z celého územia Slovenska kládol dôraz aj M. Majtán (1966) práve preto, že množstvo chotárných názvov sa každým rokom strácalo a spolu s nimi cenné údaje o starom osídlení a o migračných pohyboch obyvateľstva, o starých spôsoboch hospodárenia, o niekdajšom pestovaní rastlín, o sociálnej výstavbe niekdajšej spoločnosti ap.

Podľa prác na pražskom onomastickom pracovisku M. Majtán zostavil už v r. 1965 návod na vypracovanie súpisu terénnych názvov a dotazník pre terénny výskum:

Návod na vypracovanie súpisu chotárnych názvov z r. 1965,²¹ ktorý bol určený pre explorátorov:

Cieľom spisu je zachytiť pokiaľ možno všetky chotárne názvy, ktoré sa vyskytovali a vyskytujú v katastri obce. Existujú chotárne názvy, ktoré sú známe väčšine obyvateľov obce, poznáte ich aj Vy, ale niektoré poznajú už len niektorí spomedzi najstarších. Aby sa zhromaždili pokiaľ možno všetky chotárne názvy, treba sa pýtať viacerých, najmä starších ľudí, roľníkov, horárov, lesných robotníkov a i.

Postup práce:

1. Zoznámte sa s katastrálnou mapou (aj so staršími mapami) alebo aspoň s mapou hospodársko-technickej úpravy pozemkov obce (majú ich na miestnych národných výboroch alebo na správe jednotných roľníckych družstiev), aby ste sa vedeli orientovať.

2. Požiadajte viacerých starších občanov, roľníkov, horárov, prípadne lesných robotníkov, aby Vám povedali názvy, ktoré poznajú a na ktoré si pamätajú. Pýtajte sa ich na jednotlivé názvy, na pôvod týchto názvov. Bolo by užitočné, ak by Vám ukázali pomenovanie jednotlivých objektov priamo v chotári.

3. Jednotlivé názvy si zapíšte najprv na samostatné lístky. Na lístok si vždy poznačte: názov, druh pozemku (objektu), tvar, polohu, akosť pôdy, ľudový výklad názvu, ako sa názov používa a čísla parcíel podľa katastrálnej mapy (také isté sú aj rubriky v dotazníku).

4. Po zozbieraní chotárnych názvov, názovov honov jednotných roľníckych družstiev i názvov osád a častí obce usporiadajte lístky v určitom poradí, najlepšie podľa parcelných čísel, očíslujte ich poradovými číslami a pod týmto číslom ich spolu so všetkými údajmi z lístka zapíšte do dotazníka.

5. Zapíšte aj tie názvy, ktoré sa už dnes vôbec nepoužívajú, ale našli ste ich na starzej katastrálnej mape, v starej obecnej kronike alebo inde (pritom označte, odkiaľ ste názov získali).

Dotazník

1. Vyplnenie dotazníka:

I. Názvy osád a častí obce. Do tejto časti dotazníka zaznačte názvy častí obce, ulíc a osád, ktoré k obci patria. Do rubriky *Vysvetlenie názvu* zaznačte (podľa miestnej tradície), ako si ľudia názov vysvetľujú. Do rubriky *Všeobecné poznámky o obci* zapíšte v mieste známe údaje o histórii obce a osídlenia, ako miestnych obyvateľov na okoli prezývali (ako u Vás prezývajú obyvateľov okolitych obcí), najvýraznejšie znaky miestneho nárečia a i.

II. Chotárne názvy. Chotárne názvy zapíšte v nárečovej podobe, neupravujte ich do spisovnej slovenčiny. Ak existujú súčasne aj maďarské, prípadne ukrajinské či poľské názvy, zapíšte ich tiež, tak ako sa v obci skutočne používajú. Zapíšte pritom aj znenie názvu v spojení s predložkami *v*, *do* alebo *na*. Označte, o aký druh pozemku ide, napr. pole, lúka, pasienok, hora, močiar, potok, rybník, dolina, vrch, zrúcaniny ap. Údaje o tvare (úzke, krátke, klin ap.), o polohe (v rovine, na svahu, pri rieke ap.), o akosti pôdy (hlinitá, mokrá, neúrodná ap.) zaznačte najmä vtedy, ak poučujú o vzniku názvu, alebo ak význam názvu nie je

²¹ V tom čase sa používal na označenie nesídelných objektov pojednotváračky chotárny názov. Kedže bol priúzky, ako sme už spomenuli v predchádzajúcej kapitole, neskôr sa ustálil len pre názvy hospodársky využívaných objektov. V prípade ďalších výskumov terénnych názvov, či už na slovenskom území alebo v slovenských enklávach v Maďarsku, bude potrebné dotazník prispôsobiť súčasnej situácii.

jasný. Do rubriky *Ludový výklad názvu* uveďte, ako si ľudia v mieste názov vysvetľujú. Ak sa s názvom spájajú nejaké udalosti alebo povesti, zaznačte ich tiež. Do rubriky *Používanie* zaznačte, či sa názov používal len v minulosti, či je zaznačený len na katastrálnej mape a ľudia ho nepoužívajú, alebo či je všeobecne známy (skratkou všeob.).

III. Názvy honov jednotných roľníckych družstiev. Zistite ich u funkcionárov jednotných roľníckych družstiev (napr. podľa osevných postupov).

- Urobte náčrt chotára (ak neuvádzate parcellné čísla do dotazníka, je to nevhodné) a zaznačte v ňom poradovými číslami, kde sa ktorý názov nachádza (ku každej časti dotazníka treba osobitný náčrt).

Dotazník z r. 1965 (vzor s príkladmi):²²

Chotárne názvy v katastri obce....., okres.....

Vypracoval:

(meno a priezvisko)

.....

(dátum narodenia, zamestnanie)

.....

(adresa)

Obec.....

Okres.....

I. Názvy osád a častí obcí

Por. čísł.	Názov osady, časti obce	Vysvetlenie názvu	Čísla parciel podľa katastrálnej mapy	Všeobecné poznámky o obci
1.	<i>Šibeňice</i> (do Šibeňíc, v Šibeňiciach)	<i>Na vršku nad obcou stáli na začiatku storočia šibenice.</i>	1125 – 1212	
2.	<i>Dovní koňiec</i> (do Dovního konca)	<i>Podľa toku potoka.</i>	382 – 594	

II. Chotárne názvy

Por. čísł.	Chotárny názov	Druh	Tvar	Poloha	Akosť pôdy	Ludový výklad názvu	Používanie	Čísla parc. podľa kat. mapy
1.	<i>Klinčok</i> (do Klinčoka, v Klinčoku)	<i>lúka</i>	<i>trojuholník</i>	<i>v doline</i>	<i>vlhká</i>	<i>názov podľa tvaru – klin</i>	<i>najstarší</i>	1236 – 1238
2.	<i>Žobrácka</i> (na Žobráckej)	<i>pole i lúka</i>			<i>zlá, neúrod-ná</i>	<i>podľa zlej „žobráckej“ neúrodnnej pôdy</i>	<i>všeobecný</i>	205 – 312 320 – 335, 338

22 Vyplnené dotazníky z jednotlivých obcí sa nachádzajú v Jazykovednom ústave Ludovíta Štúra SAV v Bratislave.

III. Názov honu jednotného roľníckeho družstva (JRD)

Por. čísl.	Názov honu JRD	Vysvetlenie názvu	Čísla parciel podľa katastrálnej mapy	Poznámky
1.	<i>Kraťiny (v Kraťinách, Do Kraťín)</i>	<i>pôvodne to boli krátke parcely</i>	258 – 335, 426, 428 – 430 469 – 512, 556 – 582	<i>Na tomto hore sa používali aj chotárne názvy U Ľipke, Pri studňički</i>

Na konci r. 1965 sa začalo s organizovaním súpisovej akcie na Slovensku. Na miestne národné výbory (dnes obecné úrady) sa posielali žiadosti, aby navrhli niekoho zo starších obyvateľov obce, kto by vedel a chcel súpis svedomite a zodpovedne vykonať. Navrhnutým spolupracovníkom z radov učiteľov, osvetových pracovníkov, pracovníkov jednotných roľníckych družstiev a národných výborov i miestnych kňazov sa posielali pokyny a dotazníky. Ďalšími spolupracovníkmi pri súpisovej akcii boli vysokoškoláci, najmä poslucháči pedagogických fakúlt. Do dotazníka bolo treba vpisať všetky známe názvy v obci, aj názvy, ktoré poznajú už len najstarší občania, roľníci, horári či lesní robotníci, názvy zo starších katastrálnych máp, miestnych kroník a iných prameňov, ktoré sa už nepoužívajú. Dotazník mal tri časti. Prvá obsahovala názvy z intravilánu obce (názvy miestnych častí, ulíc, studní, osád), druha názvy extravilánu (názvy polí, lúk, pasienkov, hôr, terénnych útvarov a vodstva), tretia názvy honov jednotných roľníckych družstiev. Pri každom názve bolo treba uviesť fyzicko-zemepisné údaje o druhu, tvare, polohe, o akosti pôdy, miestne ľudové vedomosti o pôvode názvu, údaje o používaní názvu alebo o prameni, z ktorého sa získal, a napokon údaje o lokalizácii názvu (parcelné čísla z katastrálnej mapy). Odporúčalo sa urobiť náčrtok chotára s naznačením lokalizácie jednotlivých názvov.²³ Na rozdiel od starších súpisových akcií, ktoré mali za cieľ iba spísať názvy, v súpisovej akcii organizovanej Slovenskou onomastickou komisiou a hlavne M. Majtánom sa kládol dôraz v súlade s modernou onomastickou teóriou a metodológiou na miemojazykovú stránku toponým. Súpisová (anketová) akcia prebehla v rokoch 1966 – 1975 podľa vzoru súpisovej akcie v Česku. Intenzívne zbieranie materiálu sa v podstate skončilo do r. 1975. Zozbieralo sa približne 250 000 názvov.

V oddelení dejín slovenského jazyka (dnes oddelenie dejín slovenského jazyka, onomastiky a etymológie) Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV v Bratislave sa pod vedením M. Majtána na klasické papierové kartotečné lístky vyexcerpovali názvy z rozličných zdrojov:

- dotazníky zo súpisovej (anketovej) akcie uskutočnejenej v rokoch 1966 – 1975;
- dotazníky z ankety Slovenskej muzeálnej spoločnosti z 90. rokov 19. storočia;
- dotazník na výskum vinohradníctva, ktorý zostavil J. Nižnanský;
- diplomové, seminárne a dizertačné práce študentov z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, z Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Ša-

²³ Informácie o súpisovej akcii sme čerpali z príspevkov M. Majtána (1966) a V. Blanára (1965/66).

fárika v Prešove, z Pedagogickej fakulty v Nitre (dnes Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre), z Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici (teraz Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici) z rokov 1965 – 1975;

- názvy z kolektívnych terénnych výskumov, ktoré boli súčasťou piatich seminárov o heuristickom výskume vlastných mien v rokoch 1973 – 1977 (zorganizovaných Slovenskou onomastickou komisiou), ktorých východiskom boli katastrálne mapy;

- názvy z archívov Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV, Encyklopédického ústavu SAV, Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici a zo súkromných zbierok;

- štúdie a články z jazykovedných, etnografických, vlastivedných a historických časopisov a zborníkov zhruba od 80. rokov 19. storočia do r. 1975, napr. *Slovenská reč*, *Linguistica Slovaca*, *Slovenské pohľady*, *Slovenský letopis pre história*, *topografiu*, *archeológiu a etnografiu*, *Slovenský národopis*, *Historica Slovaca*, *Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, *Krásy Slovenska*, *Nové obzory*, *Tovaryšstvo, Jazykovedné štúdie (II. Dialektológia)*, *Sborník Matice slovenskej*, *Sborník na počesť Jozefa Škultétyho*, *Sborník Fr. Pestyho Helységnévtara*, *Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, *Vlastivedný zborník Považia*, *Vlastivedný zborník Žilinského kraja*; z prác jazykovedcov sú to predovšetkým štúdie a články V. Vážneho, J. Stanislava, Š. Tóbika, Š. Krištofa, Š. Liptáka, V. Uhlára, A. Habovštiaka, F. Buffu, J. Orlovského, J. Matejčíka, M. Blíchu;

- onomastické, nárečové, ale aj etnografické, historické, vlastivedné miestne i regionálne zamerané publikácie, slovníky, monografie a monografické štúdie, napr. *Karpatoruské pomístní názvy z pol. 19. a z poč. 20. st.* (Petrov, 1929), *Oravské chotárne názvy* (Habovštiak, 1970), *Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny*, *Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárnych názvoch* (Bliche, 1975), *Z mikrotoponymie Novohradu* (Matejčík, 1976), *Chotárne názvy z Gemera* (Orlovský, 1974, 1977), *Toponomastyka Łemkowszczyzny* (Stieber 1949), *Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese* (Buffa, 1953), *Nárečí slovenská* (Vážný, 1934), *Liptovské nárečia* (Stanislav, 1975), *Gemerský nárečový slovník* (Orlovský, 1982), *Rajonizácia viniča v ČSSR* (Kišon – Hanák, 1962), *Banícka dedina Žakarovce* (Mjartan a kol., 1956), *Detva* (Medvecký, 1905), *Myjava* (1985), *Putování po Slovensku* (Némcová, 1929, 1930), *Slovník obcí Bansko bystrického okresu* (Pisoň, 1968), *Slovenskí národovci do 30. októbra 1918* (Slávik, 1945);

- dve série publikácie *Turistický sprievodca ČSSR* (staršie i novšie vydania z rokov 1963 – 1989), v ktorých sa nachádzajú názvy prakticky z celého turisticky zaujímavého územia (*Vysoké Tatry*, *Západné Tatry*, *Nízke Tatry*, *Veľká Fatra*, *Malá Fatra*, *Malé Karpaty*, *Biele Karpaty*, *Slovenský raj*, *Spišská Magura*, *Pieniny*, *Tríbeč*, *Pohronský Inovec*, *Považský Inovec*, *Javorníky*, *Kysuce*, *Štiavnické vrchy*, *Strážovské vrchy*, *Slovenské rudohorie*, *Stolické vrchy*, *Volovské vrchy*);

- Základná mapa ČSSR 1 : 10 000, Základná mapa ČSSR 1 : 50 000, katastrálne mapy;

- publikácie štandardizovaných názvov *Geografické názvoslovie Základnej mapy ČSSR 1 : 50 000 z územia Slovenskej socialistickej republiky* podľa krajov (4 zv., 1976 – 1981), viac ako päťdesiat publikácií so štandardizovanými názvami Základnej mapy ČSSR v mierke 1: 10 000 z celého územia Slovenska podľa okresov (1983 – 2000), publikácie štandardizovaných a vžitých názvov v rozsahu mapy 1 : 50 000, *Zoznam vrchov na Slovensku* (1974), *Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta* (1974), *Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov horizontálneho členenia zemského povrchu* (1975), *Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov vertikálneho členenia zemského povrchu* (1975), *Zoznam jaskýň a priepastí na Slovensku* (1979).²⁴

Kartotečné lístky obsahujú názov, druh objektu alebo objektov, ktoré názov pomenúva, lokalizáciu (obec, okres), údaje z dotazníka o tvari objektu, polohe, kvalite pôdy, jeho využívaní, vzniku objektu i jeho názvu, ľudovú etymológiu, číslo pozemku, resp. čísla pozemkov z katastrálnej mapy ap. V prípade, že názov neboli v základnom tvari, v záhlaví sa uviedlo základové slovo. Pri názvoch vyexcerpovalých z máp lístok zvyčajne obsahuje aj druh mapy a číslo mapových listov, na ktorých sa objekt nachádza (napr. 38-23-13). Názov sa vyexcerpoval na toľko kartotečných lístkov, kolko slov obsahoval. Lístky sa potom zaradovali do abecednej kartotéky.

Ukážka kartotečných lístkov:

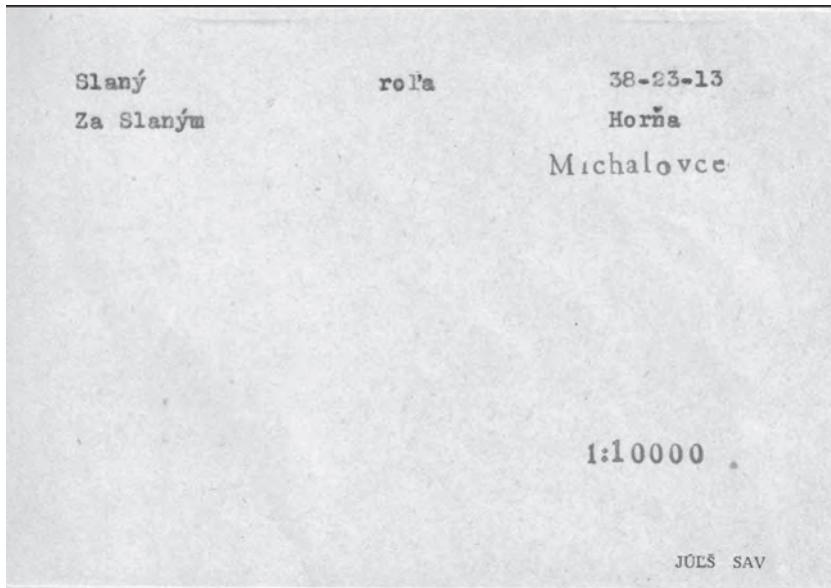
Kartotečný lístok s názvom vyexcerpovaným z dotazníka súpisovej akcie uskutočnenej v rokoch 1966 – 1975:

Gruník	pole	Oravská Lesná
	lúky	Dolný Kubín
obdižník		
mierny svah		
hnedozem		
mierny kopček volajú týmto menom		
6750, 6942, 7003, 7121, 7224, 7226, 7150, 6797, 6742		
JÚLS SAV		

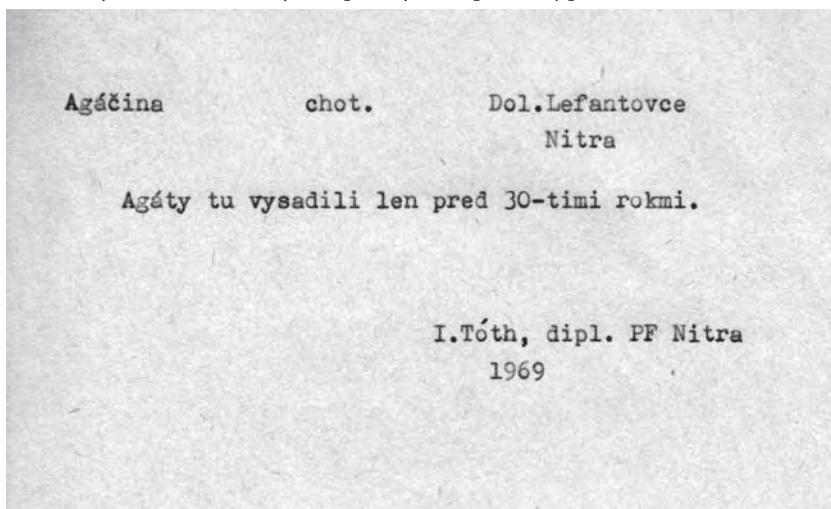
24 Presný zoznam prameňov s bibliografickými údajmi, z ktorých boli názvy vyexcerpované, sa uvádzajú na konci publikácie.

2.1. Genéza výskumu a spracovania terénnych názvov na Slovensku

Kartotečný lístok s názvom vyexcerpovaným zo Základnej mapy ČSSR 1 : 10 000:

Kartotečný lístok s názvom vyexcerpovaným z diplomovej práce:

Lístky sa predbežne spracovali do dvoch tradičných kartoték (podľa abecedy a podľa okresov a obcí), ktoré sú pripravené na lexikografické a kartografické spracúvanie, na zobrazovanie jednotlivých slovladov a javov jazykovozemepisnou metódou, na spracovanie distribúcie jednotlivých javov. Uvažovalo sa aj o kartotéke korených a odvodzovacích morfém (Majtán, 1986 a, s. 209), ale k ich realizácii z časových a personálnych dôvodov nedošlo. Vypracoval sa provizórny

heslár a viac ako 300 pracovných máp v mierke 1 : 400 000 s úplnou sieťou, t. j. s vyznačením obcí, hraníc ich katastrov a hraníc okresov pre Atlas slovenských terénnych názvov. Na mapách je zakreslený výskyt jednotlivých slovných základov (topolexém) a ich hláskových variantov, slovotvorných prípon (topoformantov) v slovách z jedného významového okruhu alebo vecného celku a slová, lexémy v slovenských terénnych názvoch. Rukopisný heslár obsahuje 42 803 hesiel, z toho osobitne je spracovaných 13 218 apelatív a adjektív z vlastných mien, najmä z osobných mien. Kartotéky obsahujú nielen terénne názvy, ale aj niektoré sídelné názvy, ako sú názvy častí miest, osád, samôt, majerov, lazov, kopaníc, domov a skupín domov, ktoré sa nedigitalizujú a nespracúvajú sa ako samostatné heslá a ani v rámci častí heslových statí s terénnymi názvami. V kartotéke je napr. vyexcerpovaný aj *Statistický lexikon obcí v republike Československej* (3. diel, Slovensko, 1927) a sídelné názvy z dotazníkov.

Písomné pramene, z ktorých sa názvy vyexcerpovali, mali rôznu úroveň. Mohlo ísť o odborné, vedecké štúdie a monografie, ale aj o popularizačné alebo z jazykovo-vedného, resp. onomastického pohľadu laické články a publikácie či chronologicky i žánrovo odlišné texty. Podobne ako pri súpisovej akcii v Čechách a na Morave vzhľadom k náročnosti všetkých dotazníkových akcií nebolo možné, aby všetky súpisy terénnych názvov robili jazykovedci alebo aspoň študenti slovenského jazyka, príp. dostatočne školení respondenti. Dotazníky často vyplňali jazykovo neškolení laici, preto sa nemožno na uvedené vyexcerpované podoby terénnych názvov úplne spoľahliať. V bežnej komunikácii terénne názvy zvyčajne fungujú v nárečových, nie štandardizovaných podobách. Respondenti si však uvedomujú, že dialekt nepatrí medzi prestížne jazykové útvary, a preto sa počas terénnych výskumov alebo v súpisovej akcii napriek pokynom mohli pokúšať názvy upravovať do spisovnej slovenčiny, ktorá sa prejavovala najmä na hláskoslovnej a morfologickej úrovni, spoľahlivejšie sú lexikálne a slovotvorne dialektizmy (porov. Harvalík, 2004, s. 44 – 45). Podoby terénnych názvov v kartotékach je preto pri koncipovaní slovníka často nutné verifikovať s apelatívnymi a propriálnymi paralelami v miestnom nárečí (tamže, s. 47).

Názov jedného objektu sa mohol vyexcerpovať z rôznych zdrojov, preto sa v kartotéke nachádza na viacerých lístkoch a môže byť aj vo viacerých variantných podobách – nárečovej, štandardizovanej alebo v podobe, ktorá sice je v súlade so spisovnou podobou alebo so slovenským jazykovým systémom, ale ešte nebola štandardizovaná, resp. bola štandardizovaná v inej podobe, neutrálnej i exprešívnej. Predovšetkým maďarské a nemecké názvy môžu byť rozličným spôsobom adaptované do slovenského jazyka. Na kartotečných lístkoch môžu byť všeobecne používané názvy alebo názvy, ktoré sa používajú individuálne, príp. ich používa len určitá mikrosocieta (obyvatelia časti obce, polnohospodári, lesníci ap.). Mnohé terénne názvy, najmä chotárne názvy, ako sme už spomenuli, nie sú ešte doteraz štandardizované, pretože majú malý okruh používateľov a štandardizovanú podobu si natoľko nevyžadujú potreby spoločenskej komunikácie, ale ani verejnej

správy, administratívy ap. (porov. Majtán, 1975, s. 31). Jeden objekt môže mať aj viac rozdielnych názvov, môže ísť napr. o starší a súčasný názov, štandardizovaný a neštandardizovaný názov alebo štandardizovanú a neštandardizovanú podobu názvu, pretože pramenná základňa obsahovala staršiu i novšiu literatúru a články aj z nelingvistických časopisov.

Napriek určitým nedostatkom kartotéka obsahuje relatívne úplný materiál získaný prakticky zo všetkých katastrálnych území z celého územia Slovenska, ktorý predstavuje nielen materiálovú základňu lexikograficko-areálového spracovania lexiky slovenských terénnych názvov, ale využíva sa na rozličné ciele. Slúži ako materiálová báza na vypracúvanie štúdií, článkov, seminárnych, diplomových a dizertačných prác, monografií, hydronomastikonov, resp. iných druhov toponymických slovníkov a pri štandardizácii geografického názvoslovia (porov. Majtán, 1983 b, s. 201).

2.1.2. Problematika štandardizácie nesídelných názvov

Vo všeobecnosti má štandardizácia geografického názvoslovia zabezpečiť jednotnosť názvov a záväznosť ich používania v určitých sférach. Organizuje sa na úrovni Organizácie spojených národov (OSN), konkrétnie Expertnej skupiny pre geografické názvoslovie pri OSN (*United Nations Group of Experts on Geographical Names*, v skratke UNGEGN), v súlade s rezolúciami periodických konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovia, ktoré sa konajú od roku 1967 v päťročných intervaloch. Slovenská republika patrí do lingvisticko-geografickej regionálnej skupiny OSN Východná, stredná a juhovýchodná Európa, v ktorej je aktívnym členom od jej vzniku v roku 1971.²⁵ Rezolúcie určujú hlavné smery štandardizačných činností na medzinárodnej úrovni a zabezpečujú používanie jednotlivých podôb názvov geografických objektov na podklade národných štandardizácií. Zásady uvedené v týchto rezolúciách majú charakter odporúčaní, pretože boli prijaté konsenzom (Miklušová, 2010, s. 25; porov. aj Horňanský, 2016, s. 27). Jednotlivé členské krajinu OSN môžu, ale nemusia tieto zásady zakotviť do svojich zákonov. Konferencie OSN o štandardizácii geografického názvoslovia prijali zásadu, aby štandardizácia bola založená na výsledkoch vedy vo vzťahu k jazykovým zákonitostiam a k technickým prostriedkom tvorby toponymických údajov (Horňanský, 2011, s. 217), z čoho ale nevyplýva, že názvy sa odporúčajú alebo sa dokonca musia štandardizovať iba v kodifikovanej podobe určitého národného, resp. štátneho jazyka. Skôr naopak, pri štandardizácii sa odporúča, aby „bola písomná aj ústna podoba názvu a jeho význam podľa miestneho obyvateľstva“: „1) Written and spoken form of the name and its meaning according to local inha-

²⁵ Pozri na internetovej stránke ÚGKK SR: <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/>, cit. 22. 4. 2018.

bitants“ (2. konferencia, odporúčanie 4 C, s. 4); a aby sa „národná štandardizácia podľa možnosti zakladala na aktuálnom miestnom používaní podôb názvov zo-zbieraných počas terénnych prác“: „Further recommends that, whenever possible, national standardization be base on current local usage of name forms, collected through field work“ (7. konferencia, odporúčanie 5, s. 79). V rezolúcii z 2. konferencie v odporúčaní 4 C (s. 5) sa navrhuje, aby názvoslovné autority vypracovali vlastné zásady, podľa ktorých budú postupovať pri štandardizácii, pričom pri ich vypracúvaní sa okrem iného odporúča, aby: 1) sa zmeny názvov nevykonávali tam, kde to nie je nevyhnutné; 2) spôsob písania geografických názvov bol v čo najväčšom súlade s aktuálnou ortografickou praxou príslušnej krajiny, s primeraným prihliadnutím na nárečové podoby; 3) systematická úprava názvov nevedla k potlačeniu charakteristických prvkov.²⁶

Rezolúcie súčasne odporúčajú, aby názvy boli v súlade s aktuálnou pravopisnou normou, ale aj aby sa primerane prihliadalo na nárečové prvky a snaha po systematizácii nepotlačila charakteristické prvky, pričom podoba názvu má vyplýnúť z miestneho používania na základe terénneho výskumu. Výsledky vedy, na základe ktorých sa má zakladať štandardizácia geografických názvov, sa týkajú jednako výsledkov výskumu pôvodu názvu, jeho etymológie a sémantiky základného apelátiva, z ktorého sa názov utvoril, ale pretože etymológia a motivačné činitele vlastných mien boli dôležité len pri akte nominácie a z hľadiska ďalšieho používania názvu sú irelevantné, dôležité je aj funkčné hľadisko, výsledky výskumu fungovania názvov v komunikácii, na ktoré by sa pri štandardizácii malo prihliadať podľa uvedených formulácií v odporúčaniach.

Na Slovensku sa rezolúcie konferencií OSN globálne realizovali v zákonoch Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii,²⁷ § 18, č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení,²⁸ ktorý sa zaobrá názvami obcí a ich časťí v § 1a, 2b, č. 270/1995 Z. z. o štátном jazyku Slovenskej republiky, ktorý sa vyjadruje aj k jazykovej stránke geografického názvoslovia v § 3a, 11. Z uvedených zákonov pre podoby všetkých druhov štandardizovaných geografických názvov vyplývajú tieto základné atribúty:

26 Pôvodný anglický text: 1) Unnecessary changing of names be avoided; 2) The spelling of geographical names be as much as possible in accordance with the current orthographic practice of the country concerned, with due regard to dialect forms; 3) Systematic treatment of names should not operate to suppress significant elements.

Rezolúcie prijaté na konferenciách OSN o štandardizácii geografických názvov sú dostupné na: http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/rezolucie-osn_vysledne.pdf, cit. 24. 4. 2018.

27 Dostupný na internetovej stránke ÚGKK SR: http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/legislativa/zakon-nr-sr-c-215_1995-z-z.pdf, cit. 27. 4. 2018.

28 Dostupný na internetovej stránke Ministerstva vnútra SR: www.minv.sk/?zdruzenia-obci&subor=21972, cit. 27. 4. 2018.

- a) Nesmú urábať mravnosť, náboženské alebo národnostné cítenie.
- b) Nesmú byť dlhé. Maximálna dĺžka názvu je však stanovená len pre názvy ne-sídelných geografických objektov a špecifických sídelných objektov, ktoré nesmú obsahovať viac ako tri plnovýznamové slová. Existujú však štruktúrne typy najmä chotárných názvov, ktoré môžu mať aj viac plnovýznamových slov. Napríklad determinované názvy s vetou ako *Stará maša, kde sa ruda lela* (Sirk). Vyskytujú sa sice ojedinele práve preto, lebo takéto konštrukcie sú dlhé a ako názvy veľmi ne-vyhovujú predovšetkým z hľadiska ekonomickej komunikácie, ale ich existenciu potvrdzujú aj nepriame vetté názvy typu *Kde Paľa stáli*, na ktoré máme veľa do-kladov (porov. Majtán, 1972; 1996, s. 26). Tieto názvy napriek tomu zväčša splňajú podmienku obsahu najviac troch plnovýznamových slov.

Ďalším typom sú niektoré predložkové názvy. Pomocou predložky *medzi* sa vy-jadruje priestorovo poloha objektu vzhľadom na iné objekty, ktoré ho obklopujú ale-bo sú umiestnené z obidvoch susedných strán, a preto niektoré z nich sú dlhšie, napr. *Raty medzi úzkou cestou a cestou na Čapáš* (Kaľamenová), *Medzi slamou kravína a ľudovým družstvom* (Šaštín-Stráže). Predložkové názvy sú zväčša vo všeobecnosti dlhšie, a to najmä vtedy, ak sa objekt pomenúva vzhľadom na viac iných objektov, napr. názvy *Od chočianskeho a neverického chotára po neverickú cestu* (Slažany), *Popod skalu až do Suhinca ku poráčskemu chotáru* (Nižné Slovinky). O týchto pome-novaniach by sa dalo uvažovať, že balansujú medzi apelatívmi, resp. apelatívou (apelatívno-propriálnej) deskripciou a propriami. Ak však fungujú v komunikácii a splňajú základné onymické funkcie, sú to vlastné mená, ale pre svoju dĺžku sa ne-môžu v takýchto podobách standardizovať, preto sa musia skracovať.²⁹

Táto zásada sa dodržiava aj pri ojknymáciach a pri názvoch ulíc, hoci niektoré oficiálne urbanonymá ju nespĺňajú, napr. *Most Slovenského národného povstania*. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky sa preto snažil v *Smer-nici na štandardizáciu geografických názvov* (2015, s. 20) zákon doplniť výnimkou, ktorá pripúšťa vo výnimočných prípadoch, ak sa geografický názov odvodzuje od existujúceho dvojslovného alebo trojslovného názvu, použiť viac než tri plnovýz-namové slová.³⁰ Dalo by sa uvažovať o tom, či takéto obmedzenie počtom plno-významových slov je nutné uvádzať v zákonoch, pretože ÚGKK SR potom tento zákon vlastne musel porušiť vo vlastných zásadách. Na druhej strane dlhšie názvy nie sú veľmi frekventované, vyskytujú sa predovšetkým v chotárných názvoch, ktorých používanie v bežnej komunikácii je čoraz zriedkavejšie.

c) Názov musí byť priliehavý vzhľadom na historický vývin územia, históriu obce. To znamená, že názov by mal zapadať do toponymického kontextu, topony-mickej krajiny určitej oblasti a rešpektovať historický a spoločenský vývoj regiónu a obce. Ak by sa pod týmto tvrdením rozumel aj historický vývin jazyka určitého

29 Bližšie k tejto problematike pozri I. Valentová (2016) alebo štúdiu *Slovenské terénne názvy na apelatívno-propriálnej hranici* (Valentová, v tlači).

30 V časti *Zásady úpravy a používania geografických názvov*, čl. 2, zásada č. 7.

územia, malo by sa podľa tejto zásady prihliadať na regionálne nárečové prvky, čo by sa však podľa toho istého zákona č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii a aj podľa zákona o štátnom jazyku pri niektorých druhoch topónym dostalo do konfliktu s ďalšou zásadou, podľa ktorej názvy majú byť štandardizované podľa pravidiel slovenského pravopisu.

d) Názvy nesídelných geografických objektov a špecifických sídelných objektov, ulíc a verejných priestranstiev nesmú byť jazykovo nesprávne. Z tejto formulácie by mohlo vyplynúť, že názvy by mali byť v súlade s kodifikáciou spisovného jazyka, ale spojenie „jazykovo správny“ je možné chápať aj širšie. Jazykovo správne nemusí jednoznačne znamenať spisovné. Za jazykovo správny možno považovať napr. aj nárečové slovo alebo nárečový tvar, pričom tieto slová a tvary nemusia byť spisovné, len sa zaraďujú do inej, subštandardnej či nárečovej formy jazyka.

Pri názvoch obcí a ich časti sa uvádzajú iba formulácia, že sa uvádzajú v štátom jazyku.³¹ Zákon č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v §1a bližšie nešpecifikuje, v akej podobe štátneho jazyka, keďže spisovný jazyk je iba jednou z foriem štátneho jazyka. Samozrejme, že pod štátnym jazykom by sa automaticky mohla chápať jeho spisovná podoba, ktorá predstavuje najvyšší stupeň integrácie celonárodného jazyka a je záväzným dorozumievacím prostriedkom pre školy a v oficiálnom styku. Existuje však aj štandardná a, ako sme už spomenuli, subštandardná forma jazyka, pričom subštandardná forma obsahuje prvky slangové, nárečové a iné prvky, ktoré nevyhovujú požiadavkám kodifikovanej normy. Napríklad J. Horecký (1979, s. 18) rozlišoval tieto formy národného jazyka: spisovná, štandardná, subštandardná, nadnárečová a nárečová, pričom osobitné postavenie má umelecký jazyk. Pojmy spisovný jazyk a štandardný jazyk sa niekedy stotožňujú, inokedy sa tieto termíny pojimovo rozlišujú a diferencujú. Pojem spisovného jazyka potom zodpovedá užšiemu vymedzeniu, kým pojem štandardného jazyka zodpovedá spisovnému jazyku v širšom zmysle slova (Dolník, 2009, s. 343 – 345). Ak potom chápeme štandardizáciu geografických názvov ako ich uvádzanie a prispôsobovanie štátnemu jazyku, je v nich teda prípustná lexika a určité tvary, ktoré nemusia byť úplne v súlade so súčasnými pravidlami spisovného jazyka. Dalo by sa teda konštatovať, že zákon v tomto prípade pripúšťa aj také podoby názvov obcí a ich častí, ktoré nie sú v súlade so zásadami súčasnej spisovnej slovenčiny alebo so slovenským jazykovým systémom.

Na druhej strane však zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky presne definuje štátny jazyk aj pre geografické názvoslovie v § 11 ako slovenský jazyk v kodifikovanej podobe, čím možno chápať aj štandardizované podoby názvov, ktoré sa nachádzajú v aktuálnych kodifikačných príručkách slovenského jazyka, za kodifikované, štandardizované názvy naprieč tomu, že nemusia byť v súlade so zásadami spisovného jazyka alebo slovenského jazykového systému. Pri ich štandardizácii sa neraz uprednostnili iné zásady, napr. sa prihliadlo na

31 Táto formulácia sa uvádzajú aj v zákone Národnej rady č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky, z ktorého vypadla formulácia „kodifikovaná podoba“ štátneho jazyka.

kultúrne tradície, zaužívanosť názvu od dávnej minulosti, regionálny úzus, nárečie ap. Takých názvov možno nájsť veľa, napr. *Uherce*, nie *Uhorce*; pomaďarčený názov *Tročany* namiesto pôvodného slovenského *Trojčany*; *Vinné* namiesto spisovného tvaru *Vínne* (ak sa utvorilo z apelatíva *víno*). V časti názvu *Záriečie* (*Kostolná-Záriečie*) sú až tri dlhé slabiky za sebou. Názov *Klubina* nezodpovedá spisovnej norme, pretože v hornotrenčianskom nárečí je za spisovné *l* hláska *u* (*sunko, duhi, tuk*), preto spisovne by mala byť *Klbina* (Štolc, 1968). Pri štandardizácii obcí sa tolerovalo množstvo nárečových prvkov a táto otázka sa stala predmetom niekoľkých referátov a diskusných príspevkov už na 1. slovenskej onomastickej konferencii v Bratislave v r. 1967 (porov. rovnomený zborník z r. 1968) a v určitých ohľadoch pokračuje dodnes.³²

Samozrejme, v mnohých názvoch sa zase uprednostnili zásady spisovného pravopisu, napr. názvy niektorých dedín na západnom Slovensku so západoslovenskými nárečovými podobami ako *Pezinek*, *Prítrž* sa upravili na *Pezinok*, *Prietrž* (Varsík, 1968, s. 218). Hoci sa štandardizoval nárečový názov *Klubina*, názov *Chumec* sa zmenil na *Chlmec* (Štolc, 1968). Názory na to, do akej miery uplatniť spisovnú normu v miestnych názvoch, boli a stále sú jednou z frekventovaných tém predovšetkým na onomastických konferenciach a v publikovaných štúdiach a článkoch. Mnohokrát ich sprevádzali ostré diskusie.³³ Štátne a politické záujmy sa tiež podpísali pod niektoré štandardizované názvy, napr. slovakizácia názvov na južnom Slovensku v r. 1948.

Napriek tomu, že mnohé podoby miestnych názvov nie sú v súlade s pravidlami súčasnej spisovnej slovenčiny alebo so zásadami slovenského jazykového systému, ale sú oficiálne štandardizované názvoslovou autoritou a sú súčasťou najnovších *Pravidiel slovenského pravopisu* (2013), ktoré sú schválenou kodifikáčnou príručkou, paradoxne sa preto stávajú tieto nespisovné názvy spisovnými, ako napríklad názov obce *Oslany*.³⁴

Podľa zákona č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii jasne vyplýva, že názvy nesídelných geografických objektov, špecifických sídelných objektov, vžité podoby slovenských názvov sídelných a nesídelných geografických objektov a špecifických sídelných objektov z územia mimo Slovenskej republiky (exoným) a názvy mimozemských objektov sa štandardizujú podľa pravidiel slovenského pravopisu napriek tomu, že takéto odporúčanie sa v žiadnej rezolúcii OSN nenachádza v tom zmysle, že názvy musia byť štandardizované v kodifikovanej forme daného jazyka. Samozrejme, dalo by sa špekulovať, ktorej kodifikovanej podobe pravopisu – súčasnej alebo možno pripustiť nejaký jav aj z niektorých starších pravidiel slovenčiny? Ale z tejto formulácie pomerne jasne vyplýva, že nesídelné názvy, exonymá a názvy mimozemských objektov by sa mali štandardizovať podľa aktuálnych

³² Porov. napr. publikáciu I. Horňanského (2016).

³³ Pozri napr. diskusné príspevky v zborníku z 1. slovenskej onomastickej konferencie (1968).

³⁴ Pozri najnovšie príspevky I. Valentovej (2017 b, c).

platných pravidiel slovenského pravopisu, ktoré schválila kodifikačná autorita. Aj podľa zákona č. 270/1995 Z. z. o štátom jazyku Slovenskej republiky sa všetky geografické názvy musia uvádzať v štátom jazyku, pričom v § 11 sa jasne uvádzá, že sa tým myslí slovenský jazyk v kodifikovanej podobe, čím by sa mohlo odkazovať na tvary geografických názvov, ktoré sa uvádzajú v kodifikačných príručkách.

e) Pri názvoch obcí, ich častí, ulíc a verejných priestranstiev sú neprípustné názvy na počesť žijúcich osobností a logicky vzhľadom na identifikačnú a orientačnú funkciu nesmú byť názvy obcí a v rámci jedného sídelného objektu názvy ulíc a verejných priestranstiev duplicitné. Pri nesídelných názvoch tieto zásady neplatiť, pretože najmä chotárne názvy môžu obsahovať mená stále žijúcich vlastníkov a často sa jedným názvom v rámci obce pomenúva viac objektov (napr. lúka i pole alebo les i pole) alebo názvy obcí a ich katastrálnych území zvyknú bývať zhodné.

Podľa uvedených platných zákonov³⁵ jednotlivé druhy geografických názvov štandardizujú rôzne názvoslovné autority. Názvy nesídelných geografických objektov, terénne názvy, štandardizuje ÚGKK SR so súhlasmom Ministerstva kultúry SR. Názvoslovňa komisia ÚGKK SR³⁶ je len odborný poradný orgán, ktorého úlohou je, čo sa týka štandardizácie názvov, ich navrhovanie, posudzovanie, vyjadrovanie sa k návrhom názvov a k ich úpravám, podávanie odborných stanovísk a vysvetlení, metodické usmerňovanie činnosti komisií na okresných úradoch a katastrálnych odboroch a predkladanie návrhov podôb názvov na štandardizáciu a reštandardizáciu. Úrad geodézie kartografie a katastra Slovenskej republiky priebežne vydával publikácie so štandardizovaným názvoslovím. Okrem už uvedených publikácií, ktoré boli súčasťou pramennej základnej kartotéky terénnych názvov, sa doposiaľ vydali tieto: *Zoznam štátov a krajín sveta* (1974), *Zoznam vžitých slovenských názvov miest sveta* (1974), *Názvy vrchov a dolín SSR* (1987), *Názvy hradov a zámkov v SR* (1990), *Názvy vodných tokov a vodných plôch SR – Povodie Bodrogu a Tisy* (1990), *Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia SR* (1999), *Názvy trigonometrických bodov z územia Slovenskej republiky* (2001), *Slovenské vžité názvy štátov a závislých území* (2000), *Názvy katastrálnych území SR* (2003), *Staršie slovenské názvy obcí Slovenskej republiky* (2003), *Názvy chránených území Slovenskej republiky* (2005), *Slovenské vžité názvy mimozemských objektov a zdanlivých obrazcov na oblohe* (2005), a návody na používanie štandardizovaných geografických názvov *Toponymický návod na používanie geografických názvov z územia ČSSR* (1987) a *Toponymický návod pre vydavateľov kar-*

35 Zákony č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadanií SR, č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii, č. 162/1995 o katastri nehnuteľností a o zápisе vlastníckych práv k nehnuteľnostiam a zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (Kováčová – Miklušová – Majtán – Považaj, 2010, s. 23).

36 Názvoslovňa komisia ÚGKK SR má dve sekcie: 1. odborná sekcia komisie sa zaobrá názvami geografických objektov z územia SR, 2. odborná sekcia komisie sa zaobrá názvami geografických objektov z územia mimo SR a názvami mimozemských objektov).

tografických a iných diel (1999, 2010). Niektoré z týchto publikácií sú dostupné v digitálnej podobe na internetovej stránke ÚGKK SR.³⁷

Od roku 2015 členovia Názvoslovnej komisie ÚGKK podávajú návrhy na štandardizovanie podôb terénnych názvov a názvov špecifických sídelných objektov z územia Slovenska z katastrálnych a z lesníckych máp podľa jednotlivých okresov. Nové štandardizované a niektoré reštandardizované názvy sa pravidelne zverejňujú v publikácii *Názvoslovné informácie*, ktorú dvakrát ročne vydáva ÚGKK SR a ktorej cieľom je informovať širokú verejnosť o práci v oblasti štandardizácie geografického názvoslovia, a budú súčasťou internej *Databázy geografických názvov z územia Slovenskej republiky*. Databáza ako taká nie je súčasťou verejne prístupnej, ale na jej základe je možné podľa jednotlivých názvov vyhľadávať na internetovej stránke³⁸ ÚGKK SR na mape Slovenka a zároveň verifikovať štandardizovanú podobu určitého názvu. Po dokončení štandardizácie názvov z katastrálnych a z lesníckych máp budú tieto názvy zapracované aj do digitálnej databázy terénnych názvov Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV a tým aj do slovníka *Lexika slovenských terénnych názvov*.

Štandardizácia terénnych názvov je dôležitá z kultúrneho, spoločenského, národného a reprezentačného hľadiska. Predstavuje jednu z najdôležitejších úloh onomastiky, ktorú si vyžaduje spoločenská prax. Plnenie tejto úlohy nie je možné bez základného výskumu a bez správnych teoretických východísk a metodológie, preto je dôležité sa aj nadálej venovať onomastickým výskumom v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV a pokračovať v analýzach zozbieraného toponymického materiálu a v syntetickom spracovaní slovenských terénnych názvov, ako aj v ďalších projektoch Slovenskej onomastickej komisie. Cieľom štandardizácie je predovšetkým zabezpečenie základnej identifikačnej/diferenciačnej funkcie názov. Štandardizácia má byť založená na výsledkoch vedy, čo znamená aj to, že pri určovaní štandardizovanej podoby názvu by sa mali brať do úvahy súčasné moderné onomastické teoretické východiská, ktorých základom je funkčný prístup a charakteristika obsahovej (designatívnej) stránky vlastného mena, pričom sa prihlada na binárnu povahu vlastného mena a špecifické onymické príznaky (pozri Blanár, 1996 a, 2008, 2009). Súčasné onomastické výskumy sú zamerané nielen na zisťovanie etymológie, pôvodu vlastných mien a ich vývinu, ale aj na fungovanie vlastných mien v spoločenskej komunikácii. Pri analýze vlastných mien sa zameriavajú nielen na lingvistickej, ale aj na onomastický status vlastného mena vzhľadom na ich vzájomnú späťosť. Cieľom výskumu modernej onomastiky sú už desaťročia otázky súvisiace s fungovaním vlastných mien, teda aj geografických názvov v spoločenskej komunikácii, modelovanie obsahovej a jazykovej stránky vlastných mien, analýza onymických pomenúvacích sústav, onymického systému, kontextu, situácie ap. (porov. Majtán, 1986, s. 144 – 145). M. Majtán (1996, s. 9)

³⁷ Dostupné na: <http://www.skgeodesy.sk/sk/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/>.

³⁸ Dostupné na: <https://zbgis.skgeodesy.sk/tkgis/default.aspx>.

sa aj o toponomastických výskumoch vyjadril, že ich predmetom nemôže byť iba etymologický výklad, rekonštrukcia motivácie, pôvodného lexikálneho významu, resp. lexikálno-sémantickej, štruktúrnotypologickej, paradigmatickej ap. stránky názvov, ale rovnakú pozornosť treba venovať aj fungovaniu toponymie v súčasnej spoločnosti, t. j. životu názvov v jazykovej komunikácii (v reči), ich používaniu a využívaniu pri spoločensky podmienenej identifikácii geografických objektov.

Pre štandardizáciu názvov z týchto poznatkov okrem iného vyplýva, že by sa malo prihliadať nielen na etymológiu daného názvu a jeho súlad s jazykovým systémom a kodifikovanou spisovnou formou jazyka, ale minimálne v rovnakej miere na to, v akej podobe názov funguje a používa sa v bežnej komunikácii, t. j. prihliadať na jeho vžitosť. Etymológia a motivácia vzniku názvu sú dôležité z hľadiska aktu nominácie, ale nie z hľadiska používania propria. Násilne a nefunkčne upravený názov podľa jazykového systému alebo podľa pravidiel súčasnej kodifikácie slovenčiny môže v niektorých prípadoch narobiť viac škody ako úžitku, predovšetkým ak pôvodný názov je do značnej miery vžitý, pretože v nevžitom umelom tvare pre obyvateľstvo mikroregiónu, v prípade oroným v oveľa širšom spoločenskom úze, môže stratiť základnú identifikačnú/diferenciačnú funkciu, resp. základný príznak proprií, ktorý V. Blanár (1996 a, s. 20) nazval spoločensky podmienená identifikácia. Takáto podoba názvu sa potom bude používať len v úradno-administratívnej sfére na úrovni kartografických diel a úradných dokumentov, ale v neoficiálnej, resp. polooficiálnej sfére, v bežnej komunikácii sa používať nebude, nehovoriac o tom, že nebude v súlade s najnovšími poznatkami funkčnej onomastiky. Môže sa stať, že v snahe upraviť názov čo najviac do spisovnej podoby s cieľom predchádzať omylom, zvýšiť výchovnú, kultúrnu a spoločenskú úroveň obyvateľstva, skvalitniť informačnú komunikáciu, sa v dôsledku straty základnej identifikačno-diferenciačnej funkcie názvov dosiahne pravý opak tohto vznešeného ciela. Namiesto predchádzaniu prípadným omylom a nedorozumeniam medzi používateľmi názvov sa omyly a nedorozumenia môžu vytvoriť a takéto názvy stratia informačnú a orientačnú hodnotu. Podľa M. Kováčovej (2000, s. 262) najväčšiu skupinu neštandardizovaných názvov tvoria toponymá používané v hovorovej reči, pričom ich existencia vyplýva jednak z tradície používania týchto názvov určitými skupinami v mikroregiónoch, jednak z neznalosti schválených (štandardizovaných) názvov. Otázne je, do akej miery by sa pôsobením štandardizačnej autority skutočne schválené názvy používali, ak by ich aj poznali. Problém by mohol byť aj v ich nevhodnej štandardizácii, ktorá nerešpektovala vžité podoby a ich fungovanie.

Na štandardizáciu geografického názvoslovia je vždy najťažšie rozhodovanie, ktoré z uvedených odporúčaní a do akej miery vziať do úvahy – spisovnú kodifikáciu slovenského jazyka, jazykový systém či úzus, nárečovú či nevhodne utvorenú podobu, kultúrne tradície, historický a spoločenský vývin obce alebo celého regiónu? V mnohých prípadoch štandardizácia napr. zaužívanej nárečovej podoby môže priniesť väčšie benefity, pretože bude nadalej funkčná, jej komunikačná hod-

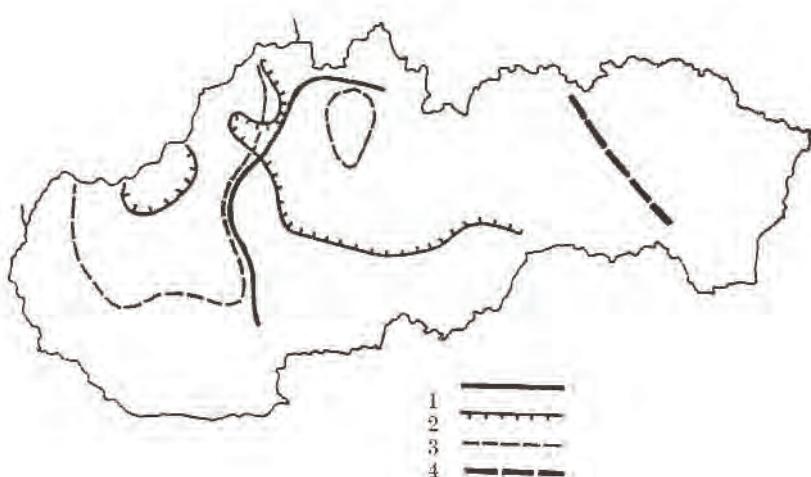
nota a zrozumiteľnosť sa tým neoslabí a v kodifikovanom tvare sa budú archivovať jedinečné znaky nášho jazyka, čím bude uchovávať kultúrne dedičstvo a zvýši sa tým aj národná reprezentácia a spoločenská prestíž štátu. Otázka zvažovania predovšetkým medzi spisovnou normou jazyka a nárečím, lokálnym úzom pri štandardizácii nie je nová. Napríklad už V. Uhlár (1976, s. 227) na margo štandardizácie terénnych názvov konštaoval, že „všetky kultúrne národy sa usilujú zachovávať miestne podoby, pokiaľ ich možno vystihnúť a dobre zachytiť používanou sústavou“ a „v miestnom úze známe a ustálené podoby terénnych názvov by sa nemali meniť ani na mapách a v zoznamoch terénnych názvov“. Časť o štandardizácii geografického názvoslovia zakončíme citátom významného českého jazykovedca a onomastika I. Lutterera (1989, s. 50) takisto zo staršej, ale stále aktuálnej štúdie, ktorý by mohol slúžiť na zamyslenie sa nielen jazykovedcom, onomastikom, ale aj nejazykovedcom a členom Názvoslovnej komisie ÚGKK SR: „Vytěšňování místního úzu, není-li prováděno s náležitými ohledy k jeho nositelům, může přinést víc morální škody než užitku. Jak řešit dilema: Ulehčit radikálním kodifikačním zásahem situaci větší části našich obyvatel, kteří standardizovaného jména použijí sotva desetkrát za život, anebo respektovat místní úzus menšiny, která bere toto jméno do úst desetkrát za den?“

2.1.3. Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov

Spôsoby a metódy výskumu, interpretovania a spracovania slovenských terénnych názvov sa formovali postupne v závislosti od vývoja onomastickej teórie a rozvoja možností počítačového spracovania. Už na konferencii v Lipsku v r. 1974, v čase zbierania a excerptovania slovenského toponymického materiálu a budovania kartoték terénnych názvov, M. Majtán zdôrazňoval, že súčasťou Slovanského onomastického atlasu by malo byť aj areálové spracovanie problematiky terénnych názvov, pričom jeho východiskom majú byť národné onomastické atlasy, ktorých súčasťou by malo byť aj atlasové spracovanie terénnych názvov (Majtán, 1975, s. 31). V počiatocných diskusiách o Slovanskom onomastickom atlase sa totiž uvažovalo iba o osadných, miestnych názvoch, neskôr o spracovaní hydronymie a antroponymie (Blanár, 1972; Rospond, 1972). S terénnymi názvami sa nepočítalo, lebo v tom období ešte neboli dostatočne zozbierané, ich výklad robil ľažkosti, pretože nemajú staré doklady a veľmi tesne súvisia s nárečiami (Šmilauer, 1963 b). M. Majtán (1975, s. 31) vzniesol námietku proti tvrdeniu, že výklad terénnych názvov robí ľažkosti, pretože sú oveľa bližšie k apelatívnej slovnej zásobe príslušného jazyka ako osadné alebo vodné názvy a okrem toho práve tak fungujú v súčasnej spoločnosti ako osadné názvy, iba nie sú tak pevne štandardizované, normalizované, lebo si to nevyžadujú potreby spoločenskej komunikácie, verejnej správy, administratívny ap. Navrhlo mapovať pomenúvacie modely (obraz lokalizácie,

vlastníctva objektu ap.), štruktúrne typy názvov (predložkové názvy, predponové názvy, predponovo-príponové názvy, predikatívne názvy ap.), jednotlivé lexikálne základy (napr. apelatívne geografické termíny) i formanty, a to i napriek tomu, že terénne názvy nemajú také výrazné formálne prostriedky ako napríklad osadné názvy (tamže, s. 32). V príspevku *K výskumu slovenskej mikrotoponymie* (Majtán, 1968 a) ukázal možnosti spracovania areálov výskytu lexém a ich variantov v terénnych názvoch na schematických mapách, a to na izoglosovej mape (napr. topografické termíny *hrb*, *grúň*, *chríb*, *debra*, *deber* v názvoch; mapa č. 1), pomocou šrafovania (areály terénnych názvov *Zelnica*, *Kapustnica*, *Kapustisko*, *Kapustniško*, *Kapuscanka*, *Kapustná hraďa*; mapa č. 2) a symbolovou metódou³⁹ (areály hláskových variantov terénneho názvu *Šafranica*: *Šafranica*, *Šefranica*, *Šofranica*; mapa č. 3). M. Majtán (tamže, s. 213) odporúčal, aby atlasové spracovanie slovenských terénnych názvov pozostávalo z máp jednotlivých slov a sémantických celkov, teda z máp analytických i z máp slovotvorných, štruktúrnych typov, teda syntetických, aby sa na mapách zobrazila lexikálna (možno aj sémantická), slovotvorná i hlásková diferencovanosť a areály jednotlivých názvov a slovotvorných, štruktúrnych typov názvov. Navrhoval, aby atlasové spracovanie toponymie na národných úrovniach pre *Slovenský onomastický atlas* nevychádzalo z nejakej siete oporných bodov ako v dialektológii, ale z relatívne úplného materiálu z celého územia, hoci v rámci slovanského atlasu sa musia javy z pochopiteľných príčin schematizovať (Majtán, 1975, s. 34).

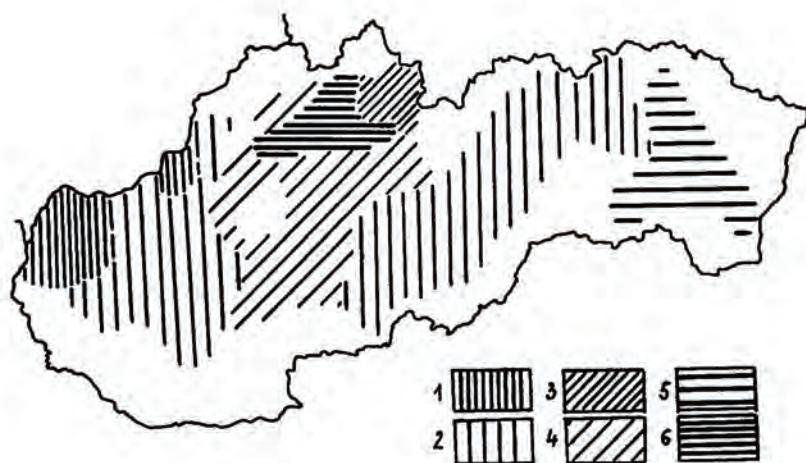
Mapa č. 1

1. západná hranica terénneho názvu *Hrb* (vsl. *Harb*), 2. hranice terénneho názvu *Grúň* (vsl. *Hruň*, *Hrun*),
3. hranice terénneho názvu *Chríb* (aj *Hríb*), 4. západná hranica vsl. terénneho názvu *Debra*, *Deber*

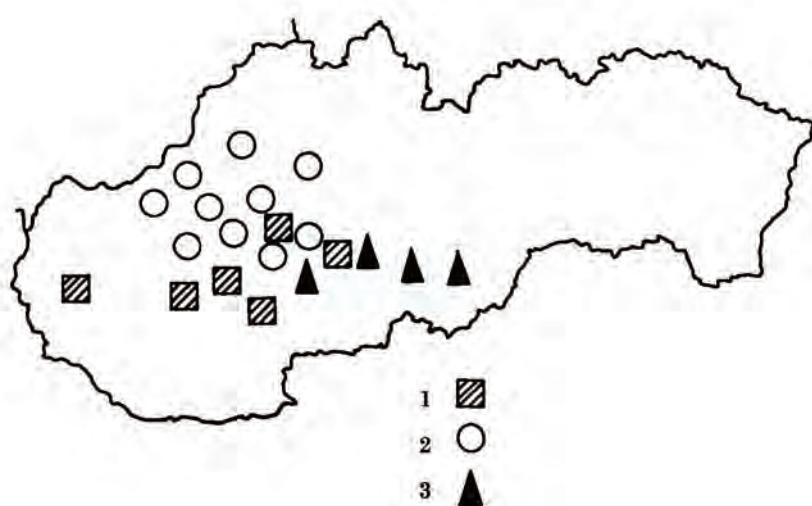
³⁹ Porov. aj ďalšie štúdie M. Majtána (1975, 1977, 1983 b).

Mapa č. 2

Areály terénnych názvov *Zelnica* (1), *Kapustnica* (2), *Kapustisko* (3), *Kapustnisko* (4), *Kapuscanka* (5), *Kapustná hrada* (6)

Mapa č. 3

Areály hláškových variantov terénneho názvu *Šafranica*: 1. *Šafranica*, 2. *Šefranica*, 3. *Šofranica*

Na 7. slovenskej onomastickej konferencii v r. 1976 na Zemplínskej šírave sa uvažovalo o osobitnom zväzku *Atlasu slovenskej toponymie* a možnosti monografického spracovania apelatívnej slovnej zásoby slovenských terénnych názvov s využitím jazykovozemepisnej a slovníkovej metódy a kartografickom spracovaní

nielen jednotlivých lexikálnych základov, lexém a formantov, ale i pomenúvacích a slovotvorných modelov, štruktúrnych typov názvov (Majtán, 1977). M. Majtán (tamže, s. 164) za prvú a základnú úlohu pokladal spracovanie slovnej zásoby apelatívneho pôvodu (teda nie napr. terénné názvy z osobných mien, z osadných názvov ap.), a to slovných základov (topolexém) aj slovotvorných prípon, najmä slovotvorných prípon so špecifickým príznakom miesta (topoformantov). Pri príprave heslára apelatívnych základov predpokladal, že sa využije metóda hniezdzovania – v záhlaví sa uvedie slovný základ a základové slovo, v prvej časti substantívne deriváty, v druhej adjektívne deriváty, v tretej časti menej pravidelné a nepravidelné hláskové a iné varianty, napr. slovotvorné, slovného základu; z deminutívnych podôb sa mali uviesť iba prípony. Deriváty sa mali členiť na slovný základ (koreň) a prípony, napr.:

BAR-	bar-a
1.	bar-in-a, -inka bar-in-čie bar-in-ec bar-in-ovec
	bar-isko
	bar-ište
2.	-(in)ný, -(in)ský, -(in)ový, -(in)ovský
3.	bahrina, bahurina, bačorina bažina

M. Majtán odporúčal zaviesť morfematické členenie. Mapy sa mali vyhotoviť symbolovou metódou (pozri mapu č. 3).

Koncepciu pripravovaného slovníka M. Majtán predbežne publikoval v štúdii *Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov* (1983 b). Už pri tejto koncepcii uvažoval, že podobne ako pri spracovaní sídelných názvov by malo ísť o slovník toponymickej lexiky, kde východiskom stavby hesla je lexéma a jej výskyt v geografických názvoch, pričom sa bude kombinovať lexikografické a areálové spracovanie slovného bohatstva terénnych názvov. Keďže v tom čase ešte neboli také možnosti digitálneho spracovania ako dnes, predpokladal, že základná koncepcia slovníka bude obsahovať iba čiastkové, nie komplexné spracovanie terénnych názvov, a nebude sa spracúvať lexika, ktorá sa utvorila z osobných mien a do slovenčiny adaptovaných cudzích názvov. Heslové slovo malo byť v podobe súčasnej spisovnej slovenčiny, varianty sa mali uviesť v dokladovej časti. Slová rovnakého pôvodného významu odlišené gramatickým rodom, paradigmou alebo variantnými sufiksmi sa mali spracovať ako samostatné heslá.

Výklad mal predstavovať lexikálno-sémantickú alebo slovotvornú interpretáciu slova ako východiska pri vzniku názvu. Vo väčšine prípadov to mal byť význam poukazujúci na slovo ako jazykový prostriedok vyjadrovania motivácie pri vzniku vlastného mena. Spôsob dokumentácie slova v terénnych názvoch mal zodpovedať požiadavke maximálnej úspornosti, ale aby používateľ získal čo najviac hodnoverných informácií. Takéto spracovanie čiastkovej problematiky názvov malo slúžiť

ako základný prameň pre prípadné spracovanie z iného aspektu, ale pritom muselo úsporne a názorne zachytiť distribúciu a areály výskytu názvov. V dokladovej časti hesla sa mali zachytiť najvýraznejšie a nepravidelné hláskové varianty, výskyt interpretovaného slova v rozličných typoch terénnych názvov, najmä výskyt takých názvov, kde predložková konštrukcia alebo slovné spojenie pomáhajú pri lexikálno-sémantickej interpretácii slova. Druhové charakteristiky nazývaných objektov sa mali uviesť iba v prípadoch, keď budú prínosom pre výklad slova. Distribúcia výskytu slova a prípadne aj jednotlivých typov názvov sa mala označiť v hesle číslami označujúcimi počet lokalít, v ktorých sa názvy s príslušným slovom vyskytujú. Lokalizácia názvov by sa so zreteľom na cieľ práce zaznačila pomocou skratiek hlavných nárečových oblastí, historických stolíc alebo aj súčasných okresov a iba pri jedinečných názvoch názvom obce a skratkou okresu. Vo väčšine prípadov by sa areály výskytu slov znázornili na schematizovaných mapkách Slovenska alebo jeho časti symbolovou metódou, pričom jeden symbol by reprezentoval aj viac lokalít s výskytom slova. V odôvodnených prípadoch by bolo možné využiť aj izoglosy. Podľa okolností by sa v hesle uviedli (maximálne úsporným spôsobom) aj údaje konfrontujúce heslové slovo s jeho výskytom v slovenskej ojekonymii, v apelatívnej vrstve spisovnej, nárečovej alebo historickej slovnej zásoby slovenčiny, resp. údaje o odbornej (onomastickej, jazykovednej, historickej a i.) literatúre, v ktorej sa monografickým spôsobom piše o príslušnom slove.

Ukážkové heslá navrhnuté M. Majtánom (1983 b, s. 205 – 206):⁴⁰

- b o r i s k o s brište (4)^a vsl (ukr)^b *Boriska, Na Borisku; 5/3^c*
- b r i s k o s brište: (14) sev zsl a vsl *Brisko, Briská, Na Briskách, Brisky; 5/2*
- b r i š t e s miesto, na ktorom sa pestoval bar (*Setaria italica*): (40) zsl *Bríšte, vsl Brišče, Brišt Pozložná Ro^d (-ište, -ištie, -išťia, -išťo, -išče, -iščo ASJ III, 28);^e 5/1 – 4^f*
- b r i š t n ý príd od brište: (1) *Brišnô Jamník LM*
- b r o v i š t e s^g brište: (1) *Broviča Unín Se; 5/4*
- b r o v ý príd^h od ber (bar *Setaria italica*): (1) *Brová Slov. Pravno Ma*

Kedže tím, ktorý mal túto úlohu realizovať, bol poverený prípravou *Historického slovníka slovenského jazyka*, práce týkajúce sa príprav lexikografického spraco-

40 Vysvetlivky k ukážkovým heslám:

- a) (4) – počet dokladov na názvy s príslušnou lexémou
- b) vsl (ukr) – výskyt na východnom Slovensku v ukrajinských nárečiach
- c) zobrazenie na mapách, napr. 5/3 = mapa č. 5 (*brište, birisko*), symbol č. 3 (*borisko*)
- d) Názov obce výskytu (Rozložná) so skratkou okresu (Ro = Rožňava)
- e) Atlas slovenského jazyka. Zv. 3-, mapa č. 28: výskyt variantov sufíxu *-ište*
- f) 4 – bibliografický údaj o názvoch tohto typu
- g) s – stredný rod
- h) príd – prídavné meno

vania slovníka slovenských terénnych názvov od osemdesiatych rokov minulého storočia ustupovali do pozadia. Napriek tomu sa urobilo množstvo sond do roztriedeného toponymického materiálu. V niekoľkých štúdiach sa analyzovali jednotlivé slová, slovné základy, odvodené slová, slovné čelade a významové skupiny, ktoré možno nájsť zhrnuté v monografii M. Majtána *Z lexiky slovenskej toponymie* (1996). Publikácia obsahuje aj 50 mapiek, ktoré naznačujú areálové rozšírenie slov a ich variantov. O genéze vývinu spracovania slovenských terénnych názvoch a perspektíve ich spracovania M. Majtán referoval aj na 17. slovenskej onomastickej konferencii r. 2007 v Trnave.⁴¹

Anojkonymia určitých regiónov a obcí sa publikovala a analyzovala v monografiách *Oravské chotárne názvy* (Habovštiak, 1970), *Z mikrotoponymie Novohradu* (Matejčík, 1976), *Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny* (Bличa, 1996), *Onomastika Kysúc* (Choluj, 1992), *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* (Bohuš, 1996), *Teréenne názvy z Muránskej doliny* (Krško, 2001), *Teréenne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná Slaná* (Rožai, 2017) a napr. aj v monografických štúdiách J. Orlovského (1974, 1977) o gemerských terénnych názvoch v časopise *Obzor Gemera* a v mnohých ďalších štúdiách a článkoch. Vznik, vývoj a etimológia niektorých aj slovenských oroným a hydroným sa uvádzajú v monografii *Zemepisná jména Československa* (Lutterer – Majtán – Šrámek, 1982) a mnohé teréenne názvy sa nachádzajú v rámci výkladov apelatívnej toponymickej, prevažnej ojukonomickej lexiky v sérii štúdií *Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest*, ktoré R. Krajčovič publikoval v časopise *Kultúra slova* v rokoch 2007 – 2015. Historické názvy Gemerskej a Hontianskej župy možno nájsť napríklad v maďarských publikáciách *Gömör megye* (Ila, 1944 – 1969) a *Hont vármegye Mohács előtt* (Bakács, 1971).

Po skončení prác na poslednom siedmom zväzku *Historického slovníka slovenského jazyka* (2008) sa pracovníčky oddelenia dejín slovenčiny Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v rámci vedeckej úlohy č. 2/0089/08 *Staršia slovenská lexika v medzijazykových vzťahoch (Apelatívna a proprietálna lexika)* grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA (na roky 2008 – 2010) začali zamýšľať nad pokračovaním v budovaní koncepcie lexikografického spracovania zozbieraného a roztriedeného anojkonymického materiálu. Po preštudovaní koncepcie M. Majtána a českých koncepcii *Slovníka pomístnich jmen v Čechách* a *Slovníka pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku* sa zamerali na brniansku koncepciu, v ktorej je prioritné počítačové spracovanie prostredníctvom relačnej digitálnej databázy, pričom počítačová technika nie je iba nástrojom, pomôckou, ale počítačový program umožňuje na základe presnej funkčnej špecifikácie koncipovať určité časti heslovej state digitálneho slovníka z podkladov v elektronickej

41 Príspevok M. Majtána *Lexika slovenských terénnych názvov. História a perspektíva spracovania* (2010) je uverejnený v konferenčnom zborníku.

databáze. Na rozdiel od pražskej koncepcie a koncepcie M. Majtána autori mali možnosť využiť súčasné prostriedky výpočtovej techniky, ktoré pri začatí koncipovania *Slovníka pomístnich jmen v Čechách* ešte neboli dostupné.

Brniarska koncepcia spracovania a interpretácie materiálu využíva poznatky súčasnej modernej onomastickej teórie, ktorá sa zameriava na obsahovú a funkčnú stránku vlastných mien, a najmodernejšie digitálne prostriedky, ktoré umožňujú interaktívny prístup k materiálu a rozličné mapové vyhotovenia. Dodržaním rovnakej štruktúry heslovej state a spôsobu značenia do digitálnych formulárov budú obidve databázy moravských a sliezskej i slovenských terénnych názvov kompatibilné, čo otvára ďalšie možnosti predovšetkým pri konfrontácii štruktúry pomenovacích sústav obidvoch jazykov, a teda celkovo pre slovanskú porovnávaciu onomastiku. Frekvenciu jednotlivých anojkoným a ich výskyt, výskyt určitých štruktúrnych typov a izoglosy jazykových javov bude možné zobraziť naraz na celom území Moravy, Sliezska a Slovenska a po prispôsobení sa pražskej koncepcie aj na celom česko-slovenskom území. Prvotný náčrt koncepcie spracovania slovenských terénnych názvov publikovala I. Valentová v štúdii *Ku koncepcii pripravovaného Slovníka slovenských anojkoným* (2009 c). Okrem porovnania obidvoch českých koncepcii a uvedenia dôvodov, prečo postupovať v súlade s brniarskou koncepciou, uviedla aj ukážkové pracovné heslá pripravovaného slovníka slovenských anojkoným. Hlavným vedeckým výstupom grantovej úlohy však bola kolektívna monografia o prevzatej lexike v predspisovnom období slovenského jazyka *Staršia slovenská lexika v medzijazykových vzťahoch* (Kopecká – Laliková – Ondrejková – Skladaná – Valentová, 2011).

V rámci vedeckej úlohy č. 2/0071/11 *Slovník slovenských anojkoným* grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA (na roky 2010 – 2013) sa v spolupráci s dialektologickým oddelením Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brne a s programátorm M. Povolným začala vytvárať digitálna databáza slovenských terénnych názvov, ktorá sa prispôsobila špecifikám slovenského materiálu. Zároveň sa začala formovať koncepcia lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov, ktorá je v súlade so základnou štruktúrou heslovej state *Slovníka pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku*, ale s uplatňovaním vlastných zásad pri koncipovaní hesiel. Charakteristiku slovenskej koncepcie, odôvodnenie riešenia určitých problémov a odlišností oproti brniarskej, resp. pražskej koncepcii predniesla I. Valentová na domáčich i zahraničných konferenciach a publikovala v niekoľkých štúdiách (Valentová, 2013 a, b; 2014 a, b; Valentová – Králik, 2013).

Digitálny formulár (karta) elektronickej databázy slovníka lexiky slovenských terénnych názov obsahuje rovnaké položky ako v databáze moravských a sliezskej terénnych názvov: heslové slovo; rôzne podoby názvu: štandardizovanú podobu, ktorá zodpovedá spisovnému jazyku, tzv. lematizovanú podobu, ktorá odráža gramatickú nárečovú formu, a zápis hláskovej a gramatickej nárečovej podoby;

lokalizáciu názvu; špeciálnym značením sa uvádza štruktúrny typ a posesivita; druh objektu alebo objektov v obci, ktoré názov pomenúva (vrch, les, pole, lúka ap.), a jeho vlastnosti (tvar, poloha, vlastnosť pôdy, ako je objekt starý); gramatická charakteristika slova v názve (slovný druh, gramatický rod, pád a číslo); deapelatívny alebo depropriálny pôvod; slovotvorný a vzťahový model; ľudový a odborný výklad pôvodu názvu a motivácia.⁴² Digitálny formulár je vyplnený pre každé slovo v názve. Na rozdiel od moravsko-sliezskej databázy sa vo formulári vypĺňa iba štandardizovaná podoba názvu a zápis hláskovej a gramatickej nárečovej podoby zjednodušeným fonetickým pravopisom, resp. podoba zachytená v dotazníkoch a v pramennej literatúre slovníka. Z personálnych a časových dôvodov sa zatiaľ neuvádza vzťahový (obsahový) model a slovotvorný model.

Z rovnakých dôvodov nie je možné nateraz niektoré potrebné podoby názvov overovať priamo v teréne a robiť dodatočný heuristický výskum, prípadne zistovať určité nekorektne uvedené informácie na kartotečných lístkoch. Značná časť terénnych názvov, predovšetkým chotárne názvy, vznikali v priebehu posledných storočí a ich vývin a proces ich stabilizácie nie je ukončený. V dôsledku spoločensko-ekonomickej vplyvov podliehajú rôznym zmenám. Výhodou digitálnej databázy a elektronického lexikografického spracovania terénnych názvov je, že sa potrebné informácie v databáze i v slovníku dajú dodatočne upravovať, dopĺňať, aktualizovať a uvedené údaje, výklady a iné časti heslových statí korigovať po zistení správnych alebo nových informácií, zmien a poznatkov z výsledkov aktuálnych vedeckých výskumov a analýz anojkonymického materiálu.

V digitálnej interaktívnej databáze slovníka je možné vyhľadávanie a zoskupovanie dát podľa rôznych kritérií. Počítačový program na základe informácií z databázy automaticky zostaví prvé dve časti jednotlivých slovníkových hesiel. V prvej časti sú podľa štruktúrneho typu a motivácie usporiadane názvy, v ktorých sa heslové slovo nachádza s frekvenčným údajom. V druhej časti je zoznam objektov, ktoré názvy pomenúvajú, s frekvenčnými údajmi a totožným usporiadaním ako v prvej časti. Pri heslách do šiestich výskytov slova v terénnych názvoch sa údaje z obidvoch častí spoja a uvádza sa lokalita. Autorky koncipujú tretiu, výkladovú časť hesla, v ktorej sa racionálnym, úsporným spôsobom uvádzajú informácie o slovotvornej, onymickej, syntaktickej a dialektologickej charakteristike lexémy v terénnych názvoch, o motivácii vzniku s odkazmi na príslušnú literatúru, ktorá sa použila pri výklade, a areálové rozšírenie názvov s danou lexémou.

Pri rovnakej forme formulárov digitálnej databázy a štruktúre heslovej state na rozdiel od brnianskej konceptie program vytvára heslovú stať aj podľa kritérií slovenskej konceptie. Uvedieme niekoľko príkladov:

42 Na označenie motivácie bolo použité triedenie V. Šmilauera (1972).

Ukážka digitálnej karty:

Základné informácie	
Heslové slovo:	BAHNO
Vedúci pomenovací vzťah:	☒
Štandard. podoba:	Za *bahnom
Lematizovaná podoba:	Za *bahnom
Zápis:	Za *bahnom
Kód PJ:	ba (1b)
Skupina:	I
Lokalizácia	
Obec:	Kostolište/Malacký/Bratislavský
Objekty a vlastnosti	
Objekt:	les
Objekt:	lúka
Ostatné	
Poznámka:	1 : 10 000 št. les FFUK - Krajčovič, Júlia
SM:	
Základné informácie	
Slovný druh:	subst.
Gramatický rod:	n.
Gramatický pád:	I
Číslo:	sg.
Pôvod:	deapel.
Poznámka:	
Tvar:	obdĺžnik
Poloha:	rovina
Vlastnosť:	ľovitá, močaristá
Vek, využitie:	
Motívacia:	- :-
Mapa	
VM:	
Uložiť	
Editovať	
Duplikovať	
Znovuť	
Nova stránka	

V porovnaní s brnianskou koncepciou, podľa ktorej sa v heslovej stati uvádzajú podoby terénnych názvov, ktoré do určitej miery odrážajú nárečové hláskoslovie a morfológiu, v našej koncepcii sa uvádzajú štandardizované podoby názvov alebo názvy, ktoré sú upravené podľa zásad štandardizácie v hláskovej a pravopisnej podobe súčasnej slovenčiny. Určité nárečové znaky v štandardizovaných názvoch sú zriedkavé. Nárečové varianty sa uvádzajú vo výkladovej časti hesla. Na jednotlivé pravidelné a nepravidelné hláskové varianty heslového slova sa poukazuje v hranačitých zátvorkách za heslovým slovom a formou odkazových hesiel, aby sa príslušný názov alebo heslové slovo dalo ľahšie nájsť aj širšej odbornej a laickej verejnosti.

Pri utváraní heslového slova sa uplatňuje vyšší stupeň abstrakcie. Nesubstantivizované i substantivizované typy terénnych názvov (napr. *Bakov*, *Baková*, *Bakovo*) netvoria samostatné heslové slová, ale sa uvádzajú pod základným substantívom (**BAK / BAKA /BAKO**). Substantivizované adjektíva by sa napr. mohli riešiť ako samostatné heslá, ale zväčša nie je možné bez opäťovného terénneho výskumu určiť, či sa adjektívny tvar názvu už substantivizoval. Pri terénnom výskume bola požiadavka zisťovať aj genitívny tvar názvu, podľa ktorého sa dá jednoznačne stanoviť, či ide už o substantivizované adjektívum, napr. názov *Bahnovo*, ktorý vznikol z priezviska *Bahno*, pri adjektívnom tvere má G do/z *Bahnovho*, pri substantivizovanom tvere by bolo skloňovanie podľa substantívnej paradigmy: do/z *Bahnova*; chotárny názov *Vranov* môže mať G v tvere do/z *Vranovho* (posesívne adjektívum) alebo do/z *Vranova* (substantívum) ap. Na kartotečných lístkoch (teda aj v dotazníkoch) sa genitívny tvar často neuvádzal, takže sa pravdepodobne táto zásada pri výskume striktne nedodržiavala. Takisto napr. pri názvoch vyexcerpovaných z map, publikácií a časopisov tento údaj chýba. Napriek tomu, ak sa aj genitívny tvar zachytil, v súčasnosti už situácia môže byť odlišná, keďže od heuristických výskumov a súpisových akcií uplynulo už vyše tridsať rokov. Mnohé, hlavne chotárne názvy sa už nepoužívajú, a preto dnes by sa ani dodatočným terénnym výskumom nemuselo podať zistiť, do akej miery bol názov substantivizovaný.

Pri spodstatnení prídavných mien, číslovek a zámen nemusí nastať morfológická zmena, ale len vnútorné lexikálne a slovnodruhové prehodnotenie s príslušnými syntaktickými dôsledkami. Substantivizácia vzniká vtedy, keď v prívlastkových spojeniach so substantívom po vynechaní nadradeného člena prívlastok zastupuje celé spojenie a nadobúda tak platnosť substantíva. Ak ešte cítiť elipsu a prívlastok ostáva v svojom slovnom druhu, ide o prechodnú substantivizáciu (*Morfológia slovenského jazyka*, s. 193). Podľa *Morfológie slovenského jazyka* (s. 193 – 194) medzi trvale substantivizované adjektíva sa zaradujú aj vlastné mená ako *Dubinský/Dubinská*, *Veselý/Veselá*, *Hubová*, *Komorová*, *Šebová*, *Hollých*; častejšie názvy obcí a vrchov: *Dobrá*, *Veľká*, *Ďurková*, *Handlová*, *Šebastová*, *Dlhé*, *Jesenské*, *Opátske*, *Bystré*, *Skalisté*, *Široké*, atď. Substantivizácia teda nezávisí od adjektívneho alebo substantívneho skloňovania názvu. Navyše, aj keď je skloňovanie názvu kodifikované, v úze môže byť situácia iná. Napr. adjektívny osadný názov *Svinia*

má G sg. zo *Svinej* (PSP, 2013, s. 576), ale v úze sa používa ako substantívum, G sg. je zo *Svini*. Ak by sa však ako substantivizované názvy chápali všetky adjektívne názvy, ktoré majú elidovaný určovany objekt, a spracúvali by sa ako samostatné heslové slová, počet statí v slovníku by značne narástol. Z hľadiska spracovania lexiky terénnych názvov by to bolo redundantné, pretože názov vznikol tou istou topolexémou bez ohľadu na to, či sa berie ako úplne, prechodne či čiastočne substantivizovaný alebo nesubstantivizovaný.

Všetky uvedené dôvody viedli k rozhodnutiu, že sa názvy s posesívnymi adjektívami budú „hniezdovať“ pod základné substantívum v N sg. (napr. názov *Bahno* pod heslové slovo **BAHNO** n., *Vranov* pod heslové slovo **VRANA** f./m.) a všetky adjektívne tvary v názve, ktoré nemajú určované substantívum, či už názov vznikol ako adjektívum alebo elipsou určovaného substantíva, sa budú označovať ako substantivizované.

V brnianskej koncepcii, ak nie je v názvoch doložený základný tvar N sg. v substantívnych názvoch a N sg. m. v adjektívnych názvoch, heslové slovo má ten tvar, ktorý je v názvoch doložený, napr. pri názvoch *Agátky*, *V Agátkách* je doložená len plurálová forma, a preto heslové slovo má tvar AGÁTKY plt. Podobne je to aj v pražskej koncepcii. V prípade, že sú doložené dva tvary, napr. len feminína a neutrá: *Bzová*, *Bzové*, *Pod Bzovou*, *U Bzové*, vytvorí sa v brnianskej koncepcii zložené heslo **BZOVÁ** f. /**BZOVÉ** n. ap. V našej koncepcii, keďže sa uplatňuje zásada vyššieho stupňa abstrakcie pri výstavbe heslových slov, sa aj v týchto prípadoch utvorí heslové slovo v základnom tvere napriek tomu, že by bol doložený len plurálový tvar, napr. **AGÁTKA** f., v druhom príklade by vzniklo heslové slovo **BZOVÝ** m.

Na rozdiel od brnianskej koncepcie sa nateraz nekoncipujú čes. tzv. „svodné“ heslá, mohli by sme ich nazvať aj „hniezdové“ heslá, pretože sa v nich zoskupujú všetky heslové slová utvorené z jednej koreňovej morfém alebo jedného slovného základu napr.:

bahn-

K tomuto základu sa zaraďujú lexémy *bahience* [-he-], *bahienko*, *bahnisko*, *bahnište*, *bahenica*, *bahno*, *bahnovka*, *bahník*, *bahana* [-ň-]; *bahenný*, *bahenský*, *bahništový*. Zo slov. základu *bahn-* sa utvorilo pomerne málo terénnych názvov. Okrem Záhoria a susednej malokarpatskej oblasti je ich výskyt iba sporadickej, väčšie zoskupenie je v Liptove.

Zmyslom týchto hesiel je prehľadne ukázať uplatnenie derivačných možností v terénnych názvoch a frekvenčné využitie slovného základu v motivačnej sfére názvov a jeho areálovú distribúciu. Koncipovanie tohto typu hesiel pre predponové slová v názvoch si vyžaduje mať zdigitalizovanú celú kartotéku terénnych názvov a skoncipované všetky heslá, čo pri súčasných personálnych možnostiach nie je možné urobiť v rámci časových limitov a finančných prostriedkov, ktoré poskytuje grantová agentúra Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA

(grantové úlohy sa schvaľujú maximálne na 3 – 4 roky s obmedzenou výškou finančných prostriedkov na grantovú úlohu), pričom sa očakáva v dohľadnej dobe výstup formou internetového a/alebo knižného publikovania hesiel, resp. jednotlivých zväzkov slovníka. Heslové state digitálneho slovníka sa priebežne sprístupňujú verejnosti na internetovej stránke Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV bez týchto hesiel. Jednotlivé zväzky lexikografickej publikácie *Lexika slovenských terénnych názvov* sa budú postupne vydávať aj knižne, pričom tento typ hesiel sa zhrnie v záverečnom zväzku. V prípadnom ďalšom knižnom vydanií jednotlivých zväzkov sa môžu zapracovať vďaka digitálnemu spracovaniu do jednotlivých častí slovníka. *Slovník pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku*, ktorý zatiaľ vychádza len elektronicky, sa tiež plánuje vydávať knižne, ale až po skoncipovaní všetkých hesiel a „svodné“ heslá sú súčasťou digitálneho slovníka, pričom ich bude obsahovať aj printová verzia.

V rámci ďalšej vedeckej úlohy č. 2/0002/14 *Výskum lexiky slovenských terénnych názvov* grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA (na roky 2014 – 2016) sa pokračovalo v digitalizácii abecedne zordenej lístkovej kartotéky terénnych názvov prostredníctvom jednotlivých formulárov digitálnej databázy a už priamo do počítača sa začali excerptovať terénne názvy z monografie J. Krška *Terénnne názvy z Muránskej doliny* (2001), z novších diplomových a dizertačných prác, štúdií a článkov. Paralelne sa začali dopĺňať údaje z databázy štandardizovaných geografických názvov ÚGKK SR (aktualizovanej k 26. 1. 2012),⁴³ v ktorej sú aktualizované názvy z publikácií *Geografické názvoslovie Základnej mapy ČSSR z územia Slovenskej republiky* podľa krajov v mierke 1 : 50 000 (4 zv., 1976 – 1981) a z viac ako päťdesiatich publikácií so štandardizovanými názvami Základnej mapy ČSSR v mierke 1: 10 000 z celého územia Slovenska podľa okresov (1983 – 2000), z databázy výškových kót ÚGKK SR (aktualizovanej k 27. 8. 2008), do ktorej sa doplnili výškové kóty z publikácie *Názvy trigonometrických bodov* (2001) a z ďalších príručiek štandardizovaných názvov Slovenského úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky *Názvy vrchov a dolín Slovenskej socialistickej republiky* (1987) a *Zoznam jaskýň a pripastí na Slovensku* (1979). Skoncipovali sa heslá, ktoré sa začínajú na pís-meno A a čiastočne na pís-meno B.

V ďalšej časti grantového projektu č. 2/0021/17 *Výskum lexiky slovenských terénnych názvov – 2. etapa* (na roky 2017 – 2019) sa pokračuje v digitalizácii názvov z ďalších novších seminárnych, diplomových a dizertačných prác, z monografií D. Choluja *Onomastika Kysúc* (1992), I. Bohuša *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* (1996), G. Rožaia *Terénnne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná Slaná* (2017) a z kartotéky terénnych názvov Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV, pričom

43 Ďalšie názvy, ktoré budú štandardizované Názvoslovou komisiou ÚGKK SR, sa dopĺňajú priebežne.

sa koncipujú, redigujú a upravujú po redakciách heslá, ktoré začínajú na písmeno B. Heslá upravené po redakčných pripomienkach, ktoré začínajú na písmeno A, sú súčasťou tejto publikácie. Základné zásady koncepcie lexikografického spracovania so štruktúrou heslovej state a jednotlivé slovníkové heslové state so zpracovanými redakčnými pripomienkami sa postupne zverejňujú na internetovej stránke Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV.⁴⁴ Víziou do budúcnosti je vydávať ich aj knižne po jednotlivých zväzkoch. Koncepciu projektu s riešením čiastkových teoreticko-metodologických problémov, ako aj materiálové štúdie a články venujúce sa slovenským terénnym názvov riešiteľky projektu v priebehu trvania grantových projektov prezentovali na konferenciach a publikovali v domácich a zahraničných zborníkoch, vedeckých a odborných časopisoch (napr. Valentová, 2009 a, c, d, 2013 a, b, 2014 a, b, c, 2016 a, b, 2017 a,b,c; Harvalík – Valentová, 2017, 2018; Laliková, 2014, 2015, 2017).

2.2. Výskum terénnych názvov v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku

Po porážke osmanských Turkov ostali v Uhorsku vyľudnené oblasti, na ktoré sa začali presídľovať Slováci zo severných žúp, z územia dnešného Slovenska. Sťahovali sa do lokalít a osád, ktoré následkom tureckého pustošenia ostali čiastočne alebo takmer úplne zničené v dôsledku rôznych príčin, ale predovšetkým kvôli úrodnejšej pôde a z toho plynúcej vidiny lepších sociálno-hospodárskych pomerov, riedko obývaným oblastiam, oslobodeniu od daní na niekoľko rokov a náboženskej slobode pre evanjelikov. Na Dolnú zem postupne prichádzali najprv spontánne, neskôr organizovane vo viacerých migračných vlnách. Najviac Slovákov prišlo na konci 17. storočia a v prvej polovici 18. storočia.⁴⁵

Jazykovedný výskum v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku sa v minulosti zameriaval predovšetkým na nárečia. Známe sú najmä štúdie I. Kniezu, P. Királya, publikácie slovenských jazykovedcov J. Štolca, K. Palkoviča, P. Ondrusa, z maďarských slovakistov napr. M. Žilákovej (bližšie Palkovič, 1994). Významným výsledkom výskumu slovenských nárečí je *Atlas slovenských nárečí v Maďarsku* (1993). Slovenské nárečia v Maďarsku netvoria geografický celok, nie sú ani kompaktnými jazykovými oblasťami, ale väčšinou pozostávajú z jednotlivých izolovaných a maďarským obyvateľstvom obkľúčených obcí, a preto sa zvyklo hovoriť o nárečových skupinách alebo ostrovoch, neskôr o slovenských jazykových enklá-

44 Dostupné na: <https://lstdn.juls.savba.sk>.

45 Bližšie k osídľovaciemu procesu Slovákov v Maďarsku pozri napr. monografiu M. Kmeťa *Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí* (2010), k štatistickým údajom pozri knihu J. Svetozára Slováci v Maďarsku (1942).

vach. Slovenské nárečia v Maďarsku nepatria k jednému typu nárečia, ale k viacerým typom a nárečovým skupinám, pričom charakteristickou črtou slovenských obcí je takmer úplná dvojjazyčnosť obyvateľstva (porov. *Atlas slovenských nárečí v Maďarsku*, s. 7).

Výsledky analýz nárečového materiálu z terénnych výskumov v r. 1946 v Zaduňaju a v oblasti Budapešti publikoval napr. K. Palkovič v štúdii *Z vecného slovníka Slovákov v Maďarsku* (1957), v ktorej si všímal predovšetkým lexiku. Slovnú zásobu rozčlenil do základných tematických okruhov príroda, životné prostredie a podmienky, výroba (polnohospodárstvo a remeslá) a spoločensko-politický život, v rámci ktorých uverejnil aj terénne názvy. K. Palkovič (1957, s. 300 – 301) poukázal na mimojazykové skutočnosti, ktoré je možno získať z názvov, napríklad sú dokladom sociálnych a triednych pomerov, poukazujú na členenie terénu ap.

Heuristickému výskumu terénnych názvov v slovenských enklávach v Maďarsku sa v r. 1946 podrobnejšie venoval V. Blanár. V rámci kolektívneho sociografického výskumu slovenskej menšiny zozbieran a analyzoval názvy z 32 obcí so slovenským obyvateľstvom. Výsledky výskumov publikoval v monografii *Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku* (1950). Terénne názvy slovenskej obce Čív spracoval A. Mihalovič v monografii *Zemepisné mená Čívu* (1987). Niektorým vybraným slovenským terénnym názvom v Maďarsku sa venovali v štúdiách napríklad aj J. Stanislav (1948) a Š. Ondruš (1986). Chotárne názvy v Tárnoku a v Šoškúte charakterizoval O. Krupa (1999, s. 28 – 32). Novšie o terénnych názvoch z obcí Dunaedháza a Dabaš-Šára písala R. Kustárová (2008, 2011), zo slovenskej enklávy Šára P. Chrastina a M. Boltižiar (2011).

V Maďarsku podobne ako na Slovensku sa množstvo chotárnych názvov v dôsledku kolektívneho hospodárenia počas minulého režimu, keď sa sceľovali polia, prestalo používať a zaniklo. Mnohé geografické názvy ostali v povedomí ľudí predovšetkým vďaka rozvoju turizmu. Výskum anojkonymie vo Vaňarci sme urobili v rámci 33. interdisciplinárneho výskumného tábora (23. – 29. júna 2013) a v Tardoši v rámci 35. interdisciplinárneho výskumného tábora (18. – 23. júna 2017) v Maďarsku. Výskumné tábory v jednotlivých obciach založených, resp. znova založených Slovákm v periodických intervaloch organizuje Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku so sídlom v Békešskej Čabe. Heuristický výskum sa robí u obyvateľov, ktorí majú slovenské korene a ešte vedia komunikovať, dorozumieť sa v slovenskom jazyku. Pri výskume v obciach Vaňarec a Tardoš sme sa zamerali na výskyt slovenských a do slovenčiny adaptovaných maďarských názvov geografického reliéfu (názvov vrchov, kopcov, dolín, nížin), chotárnych názvov (názvov polí, pasienkov, lesov, záhrad, viníc) a vodných názvov, ktoré obyvatelia poznajú a zväčša ešte fungujú v komunikácii. Syntetizujúce výsledky analýzy získaných terénnych názvov a ich zoznam s lexikálno-sémantickým rozborom sa uvádzajú v štúdiach *Slovenské terénne názvy vo Vaňarci v Maďarsku* (Valentová, 2016 b) a *Tardošské terénne názvy* (Valentová, v tlači).

Hoci jazyková asimilácia je v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku pomerne výrazná, terénne názvy nepodľahli natoľko pomaďarčovaniu, pretože praktické orientačné potreby brzdia voľné obmieňanie ich formy a kolektív neprijíme ľubovoľnú úradnú obmenu názvu ako pri osobných menách (Blanár, 1950, s. 74). Význam výskumu a spracovania slovenských terénnych názvov v Maďarsku je dôležitý nielen z hľadiska lingvistického, resp. onomastického. Terénne názvy okrem ich využitia pre lingvistiku a iné vedné disciplíny budú vždy poukazovať na migračné pohyby obyvateľstva a slovenské osídlenie obcí. Môžu zohrať dôležitú úlohu pri oživení slovenských tradícii a jazyka v zmiešanom slovensko-maďarskom prostredí.

Po získaní terénnych názvov zo všetkých slovenských jazykových a kultúrnych enkláv v Maďarsku bude možné pripojiť sa k projektu digitálneho spracovania slovenskej anojkonymie a lexikografického spracovania apelatívnej a proprietálnej lexiky slovenských terénnych názvov, ktorý sa realizuje v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, a nadviazať na areálové spracovanie v *Atlase slovenských nárečí v Maďarsku*.

2.3. České anojkonymické slovníky

Na podnet V. Šmilauera sa v Česku začala už koncom roka 1962 veľká súpisová akcia terénnych názvov v Čechách a na Morave. Súpis robili dobrovoľní miestni spolupracovníci, ktorých odporučili zamestnanci miestnych národných výborov v jednotlivých obciach. Cieľom tejto akcie bolo zozbierať terénne názvy podľa možnosti zo všetkých obcí. Terénne názvy sa neskôr získavali aj z diplomových a seminárnych prác na filozofických a pedagogických fakultách, priamym terénnym výskumom pracovníkmi onomastického oddelenia Ústavu pro jazyk český AV ČR a na Morave a aj prostredníctvom študentských seminárov.

Prvotnú koncepciu českého anojkonymického slovníka publikovali členovia onomastického oddelenia M. Knappová, I. Lutterer, K. Oliva, L. Olivová-Nezbedová, J. Pleskalová, E. Pokorná, R. Šrámek v r. 1980. Z teoreticko-metodologických východísk sa zdôrazňovala systémová hodnota terénnych názvov, ktorá spočíva v javoč kategoriálnej povahy, akými sú spoločenská potreba vzniku terénnych názvov, typológia pomenovaných objektov, súbor motivačných okolností charakterizujúcich objekt a určujúci sémantický obsah názvu, jazyková výstavba názvov, ich identifikačná funkcia a spôsob zapojenia do komunikačného procesu. Koncepcia počítala s vysokým stupňom zovšeobecňovania a abstrahovania. Spracovať sa mali tri druhy hesiel: utvorené zo základných slov (**DUB**, **NIVA**), z odvodených slov (**DUBINA**, **NIVČÍ**) a odkazové heslá (**KOPAJNA** viz **KOPANINA**). Heslové slová sa mali uvádzať v spisovnej podobe, eventuálne nárečové podoby sa mali uvádzať v zátvorke za heslovým slovom, napr. **KOPANINA** (**KOPAJNA**). Už vtedy sa po-

čítalo s odlišným uvádzaním lokality pre heslá do maximálne 5 dokladov názvov pre rôzne objekty, kde sa lokalita uviedla pri každom názve, a pri heslách s viac dokladmi, v ktorých sa mal charakterizovať areál výskytu. Doklady sa mali uvádzať najprv jednoslovné priame, potom nepriame (a to len predložkové v abecednom poradí) a viacslovné (so zhodným prílastkom, s nezhodným prílastkom, s privlastňovacím adjektívom od osobného mena s uvedením typu). Výklad mal poukazovať na etymológiu a podľa potreby a možnosti i na slovotvorný rozbor. Kedže výklad mal byť čo najstručnejší, tieto informácie sa mali uvádzať len vtedy, ak sa nenachádzali v bežných príručkách, inak sa malo odkazovať na literatúru. Vo výklade by sa ďalej uvádzali napríklad netypické, nesystémové hláskove zmeny, porovnanie s príbuznými heslami ad hoc podľa povahy hesla. Uvádzať sa mali aj rovnako znejúce osadné názvy a oznamy odvodení.

Slovník mal mať dve časti: 1. časť z územia Čiech mala obsahovať 30 000 heslových slov, 2. časť z územia Moravy a Sliezska mala obsahovať 5 000 heslových slov. Obidve časti mali vychádzať z rovnakej koncepcie a výstavby hesiel. Vývoj sa však uberal iným smerom. Začali sa realizovať dva samostatné slovníky – na pražskom onomastickom pracovisku vznikol *Slovník pomístnich jmen v Čechách* a na brnianskem dialektologickom pracovisku *Slovník pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku*. Skutočnosť, že sa súčasne realizujú dva slovníky terénnych názvov z územia Českej republiky, vyplýva jednak z odlišných teoretických a metodologicických východísk od samého začiatku prípravy, ale aj z časového rozdielu medzi prípravou koncepcíí a ich realizáciou a prudkým rozvojom počítačovej techniky, ktorá by neslúžila len ako nástroj, pomôcka pri koncipovaní hesiel, ale umožnila vytvoriť koncepciu digitálneho slovníka.

2.3.1. Slovník pomístnich jmen v Čechách

Na onomastickom pracovisku Ústavu pro jazyk český AV ČR v Prahe materiálovú základňu slovníka tvorili hlavne dotazníky zo súpisovej akcie, ktorá prebehla v rokoch 1963 – 1980 pod organizačným vedením L. Olivovej-Nezbedovej. Zozbieralo sa 500 000 terénnych názvov, z ktorých L. Olivová-Nezbedová a J. Matúšová na základe lingvistickej analýzy vyabstrahovali 45 000 lexikálnych jednotiek a vypracovali *Index lexikálnich jednotek pomístnich jmen v Čechách* (1991) a *Retrográdní index lexikálnich jednotek pomístnich jmen v Čechách* (1991), a vybudovala sa klasická abecedná papierová kartotéka. Využili sa aj excerptie z kníh a časopisov, doklady z tereziánskeho katastra zoradené abecedne podľa bývalých okresov z r. 1923 a obcí, súpisy terénnych názvov od 2. polovice 19. stor. po r. 1962 (bližšie k prameňom slovníka Olivová-Nezbedová – Malenínská, 2000, s. 25).

Pokusné heslá sa začali koncipovať už v r. 1978. Ukázalo sa, že je veľa názvov, ktorých výklad nie je zložitý, ale nachádzajú sa vo veľkom počte, a preto ich spracovanie je časovo veľmi náročné. Predbežný výskum toponymického materiálu

vyústil do kolektívnej monografie autoriek L. Olivovej-Nezbedovej, M. Knappovej, J. Malenínskej a J. Matúšovej *Pomístní jména v Čechách* s podtitulom *O čem vypo-vídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest* (1995). Koncepcia slovníka s ukážkovými heslami a mapami vyšla v r. 2000 ako úvodný zväzok *Slovníka pomístních jmen v Čechách*. Heslové state reprezentujú a spracúvajú v terénnych názvoch doložené plnovýznamové slová a názvy sa využívajú ako dokladový materiál, pričom ďalšie údaje predstavujú ich distribúciu a onymické „pozadie“. Slovník obsahuje dva druhy heslových statí: A. Heslová stať, v ktorej sú spracované terénne názvy s 1 – 5 dokladmi s uvedením lokality a druhu objektu pri každom doklade, obsahuje heslové slovo v tvare N písané veľkými písmenami a jeho frekvenciu, gramatickú charakteristiku heslového slova; v časti 1 a sú doklady terénnych názvov bezpredložkových, v časti 1 b sú doklady terénnych názvov predložkových (pri každom sa uvádzza lokalizácia); v časti 2 a sú objekty pomenované bezpredložkovými terénnymi názvami, v časti 2 b sú objekty pomenované predložkovými terénnymi názvami (za každým druhom objektu sa uvádzza frekvencia); v časti 3 je výklad, v časti 4 osadné, miestne názvy rovnakého znenia ako terénne názvy, v časti 5 pri základných heslach odvodené slová a odkazom na základné heslové slovo. B. Heslová stať, v ktorej sú spracované terénne názvy majúce 6 a viac dokladov terénnych názvov. Na rozdiel od predchádzajúceho druhu hesiel sa za heslovým slovom ešte slovne uvádzza lokalizácia a odkaz na mapu, pretože ku každému heslu tohto druhu je pripojená mapa, pri dokladoch sa neudáva lokalita a druh objektu a v časti 1 s dokladmi je pri každom rovnako znejúcom terénnom názve uvedená frekven-cia. V digitálnej verzii slovníka sa uvádzza, pokiaľ je heslové slovo doložené malým počtom dokladov názvov, spravidla do desať dokladov, v časti 1 sa pri jednotlivých názvoch uvádzza lokalizácia podľa katastrov obcí a bývalých okresov.⁴⁶

Začiatkom r. 1995 sa začalo s prepisom údajov z kartotečných lístkov do počítača a budovaním počítačovej databázy terénnych názvov z územia Čiech. Počítačové spracovanie sa stalo len pomôckou pri koncipovaní tradičného slovníka, pretože v čase prípravy koncepcie neboli ešte také možnosti digitálneho spracovania ako v neskoršom období. Počítačový program na základe údajov o heslovom slove, kóde terénneho názvu, pomenovaných objektoch a lokalizácii zoraduje časti 1 a 2 heslovej stati a nakreslí mapku (Olivová-Nezbedová, 1998; Olivová-Nezbedová – Malenínská, 2000, s. 43 – 50).

Koncepcia lexikografického spracovania terénnych názvov v Čechách predstavovala v tom čase jedinečný projekt slovníka, aký nemal obdobu v slovanských krajinách. Určité pripomienky a poznámky ku koncepcii a k jednotlivým príkladom, pri ktorých sa koncepcia celkom nedodržala, vyjadril M. Majtán (2001). Upozornil, že pojmy lexikálne jednotky i heslové slová sú v istom zmysle slova abstrakty, podoby nominatívu singuláru možno a bolo by treba rekonštruovať a tak uvádzať

46 Dostupné na: <https://spjc.ujc.cas.cz/uzivani.html>, cit. 11. 5. 2018.

heslové slová v základnej podobe aj v prípadoch, keď sa v názvoch vyskytujú iba v plurállovej podobe, napr. heslové slová **AKÁTKY / AGÁTKY, BERLIČKY, VAS-TRŽEJE, VOSTREJŽE** ap. uvádzať ako **AKÁTKA / AGÁTKA, BERLIČKA, VAS-TRŽEJ, VOSTREJŽ**.

Problematické sa javilo aj uvádzanie variantov. Nespisovné podoby sa mali spracúvať v „podheslách“, ako je to napr. v heslových statiah typu **AKÁT / AGÁT, HŘÍVA / ŘÍVA**, ak materiál dokladá obidve podoby, a v samostatných heslach v tých prípadoch, keď sú doklady iba na nespisovné podoby, napr. **ŘIVICE, ŘÍV-KA**. Vo všetkých prípadoch M. Majtán pokladal za užitočnejšie povznieť sa nad spracúvaný materiál a rekonštruovať spisovné podoby do tvaru N sg. Spracovanie heslových statí s variantnými podobami heslových slov **ALBÁNIE / ALBANIE, BABYLÓN / BABYLON, BETLÉM / BETLEM, KALVÁRIE / KALVÁRIE** podala M. Majtána vyvoláva dojem, že v spisovnej češtine sú kodifikované dvojtvary týchto slov, a nie *Albánie, Babylon, Betlém, Kalvárie* (porov. *Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český AV ČR*⁴⁷). Upozornil aj na konkrétné nepresnosti napríklad pri odkazovaní a pri mapách, na ktorých sú popri pomerne hustom základnom nákrese sídel okresov a ich skratiek rovnakou farbou zaznačené čísla vyjadrujúce distribúciu slova, čo spôsobilo, že sú málo výrazné, a preto odporučil vyznačiť podklad inou farbou.

Tradičný slovník začal vychádzať pod vedením J. Matúšovej priebežne, doteď sa knižne publikovalo 5 častí: I (A) 2005, II (B – Bau) 2006, III (Bav – Bíd) 2007, IV (Bíg – Bož) 2008, V (Bra – Buc) 2009. Ďalšie heslá postupne vychádzajú v elektronickej podobe na internetovej stránke *Ústavu pro jazyk český AV ČR*.⁴⁸ Časť I (A) *Slovníka pomístných jmen v Čechách* (s. 11 – 22) obsahuje návod na používanie so zásadami koncepcie, do ktorého autori zapracovali aj pripomienky M. Majtána. Prihliadalo sa na ne aj pri formovaní koncepcie lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov. Oproti mapám v úvodnom zväzku *Slovníka pomístných jmen v Čechách* bola pri zobrazovaní areállovej distribúcie použitá symbolová metóda pri modrom podkladovom nákrese hraníc, vodných tokov, sídel okresov a ich skratiek. Pôvodná koncepcia tiež predpokladala, že substantivizované posesívne adjektíva, ak nie je doklad na základnú podobu osobného mena, sa budú uvádzať v tvari N sg. mužského rodu ako základné heslá popri hesle v tvari osobného mena, od ktorého sa odvodili, napr. **ABEL** m **ABELŮV** subst. adj. pos. V slovníku sa však už uvádzajú len v dokladovej časti s tým, že sa za heslovým slovom uvedie, ak sa vyskytujú len v tvari posesívneho adjektíva, hoci to z dokladovej časti hesla vyplýva samo. Heslové slová sa uvádzajú v spisovnej podobe, pričom nárečové a iné varianty sa uvádzajú v heslovej stati. Ako samostatné a ne-

47 Dostupná na: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>, cit. 10. 5. 2018.

48 Dostupný na: <http://mam2.ujc.cas.cz/onomast-pj/>, resp. http://www.ujc.cas.cz/eletronicke-slovniky-a-zdroje/Slovnik_pomistnych_jmen_v_Cechach.html, cit. 10. 5. 2018.

závislé lexikálne jednotky, heslové slová sa spracúvajú hláskové a grafické varianty priezvisk, hoci v mnohých prípadoch nie je jednoduché určiť, či formy priezvisk sú hláskové varianty alebo samostatné priezviská (tamže, s. 14).

2.3.2. Slovník pomístných jmen na Moravě a ve Slezsku

Súpisová akcia terénnych názvov z Moravy a Sliezska prebiehala podľa českého vzoru v r. 1964 – 1989. Od r. 1964 súpis viedol F. Matějek a od r. 1970 R. Šrámek (Onomastické oddelení ÚJČ ČSAV v Praze a v Brně, 1980). Terénnne názvy z dotazníkov súpisovej akcie a z ďalších prameňov sa excerptovali v rokoch 1971 – 1987, v jednotlivostiach i dlhšie. Abecedná kartotéka v r. 1993 obsahovala asi 225 000 záznamov na 33 769 heslových lístkov. Ďalšie kartotéky (katalógy) sú usporiadane podľa miesta zápisu a objektov. K registrácii slovotvorných formálnych prostriedkov slúži retrográdna kartotéka. Kartotéky sa znova začali dopĺňať od r. 2005. R. Šrámek a J. Pleskalová zostavili rukopisný *Heslář ke slovníku pomístných jmen na Moravě a ve Slezsku* (1993), ktorý obsahuje 33 000 heslových slov. Veľkou pomôckou je monografia J. Pleskalovej *Tvoření pomístných jmen na Moravě a ve Slezsku* (1992), ktorá podáva úplný opis tvorenia terénnych názvov tohto regiónu na základe modernej modelovej a štruktúrnej analýzy.

Pracovníčky dialektologického oddelenia Ústavu pro jazyk česky AV ČR v Brne pod vedením M. Šipkovej v spolupráci s Fakultou informatiky Masarykovej univerzity v Brne a programátorom M. Povolným vyvinuli špeciálne pre tento typ slovníka digitálnu databázu, ktorá tvorí podklad nielen pre budúci tradičný knižný slovník, ale aj pre spracovanie terénnych názvov formou digitálneho interaktívneho *Slovníka pomístných jmen na Moravě a ve Slezsku*.⁴⁹ Základným cieľom slovníka je ukázať anojkonymický materiál z (východnej) časti územia Českej republiky v čo najširšom mnohostrannom pohľade a sprostredkovať tak synchronny systémový obraz anojkonymie Moravy a Sliezska z polovice 20. storočia (Šipková, 2010, s. 70). Súpisu terénnych názvov, ich digitalizáciu, koncepcii elektronického i tradičného knižného slovníka, jeho využitiu, možnostiam mapového spracovania, ktoré program umožňuje, a ukážkovým heslám sa venuje prvé číslo časopisu *Acta onomastica* z roku 2010.⁵⁰ V r. 2010 sa zdigitalizovali názvy na písmená A – G a čiastočne na písmeno H, ale keďže každému slovu v názve je venovaná digitálna karta (formulár), priebežne sa do elektronickej podoby spracúva celá

49 Serverová časť systému je naprogramovaná v jazyku Ruby s pomocou frameworku Ruby on Rails, ako úložisko dát slúži relačná databáza PostgreSQL, klientská časť sa realizovala v jazykoch JavaScript a XUL za použitia produktu Mozilla, jazykom na výmenu dát medzi klientskou a serverovou časťou sú formáty založené na značkovacích jazykoch XML.

50 M. Šipková a L. Čižmárová koncepciu prezentovali už na 15. poľskej onomastickej konferencii v Krakove (Šipková, 2007; Čižmárová, 2007) a na 17. slovenskej onomastickej konferencii v Trnave v r. 2007.

kartotéka. Zdigitalizovaná je takmer polovica materiálu a skoncipovaných je 20 % hesiel z predpokladaného počtu 33 tisíc hesiel.⁵¹ Dnes sa koncipujú ďalšie heslové state, pričom heslár a skoncipované a zredigované heslá sa postupne zverejňujú na internetovej stránke Ústavu pro jazyk český AV ČR.⁵²

Rozdiel oproti prazskej koncepcii je už v samotných cieľoch. *Slovník pomístních jmen v Čechách* je čiastočne synchrónnym topografickým slovníkom, čiastočne historickým topografickým slovníkom (Olivová-Nezbedová – Knappová – Malenínská – Matúšová, 1995, s. 51), kým *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* vidí svoj cieľ v podaní podrobného obrazu synchrónneho reperatóra, systému a jeho štruktúr, propriálne relevantných procesov a areálových a produkčných vlastností anojkonymického subsystému propriálnej sféry jazyka na skúmanom území (Šrámek, 2010, s. 11). Koncepty obidvoch pracovísk sa líšia napr. aj v riešení interpretácie predložkových názvov typu *U skály*, *Na bělidle*, najmä v tom, či názvy s predložkami *na* a *v(e)* sú priame alebo nepriame a ako postupovať pri ich začlenení do heslovej state. Brnińska koncepcia vymedzila výkladovú prácu ako štruktúrne názvotvornú interpretáciu, ktorá vychádza z propriálne pomenovacieho aktu a ktorej je slovotvorná stránka podriadená. Táto zásada je hlavným princípom výkladovej časti slovníka. R. Šrámek (tamže, s. 18) upozornil, že nedostatočný zreteľ k propriálne pomenovaciemu aktu vedie k etymologickému chápaniu výkladu základu a formálnych prostriedkov názvu a k etymologickej interpretácii, naproti tomu odkrytie relevantných javov pre pomenovací akt je cieľom názvotvornej interpretácie. V slovenskej onomastike a v koncepcii slovenského slovníka sa podľa štruktúrneho členenia terénnych názvov M. Majtána (1996, s. 22, 26 – 28) predložkové názvy zaradujú k nepriamym názvom a v súlade s brnianskou koncepciou a súčasnými teoretickými východiskami je výkladová časť heslovej state zameraná prioritne na názvotvornú interpretáciu.

Slovník zachováva pôvodné členenie druhov základných hesiel podľa počtu dokladov na dva druhy hesiel: heslá s 1 – 5 dokladmi názvov na heslové slovo, pričom pri každom sa uvádza druh, resp. druhy objektov a lokalizácia, a heslá s 6 a viac dokladmi názvov na heslové slovo, pričom sa zvlášť uvádzajú názvy bez lokalít (časť 1) a druhy objektov (časť 2). Okrem zložených a odkazových hesiel sa vytvárajú aj spomínané „svodné“ heslá, ktoré sú reprezentované koreňom (základom, v terminológii R. Šrámkovej etymonom), príp. jeho obmenou. Okrem stručnej onomastickej, etymologickej, dialektologickej a geografickej charakteristiky obsahujú zoznam hesiel, v ktorých sú terénne názvy s týmto koreňom.

51 O genéze výskumu, spracovania a ku koncepcii bližšie R. Šrámek (2010), M. Šipková (2010) a L. Čižmárová (2010 a, b).

52 Dostupný na: <http://spjms.ujc.cas.cz/>, resp. http://www.ujc.cas.cz/eletronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník_pomístnych_jmen_na_Morave_a_ve_Slezsku.html, cit. 16. 6. 2016.

Na rozdiel od pražskej koncepcie sa v slovníku ako samostatné heslá nespracúvajú len plnovýznamové slová, najmä substantíva, adjektíva a číslovky, ale aj neplnovýznamové slová, z nich predovšetkým predložky, ale napríklad aj spojka *a*.⁵³ V súlade s pražskou koncepciou sa ako samostatné heslové slová uvádzajú pravopisné (grafické) varianty osobných mien, príp. sa z nich utvárajú zložené heslá.

Pri utváraní heslových slov sa uplatňuje nižší stupeň abstrakcie, napr. ako samostatné heslové state sa spracúvajú substantivizované adjektíva v tvare feminín a neutier z osadných názvov (**BRALOVÁ** f., **BOBROVÁ** f., **BYSTRÉ** n.), substantivizované posesívne adjektíva od osobných mien s doloženou podobou N so suf. -ová (**BÍLOVÁ** f., **MACHOVÁ** f., **BAŤKOVÁ** f.), heslové slovo má tiež podobu plurálu, resp. plt. (**AGÁTKY** plt., **BRABISKA** plt., **DRHA** plt.) a i. (podrobnejšie Čižmárová, 2010 a). Podľa M. Šipkovej (2010, s. 53 – 54) onomastický ráz slovníka umožňuje uvádzať plurálovú podobu heslových slov na základe faktického výskytu dokladov iba v pluráli a neupravovať ich do základného singulárového tvaru, a to nielen v prípadoch, keď singulárovú podobu nemožno utvoriť (heslo **DUDY**, názov *Dudy*), alebo by to bolo násilné (**DRAHY** plt. – 184 doložených terénnych názvov iba v pl.), ba priam nemožné (**BABŠTÉNKY** plt. – iba jeden názov *Babšténky*, **COKÁBLY** plt. – názov iba v podobe *Na cokáblech*), ale ani v prípadoch, keď je singulárový tvar známy, v literatúre doložený a dá sa ľahko zrekonštruovať (**HAMPEJZKY**, **BALVANY**, **HUBIČKY**), pretože výsledný názov už nie je substantívom – apelatívom s paradigmou sg. a pl., ale propriom označujúcim jednotlivinu.

Len malá časť českých terénnych názvov má štandardizovanú podobu alebo podobu podľa pravidiel spisovného jazyka a tie sa využívajú najmä pre mapové, registračné, právne, administratívne a podobné účely a tam, kde je z komunikačných a identifikačných dôvodov štandardizácia jednotnej podoby názvu nutnosťou, napr. pri názvoch riek, hôr, priesmykov atd. (Šrámek, 2010, s. 23). Vzťah „nespisovnosti“ a rôznych nárečových variantov zaznamenaného materiálu sa riešil už pri tvorbe heslového záhlavia kartotečného lístku. Hoci heslové slová sa zapisujú v podobách, ktoré sú čo najblížie spisovnému jazyku, v digitálnom slovníku sa uvádza podoba názvu, ktorá do určitej miery odráža nárečové hláskoslovie (*V čertovym mlyně*) a v digitálnej karte sa okrem štandardizovanej podoby, resp. podoby upravenej podľa spisovného pravopisu (*V čertově mlýně*) uvádza tzv. lematizovaná podoba, ktorá odráža nárečovú gramatickú formu (*V čertovým mlýně*). Oveľa väčší dôraz na nárečové podoby názvov v porovnaní s pražskou a slovenskou koncepciou bol ovplyvnený veľkou nárečovou diferenciáciou a tým, že v porovnaní so stavom v Čechách sú teritoriálne dialekty veľmi dobre zachované, čo sa výraznejšie prejavilo aj na formách terénnych názvov. Ďalším dôvodom bolo, že slovník sa koncipuje v dialektologickom oddelení, v ktorom erudovaný riešiteľský kolektív s dobrou znalosťou nárečového systému dokáže oveľa ľahšie interpretovať nárečo-

53 Ku koncipovaniu spojky *a* pozri ďalšie kapitoly, resp. štúdiu I. Valentovej (2016).

vé podoby terénnych názvov a opraviť chybné nárečové podoby, resp. zrekonštrуovať pôvodné nárečové podoby názvov, ktoré sa napr. miestni informátori a zapisovatelia v dotazníkoch súpisovej akcie snažili uvádzáť v spisovných podobách. V slovenskom slovníku sa terénné názvy uvádzajú v štandardizovaných podobách, resp. v podobách upravených podľa spisovného pravopisu, nárečové varianty sa uvádzajú zväčša v zátvorkách alebo s kvalifikátorom nár. vo výklade. Doložené nárečové hláskové varianty sa uvádzajú v hranatých zátvorkách za heslovým slovom.

V porovnaní s pražskou koncepciou sa v digitálnej verzii slovníka zobrazuje areálový výskyt symbolovou metódou na základnej mape s vyznačením hraníc okresov so značkami okresov a na mape spoločnosti Google pri každom hesle. Počítacový program navyše umožňuje vytvárať napr. aj izoglosové mapy, zobrazovanie areálov výskytu pomocou šrafovania na rôznych typoch máp, resp. na rôznych mapových podkladoch (bodová mapa, mapa okresov, fyzická mapa, mapa vodných tokov, v slovenskej verzii napr. aj mapa povodí) pre potreby podrobnejších analýz v štúdiach, článkoch a monografiách.⁵⁴

2.4. Teoreticko-metodologické východiská

Koncepcia lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov vychádza z tradícií heuristického výskumu, triedenia a analýzy anojkonymického materiálu na Slovensku i v Česku a zo súčasných moderných teoretických a metodologických východísk slovenskej a českej onomastickej školy. Nadväzuje na konцепciu slovníkovo-areálového spracovania lexiky slovenských terénnych názvov, ktorú vypracoval M. Majtán (1983 b), a na teoretické a metodologické poznatky a výsledky analýz a interpretácie onymického materiálu v monografiách *Z lexiky slovenskej toponymie* (Majtán, 1996), *Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii)* (Blanár, 1996 a), *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky* (Blanár, 2008) a z ďalších uvedených slovenských monografií, štúdií a článkov o terénnych názvoch. Z prác českých autorov predovšetkým zo štúdií R. Šramka a z jeho monografie *Úvod do obecné onomastiky* (1999) a z monografií J. Pleskalovej *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* (1992) a M. Harvalíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (1994).

Slovníkové spracovanie lexikálneho bohatstva slovenských terénnych názvov sa mohlo oprieť aj o dva už prebiehajúce projekty výskumu, triedenia a lexikografického spracovania českej anojkonymie, nadviazať na ne, poučiť sa z ich výsledkov a využiť nové skúsenosti. V snahe pripraviť modernú koncepciu spracovania vzácnego toponymického materiálu, ktorý sa nachádza v Jazykovednom ústave Ľ.

⁵⁴ Pozri mapy v štúdiu M. Šípkovej (2010, s. 60 – 64), príp. napr. ďalšie príspevky v časopise *Acta onomastica* (2010, roč. 51, č. 1).

Štúra SAV v Bratislave, sme postupovali v súlade s brnianskou koncepciou. Vďaka tomu je možné sprístupniť slovenskej i slovanskej odbornej i laickej verejnosti pre ďalší výskum všetok anojkonymický materiál usporiadany podľa základných syntaktických štruktúr pomocou lexikografickej i areálovej metódy formou knižného i interaktívneho digitálneho slovníka, ktorý by bolo možné začleniť do slovenského národného korpusu. Pri zostavovaní koncepcie sme však postupovali aj podľa niektorých vlastných zásad, ktoré vyplývajú zo slovenských tradícií. Nielen s ohľadom na prepojenosť slovenského a moravsko-sliezskeho slovníka pri využití modernejších digitálnych a kartografických prostriedkov, ale predovšetkým preto, že koncepcie týchto slovníkov vychádzajú z aktuálnych onomastických a lexikografických teoreticko-metodologických východísk, by sa žiadalo prispôsobiť spôsob spracovania *Slovníka pomístnich jmen v Čechách* brnianskej koncepcii. Umožnilo by to napríklad aj areálové zobrazovania pomocou rôznych typov máp na celom území Českej a Slovenskej republiky a malo by veľký význam pre národné onomastické, resp. toponomastické atlasy, rovnako pre *Slovanský onomastický atlas* a celkovo z hľadiska slovanskej porovnávacej jazykovedy.

3.

Štruktúra heslovej state a zásady jej koncipovania

Lexika slovenských terénnych názvov je výkladový a dokladový slovník slovenskej a do slovenčiny adaptovanej inožazyčnej apelatívnej a propriálnej lexiky, ktorá sa vyskytuje v terénnych názvoch. V jednej heslovej stati (hesle) sa nachádzajú údaje o lexéme, jej výskyt v terénnych názvoch, jazykovej, onymickej charakteristike a areálovom rozšírení. Heslové slová sú zoradené abecedne s frekvenčnými údajmi. Štruktúra heslovej state je v zásade jednotná, podstatnejší rozdiel je len v uvádzaní terénnych názvov pri heslach, kde sa heslové slovo vyskytuje maximálne v piatich terénnych názvoch a kde v šiestich a viacerých terénnych názvoch. Špecifickosť anojkronymického materiálu si vyžiadala osobitný prístup pri lexikografickom spracovaní. Informácie v heslovej stati sú vybrané tak, aby úsporným spôsobom poskytli prehľadný a komplexný obraz o výskytu a celkovom charaktere lexémy v terénnych názvoch a zachytili jej podstatné črty.

Na podrobnejší výskum slovenských terénnych názvov bude slúžiť digitálna interaktívna databáza a digitálna verzia slovníka, ktorá má rovnakú štruktúru heslovej state, ako bude mať knižná verzia, ale poskytuje možnosť zostaviť heslovú stať v súlade s brnianskou koncepciou pre komparatívne účely, podrobnejšie zoobrazenie jazykových i mimojazykových údajov v hesle aj s lokalitami výskytu konkrétneho terénneho názvu a druhu objektu, ktorý pomenúva, a rozličné možnosti mapových vyhotovení. Digitálny slovník obsahuje mapy s areálovou distribúciou pri každom hesle, v tlačenej verzii slovníka budú mapy so zemepisným rozšírením heslového slova v terénnych názvoch iba pri vybraných heslach.

Prvé dve časti heslovej state digitálnej i knižnej verzie zostavuje automaticky počítačový program na základe údajov z digitálnej databázy. Tretiu časť heslovej state, v ktorej je slovotvorný a lexikálno-sémantický výklad, koncipujú autori.

3.1. Heslové slovo

Heslové slovo (lexikálna jednotka) uvádzá heslovú statť a reprezentuje jednoslovné názvy a časti viacslovných názvov, ktoré sa uvádzajú v heslovej stati. Je to vyabstrahovaná plnovýznamová alebo neplnovýznamová lexikálna jednotka (topolexéma) z variantov slov v názvoch. Ako heslové slová sa uvádzajú jednoslovné lexikálne jednotky zapísané veľkými písmenami (verzálami), pretože heslovým slovom môže byť apelativum i proprium, v základnom gramatickom tvare. Pri substantívnych heslach má heslové slovo tvar N sg. (**BAHNO**), pri adjektívnych heslach má tvar N sg. maskulín (**VYŠNÝ**). Heslové slová majú spisovnú alebo z hľadiska spisovnosti vhodnú podobu a sú zoradené abecedne.

3.1.1. Utváranie heslového slova

Ako samostatné heslá sa spracúvajú nederivované slová, napr. **BAHNO**, **DEBRA**, **ČRCHĽA**, **DLHÝ**, **OSTRÝ**, a derivované slová, napr. **BAHNIŠTE**, **BA-**

HIENCE, BAHNOVKA, BAHENSKÝ; ÁDORSKÝ, ÁDOROVSKÝ. Okrem príponových slov samostatné heslové slová aj predponové slová, predponovo-príponové slová a zložené slová, napr. **PREBAKOVÝ, PODBAHENČIE, ULIPKA, VRCHBAHNO, ZÁHRB, BAKTAMAŠ, BARNILAZ, GREGÁŇDOLINA, ŠPANIVA.**

Posesívne adjektívne tvary v substantivizovaných aj nesubstantivizovaných typoch názvov, ktoré sú odvodené od osobných mien alebo od všeobecných mien osôb so vzťahom k jednotlivcovi so sufikami *-ov*, *-ova/-ová*, *-ovo*, *-in/-ín*, *-ina/-iná*, *-ino* (*Vranov*, *Ábelová*, *Janovo*) alebo k rodine (kolektívne posesívne adjektíva) so sufikmi *-ovie*, *-ove*, *-eje*, *-oje*, *-ojo*, *-ových*, *-ovéch*, *-oviech*, *-éch/-ech*, *-och*, *-é/-e*; *-ých/-ych*, sa nespracúvajú ako samostatné heslové slová. Názvy s týmto tvarmi sa hniezdzujú v rámci základného heslového slova, od ktorého boli odvodené, napr. názov *Ábelová* je zaradený pod heslovým slovom **ÁBEL**, názov *Bahnov jarok*⁵⁵ pod **BAHNO** a **JAROK**, názvy *Bakovie*, *Nad Bakovie* pod **BAK / BAKA / BAKO** m. a názov *Nad Bakovie* aj pod heslové slovo **NAD**, názov *Vranov* pod **VRANA** f./m. Ak by terénny názov vznikol tzv. čistou transonymizáciou⁵⁶ z osadného, miestneho názvu, ktorý má tvar substantivizovaného adjektíva (sama *Bačín* > les, lúka, pole *Bačín*), uvádza sa v tomto tvare aj v heslovom slove (**BAČÍN**), aj keď takéto prípady sú zriedkavé. Môže ísť aj o zaniknuté osady, ktorých názov sa uchoval v názve nesídelného objektu, ktorý vznikol na ich mieste alebo v ich blízkosti.

Problematické by mohlo byť utvorenie heslového slova pri už úplne substantivizovaných posesívnych adjektívach alebo prechodne substantivizovaných posesívnych adjektívach s adjektívnou paradigmou zakončených na *-in/-ín*, *-ina/-iná*, *-ino*. Dnes sa týmto príponami tvoria posesívne adjektíva od feminín, ale pri tvorbe názvov bola situácia odlišná, čo ukazujú príklady z ojekonymie i anojkonymie. Napríklad J. Stanislav (1948, s. 136) uviedol pôvod názvu obce *Dobšiná* z osobného mena *Dobša* + posesívny sufix *-ina*, ktorý poukazuje na vlastnícky pomer vo feudálnej dobe, podobne aj ojekonymum *Trenčín* z osobného mena *Trenka* (+ *-in*), *Kubín* z *Kuba* (+ *-in*), *Pribylina* z *Pribyla* (+ *-ina*). Tvrde mužské a-kmene a mäkké mužské ja-kmene, ktoré si zachovali zakončenie na *-a* (pretože pôvodne to vlastne boli feminíma rovnako ako feminína na *-a*, ale na základe svojho významu označovali mužské osoby), sa skloňovali ako ženské a-kmene a ja-kmene, až neskôr pod vplyvom prirodzeného rodu tieto substantíva preberali pádové prípony od o-kmeňov a jo-kmeňov a cez ne od u-kmeňov (Stanislav, 1967, s. 177). Maskulína teda príberali aj ženské posesívne prípony. Zmena *k/č* (*Trenka* > *Trenčín*, *Čepka* >

55 Názov sa utvoril z priezviska *Bahno*. V prípade, ak by išlo o priezvisko *Bahna*, názov by bol zaradený pod heslové slovo **BAHNA**.

56 Pod čistou alebo jednoduchou trasonymizáciou sa rozumie transonymizácia bez formálnych zmien (bližšie Šramek, 2003 – 2004; k tejto problematike porov. aj Valentová, 2012).

Čepčín, Pauka (Pavel) > Paučiná Lehota, Vojka > vrch *Vojčin* nad Novou Lehotou bola vplyvom I. palatalizácie predchádzajúcej zadnopodnebnej spoluhlásky, ktorá nastala pri sufixoch *-in*, *-ina*, *-ino* (tamže, s. 282 – 283). Na základe týchto poznatkov sa k terénnemu názvu *Vojčin* utvorí heslové slovo **VOJKA** m.

Problém s utvorením heslového slova, resp. so zaradením názvu pod správne heslové slovo môže vzniknúť aj v dôsledku toho, že na pôvod niektorých terénnych názvov nie sú, resp. neboli jednotné názory. Napríklad podľa J. Stanislava (1967, s. 274) názov vrchu *Malino Brdo* v katastrálnom území Ružomberku vznikol z osobného mena *Mala* (+ poses. suf. *-ino*), resp. by mohol vzniknúť aj z hypokoristika *Mála* rodného mena *Amália* (Majtán – Považaj, 1998, s. 44). V takomto prípade by bol názov priradený k heslovým slovám **MALA** m. alebo **MÁLA** ž. a **BRDO** m. S takýmto výkladom však nesúhlasil V. Uhlár (1968). Vychádzal z charakteristického typu pomenovania podľa rozličných porastov pri terénnych názvoch, ako napr. je názov vrchu *Jahodná*, a z nárečového tvaru *máleňä* pre „porast malín, malinčie“ v obci Černová, a preto odporučil ponechať v názve stredoslovenskú podobu *Málinô brdo*, resp. podobu s elidovaným určovaným členom *Málinô*. K štandardizácii terénnych, ale aj osadných názvov v tvare adjektív stredného rodu s nárečovým tvarom na *-ô*, ako napr. *Ostrô*, *Plačlivô*, *Železnô* i *Malinô brdo*, sa v minulosti viedli diskusie. Zachovanie tohto stredoslovenského tvaru (ASJ 1/II, s. 145) pri štandardizácii pre-sadzoval najmä V. Uhlár (pozri napr. 1968, 1976). Tieto tvary však nie sú v súlade so zásadami štandardizácie, podľa ktorých sa významovo priezračné názvy upravujú do spisovnej (štandardizovanej, úradnej) podoby z hľadiska pravopisného, hlásko-slovného a morfológického (paradigmatického), pričom sa nenarúša ich slovotvorná a lexikálna stránka. Aj v záujme odstránenia nesúladu medzi osadnými, miestnymi a terénnymi názvami sa Názvoslovňa komisia ÚGKK SR rozhodla štandardizovať ich so zakončením na *-é*, pri rytmickom krátení na *-e* (Majtán, 1976; Dvonč, 1976 a). Pri štandardizácii názvu vrchu a celej rekreačnej oblasti sa bral do úvahy aj pôvod podľa porastu malín a názov sa štandardizoval na *Malinné*. Napriek tomu, že sa používa názov *Malinô Brdo/Malinô brdo*, napr. v Slovenskom národnom korpus⁵⁷ je 410-krát v podobách *Malinô Brdo/Malinô brdo/MALINÔ BRDO*, 23-krát *Malinné Brdo* a 28-krát *Malinné*, príp. s neštandardizovaným názvom v zátvorke: *Malinné (Malinô brdo)*, v slovníku sa uvedú obidva variantné názvy v upravenom tvari *Malinné* a *Malinné brdo* pod heslovým slovom **MALINNÝ** adj. (názov *Malinné brdo* bude aj pod heslovým slovom **BRDO** m.) s tým, že motivácia atribútu *Malinné* bude „rastlinstvo – bobuľoviny“, a nárečový tvar na *-ô* sa uvedie vo výkladovej časti hesla.

3.1.2. Zásady úprav heslového slova do spisovnej slovenčiny

Heslové slovo sa uvádza v pravopisnej a hláskovej podobe súčasnej slovenčiny. V prípade, že slovo nebude v súčasnej slovenčine známe ako apelatívum alebo

57 Verzia prim-8.0, cit. 16. 5. 2018.

proprium, utvorí sa podoba heslového slova z variantov doložených v názvoch so zreteľom na pôvod slova a na jeho podoby v iných slovanských jazykoch, napr. apelatíva **BRIŠTE**, **OSOJ**. Ak nemožno zrekonštruovať spisovnú podobu, utvorí sa všeobecná nárečová podoba alebo sa zachová doložená podoba. Cudzie, predovšetkým maďarské a nemecké terénne názvy sa uvádzajú v adaptovanej hláskovej a morfológickej podobe, napr. **ABTAJLUNG**. Ak sa adaptovali rôznym spôsobom, jednotlivé hláskové varianty sa uvádzajú v hranatej zátvorke za heslovým slovom, napr. **AGOŠTON** m. [-ON, -AN], alebo sa uvádzajú ako zložené heslá, ak je predpoklad, že ich možno hodnotiť ako samostatné prevzatia, napr. **ÁKOŠ₂** m. // **OKOŠ₂** m.

Osobné mená sa uvádzajú v pravopisných podobách, v akých sa vyexcerpovali a uviedli na kartotečných lístkoch. Neupravujú sa do spisovnej podoby, pretože grafická stránka priezvisiek nepodlieha pravidlám spisovného pravopisu a pri ich zápisе do matrík sa prihliada na rodinný úzus. Osobné mená obsahujú predovšetkým tie terénne názvy, ktoré vychádajú z mien majiteľov objektov, resp. bývalých majiteľov. Pri niektorých osobných menách v názvoch sa nedá určiť, či ide o rodné (krstné) meno, priezvisko, prímeno alebo prezývku majiteľa, a preto sa táto zásada uplatňuje pri všetkých nejednoznačných osobných menách. Jednotlivé pravopisné a grafické varianty osobných mien sa spracúvajú ako zložené heslá, napr. **ADAMKO₅** m. // **ADÁMKO₂** m., **ADAMÍK₂** m. // **ADÁMIK**. Pri priezviskach z východoslovenského prostredia v názvoch, ktoré neboli štandardizované a nateraz nie je možné overiť, či ide o úradnú podobu priezviska, príp. či vôbec ide o priezvisko (môže ísť o rodné (krstné) meno, prezývku alebo živé meno), sa osobné meno upraví podľa pravopisných zásad a možné variantné podoby sa uvádzajú len vo výklade.

Ďalšou, možno aj vhodnejšou alternatívou by bolo uvádzať jednotlivé variantné podoby priezvisiek v hranatých zátvorkách podobne, ako sa uvádzajú hláskové varianty, ktoré vznikli domácim hláskovým vývinom alebo nerovnakou adaptáciou inojazyčného slova do slovenčiny v procese udomáčnovania. Z niekolkých dôvodov sa však ponechal spôsob ich spracúvania formou zložených hesiel. Ako sme už spomenuli, priezviská nepodliehajú spisovnej slovenskej ortografii a zachovávajú množstvo hláskových, morfológických a lexikálnych nárečových prvkov. Za úradnú a teda v určitom zmysle aj za spisovnú sa pokladá každá podoba, ktorá sa zapíše do matríky. Priezviská sú v rôznych podobách štandardizované aj v názvoch, pretože by malo ísť o úradné podoby priezvisiek konkrétnych osôb, podľa ktorých sa objekt pomenoval. V prípade ich uvádzania len ako hláskových variantov v hranatých zátvorkách by sa stratila možnosť zisťovania frekvencie jednotlivých podôb v názvoch a kompatibilita s českými anojkonymickými slovníkmi (predovšetkým so *Slovníkom pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku* a jeho digitálou databázou).

Rodné (krstné) mená majú v terénnych názvoch nielen základné slovenské úradné podoby (*Anna, Ambróz*), ale aj niektoré deminutívne a domácke podoby (*Anča, Ambruš*). Tieto mená sa sice pokladajú za spisovné, ale vďaka citovému za-

3. Štruktúra heslovej state a zásady jej koncipovania

farbeniu sa radia do hovorového štýlu a k neúradnej sfére komunikácie a ich zápis do matriky je podľa zákona o mene a priezvisku neprípustný. Mnohé domácke podoby mien dôsledkom vysokej frekvencie používania stratili príznak expresivnosti, stali sa neutrálne a nadobudli status základnej podoby mena, a preto sa zaradili do zoznamu úradných mien.⁵⁸ Domácke a deminutívne podoby mien v názvoch sa neupravujú do úradnej podoby. Z mnohých sa utvorili priezviská, preto nie vždy je možné jednoznačne zistiť, či sa terénny názov utvoril z domáckej podoby rodného (krstného) mena alebo z priezviska.

Zachovaním spracovania osobných mien formou zložených hesiel knižný, ale hlavne digitálny slovník a digitálna databáza aj vďaka možnosti kvantifikácie jednotlivých podôb a variantov osobných mien poskytne zaujímavý materiál aj pre antroponymický výskum.

Názvy podľa rodinných mien zväčša majiteľov sa používajú pri pomenúvaní sídelných objektov, ako sú lazy, samoty, osady, majery, miestne časti ap., napr. *Adamovci*, *Baluchovci*, *Hyžovci*. Tieto podoby názvov sa štandardizovali z pôvodných podôb na podobu so sufíxom *-ovci* (*Adamovia* > *Adamovci*), aby sa podobou názvu odlišili od tých sídelných objektov, ktoré tvoria samostatné administratívne jednotky. V terénnych názvoch sa vyskytujú zriedkavo, najmä vtedy, ak ide o predložkový názov. Objekt sa pomenúva vzhľadom na blízkosť alebo polohu pomenovaného objektu k obydliu určitej rodiny alebo k objektu, ktorý je podľa tejto rodiny pomenovaný (laz, kopanica, samota, majer ap.), napr. pole má názov *U Adáskov*, pretože pri ňom bývala rodina *Adáskovcov*. Heslové slovo sa neupravuje do podoby s príponou *-ovci*, ale ponecháva sa prípona *-ovia*, ak je doložená, a v tejto podobe sa uvádzajú heslové slovo, napr. **ADÁSKOVIA** plt.

3.1.3. Frekvencia heslového slova v názvoch

Informácia o frekvencii výskytu heslového slova v názvoch je v dolnom číselnom indexe za heslovým slovom (**ÁBEL**₃, **BAHNO**₁₃₃).

3.1.4. Slovnodruhová a gramatická charakteristika

Za heslovým slovom nasleduje slovnodruhové zaradenie (**ÁBELOVSKÝ** adj., **NA** prep.). Pri substantívach je namiesto slovného druhu skratka gramatického rodu (**BAHNO**₁₃₃ n., **ÁBELÁK** m.). Skratkami plt. (plurálium tantum), sgt. (singulárium tantum) sa označujú pomnožné a hromadné podstatné mená (**BAHIENCE**₄ plt., **PIESOK** sgt.). Za pluráliá tantum sa považujú aj heslové slová, ktoré sa ako terénne názvy alebo ich časti utvorili z miestnych názvov zväčša lazov, kopanic, majerov ap., ktoré sa pomenovali podľa ich majiteľov (**ADÁSKOVIA** plt., **ADAMČEKOVIA** plt.).

58 Bližie o súčasnej problematike rodných (krstných) mien pozri I. Valentová, 2017 d.

3.1.5. Hláskové varianty

Hláskové varianty sú rozličné podoby slova, ktoré vznikli domácim hláskovým vývinom alebo nerovnakou adaptáciou inojazyčného slova do slovenčiny v procese udomáčňovania. Hláskové varianty heslového slova sa nachádzajú v skrátenej podobe (skrátenie sa naznačuje spojovníkom) v hranatých zátvorkách za gramatickou charakteristikou heslového slova, napr. **AGÁTINA₁₁** f. [-TI-, -CI-] // **AGÁČINA₆₃** f. [A-, HA-], **BAHIENCE₄** plt. [-HE-], **ARAŇOŠ₃** m. [-OŠ, -AŠ]. Uvádzajú sa len tie hláskové varianty, ktoré sú doložené v toponymickom materiáli. Nárečové tvary názvov sa zväčša uvádzali len pri názvoch vyexcerpovaných z dotazníkov, prípadne zo seminárnych, diplomových a dizertačných prác, nárečových a onomastických štúdií a monografií. Pri štandardizovaných názvoch alebo neštandardizovaných názvoch, ktoré sa vyexcerpovali napríklad z máp, časopisov a iných zdrojov, pri ktorých dotazníkovým výskumom nebola zistená nárečová podoba, sa hláskové varianty na základe znakov miestneho nárečia nerekonštruujú. Varianty vyplývajúce z nekorektných a chybných zápisov (Ádorovské – Adorovské) alebo zápisu bez dĺžok v názvoch z východoslovenského prostredia sa neuvádzajú. Na podobu s hláskovými variantmi sa vytvárajú odkazové heslá, ak sa abecedne vzdialili od základného hesla (pozri kapitolu 4.3).

3.2. Súpis terénnych názvov

V časti heslovej statí s číslom 1 je súpis terénnych názvov, ktoré obsahujú heslové slovo. Viacslovný terénný názov sa nachádza vo viacerých heslových statíach, napr. názov *Bahno pod Poliankou* je zaradený pod heslovými slovami **BAHNO**, **POD**, **POLIANKA**. Názvy sa uvádzajú v štandardizovanej podobe. V prípade, ak názov nie je štandardizovaný, upravuje sa do spisovnej podoby alebo podoby, ktorá je v súlade s jazykových systémom slovenského jazyka. Cudzojazyčné podoby sa nedigitalizujú a nespracúvajú. Problematické maďarské, nemecké, príp. ukrajinské/rusínske a iné názvy (*Abadomb*, *Adamkutnál*), pri ktorých sa už nedá overiť, do akej miery, resp. či vôbec sa adaptovali do slovenčiny, alebo inak zdeformované a nerozumiteľné zápisu (*Akalicha*, *Áchuhíbaa*), ktoré sa vyexcerpovali na kartotečné lístky, sa zdigitalizujú do databázy, príp. aj skoncipujú do slovníka, ale natezajú sa nesprístupnia v digitálnom slovníku na internete a ani v jeho knižnej verzii.

Počítačový program umožňuje heslové slovo v názvoch pre úspornosť komprimovať, napr. *B-no₃₇* *B-ná₃₅*...*Na B-nách* (v hesle **BAHNO**), *Jabloňová a-j*, *Prvá a-j...* (v hesle **ALEJA** // **ALIJA** // **ALEJ**). Uvádzanie názvov v skrátených podobách sa môže použiť z úsporných dôvodov v printovej verzii slovníka.

Uvádzajú sa všetky variantné názvy jedného objektu. Pod variantnými názvami sa vo všeobecnosti v onomastickej teórii rozumie hlásková alebo aj graficky od-

lišná podoba názvu. Pod viacnázvovosťou sa chápú lexikálne, slovotvorne a grammatickým číslom odlišné názvy toho istého objektu (porov. Majtán, 1996, s. 9). Keďže názvy s nárečovými hláskovými variantmi sa uvádzajú vo výkladovej časti hesla a slovník bude slúžiť aj širšej verejnosti, pre zjednodušenie používame označenie variantné názvy aj pre viacnázvovosť, t. j. pre všetky lexikálne, slovotvorne a grammatickým číslom odlišné názvy toho istého objektu, napr. názvy vrchu *Abov* i *Abov vinohrad*, poľa *Abtajlung* i *Abtajlungy*, lesa a pasienka *Kút od Adamky*, *Nad Adamkou*, *Krivý kút*, poľa *Okoš*, *Akoš*, *Na urmínskom*.

3.2.1. Zásady úprav terénnych názvov do spisovnej slovenčiny

Názvy sa uvádzajú v podobách, ktoré štandardizovala Názvoslovňa komisia ÚGKK SR. V prípade nevhodne utvorennej štandardizovanej podoby sa uvádza aj táto podoba s upozornením vo výkladovej časti heslovej state s odôvodnením, prečo bola nevhodne štandardizovaná. Napríklad pôvodný názov *Mláčky* (v miestnom nárečí s charakteristickým tvarom N pl. *Mláčke*) sa nevhodne štandardizoval ako *Mláčok*, ale v miestnom úze sa zaužívala podoba *Mláčik*. Názvy boli zaradené pod heslové slová **MLÁČKA**, **MLÁČOK**, **MLÁČIK**, pričom vo výkladovej časti hesiel **MLÁČOK**, **MLÁČIK** sa uviedlo, že tieto tvary sú nevhodne utvorené, pretože od substantíva *mláka* sa ani v nárečiach netvoria deminutívne podoby *mláčok*, *mláčik*. Cieľom takého prístupu je, aby sa digitálny i knižný slovník stal pomôckou pri štandardizácii geografického názvoslovia a pomohol pochopiť určité lingvisticke a onomastické javy členom Názvoslovnej komisie ÚGKK SR, ktorí nie sú jazykovedci, resp. onomastici.

Ak názov neboli štandardizovaný, upravuje sa podľa zásad štandardizácie do spisovnej podoby. Podoba názvu sa zrekonštruuje z doložených variantov so zreteľom na pôvod slova v názve a na jeho podoby v iných slovanských jazykoch, prípadne sa utvorí všeobecná nárečová podoba. Zásady štandardizácie publikoval a zverejnili ÚGKK SR na svojej internetovej stránke v dokumente *Smernica na štandardizáciu geografických názvov* (2015). Tieto zásady sa týkajú štandardizácie názvov nesídelných geografických objektov (terénnych názvov) a špecifických sídelných objektov z územia SR, názvov mimozemských objektov a vžitých podôb slovenských názvov sídelných a nesídelných geografických objektov z územia mimo SR (exónym). Už na začiatku smernice v § 1 v 1. bode sa deklaruje, že „účelom smernice je ustanoviť kritériá členenia geografických názvov, postup pri štandardizácii geografických názvov, používaní a zverejňovať štandardizovaných geografických názvov, rozsah štandardizácie geografických názvov, zásady pomenovania jednotlivých druhov geografických objektov na základe platnej legislatívy v súlade s medzinárodnými odporúčaniami a v súlade so slovenskou gramatikou a s pravidlami slovenského pravopisu“. V časti *Zásady úpravy a používania geogra-*

fických názvov (s. 20 – 25) uvedenej smernice sa podrobnejšie rozpracoval postup a zásady úpravy názvov podľa pravidiel slovenského pravopisu aj s príkladmi. V čl. 2 v 2. bode (s. 20) sa však pripúšťa, že z dôvodu zachovania kultúrneho dedičstva sa niektoré vyhovujúce ustálené nárečové podoby geografických názvov zachovávajú. V čl. 4 v 5. bode (s. 21) sa uvádza, že „sa neupravujú slovníkové nárečové, archaické alebo územne obmedzené podoby geografických názvov alebo geografické názvy dávno prevzaté z iných jazykov: Za *palachom* (spisovne *trstie*, nie *palach*), *Zelnica* (spisovne *kapusta*, nie *zelí*), *Debra* (nemení sa na *jama*, *roklina*), *Tajch* (spisovne *rybník*), *Tále* (spisovne *diely*), ako aj *Šivarná*, *Magura*, *Čiertaž*, *Kýčera*, *Grúňa* a iné“. Snahou ÚGKK SR teda bolo nájsť pri štandardizácii určitú primeranú hranicu medzi kodifikovanou podobou jazyka a nárečiami.

Napriek zásade uvádzať názvy v štandardizovanej podobe alebo upraviť ich podľa zásad štandardizácie, t. j. podľa pravidiel spisovnej slovenčiny, v niektorých prípadoch sa pripúšťajú výnimky a určité typy názvov sa uvádzajú tak, ako fungujú v miestnom nárečí alebo v komunikácii i napriek tomu, že nejde o spisovné tvary alebo konštrukcie.

3.2.1.1. Archaické tvary vzťahových adjektív

Archaické tvary vzťahových adjektív v názvoch typu *Brezov peň*, *Dubov diel*, ktoré sa skloňujú spolu s určovaným substantívom, sa upravujú na dnešný tvar *Brezový peň*, *Dubový diel*. Na archaický sufíx sa poukáže vo výklade. V prípadoch, keď ide o osobné meno (najčastejšie priezvisko pôvodného alebo terajšieho majiteľa), ponechávajú sa v tvari posesívnych adjektív, napr. názov pasienka *Bahnov jarok* v obci Lovčica-Trubín ZH, ktorý sa utvoril z priezviska *Bahno* (v obci sú aj ďalšie terénne názvy utvorené z tohto priezviska, napr. *Bahnovka*, *Bahnov jarok*).

3.2.1.2. Názvy so spojovníkom

Štandardizované názvy so spojovníkom, ako je napríklad názov bane *Adam-Eva*, sa ponechávajú v tejto podobe. Spojovník sa podľa PSP (2013, s. 112) používa v zložených geografických názvoch pri názvoch pôvodne samostatných obcí spojených do jednej (*Šaštín-Stráže*), v spojeniach, v ktorých prvá časť označuje celok a druhá jej súčasť (*Bratislava-Devínska Nová Ves*, *Častá-Papiernička*).

3.2.1.3. Zhodný a nezhodný prílastok

Postponovaný zhodný prílastok sa upravuje na anteponovaný zhodný prílastok, napr. *Bahno velké* > *Velké bahno*. Je málo pravdepodobné, že by sa v bežnej komunikácii používal v postponovanej pozícii, aj keď nemožno vylúčiť, že používatelia sa niekedy v sústredia na „hlavnú“ časť názvu a zhodný prílastok použijú v postponovanej pozícii preto, lebo určované substantívum neplní dostačne identifikačnú funkciu. Nezhodný prílastok v spisovnej slovenčine a vo väčšine prípadov aj v terénnych názvoch je v postponovanej pozícii za určovaným

substancívom, ale v niektorých názvoch je anteponovaný, napr. *Za bahnom flaky*, *Pred bahnom močiare*. V tomto prípade sa nemení z postponovanej pozície, aby sa zachovala jeho skutočná podoba v komunikácii. V prípade, že názov bol už štandardizovaný, uvedú sa obidve podoby ako variantné názvy.

3.2.1.4. Podoby historických priezvisk z uhorského obdobia

Pretože v názvoch sa môžu vyskytovať aj prímená pred úradným zavedeným priezvisk počas jozefínskych reforiem a historické priezviská z uhorského obdobia slovenských dejín, upravujú sa podľa PSP (2013, s. 42), napr. v názve lesa *Ambrózyho kaštieľ* > *Ambrózihho kaštieľ* podľa priezviska grófa Amrózihho. Staršia podoba priezviska sa uvedie len vo výklade v zátvorke (*Ambrózy*).

3.2.1.5. Terénne názvy z rodinných mien

Ak nejde o vyjadrenie posesívneho vzťahu, na označnie príslušníkov jednej rody sa najčastejšie používa prípona *-ovci* (*Adáškovci*), ktorá je spisovná; na strednom Slovensku sa nachádza aj prípona *-ovia* (*Adáškovia*) (porov. Doruľa, 1993, s. 77). Tieto tvary rodinných mien sa často stávali názvami sídelných objektov, ktoré neboli samostatnými administratívnymi jednotkami, ako napr. majere, samoty, osady, lazy, kopanice, miestne časti, skupiny domov. Pri štandardizácii sa všetky upravujú na spisovnú podobu so sufiksom *-ovci* (*Labajovci*, *Mališovci*, *Paglovci*). Z týchto podôb či už priamo z mena rodiny alebo väčšinou z názvu sídelného objektu v tejto podobe, sa utvorili aj niektoré terénne názvy. Zväčša ide o predložkové názvy, ktorými sa nesídelný objekt pomenúva vzhľadom na polohu k takto pomenúvanému sídelnému objektu alebo, ak sa takýto objekt tam nenachádzal, alebo nenachádza, vzhľadom k rodine, ktorá tam býva, resp. v minulosti bývala (*U Adáškov*, *Papradné u Adamčekov*). Aj tieto názvy sa štandardizujú podľa spisovného tvaru na *-ovci* (*U Adáškov* > *U Adáškovcov*). Kedže v tomto prípade nejde o hláskoslovňu, morfológickú, ale o slovotvornú zmenu, ponechávajú sa terénne názvy s príponou *-ovia* a pod heslovými slovami v rovnakých podobách v tvari N (**ADÁSKOVIA** plt., **ADAMČEKOVIA** plt.).

3.2.1.6. Posesívne adjektíva

Typ substantivizovaných posesívnych adjektív s elidovaným určovaným členom v tvari N sg. feminín s krátkou príponou *-ova* sa upravuje do tvaru vzťahových adjektív s dlhou hláskou *á* v sufixe *-ová*, napr. *Bakova* > *Baková*, ale v tvari N sg. neutier s príponou *-ove* sa upravuje na tvar so spisovnou príponou *-ovo*, napr. *Bakove* (s elidovaným slovom *pole*) > *Bakovo*. Typ posesívnych adjektív s určovaným členom v tvari N pl. neutier s dlhou príponou *-ové* sa upravuje do tvaru s krátkou hláskou *e* v prípone *-ove*, napr. *Bakové košiare* > *Bakove košiare*, pričom názvy s elidovaným určovaným členom (*košiare*) sa upravujú do podoby s dlhou príponou *-ové*, napr. *Bakové*. V mnohých prípadoch pri tvaroch neutier

sa dnes už nedá zistiť, či elidovaný člen bol v tvari sg. alebo pl., napr. pri názve *Bakove* mohlo pôvodne ísť o *Bakove pole* alebo *Bakove polia*, preto je problematiké názov upraviť do správneho tvaru (*Bakove polia* > *Bakové*, *Bakove pole* > *Bakovo*). V tomto prípade sa ponecháva prípona, ktorá sa uviedla na kartotečnom lístku, a upraví sa podľa N pl. substantivizovaných posesívnych adjektív s elidovaným určovaným členom (*Bakove* > *Bakové*). Ak sa v budúcnosti dodatočným výskum zistí iný stav, počítacový program umožňuje v databáze a v digitálnej verzii slovníka názov upraviť.

3.2.1.7. Kolektívne posesívne adjektíva

Kolektívne posesívne adjektíva, ktoré vyjadrujú vzťah k rodine ako celku a sú nesklonné, v prípade terénnych názvov poukazujú na vlastníctvo určitého objektu rodinou. Patria k neúradným, tzv. živým menám, v onomastickej terminológii sa nazývajú aj živé rodinné mená alebo živé mená rodiny. Majú pestrú paletu suffixov, od substantív sú odvodené príponami *-ovie*, *-ove*, *-eje*, *-oje*, *-ojo*, *-ových*, *-ovéch*, *-oviech*, *-éch/-ech*, *-och*, *-é/-e* (*Klimo* > *Klimovie*, *Klimove*, *Klimeje*, *Klimojo*, *Klimových*/*Klimovech*, *Klimoviech*, *Kliméch/Klimech*, *Klimoch*, *Klimé/Klime*, z adjektív sa tvoria pomocou prípony *-yч/-ых* (*Plachý* > *Plachых*)).

Na ich vznik existujú rôzne názory. J. Stanislav (1967, s. 280) a E. Pauliny (1990, s. 190 – 191) sa priklonili k názoru V. Vážneho (1926, s. 174 – 177), podľa ktorého základným tvarom je zmeravený tvar N – A pl. zloženého skloňovania posesívnych adjektív s príponou *-ové* (*sused-ové*) – po diftongizácii é > ie vznikol tvar na *-ovie* na dolnej Orave, v Liptove, vo zvolenskej oblasti a v južných stredoslovenských nárečiach; zmena *-ové/-ove* na *-eje* nastala v Turci, pričom v časti Turca sa kontrahovala na *-e*; k tvarom na *-ovie* sa neskôr pridala koncovka *-ch* (*-oviech*) ako znak G pl. adjektív kongruentného skloňovania. F. Cuřín (1964, s. 43), odvolávajúc sa na V. Vážneho, uviedol, že základný stredoslovenský tvar na *-ové* je sekundárna podoba východoslovenského zmeraveného posesívneho tvaru N – A na *-ovo* (v menšej stredoslovenskej oblasti má aj podobu *-ojo*).

Z adjektívnych osobných mien sa kolektívne posesíva tvoria pomocou prípony G pl. *-yч/-ых*. Tvar s príponou *-ových* má podľa E. Paulinyho (1990, s. 191) pôvod buď v N pl. m. životného zloženého skloňovania, alebo je to tvar G pl. Podľa J. Stanislava (1967, s. 280) tvar *-ových* je z G pl. (N pl. *-ovi*) podobne ako G pl. *-oviech* (N pl. *-ovie*), kde koncové *ch* dakedy odpadlo v izolovanej kategórii výrazov, v ktorých *ch* stratilo funkčné začaženie.

J. Doruľa (1993, s. 76) sa prikláňa k názoru, že podoby kolektívnych posesív na *-ovie*, *-ojech/-ejech*, *-oje/-eje*, *-éch*, *-é* vznikli zo zakončenia *-oviech* a keďže v nich ide o posesívnosť v širokom zmysle (vzťah, príslušnosť, vlastníctvo), sú aj mená tohto typu často synonymné s prídavnými menami zakončenými na príponu *-ovsky*. V spojení s podstatnými menami označujúcimi nejaký majetok alebo nehnuteľnosť sa vyjadruje vlastnícky vzťah kolektívu k týmto veciam (*Ben-*

čoviech sedenie, Mikoviech grunt, Vargojech selo, Drozdoviech včelín, Galoviech potok), a preto tvary s príponou -oviech možno nahradíť prídavnými menami so zakončením -ovský: Dičovské sedenie, Klimnovský grunt, Zimanovská lúka (tamže, s. 77). Areálovú distribúciu jednotlivých sufiksov rodinných mien na Slovensku je možno konfrontovať aj s *Atlasom slovenského jazyka* (ASJ III/1, mapa č. 115; ASJ III/2, s. 80 – 81).

Okrem podôb zakončených na sufix *-ých/-ych*, ktoré sa utvorili z adjektívnych typov priezvisiek, sa až doposiaľ v terénnych názvoch štandardizovali na podobu s príponou *-ovie*, ktorá sa pokladá za spisovnú. Kedže ide o veľmi špecifickú záležitosť a z hľadiska používateľov jazyka a širšej nelingvistickej verejnosti marginálnu vec, takáto informácia sa nenachádza v PSP (2013). Hoci ide o rodinné posesívne adjektíva, ktoré poukazujú na rodinu ako celok, zvykli sa z nich tvoriť aj priezviská, ktoré sú v mužskom tvari rovnako nesklonné ako pôvodné rodinné mená. Kedže priezviská nepodliehajú pravidlám spisovnej ortografie, ani jazykovému systému, ale prihliada sa pri nich rodinný úzus, môžu sa vyskytovať aj s rozličnými sufiksmi kolektívnych posesívnych adjektív. V PSP (2013, s. 128) možno nájsť len informáciu, že ženské priezviská sa od nich tvoria zvyčajne prechyľovacou príponou *-ová*, ale môžu zostať aj bez tejto prípony, čo znamená, že tiež ostávajú nesklonné. Neprechyľujú sa len ženské priezviská od mužských priezvisiek zakončených na príponu *-ovie* (*Jakubovie – Alžbeta Jakubovie, Brezíkovie – Alžbeta Brezíkovie*).

V *Morfológii slovenského jazyka* (s. 221 – 222) sa o rodinných privlastňovacích prídavných menách píše, že v hovorovom štýle sa od vlastných mien mužského rodu, zriedkavejšie aj od všeobecných mien zamestnania a podstatného mena *sused* tvoria príponou *-ovie* a vyjadrujú príznak príslušnosti celej rodine, pričom majú pre všetky rody a pády tú istú podobu, napr. *Danielovie dievka, Danielovie dom, z Danielovie stodoly*. Podotýka sa, že keď sa rodinné privlastňovacie prídavné meno použije ako označenie dospelej osoby, má ľudový ráz a výrazný ľudový ráz majú rodinné privlastňovacie prídavné mená utvorené príponami *-oje, -eje, -e*, ktoré sú variantmi prípony *-ovie*. Prípona *-ovie* sa pokladá za základnú a jej spisovnosť implicitne vyplýva z faktu, že sa zaraďuje do hovorového štýlu. Na záver sa podotýka, že v staršom spisovnom úze rodovú príslušnosť a privlastňovanie rodine vyadrovali prídavné mená s príponou *-ovský, -ovská, -ovské (-ovskô)*.

Clenovia Názvoslovnej komisie ÚGKK hlasovaním schválili navrhnutý zmenu pravidla uvádzajúca tvary kolektívnych posesívnych adjektív zo substantív v terénnych názvoch iba so spisovnou príponou *-ovie* a navrhli štandardizovať názvy s kolektívnymi posesívnymi adjektívami podľa používania v jednotlivých oblastiach. Pretože sa práve štandardizovali názvy z katastrálnych a lesníckych máp z okresu Považská Bystrica, podal sa návrh na štandardizáciu týchto názvov v pôvodných podobách, napr. *Bodinech borie, Miškech laz, Králikech vrch, Šaradinech dolina, Majtánech, Janigech, Bielech záhumnie, Pod Juričkech lazmi*.

Postupne sa budú štandardizovať aj v ďalších okresoch podľa lokálnych tvarov prípon rodinných prídavných mien a názvy, ktoré už boli štandardizované so spisovnou príponou *-ovie*, sa budú postupne reštandardizovať do pôvodných nárečových podôb s cieľom ich zachovania v terénnych názvoch ako národného a kultúrneho dedičstva. V súčasnosti je však väčšina terénnych názvov štandardizovaná v súlade so spisovnými podobami kolektívnych posesív a proces ich reštandardizácie bude pravdepodobne dlhodobá záležitosť. Keďže doteraz sa v digitálnej databáze a slovníku upravovali podoby kolektívnych posesívnych adjektív odvodených od substantív na tvar s príponou *-ovie*, od adjektív na tvar s príponou *-ých/-ych*, pričom pôvodné podoby nárečových tvarov sufixov sa v lexicografickom spracovaní uvádzajú aj s lokalitami výskytu vo výkladovej časti hesla, tento postup sa ponechá aj nadalej.

3.2.1.8. Predložkové názvy s dynamickým významom

V predložkovom názve nejde o prosté vyjadrenie momentálneho priestorového stavu hovoriaceho k nazývanému objektu, ale o konštantný priestorový vzťah vzhľadom na miesto vzniku názvu, to značí, že sa názov používa v ustálej podoobe bez ohľadu na momentálnu polohu hovoriaceho (Majtán, 1974). Fakultatívne predložkové názvy v akuzatíve s dynamickým významom, ktoré vyjadrujú pohyb, smerovanie, sa upravujú na tvary v inštrumentálnej vyjadrujúcej polohu (statickej),⁵⁹ napr. *Pod bahno > Pod bahnom, Medzi agačiny > Medzi agáčinami*. Postupuje sa tak v súlade so zásadou č. 7 v čl. 5 *Smernice na štandardizáciu geografických názvov* (2015): „Pre názvy poľných a lesných honov sú typické viacslovné pomenovania a predložkové názvy. Predložkové chotárne názvy sa utvárajú v základnej podobe, ktorá vyjadruje statický význam (odpoved na otázku „Kde si bol“?, napr. *V Rovni, Za potokom, Na Grúni*). Podoby odpovedajúce na otázku „Kam ideš“? vyjadrujú dynamický význam. Majú ho iba názvy vyjadrujúce smerovanie jedného objektu k druhému, napr. *Do potoka, Na Grúň*. Názvy *Na Grúni* a *Na Grúň* patria dvom odlišným objektom, jeden sa nachádza na Grúni a druhý v smere na Grúň.“⁶⁰ Preto napr. typy názvov s predložkou *na* v akuzatíve (*Na bahná*) sa upravujú na tvar lokálu (*Na bahnách*), ak sa objekt nachádza priamo na bahnách, t. j. na bahnitej teréne alebo v objekte s názvom *Bahná* (*Na Bahnách*). V prípade, ak sa nachádza v okolí bahnitého terénu alebo objektu s názvom *Bahná*, názov sa ponecháva v tvare akuzatívu *Na bahná, Na Bahná*, pretože predložkový tvar vtedy vyjadruje, že pomenovaný objekt sa nachádza smerom, na ceste k tomuto objektu. V prípade, že sa už nedá zistiť poloha objektu, ponecháva sa názov vo vyexcerpovanom tvari.

⁵⁹ Bližšie k podobám predložkových názvov pozri štúdie M. Majtána (1971 b, 1974).

⁶⁰ Zásadu č. 7 členovia Názvoslovnej komisie ÚGKK na zasadnutí dňa 12. 9. 2018 hlasovaním pozmenili v tom zmysle, že bude možné štandardizovať aj predložkové názvy s dynamickým významom (*Pod Bahno*), ak sa výskumom v teréne zistí, že tento názov je zaužívaný.

3.2.1.9. Terénnne názvy s predložkou *u*

Typ predložkového názvu s predložkou *u* v spojení s neživotným objektom, napr. *U bahna*, sa štandardizuje podľa zásad spisovnej slovenčiny na tvar *Pri bahnene*. V tomto prípade by sa však výskyt predložky *u*, jej využitie v terénnych názvoch a areálová distribúcia stratila, preto sa tieto názvy neupravujú do spisovnej podoby. V prípade, keď názov už bol štandardizovaný s predložkou *pri*, uvádzajú sa obidva názvy ako variantné s upozornením vo výkladovej časti, ktorý názov je štandardizovaný a ktorý je nárečový.

3.2.1.10. Písanie veľkých písmen v terénnych názvoch

Zásady úprav písania veľkých písmen v terénnych názvoch sa uvádzajú v *Smerici na štandardizáciu geografických názvov* (2015) v čl. 4 v týchto bodoch:

7. Vo viacslovných geografických názvoch je veľké písmeno na začiatku názvu.

a) Ak sú ďalšie slová odvodené od názvu geografického objektu, upravujú sa podľa pravopisu pomenovaného geografického objektu, napr. *Veľký Javorňík, Biely Váh, Predné Međodoly, Veľké Richnavské jazero, Dlhé Lúky*.

b) Ak ďalšie slová nie sú odvodené od názvu geografického objektu, upravujú sa do podoby s malým začiatočným písmenom, napr. *Suchá hora, Studený potok, Čierna dolina, Dlhé lúky*.

8. V predložkových geografických názvoch sa predložka na začiatku názvu upravuje do podoby s veľkým začiatočným písmenom.

a) Ak sú ďalšie slová odvodené od názvu geografického objektu, upravujú sa podľa pravopisu pomenovaného geografického objektu, napr. *Pri Váhu, Za Vysočou, Pod Červenou skalou, Pri Kamennom mlyne, Pod Skalou*.

b) Ak ďalšie slová nie sú odvodené od názvu geografického objektu, upravujú sa do podoby s malým začiatočným písmenom, napr. *Za záhradami, Pod smrečinou, Pri hruške, Po cestu, Nad potokom, Za panskými stodolami*.

9. Ak sa predložka v predložkových geografických názvoch nenachádza na začiatku názvu, názov sa upraví do podoby s malým začiatočným písmenom, napr. *Stráne pod Tatrami, Jastrabie pri Michalovciach, Belá nad Cirochou*.

10. V geografických názvoch, v ktorých druhové označenie geografického objektu nie je súčasťou názvu, sa druh objektu upraví do podoby s malým začiatočným písmenom, napr. horáreň *Kačín*, dolina *Nefcerka*, sedlo *Čertovica*.

11. V geografických názvoch s nezhodným prívlastkom v genitíve sa druhové označenie objektu upraví do podoby s veľkým začiatočným písmenom, ak stojí na začiatku názvu, napr. *Jaskyňa slobody, Dolina Zeleného plesa*.

Uvedené zásady len bližšie špecifikujú poučky o písaní veľkých písmen aj v geografických názvoch v PSP (2013, s. 59 – 64), v kapitole *Názvy objektov vo vesmíre a názvy útvarov na ich povrchu*. Z týchto poučiek výplýva pre písanie nesídelných názvov a sídelných názvov, ktoré nie sú samostatnými administratívnymi jednotkami, základné pravidlo o písaní veľkých písmen vo viacslovnom vlastnom mene

– veľkým písmenom sa píše prvé slovo v názve a vlastné meno, ktoré je súčasťou viacslovného vlastného mena, si ponecháva veľké písmeno na ktoromkoľvek mieste názvu.

Tieto zásady, poučky a príklady sú pomerne jasné, ale v praxi sa mnohokrát nedajú striktne realizovať. Napríklad pomenovania druhov geografických objektov, ktoré sa nenachádzajú na prvom mieste v názve a nie sú vlastnými menami objektov, od ktorého sú názvy odvodené, sa píšu s malým začiatočným písmenom. V prípade, že tieto pomenovania druhov geografických objektov sú vlastnými menami, mali by sa písť s veľkým začiatočným písmenom. Uvedieme príklad predložkového názvu *Na bahnách*. Bez znalosti mimojazykovej situácie je otázne, či možno chápať substantívum *bahno* ako apelatívny výraz, ktorým sa v názve označuje druh geografického objektu, pretože objekt dostať pomenovanie pravdepodobne podľa toho, že sa nachádza na zabahnenej alebo močaristej pôde, čiže na bahnách, a písť ho s malým začiatočným písmenom, alebo či ide o vlastné meno objektu *Bahná*, na ktorom sa pomenovaný objekt nachádza. Ak je objekt v obci pomenovaný vzhľadom na existujúci objekt s názvom *Bahná*, pričom dokonca tento názov už mohol byť odsémantizovaný a dnes už na jeho území nemusí byť bahnitá pôda, mal by sa v názve písť s veľkým začiatočným písmenom *Na Bahnách*.

Ako sa v zásadách uvádzia, ak ďalšie slová v terénnom názve nie sú odvodené od názvu geografického objektu, upravujú sa do podoby s malým začiatočným písmenom, napr. *Za záhradami*, *Pod smrečinou*, *Pri hruške*, *Po cestu*, *Nad potokom*, *Za panskými stodolami*. Existuje však veľa podobných názvov aj s inými štruktúrnymi typmi, pri ktorých sa dnes už nedá overiť, či je alebo bol v obci objekt s takýmto názvom. Podľa M. Majtána (2009, s. 66) treba brať do úvahy aj skutočnosť, že napr. charakter geografického objektu sa zmenil, že sa spoločenskými zásahmi mohol rozčleniť a dnes sa samostatne pomenúvajú jeho časti (nielen *Predný Choč*, ale aj *Dolné záhrady*, *Staré vinice*, pričom druhé slová v názve nemusia byť apelatívami), že sa názvy prenášajú na iné objekty a že tzv. relačné, predložkové názvy sa tvoria použitím názvu susedného objektu a vyjadrením relačného vzťahu k nemu – *Za Starými vinicami* či *Za starými vinicami*.

Bez poznania konkrétnej mimojazykovej situácie jednoducho nie je možné uvedenú zásadu pri písaní veľkých písmen v názvoch uplatniť. V prípade, že v súčasnosti nie je možné overiť, či je alebo bol v obci objekt s takýmto vlastným menom, ponechá sa názov vo vyexcerpovanej podobe. Uplatňovanie tohto pravopisného princípu spôsobuje, že existujú terénné názvy s veľkým i malým písmenom v tom istom slove označujúcim zväčša druh objektu, ktoré je na ďalšom mieste v názve, napr. *Malá Kopa – Veľká kopa*, ale aj v rovnakých názvoch z rôznych obcí, príp. časti tej istej obce, napr. *Na bahnách* i *Na Bahnách*, *Pred bahnom* i *Pred Bahnom*. Pre bežného používateľa jazyka takýto pravopis môže byť mätúci a zneistňujúci.

Nie všetky substantíva v uvedených predložkových názvoch sú teda apelatívne označenia druhu geografického objektu, pretože s malým začiatočným písmenom

sa majú písť len vtedy, ak nepredstavujú samostatný názov geografického objektu, ale pritom by podľa predošej zásady v bode 7. b) mali označovať druh objektu (les, hora, lúka, záhrada ap.). Aj keď by sme prijali, že napr. *smrčina* označuje druh smrekového lesa a *bahno* je druh poľa, lúky či močiara s močaristou pôdou, len ľahko by sa ako druh objektu dala chápať *hruška*. Napriek tomu sa substantíva označujúce druhy najčastejšie stromov napríklad v predložkových názvoch typu *Pri hruške*, *Pri jedli*, *Nad lipou* píšu s malým začiatočným písmenom, pretože sa predpokladá, že skutočne tam tieto stromy v teréne existujú alebo existovali, pričom to nie sú ich vlastné mena (fytonymá) typu *Lipa Kráľa Mateja* a objekt sa pomenoval vzhľadom na polohu k nim. Na druhej strane substantíva v názvoch, ktoré sa v žiadnom prípade nedajú chápať ako druhy objektov a je nepravdepodobné, že by sa skutočne v teréne nachádzali, napr. *lopata*, *košela*, *hlava* v názvoch *Malá Hlava*, *Predná Košela*, *Nad Lopatou*, sa v pomenovanom procese použili ako metaforické názvy objektov, preto sa automaticky štandardizujú s veľkým začiatočným písmenom. V PSP (2013) sa neuvádzajú podrobnejšie zásady, ktoré by boli vhodné aj pre školskú prax, iba sa vymenúvajú jednotlivé druhy objektov s príkladmi, na základe ktorých analogicky možno pochopiť písanie veľkých písmen. Napriek tomu, že väčšina príkladov je jasná a zrozumiteľná, možno medzi nimi nájsť napr. názvy *Kamenné mlieko*, *Sovie oči*, *Čertova pec* (tamže, s. 61). Evidentne ide o metaforické názvy ako *Malá Hlava*, *Predná Košela*, *Nad Lopatou*, keďže v teréne sa určite veci či objekty *mlieko*, *oči* či *pec* nenachádzajú, ale napriek tomu sa píšu s malým začiatočným písmenom. V týchto prípadoch sa pravdepodobne celé slovné spojenie chápe ako metaforický názov, hoci názvy typu *Kamenné mlieko*, *Malá Hlava* by bez poznania onymickej motivácie mohli byť diskutabilné.

M. Majtán tiež upozorňoval (2009, s. 64 – 65) na slová nachádzajúce sa na ďalších miestach vo viacslovných geografických názvoch, ktoré neoznačujú druh objektu pomenovaný názvom alebo ktoré už zo slovnej zásoby ustúpili, alebo ktoré stratili svoj pôvodný význam, resp. majú len krajinový alebo úzku nárečovú platnosť, napr. názov *Červený kameň* ako názov vrchu neobsahuje slovo, ktorým sa ako apelativom označujú vrchy; v obci *Teply Vrch* vybudovali vodnú nádrž, ktorú pomenovali *Teply vrch* podľa názvu obce.

Problematika písania veľkých písmen predovšetkým v chotárnych názvoch, ktorých je veľký počet a mnohé ešte neprešli procesom štandardizácie, je v určitých prípadoch zložitá. Jedným z riešení by bolo pri ďalšej aktualizácii pravidiel slovenského pravopisu zaviesť v pravopise viacslovných nesídelných názvov a názvov základných sídelných jednotiek, ktoré nie sú administratívne samostatné, rovnaký princíp, ako sa uplatňuje aj pri sídelných názvoch – všetky plnovýznamové slová v názve písť s veľkým začiatočným písmenom. S takýmto riešením vyjadril súhlas aj M. Majtán (tamže, s. 68) a odporúčajú ho aj členovia Názvoslovnej komisie ÚGKK SR.

Aj keď písanie veľkých písmen na začiatku slov vo vlastných menách je vecou konsenzu, veľké písmená sú jedným z príznakov, ktoré poukazujú na propriálnosť, a to predovšetkým pre bežných používateľov jazyka. Zjednotením ich písania podľa pravidiel písania veľkých písmen v sídelných názvoch by sa pravopis značne zjednodušil a uľahčil ako pre bežných používateľov, tak aj pri standardizácii. Podľa *Smernice na štandardizáciu geografických názvov* v čl. 4 v bode 10 sa má označenie druhov objektov, ak nie sú súčasťou názvu, logicky písat s malým začiatočným písmenom. Pri tomto pravidle si však treba v prvom rade vyjasniť najdôležitejšiu otázku, kedy je slovo označujúce druh objektu súčasťou názvu, resp. súčasťou vlastného mena vo všeobecnosti. Problematika písania veľkých písmen na začiatku jednotlivých slov nielen v terénnych názvoch, ale celkovo vo vlastných menách súvisí teda so zásadnou otázkou, či ide o apelatívny člen, apelatívny komponent vlastného mena alebo len o informáciu v podobe apelatíva (najčastejšie ide práve o druhové označenie pomenúванého objektu), ktorá však nie je súčasťou vlastného mena, v našom prípade terénneho názvu.

V tomto prípade ide o oveľa širší a všeobecnejší problém, pretože sa týka teoretických problémov vzťahu medzi apelatívmi a propriami. Možno práve z nepochopenia určitých súvislostí týkajúcich sa teórie vlastného mena, predovšetkým onomastického statusu vlastného mena, sa niekedy štandardizovalo písanie veľkých písmen v terénnych názvoch nie celkom najvhodnejším spôsobom. Napríklad druhové označenia baní, štôlní a šácht sa stali súčasťou názvu a na jeho začiatku sa píšu s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Baňa Anton, Štôlňa Braník, Šachta Michal* ap. Preto sa tejto problematike budeme venovať podrobnejšie zo všeobecnejšieho pohľadu teórie vlastného mena.⁶¹

Podľa V. Blanára (1996 a, s. 17) propriá a apelatíva tvoria sémantický protiklad, ktorý má svoje príčiny vo funkčných dimenziách vlastných mien – propria sa vyznačujú funkciemi, ktoré sú vlastné aj apelatívam, a pri tom ešte osobitnými funkciemi, ktoré vyplývajú zo specifity vlastných mien a súčasne podmieňujú ich specifiku. Propriá sa vydelenú od apelatív práve týmito specificky onomastickými mimojazykovými funkciemi, ktoré na nižšej abstrakčnej úrovni onymického obsahu V. Blanár chápe ako generické a diferenčné príznaky. Subkategoriálnym príznakom na vyšej asociačnej úrovni, ktorý je charakteristický pre všetky propriá, je všeobecný príznak (funkcia) [identifikácia/diferenciácia]. Kedže treba bráť zreteľ aj na spoločenskú závažnosť, V. Blanár túto základnú funkciu proprií nazýva spoločensky podmienená identifikácia. Na tejto abstrakčnej rovine sa oblasť proprií stýka aj s apelatívmi a súčasne sa už od nich diferencuje, ale na nižších abstrakčných úrovniach onymického obsahu sú významné komponenty vlastných mien, ktoré sú príznačné len pre oblasť vlastných mien. Z toho vyplýva, že vlastné meno sa so svojím denotátom spája cez jedi-

⁶¹ O tejto problematike pozri aj Valentová, 2014 c.

nečný onymický pojem, ktorý sa pri onymickej nominácii stvára v obsahovej stránke vlastného mena. Formálno-jazyková stránka je nositeľom onymického obsahu (Blanár, 1996 a, s. 20).

Apelatívna a propriálna lexika je v neustálej interakcii, existujú medzi nimi ustavičné prechody, čo súvisí so stále prebiehajúcimi procesmi onymizácie (apelatívum > proprium) a apelativizácie (proprium > apelatívum), otvorenosťou onymie a spoločenskými potrebami komunikácie (Blanár, 2008, s. 9). Na hranici medzi apelatívnou a propriálnou lexikou stoja určité druhy vlastných mien (napr. etnonymá alebo sérionymá), ale aj niektoré členy alebo komponenty proprií, pričom ich propriálny charakter závisí od ich platnosti v spoločenskej praxi a od fungovania v komunikácii ako súčasť vlastného mena.

Z apelatívnych komponentov sa skladajú napr. tzv. ambimodálne (obojznačné) mená (Dokulil, 1977; Blanár, 1996 a, s. 43), medzi ktoré patria pomenovania spoločenských inštitúcií, organizácií, podnikov, zariadení, ústavov, škôl, akcií, pretekov, dôležitých historických udalostí, štátnych a diplomatických aktov a zmlúv, významných dní atď. V slovenskej onomastike by možno bolo vhodnejšie hovoriť o ambimodálnych menách alebo ambimodálnych názvoch tak, ako ich predtým rozloňoval aj M. Dokulil. V. Blanár (1996 a, s. 30, porov. aj kapitolu 1.1.1.) ich nazýva ambivalentné názvy. Do tejto skupiny vlastných mien sa zaraďuje značná časť chrématónym (akcionymá, faleronymá, inštitúcionymá /ergonymá/, dokumentonymá, ideonymá⁶²).

K ambimodálnym menám by bolo možné zaradiť napr. takmer všetky typy vetylých živých osobných mien: *Kubo, čo má otca basistu; Mila, čo deti nevyviedla; Araňa, tá s dlhou sukňou; Švagre, zrúbali gang; Tuším, že prídu čoskoro* (Matejčík, 1987, s. 250) či vetylé typy chotárných názvov, napr. *Stará maša, kde sa ruda léla* (pozri napr. Majtán, 1972; 1973, s. 154; 1996, s. 26). Vetylé živé osobné mená a chotárne názvy sú zriedkavé, pretože zložitá syntaktická štruktúra je na pomenovanie menej vhodná, pri komunikácii sú dlhé názvy neekonomicke a navyše sú nesklonné. Napriek tomu, že tieto typy terénnych názvov sa neštandardizujú, v slovníku sa spracúvajú. V živých osobných menách najčastejšie tvoria funkčný člen individuálna charakteristika, napr. živé osobné meno *Araňa, tá s dlhou sukňou* má obsahový a motivačný model rodné (krstné) meno + individuálna charakteristika podľa vlastnosti (K + Ch^v).

62 *Aktionymum* – vlastné meno dejinnej udalosti, akcie (revolúcie, vojny, bitky, vojenského cvičenia, zjazdu, konferencie, sympózia, festivalu, súťaže, výstavy, kampane, obradov), *faleronymum* – vlastné meno spoločenského ocenia (radu, vyznamenania, medaily, plakety, ceny, titulu), *inštitúcionymum*, *ergonymum* – vlastné meno vojenskej, politickej, správnej, hospodárskej, školskej, kulúrnej a cirkevnej inštitúcie, *dokumentonymum* – vlastné meno diplomatického aktu (zmluvy, doktríny, plánu, zákona, ústavy), *ideonymum* – vlastné meno javu duchovnej kultúry, napr. obrazu, literárneho diela, hudobnej skladby (porov. Majtán, 1989 b).

Ambimodálne vlastné mená sú motivované lexikálnym významom jednotlivých apelatívnych zložiek, z ktorých je postavená ich slovotvorná štruktúra, a súčasne plnia základnú funkciu vlastných mien – identifikujú jednotlivé objekty daného druhu, triedy. Na rozdiel napr. od väčšiny antropónym alebo toponým jednotlivé apelatívne komponenty zväčša nestrácajú svoj lexikálny význam, ktorým poukazujú na podstatné znaky pomenúvaného objektu. Všeobecná zdravotná poistovňa poistuje, poskytuje zdravotné poistky, Gymnázium Bilíkova je gymnázium na Bilíkovej ulici ap., ale nositeľ priezviska Kováč nemusí byť kováčom, *Bahnov jarok* označuje pasienok, na ktorom už nemusí byť jarok a už ani nemusí mať majiteľa s priezviskom *Bahno*. Aj keď v mnohých prípadoch lexikálna motivácia propria apelatívom sa zdá byť priehľadná, nepoukazuje na pôvodnú onymickú motiváciu. Napr. terénnne názvy (anojkonymá) s toponymickou bázou *čert-* ako *Čert*, *Čertov kút*, *Čertovec*, *Čertovica* a i. neboli motivované lexikálnym významom apelatíva *čert*, ale substantívom *č(e)rta* vo význame „hranica“, lebo išlo o hraničné objekty (Majtán 1996, s. 68; Valentová 2009 d). Toponymá sa často odpútavajú od apelatívnej slovnej zásoby (napr. zánikom reálie, podľa ktorej objekt dostal svoj názov) a postupne sa odsémantizujú, napr. názov *Vinohrady* pre pole alebo pasienok, hoci na tom mieste už nie sú vinice (Majtán, 1996, s. 19 – 20). Samozrejme pri antroponymách a toponymách existujú aj také mená a názvy, pri ktorých sa ich apelatívny význam uvedomuje a zodpovedá vlastnostiam objektu, napr. na lúke *Bahno* je stále bahnistá pôda. Onymická motivácia vlastného mena apelatívnym významom lexémy alebo lexém, ktoré tvoria toponymum alebo antroponymum, mala svoj význam pri nominácii, ale pri ich fungovaní sa stáva irelevantnou.

Existuje však celá skupina antropónym, pri ktorej sa pôvodná onymická motivácia stále uvedomuje, t. j. je ešte stále „živá“, a preto ich V. Blanár (2009, s. 36) nazval *živé mená*: „Keď sa v dvojmennej sústave z (mnohých) prezívok utvorili priezviská, vďaka ich dedičnosti sa stráca ich pôvodná motivácia. Lexikálny význam odvodzovacieho základu ustupuje, stáva sa irelevantný. Pôvodný lexikálny význam antropolexémy sa v bežnej komunikácii uvedomuje pri výrazne expresívnych útvaroch, napr. *Serenko*, *Vreštiak*, *Bachor*, *Grajzel*, hoci z identifikačného hľadiska nie je dôležitý. Iná situácia je pri neúradnom pomenúvaní. Motivácia mien je živá (preto hovoríme o živých menách); napr. *Šubíček* („šubíčkoval, leštil topánky“), *Icika* („bol veľmi malý“), *Dollároš* („bol v Amerike“). Pri priezviskách sa príznak expresívnosti vzťahuje na formu mena, pri neúradných menách sa živá motivácia vzťahuje na pomenovanú osobu.“ V mnohých prípadoch sa aj pri fungovaní živých mien pôvodná onymická motivácia časom prestáva uvedomovať (Valentová, 2009 b, s. 241), a preto by bolo vhodnejšie na prvé miesto významu časti termínu *živý klášť* „neúradnosť“ a „funkčnosť“. Navyše sa tento termín z oblasti antroponomastiky postupne začal presúvať aj do iných onomastických disciplín (pozri kapitolu 1.1.5).

V. Blanár (napr. Blanár – Matejčík, 1978, s. 31) jeden z funkčných členov živých osobných mien nazval *apelatívny člen*. Apelatívny člen je súčasťou živého antroponyma a zachováva si svoj lexikálny význam, ale ako samotný (jediný) funkčný člen živého osobného mena nemôže byť vlastným menom. Ak by sa to stalo, znamenalo by to, že sa zmenila jeho onymická sémantika a apelatívny člen sa prehodnotil na iný funkčný člen (najčastejšie na individuálnu charakteristiku). Napr. adjektívum *malý* môže byť apelatívnym členom, ak označuje vekové a generačné zaradenie (*Apola* – matka, *malá Apola* – dcéra). Môže sprevádzať človeka aj v dospelosti. Ak označuje vlastnosť pomenovanej osoby (nízky vzраст), stáva sa funkčným členom individuálna charakteristika (*Laco Malí, Jano Malí Zaňžich*). Táto zmena obsahu sa prejaví aj graficky veľkým začiatočným písmenom.

Apelatívny člen živého osobného mena tvorí tri významové skupiny:

- a) príbuzenský vzťah pomenovanej osoby (*tatko, mať, dedo, ...*). Často sa napr. používa v opisných modeloch živých osobných mien detí, napr. *Jara Oberta céra, Lojza Besedeje dieťa, Mariki Hagareje sin ap.*;
- b) vekové a generačné zaradenie, napr. *malý, mladý, mladší* vo význame „syn“, *starý* vo význame „otec“ alebo „starý otec, dedko,“ *mladá* vo význame „dcéra“ ap. (*mladá Kamča, stará Kamča, mladí Milan Vaskí, starí Škrečiak*);
- c) oslovenie starej osoby (*ujo, teta, pán, pani, ...*) a titul (*inžinier, doktor*): *tetuška Gašparovičeve, inžinier Kuneš, majster Ťesár*.

Apelatívny člen živých osobných mien sa na rozdiel od iných funkčných členov vydeľuje aj graficky malým začiatočným písmenom, ale je súčasťou pomenovacieho modelu, pretože tvorí neoddeliteľnú časť živého osobného mena, je súčasťou jeho designácie a zároveň sa vyznačuje svojou vlastnou designáciou, ktorú možno podľa sémantických príznakov charakterizovať ako nededičný člen, ustálený užím spoločenským úzom, ktorý poukazuje na mužského/ženského nositeľa, na jeho príbuzenské, spoločenské, prípadne generačné zaradenie; skupiny a), b) kvaliifikujú pomenovanú osobu podľa príbuzenského vzťahu; skupina c) bez vzťahu k iným osobám (Blanár – Matejčík, 1978, s. 27, 31). Nie však každé označenie príbuzenského vzťahu, vekové a generačné označenie a oslovenie staršej osoby alebo oslovenie titulom možno chápať ako apelatívny člen živého antroponyma. Napr. označovanie príbuzných apelatívami *mama, otec, dedo* ap. aj v spojení napr. s rodinným menom alebo iným funkčným členom (*dedo Jozef, totka Račkeje*) v rámci príbuzenstva sa nechápe ako súčasť vlastného mena. Ak však je ustálený užím spoločenským úzom, ktorý predstavujú aj nepríbuzné osoby (dedinský kolektív, príp. jeho časť), stáva sa jeho súčasťou. Graficky sa zapisuje malým začiatočným písmenom, ale stálo by za úvahu označovať ho veľkým začiatočným písmenom aspoň v prípadoch, keď stojí na začiatku živého osobného mena (*Stará Kamča, Majster Ťesár ap.*). Podobne V. Blanár a M. Matejčík (1978) označujú malým začiatočným písmenom aj živé mená domov (*do/u Pučkárov, k Farárovi/u Farára, do/u Kováčov na farskom*); takisto napr. Š. Krištof (1969, s. 74 – 78): *do Gulatých*. Ide

však o samostatné *proprium*, preto aspoň vtedy, keď nefiguruje ako funkčný člen živého osobného mena, by ho bolo vhodné písať veľkým začiatočným písmenom, napr. živé osobné meno: *Peter od Pacalov*, meno domu: *U Pacalov, Do Pacalov* (porov. Blanár – Matejčík 1978, s. 127), podobne ako v predložkových anojkonymách (*V bahnách, Na Adamovie*).

Úradné antroponymá apelatívny člen nemajú. Prípadne by sa za apelatívne členy dali pokladať skratky titulov pred a za úradným menom, ktoré sú súčasťou osobného mena, alebo skratky st. (starší), ml. (mladší). Bolo by možno vhodné rozlišovať: a) úradné vlastné mená, pri osobných menách je to napr. v dvojmennej pomenovacej sústave krstné (rodné) meno + priezvisko (*Ján Kováč*), v toponymii standardizované názvy; b) oficiálne vlastné mená, ktoré sa používajú vo sfére verejnej komunikácie. K oficiálnym osobným menám by mohli patriť modely s apelatívnym členom a úradným menom alebo iba priezviskom (*pán Kováč, inžinier Kováč, Ján Kováč st. ap.*); pri toponymách by bolo možné k nim zaraďi zaužívané názvy, ktoré ešte nemuseli byť štandardizované názvoslovou komisiou danej krajiny alebo sa zaužíval iný ako štandardizovaný názov. Poslednou skupinou sú spomínané c) živé vlastné mená, ktoré sa používajú v neúradnom, prípadne poloúradnom či polooфициálном styku, napr. pri antroponymách sa k nim zaraďujú živé osobné mená na dedinách, prezývky členov skupiny v rozličných mikrosociétach a živé obyvateľské mená (obyvateľské prezývky) a iné živé alebo prezývkové, neštandardizované názvy pri pomenúvaní abronymických objektov.

Otzáne ostáva, čo by bolo možné pokladať za apelatívny člen v toponymách, prípadne v iných druhoch vlastných mien. Ako apelatívny člen nemožno hodnotiť komponent topónyma na základe toho, že sa pri ňom uvedomuje jeho lexikálny význam, pretože pôvodná motivácia lexikálnym významom motivujúceho apelatíva, ako sme už spomínali, dnes už nemusí zodpovedať realite. Niektoré topónymá by sa mohli chápať ako ambimodálne názvy, ktoré sú zložené prevažne z apelatívnych komponentov, okrem tých častí topónym, ktoré vznikli z iných vlastných mien, napr. z antropónyma (*Abov vinohrad, Ábelák*) alebo z iného topónyma (*Tatry > Vysoké Tatry, Bahno > V Bahne, obec Abrahám > pole Abrahámske*). Potom by sme ale ako apelatívne členy živých osobných mien mohli chápať aj iné funkčné členy. Napr. aj adjektívum *koktavý* v živom osobnom mene *Koktaví Ferko*, hoci ide o funkčný člen individuálnej charakteristiky podľa vlastnosti, alebo živé rodinné meno *Milionári*, keďže nie je motivované priezviskom, ale apelatívom a ich lexikálny význam sa stále uvedomuje, je „živý“ ap. Ozáne je, či by sa za apelatívny člen mohlo pokladať napr. iba druhové označenie objektu v názve, napr. *kras* v názve *Slovenský kras, republika* v názve *Slovenská republika, lúky* v názve *Nižné lúky* ap. Vyskytujú sa však prípady, keď sa toponymizovalo druhové pomenovanie objektu ako také, napr. *lúka > Lúka, močiar > Močiar*. Základnou podmienkou toho, aby sa apelatívne označenie druhu objektu proprializovalo ako také, je, že plní svoje onymické funkcie. Aj podľa J. Pleskalovej (1978, s. 297; pozri aj Harvalík, 2007,

s. 52) ak označenie slúži užívateľom k pomenovaniu a identifikácii objektu a plní príslušné onymické funkcie, potom tento výraz funguje ako vlastné meno.

V súvislosti so stanovením jednoznačnejších pravidiel na písanie veľkých a malých písmen v názvoch sa pokúsil nájsť spôsob na určenie identifikácie druhu objektu a tzv. proprietálnej zložky názvu v českom jazyku napr. M. Beneš. Podľa M. Beneša (2012, s. 169) v proprietálnej zložke pomenovania nie je problém určiť, že ide o vlastné meno. Nerozlišuje, kedy pri druhovej zložke ide len o referenčný vzťah (*město Ostrava*) a kedy ide o súčasť vlastného mena (*Severní ledový oceán, Orlické hory*). Tu možno namietať, či všetky časti názvov okrem druhového označenia možno nazvať proprietálnymi zložkami alebo len tie, ktoré sú depropriami, t. j. vznikli z iných proprietí, napr. adjektívum *Orlické* v názve *Orlické hory*. Napr. v názve *Severní ledový oceán* sú všetky komponenty názvu deapelatívneho pôvodu, hoci majú rozličné sémantické príznaky. Podobne v názve *Nová ulica* nemožno slovo *Nová* (podobne ako časť *Severní ledový*) označiť za proprietálnu zložku, pretože tvoria rovnocenné apelatívne zložky propria s časťou *ulica* (*oceán*). Možno po-vedať, že ide o názvy, ktoré sú zložené z apelatívnych komponentov, pričom v celku fungujú ako názov jedinečného objektu. Každý z týchto apelatívnych komponentov sa vyznačuje určitou rozdielnou designáciou, pretože majú rozličné motivácie, ktoré R. Šrámek (1973; 1999, s. 37 – 49; pozri aj Pleskalová 1992) zhrnul do štyroch základných obsahovo-sémantických kategórií, vymedzených otázkami I. „kde, od- kia“ (A); II . „kto, čo“ (B); III. „aký“ (C); IV. „či“ (D). Tvoria vzťahový (obsahovo-motivačný) model názvu. V prípade názvu *Severní ledový oceán* jednotlivé apelatívne členy odpovedajú na otázku „kde to je?“ (motivácia polohou): *Severní*, „aké to tam je?“ (motivácia vlastnosťou): *ledový* a „čo to je?“ (motivácia druhom objektu, bezprostredné vyjadrenie druhu objektu): *oceán*: vzťahový (motivačný a obsahový) model I + III + II alebo A + C + B. Keďže tieto apelatívne zložky fungujú v onymickej sémantike, vyznačujú sa určitými sémantickými príznakmi, mohli by sa označiť za apelatívne členy toponyma.

Terénné názvy, predovšetkým oronymá, majú sice apelatívny pôvod, vznikli proprializáciou apelatív, ale sémantiku pôvodných apelatív si už neuvedomujeme, pretože vypadli z našej slovnej zásoby, a preto sa už nepokladajú za apelatívne členy a píšu sa aj vo viacčlenných názvoch veľkým písmenom, napr. *Veľká Magura, Malá Magura, Spišská Magura*. Pritom slovo *magura* by malo byť takisto druhové označenie. Z rumunčiny sa na naše územie dostalo počas valašskej kolonizácie a má význam „vrch, kopec“ (HSSJ2, s. 245). Iná situácia je v tom prípade, ak súčasťou viacslovného názvu je vlastné meno, napr. názvy *Studená dolina* > *Veľká Studená dolina, Malá Studená dolina*. L. Dvonč (1976 b, s. 71) poukázal aj na sporý prípad pri písaní veľkých písmen vo viacslovných názvoch v štruktúrnom type, ktorý sa tvoril z adjektív elipsou určovaného substantíva, napr. názov rieky *Malá Bystrá*, v ktorom sice adjektívum *bystrá* nie je vlastné meno vnútri viacslovného názvu, ale píše sa s veľkým začiatočným písmenom. V terénnych názvoch však do-

chádza elidovaním určovaného substantíva, najčastejšie ide o označenie druhu objektu, k proprializácii úplne alebo prechodne substantivizovaného adjektíva, preto sa píše s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Bystré, Konská, Valašská*. V typoch názvov *Malá Bystrá, Považské Dlhé* si prvé adjektívum zachováva platnosť adjektíva a druhé sa pretvára na substantívum, hoci môže byť substantivizované aj pri zachovaní si adjektívneho skloňovania.

V. Blanár (1996 a, s. 29) delí tvorenie vlastných mien na primárne – tvorenie z apelatívnych zložiek (názov ulice *Na malej lúke*, meštianskeho domu *U dobrého pastiera*), a sekundárne – tvorenie onymizáciou jestvujúcich apelatív, napr. priezviská (pôvodné prímená) *Rybárik, Okál, Tichý*.

Anojkonymia je s apelatívnou slovnou zásobou spojená oveľa viac ako ostatné druhy proprií, pretože nielenže využíva pri tvorení apelatívnu slovnú zásobu, ale používa aj pomenovacie postupy, ktoré sú pre apelatívnu slovnú zásobu typické (Pleskalová, 1992, s. 7). Nesídelný objekt môže mať viac názvov podobne ako osoba má viac mien (druhov mien), ktoré majú rôzne základy, ale môžu byť aj podobné. M. Harvalík (2007, s. 51) sa napr. zamýšľal nad tým, či názvy jedného objektu, ktoré majú rozličné základy a fungujú paralelne, vôbec pokladá za vlastné mená alebo len za apelatívnu deskripciu.

Kedy teda označenie objektu apelatívom je iba jeho apelatívnou deskripciou, kedy je jeho apelatívnym členom alebo apelatívnym komponentom, alebo členom, ktorý tvorí súčasť onymickej sémantiky vlastného mena? Tento problém, ako sme už spomenuli, sa asi najviac týka druhového označenia objektu. Je totiž potrebné pri hodnotení onymického obsahu vlastných mien odlísiť designáciu vyjadrenú onymicky kategoriálnymi príznakmi od informácií, vyjadrujúcich referenčný vzťah medzi vlastným menom a pomenúvaným objektom, pričom tieto informácie môžu mať podobu apelatíva (názov zamestnania, príbuzenský vzťah, druhové označenie geografického objektu ap.), ale aj čísla, značky (rodné číslo, číslo typu, evidenčné číslo motorového vozidla) a encyklopédického údaju (výška, hmotnosť, rozmery ap.), ktoré sú rovnako prostriedkami identifikácie ako vlastné meno, ale netvoria jeho súčasť, člen, komponent (Majtán, 2011).

L. Garančovská (2010, s. 431; 2012) pri chrématonymách ako identifikačný atribút stanovila obsahový sémantický príznak [+ ustálenosť administratívno-právny úzom], t. j. ako vlastné mená charakterizovala názvy sérií výrobkov mliekarenského priemyslu podľa toho, ako sú zapísané v Úrade priemyselného vlastníctva SR, a potom medzi vlastné mená zaradila aj názvy typu *Acidofilné mlieko 250 ml, Kravský syr hrudkový neúdený, Smotana pochútková 16 %*, ktoré súce značku, typ alebo sériu výrobku identifikujú, ale nie sú vlastnými menami, pretože nefungujú v onymickej sémantike. Hoci informácie o výrobku, ktoré majú k denotátu referenčný vzťah, sú súčasťou onymického obsahu (Blanár, 1996 a, s. 32), platnosť vlastného mena majú iba názvy s designáciou – hierarchickým súborom špecificky onymických (generických a diferenčných) príznakov

(funkcií). Ako uviedol M. Majtán (2011, s. 18), v pomenovaniach *Kyslá smotana značky Bala 10 %, Maslo s ¾ množstvom tuku Bala 100 g* je vlastným menom iba názov značky *Bala*. Iba jeden z príznakov (funkcií) nemožno pokladať za jediný znak propriálnosti jednotlivých komponentov vlastného mena, designáciu vlastného mena tvorí súbor onymických príznakov. Za relevantný ukazovateľ možno pokladať ich fungovanie v komunikácii, napr. nepôjdem si kúpiť *Kyslú smotanu značky Bala 10 %*, ale kyslú smotanu značky *Bala*. V. Blanár (1996 a, s. 50) ako jeden zo znakov propriálnosti uvádza jedinečný akt nominácie (spontánny alebo úradný), ale treba brať do úvahy aj ďalšie klasifikačné kritériá propriálnej nominácie ako jedinečný pojem a onymický objekt (jedinečnosť individuálna a kategoriálna), onymická sémantika (designácia) a nedostatok generického singuláru a plurálu.

Odpovede na otázky, či apelatívny člen majú iba živé osobné mená alebo aj iné druhy vlastných mien, či možno stotožniť apelatívny člen s apelatívnym komponentom ambimodálnych vlastných mien, kedy ide o apelatívny člen alebo komponent vlastného mena, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou jeho onymickej sémantiky (designácie) vlastného mena, a kedy ide iba o informáciu v podobe apelatíva vyjadrujúcu referenčný vzťah medzi vlastným menom a objektom, je možné nájsť v teórii vlastného mena V. Blanára. V českej onomastickej literatúre má podobné teoretické východiská, ktoré sú založené na funkčnom chápaniu vlastného mena, R. Šrámek. Apelatívny člen sa vyznačuje vlastnou onymickou sémantikou, ktorá pozostáva zo súboru onymických (generických a diferenčných) príznakov, pričom propriálny charakter nadobúda iba spojením s ďalšími funkčnými členmi *propria*. Designáciu *propria* (hierachický súbor špecificky onymických príznakov) možno stanoviť súčtom designácií jeho jednotlivých funkčných členov. Funkčné členy majú antroponymá. Hovoríme o funkčných členoch preto, lebo na rozdiel od komponentov iných druhov vlastných mien môžu okrem apelatívneho člena fungovať aj ako samostatné vlastné mená. Apelatívny komponent *propria* alebo funkčného člena *propria* nemá súčasťou onymickú sémantiku, ale designácia vlastného mena alebo funkčného člena vlastného mena je utvorená z lexikálneho významu jednotlivých apelatívnych komponentov, zložiek, z ktorých sa vlastné meno alebo funkčný člen skladá. Jednotlivé komponenty vlastného mena nefungujú ako samostatné *propriá*, ale možno hovoriť o ich apelatívnom alebo propriálnom pôvode. Objekt môže byť identifikovaný aj apelatívom (alebo apelatívami), ktoré označuje napr. druh objektu, ale nie je súčasťou *propria*, ak ide iba o referenčný vzťah (mesto *Praha*, rieka *Dunaj*, dolina *Ábelová*, jogurt *Danone* i baňa *Fortuna*). Tvorí jednu zo zložiek onymického obsahu *propria*, ale nie je súčasťou jeho onymickej sémantiky (designácie). Do úvahy treba brať aj klasifikačné ukazovatele propriálnej nominácie. Pri komponente alebo člene vlastného mena sa dá stanoviť určujúci a určovaný komponent. Napr. určovaným komponentom môže byť druhové označenie, ur-

čujúcim komponentom je prílastok zhodný alebo nezhodný (*Adamovo pole, Staré bahno, Tatranský národný park, Slovenské národné múzeum, Pražský hrad, Ulica odbojárov, Ulica Schneidera Trnavského, Chrám svätého Petra, Mestské divadlo P. O. Hviezdoslava*). Aj tu však existujú výnimky, napr. pri názvoch národných parkov (*Národný park Veľká Fatra*). Takéto typy sa zriedkavo nachádzajú aj medzi ne-standardizovanými terénnymi názvami, napr. *Remíz Albert* (výš. kóta, Želiezovce LV), *Ostrov Amerika* (pole, Šaľa SE). Zväčša ide o prípady, keď druhové označenie už nezodpovedá reálnemu druhu pomenovaného objektu, preto sa v týchto podobách uvádzajú aj v slovníku. Ďalšou výnimkou, pri ktorej sa tento onomastický pohľad nebral do úvahy, ako sme už naznačili, bolo odporúčanie Názvoslovnej komisie ÚGKK a štandardizovanie názvov baní, štôlní a šácht, v ktorých sa tieto apelatíva, hoci z uvedeného hľadiska ide o označenie druhu objektu, ktorý by nemal byť súčasťou propria, začalo nesystémovo písť s veľkým začiatočným písmenom, napr. *Baňa Fortuna, Baňa Rúfus, Šachta Mária, Šachta Gábor, Štôlňa Braník, Štôlňa Michal* ap., pričom typy s malým začiatočným písmenom pri označeniach objektov sa pokladajú za historické názvy, porov. napr. historický geografický názov *štôlňa Anna*, súčasný názov *Štôlňa Anna*.⁶³ Každé vlastné meno je potrebné posudzovať osobitne, zistiť, aké je jeho fungovanie v komunikácii, v onymickej sémantike a aká je jeho onymická platnosť (hodnota, model) v príslušnej onymickej sústave. Názvy národných parkov nie sú súčasťou slovníka, pretože vznikali umelo a obsahujú názvy pohorí a horských celkov, ktoré tiež nie sú súčasťou slovníka. Pri názvoch baní, štôlní a šácht sa zatial prikláňame k pôvodnému pravopisu alebo pri koncipovaní hesiel k údajom na kartotéčnych lístkoch, najmä ak názov ešte neboli štandardizované. Do určitej miery pokladáme túto otázku ostále za otvorenú. Domnievame sa, že o sporných problémoch, ktoré sa týkajú pravopisu zemepisných názov, by nemali rozhodovať členovia Názvoslovnej komisie ÚGKK SR hlasovaním, pretože preväžná väčšina z nich nie sú jazykovedci, ale mali by sa predkladať pravopisnej komisii Jazykovedného ústavu L Štúra SAV.

3.2.1.11. Terénnne názvy so spojkou *a*

Na začiatku prác s toponymickým materiálom vznikol problém s pomenovaniami obsahujúcimi parataktickú zlučovaniu spojku *a*, ktorá spája rovnocenné členy do viacnásobných výrazov, a s tým súvisiaca otázka jej uvádzania ako heslového slova a koncipovania celej slovníkovej state. V terénnych názvoch spojka *a* spája dva rovnocenné názvy alebo prílastky, medzi ktorými je zlučovací vzťah. Sú to typy názvov, ktoré sa tvoria syntagmaticky. Pri koncipovaní *Slovníka pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku* sa pod heslom *A konj.*⁶⁴ uviedli pravdepodobne všetky

⁶³ Pozri na internetovej stránke ÚGKK SR vo webovej aplikácii Mapový klient ZBGIS: <https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis?bm=zbgis&z=8&c=19.53000,48.80000#/detail/zbgis/98/33869>, cit. 16. 5. 2018.

⁶⁴ R. Šrámek, heslo A, dostupné na: <http://spjms.ujc.cas.cz/entry/56>, cit. 16. 5. 2018.

názvy so spojkou *a*, ktoré sa vyexcerpovali, a v takej podobe,⁶⁵ akú majú na kartotécných lístkoch (dokopy ich je 162).⁶⁶

V *Slovníku pomístnich jmen v Čechách* (Matúšová a kol., 2005, s. 23) sa síce nachádza heslo *A*, nejde však o spojku, ale o označenie časti pozemku prvým písmenom abecedy na odlišenie od ďalších častí pozemkov v názvoch: *Čapata A, Záves A, Houdkův borek A, Na A*. V kartotéke slovenských terénnych názvov sa nachádza iba jeden doklad zo Základnej mapy ČSSR s mierkou 1 : 50 000: *odpad A* (Trebišov). Je otázne, či označenie objektu písmenami alebo číslicami je možné chápať ako súčasť vlastného mena. Hoci informácie o objekte majú k denotátu referenčný vzťah, sú súčasťou jeho onymického obsahu, platnosť vlastného mena majú iba názvy s designáciou – hierarchickým súborom špecificky onymických (generických a diferenčných) príznakov (funkcií) (Blanár, 1996 a, s. 32). Okrem propria môže objekt identifikovať aj numerické a značkové pomenovanie a encyklopédicke údaje o objekte (Majtán, 2011, s. 16). Podobne v uvedených typoch názvov časti pozemkov by sme za vlastné meno mohli pokladať iba časti *Čapata, Záves ap.* Na druhej strane pri niektorých názvoch, predovšetkým sa to týka chrématoným (najmä inštitúcioným, logoným a ideoným), býva často najmä číselné označenie alebo označenie písmenami súčasťou názvu, prípadne ho tvorí (*19. slovenská onomastická konferencia, 1. slovenská aukčná spoločnosť, Okresný súd Bratislava I, AG, H + H, A & J*⁶⁷), pretože bez neho by názov stratil základnú identifikačnú funkciu. Chotárne názvy tieto pozemky dostatočne identifikujú aj bez pridaného označenia písmenom. Písmená *A, B, atď.*, ktoré označujú ich časti, rovnako ako ich katastrálne čísla, môžu vyjadrovať k objektu len referenčný vzťah takisto, ako údaje o množstve tuku alebo gramáži pri pomenovaniach mliečnych výrobkov. Pomenovanie kanálu *odpad A* na mape za proprium nepovažujeme.

Anojkonymá so spojkou *a*, ktoré sa nachádzajú v kartotéke slovenských terénnych názvov Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV, sú takmer všetko chotárne názvy, ktoré sa zväčša získali dotazníkovou metódou v súpisovej akcii alebo sa vyexcerpovali z diplomových prác. Preto je otázne, či skutočne v takejto podobe v komunikácii fungovali a či sa vôbec majú chápať ako samostatné názvy. Možno ich rozdeliť do niekoľkých kategórií.

Prvú a najpočetnejšiu skupinu tvoria dva rovnocenné názvy, ktoré sú spojené spojkou *a*, napr. *Jarček a Morice* (Šarišské Dravce SB), *Poloma a Rúbanica* (Chocholná-Velčice TN), *Suché a Veľké* (Tajov BB). Mohlo ísť o dva názvy jedného objektu alebo o názvy dvoch objektov, ktoré sa nachádzali vedľa seba. Mohli to byť objekty rovnakého druhu (*Lány a Podskalka* – pasienky v Krásnej Hôrke, čo je

65 Máme na mysli písanie veľkých a malých písmen. Podoba názvov do určitej miery odráža nárečové hláskoslovie. Bližšie L. Čižmárová (2010 b, s. 82).

66 Heslo *A* je dostupné na internete: <http://spjms.ujc.cas.cz/entry/56>, cit. 16. 5. 2018.

67 Bližšie o akronymických logonymách M. Imrichová (2002, s. 48 – 54).

časť Tvrdošína, *Niže furmanca a Vyše furmanca* – polia, hony v Ruskove KE) alebo rôzneho druhu (*Ožnica a Horica* – pole a lúka v Dolnom Kubíne DK, *Ostredky a Lúky* – pole a lúky v Brezne BR). Tieto názvy vznikali aj zlúčením rôznych štruktúrnych typov, napr. dvoch priamych názvov (*Hôrka a Štopy, Jamy a Bariny, Podčerkíš a Močidla*), kombináciou viacslovného názvu so zhodou (so zhodným prívlastkom) a priameho názvu (*Bartkov grúň a Dolina, Skalka a Prostredný lán*), spojením dvoch viacslovných názvov so zhodou (*Dzuranova tôňa a Ploštinsky grúň, Prostredné hony a Biela hlina*), viacslovného názvu bez zhody (s nezhodným prívlastkom) a priameho názvu (*Padelky za humnami a Zelnice*), priameho názvu a predložkového názvu (*Skalka a Pod zámkom*), dvoch predložkových názvov (*Za polanou a Na vápenníku*) a iných typov (*Záhumnia a Biela hlina pri Kaplnke*).

Príčiny takýchto zápisov môžu byť dvojaké:

a) Pri výskume sa do dotazníka chybne zapísali názvy dvoch objektov ako jeden názov, a potom sa v takej podobe vyexcerpovali na kartotečné lístky.

b) Dva rôzne názvy jedného objektu sa zapísali pomocou spojky *a* namiesto toho, aby sa oddelili čiarkou.⁶⁸

Z toho vznikol dojem, že celé spojenie je jeden názov. V niektorých prípadoch môže ísť o názov honu vtedajšieho jednotného roľníckeho družstva, ktorý sa utvoril spojením dvoch polí a dostať ich názov. Hony najčastejšie vznikali spájaním viacerých polí a názvy zväčša dostávali podľa jedného z týchto polí. Ak hon vznikol zlúčením dvoch polí a jeho názov sa potom utvoril z ich názvov pomocou spojky *a*, išlo o umeľý názov a je nepravdepodobné, že v takejto podobe skutočne fungoval v bežnej komunikácii. Skôr možno predpokladať, že sa používal len na administratívne účely podobne ako napríklad dnes rôzne katalógové opisné pomenovania typov výrobkov, ktoré nemožno vcelku hodnotiť ako vlastné mená (pragmatonymá), pretože obsahujú aj také prostriedky identifikácie, ktoré sú súčasťou onymického obsahu, ale ako sme už spomenuli, nemajú platnosť vlastného mena.

Takéto typy názvov so spojkou *a* sa nachádzajú aj pod heslom *A* v Slovníku pojmovních jmen na Moravě a ve Slezsku,⁶⁹ napr. *Amerika a Trnkovce, Březí a Nádaníky, Zadní a U Okrouhlice, Dolní louky a Kykálky* a ī. Vo výklade sa uvádza: „V soupisech se vyskytují také zápisu ukazující na užití spojky *a* spíše jen při pouhém výčtu jmen za sebou nebo při popisu objektu, takže jejich propriální charakter je sporný (*Cesta ke stavu, Nivám a Podhořám* v Loukově KM). O „ústním“ výčtu svědčí zápis nářeční podoby jména *Gajdošoj a Juřicoj dílca* v Nedašově Lhotě ZL, které se týká dvou samostatných objektů. Společným znakem PJ se spojkou *a* je těsné sousedství slučovaných (spojovaných) objektů a to, že pro tvorbu PJ jsou objekty chápány jako jeden pojmenovaný celek. Tento princip byl využit při tvorbě názvů tratí scelovaných za pozemkové reformy v roce 1920 a hojně pak od 50. let 20. stol. při

⁶⁸ Takéto zápisu sú bežné napr. aj na katastrálnych mapách z 19. stor. a prvej polovice 20. stor.

⁶⁹ R. Šrámek, heslo A, dostupné na: <http://spjms.ujc.cas.cz/entry/56>, cit.16. 5. 2018.

hospodársko-technické úpravé katastrů v rámci kolektivizace zemědělství. Proto jsou četná PJ se spojkou a umělého, administrativního původu a vyskytují se po většině jen v různých mapových dílech. V živém úzu se – s výjimkou výčtu jmen nebo citace z mapy – užívá zpravidla jen jednoho z nich.⁷⁰

Kedže spojka a sa použila len v spojení názvov dvoch, prípadne viacerých objektov a takéto syntaktické spojenie názvov nemá propriálny charakter, v lexiko-grafickom spracovaní slovenských terénnych názvov sa tieto spojenia na rozdiel od Slovníka pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku nekoncipujú ako jeden názov so spojkou a, ale rozdeľujú sa na dva samostatné názvy. Napr. terénny názov *Jarček a Mokice* sa rozdelí na názvy *Jarček* (uvezie sa pod heslom **JARČEK**), *Mokice* (uvezie sa pod heslom **MOKICA**) ap. Podobne sa pristupovalo aj pri názvoch, ktoré už štandardizovala a štandardizuje Názvoslovna komisia ÚGKK SR. Napríklad názov poľa *Hôrka a Štopy* (Chocholná-Velčice TN) sa štandardizoval na dva názvy samostatných objektov – pole *Hôrka* a pole *Štopy*. Názvy *Bahno a Vanišovec pri Gašparinke*, *Bahno a Vanišovec u rybníka u Gašparinky* (s náreč. podobou u *Gesperinky*) sa používajú ako variantné názvy lesa (Šaštín-Stráže SE), pričom časti (nezhodné prívlastky) *pri Gašparinke*, *u rybníka u Gašparinky* sa zrejme používajú fakultatívne. Názvy *Bahno* (rybník, Borský Peter – časť Borského Mikuláša SE), *Vanišovec* (les, Šaštín-Stráže SE), *Vanišovec pri pustom rybníku* (les, Šaštín-Stráže SE) sú štandardizované ako samostatné názvy. V tomto prípade sa zvyknú spájať do jedného celku, pretože tieto blízke objekty sa vyznačujú podobným močaristým prostredím a slatinným biotopom, ale v bežnej komunikácii najskôr fungujú ako samostatné názvy bez spojky a. Názov lúky a pasienka *Pasienok a lúka na Úboči* (Povina KM), ktoré sa nachádzajú na svahu kopca *Úboč*, sa tiež dá rozdeliť na názov lúky *Lúka na Úboči* a pasienka *Pasienok na Úboči*. Je možné, že uvedená lúka slúžila aj ako pasienok a ide o jeden objekt s dvoma variantnými názvami. Pri názve pasienka v Žabokrekoch pri Martine *Za poštou a za cintorínom* môže ísť o názov jedného objektu, ktorý sa nachádza za poštou a súčasne aj za cintorínom, ale v tejto podobe by sa zrejme použil v bežnej komunikácii len ako bližšia apelatívna charakteristika polohy objektu, nie ako jeho vlastné meno. Propriálny charakter by mohli mať dva alternatívne predložkové názvy *Za poštou*, *Za cintorínom*. Názov role, poľa *Od chotára prvé a druhé hony* (Zemianske Kostoľany PD) bol zistený pri dotazníkovej súpisovej akcii, pričom na katastrálnej mape sa uviedol názov *Pri chotári*, ktorý sa využíval ako variantný. Je preto pravdepodobné, že tiež ide o spojenie názvov dvoch polí, resp. honov a názov by sa mohol rozdeliť na dva samostatné názvy: *Od chotára prvé hony*, *Od chotára druhé hony*.

Posesívny nárečový názov poľa *Janovskie lúke a zeme* (Dobrá Niva ZV) je vhodnejšie rozdeliť a upraviť do spisovnej podoby na *Janovské lúky*, *Janovské zeme*. Zrejme išlo o variantné názvy *Janovskie lúke*, *Janovskie zeme*, ktoré explorátor zapísal pomo-

70 Porov. aj R. Šrámek (1995, s. 235).

cou spojky a s elidovaným atribútom. Zo Sobotišťa SE sú nárečové názvy *U Černokú a Kutálkú*, *U Černokú a Kadlečíkú*, *U Kadlečíkú a Kutálkú*, ktoré pomenúvajú lúky, polia a pasienky podľa osady, do ktorej patrili. Tieto osady pomenovali podľa ich majiteľov. Tiež nejde o jeden názov, ale o formálne spojenie dvoch predložkových názvov, pričom v druhom názve sa predložka elidovala, a preto je vhodné ich uviesť a upraviť do podoby *U Černokov*, *U Kadlečíkov*, *U Kutálkov*. Ako dva variantné názvy jedného objektu by sa dali chápať názvy poľa *Popod vysokými dielmi*, *Popod vrchom* (po úprave do spisovnej podoby) z vyexcerpovaného názvu v podobe *Popod Wisoké Djeli a Wrchom* (Štrba PP), v ktorom sa elidovala predložka *popod*.

Podobne napr. názov lúky a hory *Bartkov grúň a dolina* (Závadka nad Hronom MI) je možné rozdeliť na paralelné názvy obidvoch objektov *Bartkov grúň*, *Bartkova dolina*, záhrady, lúky a role *Pod Katrienkou a za Nižnými humnami* (Revúca RA) > *Pod Katrienkou*, *Za Nižnými humnami*, role *Nad závozom a medzi homôlkami* (Liptovská Sielnica LM) > *Nad závozom*, *Medzi homôlkami* ap. Názov pasienka s rozlohou 5 ha zapísaný ako *Úzke a široké* (Krpelany MT) pravdepodobne pomenúva susediace objekty (pasienky *Úzke*, *Široké*), nie jeden veľký objekt, pretože sotva jeden pozemok môže byť úzky a zároveň široký, navyše ak dotazníkovým výskumom bolo zistené v tejto obci aj pole s rovnomeneným názvom. Nemožno vylúčiť, že sa pasienky mohli spojiť a dostali jeden spoločný názov. Keďže v obci takéto názvy dnes nie sú štandardizované a tieto objekty už v súčasnosti nemusia existovať, nebude sa dať overiť skutočný funkčný názov dodatočným výskumom. Pravdepodobne sa názov v podobe *Úzke a Široké* nepoužíval v bežnej komunikácii.

Pri väčšine názvov so spojkou *a* je podobné rozdelenie a ich pravopisné úpravy jednoduché. Pomerne ľahko sa dá identifikovať, že ide o chybnú excerptiu. Napríklad pri vymenúvaní názvov polí z Duboviec je na kartotečnom lístku uvedené: *Drapiny*, *Medzi výmoly*, *Povčelinčie a Brezová*; *Stoky, jamky a vrch*, pričom evidentne ide o samostatné názvy (napr. *Stoky*, *Jamky* a *Vrch*), hoci na prvý pohľad sa môžu javiť ako jeden názov so spojkou *a*. Daktoré názvy sú však problematickejšie. Napr. názov hory, lesa⁷¹ *Dubina a drieň* (Chocholná-Velčice TN) bol motivovaný prevládajúcim dubovým a drieňovým porastom. Keďže nejde o spojenie dvoch objektov alebo dvoch častí, možno tu uvažovať o jednom názve so spojkou *a*. Tento názov, ani názvy *Dubina*, *Drieň* nie sú zatial štandardizované v uvedenej obci a je otázne, či vôbec pomenovaný objekt stále existuje. V obci je na Základnej mape ČSSR s mierkou 1 : 10 000 zaznačený názov honu *Dubina*. Vhodnejšie je rozdeliť názov na dva názvy jedného lesa *Dubina*, *Drieň*, pretože je málo pravdepodobné, že sa používal ako jeden názov so spojkou *a*.

⁷¹ Horou sa označuje les, nie kopec, pretože v tejto oblasti sa apelativum *hora* používa aj vo význame „les“ (porov. ASJ IV/1, s. 53). Potvrdzuje to aj ten istý názov, ktorý sa vyexcerpoval z diplomovej práce.

Spojenie dvoch predložkových názvov mohlo spôsobiť aj to, že respondent sa len snažil polohu objektu lepšie opísať a presne tak sa to zaznačilo do dotazníka, napr. *Za poštou a za cintorínom* (Žabokreky MT), *Za poľanou a Na vápeníku* (Hajtovka SL), *U dubu a za lipiny* (Veľká Čausa PD). Vhodnejšie je chápať ich ako dva samostatné predložkové názvy jedného objektu, ak vôbec uvažujeme o ich proprietárnom charaktere.

V moravsko-sliezskom materiáli sa nachádza jeden druh názvov so spojkou *a*, ktorý nemožno rozdeliť: „Pojmenování typu *Cyril a Metoděj* (socha v Radslavicích PR), *Svatý Jan a Pavel* (kaple v Brušperku FM) zachycují obě postavy vždy společně (jako „celek“) a týkají se vždy jen jednoho objektu – sochy, kapličky apod. (Jsou doložena i predložková PJ tohto typu: *O Jána a Pavla* – s nář. zménou *u > o* v predložce –, pole v Pivíně PV; *U Jana a Pavla*, m. č. v Brušperku FM; *U Petra a Pavla*, miesto v Budíškoviciach JH, pole v Kostelci na Hané PV).”⁷² V slovenskom toponymickom materiáli sa tento druh názvu nenachádza. Dôvodom môže byť aj to, že názvy sôch sa zaraďujú medzi ideonymá a názvy kaplniek medzi eklézionymá, patrocíniá. Keďže tieto názvy nepatria do anojkonymického priestoru, nezisťovali sa a nezaraďovali sa do kartotéky terénnych názvov napriek tomu, že boli súčasťou terénnych názvov. Prípadne ak sa aj objekt pomenoval podľa takéhoto súsošia, používa sa v názve iba jedno meno v snahe o ekonomickejšie vyjadrovanie. Napríklad pri výskume slovenských terénnych názvov v Maďarsku v obci Tardoš je názov lúky a pasienka *Pri Vendelíne* (*Pri Vendelíne*), hoci objekty sa nachádzajú pri soche sv. Vendelína a sv. Barbory. Dve rodné (krstné) mená by sa mohli vyskytovať napríklad v názvoch baní, šácht a štôlňí, ale namiesto spojky *a* sa štandardizovali so spojovníkom (*Adam-Eva*, Slovinky SN).

Ďalším typom je pomenovanie dvoch, ojedinele troch objektov alebo časti jedného objektu, v ktorom spojka *a* spája zhodné prívlastky. Tieto atribúty môžu charakterizovať objekty alebo ich časti podľa polohy: *Dolný a Horný trávnik* (pole, Dolná Štubňa – časť Turčianskych Teplíc TR), *Predné, Prostredné a Zadné lány* (pole, Záturčie – časť Martina MT), *Horné a Dolné záhumnie* (polia, Predmier BY), *Predná a Zadná Roveň* (pole, Rochovce RV), *Nižné a Vyšné košariská* (lesy, doliny, Ruskov KE); podľa veľkosti: *Veľká a Malá stráža* (pasienok, Socovce MT), *Malý a Veľký Diel* (pole, Sučany MT), *Malý a Veľký Buchlov* (les, Oslany PD); podľa poradia: *Prvé a Druhé vráta* (skaly, Beluša, Belušské Slatiny PU), *Prvá a Druhá novina* (pasienok, Kolbovce SP); podľa veku: *Starý a Nový Medokýš* (pole, Jahodníky – časť Martina MT) a podľa vlastnosti: *Horné a Krátke lúky* (pasienok, Tlmače LV). Spojka *a*, ktorá spája viacnásobný prívlastok, sa môže nachádzať aj v iných štrukturálnych typoch terénnych názvov, napr. *Horná a Dolná Mišovie dolinka* (vrch, Vŕútka MT), *Na Horné a Dolné Soličné* (pole, Valča MT), *Vyšná a Nižná rozhľadňa prv Meselatov* (hon, Ruskov KE). Rovnaké typy uvádzajú aj *Slovník pomístnich jmen*

72 R. Šrámek, heslo A, dostupné na: <http://spjms.ujc.cas.cz/entry/56>, cit. 16. 5. 2018.

na Moravě a ve Slezsku: Horní a Spodní konec, Přední a Zadní horka, Malé a Velké koňské, Staré a Nové díly, Úzké a Široké čtvrtě. Aj tieto typy názvov je možné rozdeľiť, napr. Dolný a Horný trávník > Dolný trávník, Horný trávník, ktoré sa už potom nekoncipujú pod heslom – spojkou A.

Posledným typom je pomenovací, vzťahový (obsahový) model D,⁷³ ktorý využaduje posesivitu, napr. Pankeje a Kubeje záhrady (záhrady, Dolná Ves ZH). Objekt mohli pomenovať zväčša podľa súčasného alebo predchádzajúceho majiteľa. Uvedené záhrady vlastnia dvaja majitelia. Aj tu je možné názov rozdeľiť a upraviť do spisovnej podoby: Pankovie záhrady, Kubovie záhrady. Podobne možno rozdeľiť na dva rovnocenné názvy aj názov honu v Hornej Porube IL Mlynárove a Čuríkove Zálanie, ktorý bol pomenovaný podľa bývalých majiteľov asi pôvodných polí, alebo lúky v Červeníku HL Sedliacka a Hoferská sihota > Sedliacka sihota, Hoferská sihota.

Špecifickým prípadom je názov, v ktorom sa spájajú dve vlastnosti objektu. Príklad Úzké a Široké čtvrtě zo Slovníka pomístnich jmen na Moravě a ve Slezsku nie je problematický, pretože na dva objekty poukazuje nielen to, že logicky jeden objekt nemôže byť úzky a zároveň široký, ale aj veľké písmená v obidvoch adjektívach. Za úvahu stojí názov pasienka Horné a krátke lúky, ktorý je v kartotéke slovenských terénnych názvov jediný svojho druhu, pretože môže pomenovať vlastnosti objektu, ktorý sa nachádza v hornej, vyššie položenej časti a súčasne je krátky. Kedže je tiež málo pravdepodobné, že takýto názov skutočne fungoval v bežnej komunikácii, možno ho rozdeľiť na dva variantné názvy pasienku: Horné lúky, Krátke lúky alebo do jedného názvu Horné krátke lúky s dvoma postupne rozvíjajúcimi atribútmi.

Ojedinelý je prípad, keď spojka *a* spája dva zhodné atribúty v predložkovom názve poľa Od chočianskeho a neverického chotára po neverickú cestu (Slažany ZM). V prvom rade je otázne, či ho vôbec chápať ako vlastné meno alebo len ako apelativnu charakteristiku objektu. Navyše na excerptnom lístku je uvedených niekoľko čísel parciel, na ktorých sa toto pole nachádza. Kedže viac informácií nemáme a nateraz nemožno overiť, či skutočne toto pomenovanie plní propriálne funkcie, prikláňame sa k apelativnej charakteristike a do slovníka sme ho neuviedli. Ak by sa tento typ klasifikoval ako nepriamy predložkový názov vzťahového modelu A (podľa polohy k inému objektu), mohol by sa uviesť buď ako názov so spojkou *a*, alebo by sa mohol rozdeľiť na dva alternatívne názvy jedného objektu: Od chočianskeho chotára po neverickú cestu, Od neverického chotára po neverickú cestu.

Problematické sa môžu zdať predložkové názvy, v ktorých sa spojkou *a* spájajú dve predložky s protichodným významom, napr. Niže a vyše močovskej cesty (Veľký Čepčín TR), Pod a nad sadom (Radošovce SI). Dalo by sa to chápať tak, že sa tak pomenúvajú rozsiahle objekty, ktorými prechádza cesta, v druhom príkla-

⁷³ K charakteristike vzťahových modelov pozri R. Šrámek (1973, 1999), J. Pleskalová (1992, s. 110).

de sad, prípadne vedú súbežne s nimi a nachádzajú sa vzhľadom na tieto objekty v rôznych polohách. Prijateľnejšie by bolo vysvetlenie, že pôvodne sú to názvy dvoch objektov rovnakého druhu, ktoré boli chybne zapísané, preto by bolo azda vhodnejšie rozdeliť ich na dva názvy: *Niže močovskej cesty*, *Vyše močovskej cesty*; *Pod sadom*, *Nad sadom*. Platilo by to aj pri názve stráne a cesty, v ktorom spojka a spája predložky v nezhodnom prílastku: *Cesta pod a nad Mädokýš* (Jahodníky – časť Martina MT) > *Cesta pod Mädokýš*, *Cesta nad Mädokýš*.

Na apelatívno-propriálnej hranici stoja predložkové terénné názvy, ktorými sa objekt pomenúva nepriamo pomocou jeho zaradenia do okolitého terénu, a to väčšinou popisom okolia, v ktorom sa objekt nachádza. J. Pleskalová (1978, s. 296) uviedla, že v týchto prípadoch nie je hranica medzi apelatívmi a propriami ostrá a nedá sa vždy jednoznačne určiť, či prostý popis objektu je alebo nie je vlastné meno, pričom rozhodujúcu úlohu zohrávajú onymické funkcie. Čím je predložkový názov dlhší a obsahuje viac slov, tým sa viac približuje skôr k apelatívnej deskripcii ako k statusu vlastného mena. Podľa V. Blanára (1996 a, s. 14) nevyhnutou stránkou nominácie je prijatie a ustálenie mena aspoň užším spoločenským úzom. Bez poznatku, či skutočne takýto názov plní špecificky onymické funkcie, je alebo bol ustálený aspoň určitým užším spoločenským úzom, sa nedá jednoznačne zaradiť. Okrem vyššie spomínaného názvu poľa *Od chočianskeho a neverického chotára po neverickú cestu* by sme do tejto skupiny mohli zaradiť aj ďalšie typy chotárnych predložkových názvov, ktoré pomenúvajú objekt na základe okolitych objektov, napr. *Od hrabu až do doliny* (Tekovská Breznica ZC), *Popod skalu až do Suhinca ku poráčskemu chotáru* (Nižné Slovinky – časť Sloviniek SN), *Od ladickej cesty až po maloslažiansky chotár* (Slažany ZM), *Od prvého závoza po druhý* (Partizánska Lúčka LM) a i. Do tejto skupiny by sa dali začleniť napríklad aj nepriame predikatívne názvy, ktorými sa pomenúva objekt podľa nijakej udalosti (*Kde sa čertovi vrece roztrhalo*, *Kde Paľa stali*), napriek tomu sa tieto vetté názvy zaradujú medzi propriá, pretože splňajú svoje propriálne funkcie rovnako, ako iné typy názvov (porov. Majtán, 1972; 1996, s. 28).

K pomenovaniam, ktoré balansujú medzi apelatívmi, apelatívou deskripciou a propriami a obsahujú spojku *a*, sa radia aj typy predložkových názvov (aj predložkové konštrukcie ako nezhodné prílastky) charakterizujúce objekt pomocou ďalších dvoch susedných objektov, medzi ktorými sa nachádza, napr. *Medzi malým a Gočalových močiarom* (Bílkove Humence SE), *Medzi hradskou a jarkom* (Podlužany LV), *Medzi hačami a vodami* (Gemerské Teplice RA), *Medzi Rudavou a kanálom* (Hlboké SE), *Diely medzi kanálom a potokom* (Dubnica nad Váhom DN). Predložka *medzi* v týchto prípadoch vyjadruje priestorovo polohu objektu vzhľadom na iné objekty, ktoré ho obklopujú alebo sú umiestnené z obidvoch susedných strán, a preto nemožno nijako spojku *a* z týchto názvov odstrániť. Ak predpokladáme, že sú to vlastné mená, ktoré fungujú v komunikácii a splňajú základné onymické funkcie podobne ako vetté typy názvov, jediné z vyexcerpova-

ných pomenovaní so spojkou *a* by sme ich zaradili v tejto podobe do slovníkového spracovania slovenských terénnych názvov a uviedli v zozname názvov aj pod heslom – spojkou A. Napriek tomu stále nemožno jednoznačne začleniť ani tento typ pomenovaní anojkonymických objektov medzi propriá a s určitosťou potvrdiť, že boli prijaté a ustálené užším spoločenským úzom a skutočne fungovali v komunikácii a plnili špecifické onymické funkcie, príp. tento stav pri niektorých je platný aj v súčasnosti. Rovnako by mohlo ísť len o opis objektu pomocou apelatív a/alebo názvov okolitých objektov, ktorým sa informátori snažili pri terénnom výskume čo najvernejšie identifikovať objekt. Kedže ich status nie je napriek všetkému úplne jasný, zaradili by sme ich do prechodnej skupiny medzi propriami, ktoré majú onymický obsah (designáciu), a apelatívnym alebo apelatívno-propriálnym opisom (charakteristikou, deskripciou pomocou apelatív a proprií), ktorý je tiež prostriedkom identifikácie objektu, poskytujúcim informácie o objekte, ale presahuje rámec vlastných mien. Takýto apelatívny alebo apelatívno-propriálny opis môže tvoriť len referenčný vzťah medzi vlastným menom a objektom, byť súčasťou onymickej sémantiky, ale nemusí byť vlastným menom.

3.2.1.12. Regulatív hierarchickej postupnosti

Jednu zo zásad, ktorá sa uplatňuje pri štandardizácii geografického názvoslovia a pri úprave terénnych názvov, I. Horňanský (2012, s. 151) nazval „regulatív hierarchickej postupnosti“. Znamená to, že ak názov niektorého geografického objektu je „základom pre tvorbu fyzicky spríbuzneného geografického objektu vo forme určitého derivátu, už štandardizovaná podoba názvu východiskového geografického objektu musí byť rešpektovaná i v názve spríbuzneného geografického objektu“ (tamže). Do tejto definície by bolo vhodné včleniť nielen problematiku derivátu, ale aj názvu, ktorý vznikol tzv. transonymizáciou alebo skôr transonymizačnou nomináciou,⁷⁴ čo znamená, že názov jedného objektu by sa prenesol do názvu nového objektu bez formálnej zmeny názvu (samota *Bačín* > pole *Bačín*, názov obce *Oslany* > názov katastrálneho územia *Oslany*). Hoci sa takáto zásada nenachádza v *Smernici na štandardizáciu geografických názvov*, pri štandardizácii sa zohľadňuje napriek tomu, že môže byť pri názvoch katastrálnych území v rozpore so zásadou v čl. 5 v 10. bode (s. 24): „Názvy katastrálnych území sa zväčša utvárajú v zhode s názvami obcí alebo častí obcí a inými štandardizovanými geografickými názvami, napr. Červený Kameň, Stará Kremnička, Remeniny. Ak názvy obcí a častí obcí nie sú gramaticky správne utvorené, chyba sa neprenáša na názov katastrálneho územia, ale názov sa vhodne upraví.“ Napríklad podľa nárečovej podoby s asibiláciou *d* > *dz* miestnej časti Tvrdošína *Medvedzie* sa reštandardizoval názov katastrálneho územia *Medvedie* na *Medvedzie*. I. Horňanský (2012, s. 152 – 154) poukázal na niekoľko príkladov,

⁷⁴ K uvedeným termínom pozri bližšie I. Valentová (2012).

kde táto zásada nebola dodržaná, pretože sa aplikuje nejednotne. Mohli by sme k nim zaradiť aj názov katastrálneho územia *Oslany*.

Miestne názvy najstaršieho typu so systémovou príponou *-any* vznikli z obyvateľských mien zakončených na príponu **-jane* (*kostol* > *kostoljane* > *Kostoľany*), pričom sa prehodnotila pôvodná morfematická štruktúra, napr. *voz-o-kan/i* na *Vozok-any* (Krajčovič, 1968, s. 92). Názov tohto typu je veľa, napr. *Brodzany* (ľudia žijúci pri brode), *Vysočany* (ľudia usadení na výšine), *Piešťany* (ľudia s príbytkami postavenými na piesku). Často sa tvorili od osobného mena vlastníka (feudála), napr. *Čereňany* (ľudia prislúchajúci Čereňovi). Spoluhláska pred príponou sa palatalizuje, mäkkí, napr. *brod* – *Brodzany* (*d* > *dz*), *kľak*⁷⁵ – *Klačany* (*k* > *č*), osobné meno *Bystrík* (Uhlár, 1967, s. 159) – *Bystričany* (*k* > *č*), osobné meno *Sokol* (< *sokol*; Stanislav, 2008, s. 46) – *Sokoľany* a aj *osol* – *Oslany* (*l* > *ł*).⁷⁶ V staršom období vývinu jazyka stala pred touto príponou aj mäkká hláska *v*, ktorá v ďalšom vývine zanikla, o čom svedčia stredoslovenské nárečové podoby názovov *Kraľovány*, *Góto-vány*, *Slovány* so samohláskou *ă* v prípone *-ăny* (Habovštiak, 1966). Prípona *-an* tiež slúži na tvorenie obyvateľských mien, vlastných (*Bystrica* – *Bystrič-an*, *c* > *č*) alebo všeobecných (*mesto* – *mešt-an*, *st* > *ſt*).

Podoba názvu hornonitrianskej obce *Oslany* zapadá aj do toponymického kontextu územia, v ktorom sa nachádza vo väčšej alebo menšej vzdialosti od nej viačero dedín s názvami tohto typu, napr. *Čereňany*, *Bystričany*, *Zemianske Kostoľany*, *Brodzany*, *Skačany*, *Chynorany*, *Bošany*, *Topoľčany*. Tvar s mäkkým *l* v názve *Oslany* je v súlade s vývinom hláskoslovia, v minulosti s pravidlami spisovnej slovenčiny a so stavom v miestnom nárečí, kde sa hláska *l* vyslovuje v susedných obciach na sever od Oslian, pretože až tam siaha výslovnosť *l* v stredoslovenskom nárečí. V. Uhlár (1967, s. 158) síce podotkol, že *Oslanci* ako „mešťania“ už *l* nevyslovujú, ale na druhej strane zase uviedol, že „výslovnosť *Oslany* azda zachycuje najstarší zápis obce z r. 1293, keď v obchôdzke majetkov kláštora v Klíži sa spomína *Hozlem* (na-miesto *Oslá*; po *l* bolo dlhé *ă*)“.

Vo všeobecnosti sa uznáva názor, že osadný názov *Oslany* je tzv. zamestnanecký názov, ktorý sa utvoril z pomenovania ľudí, ktorí sa starali o osly, alebo z pomenovania povozníkov, prievozníkov tovarov na osloch (*osľania*) (porov. Uhlár, 1967, s. 158). R. Krajčovič (2005, s. 207) uviedol, že tam kedysi bola prepriahacia, odpočinková stanica, zastávka na ceste na sever do horského okolia Prievidze pre naložené povozy i osly, a preto názov vznikol z pomenovania ľudí, ktorí boli povinní v službách kráľovského dvora starat sa o odpočívajúce ťažné zvieratá, o osly a iste aj o iné ťahúne.

Vlastné mená sú súčasťou slovnej zásoby a ako jej súčasť majú svoju šandardizovanú (kodifikovanú) podobu, ktorá je registrovaná v kodifikačných príručkách.

75 Vo význame „stromový porast alebo kríky krivého vzrastu s nerovnými kmeňmi, konármí (lesík v mokrom teréne, kosodrevina na vrcholoch hôr a pod.)“ (Krajčovič, 1993, s. 60).

76 Bližšie o prípone *-any* pozri napr. V. Uhlár (1987), J. Spal (1958).

Je však prirodzené, že majú svoje lexikálne, slovotvorné, gramatické, hláskové či zvukové osobitnosti, o ktorých podotkol M. Majtán (1989 a, s. 11), že by bolo nesprávne hovoriť o výnimkách, ale o špecifickej vlastnosti vlastných mien. Špecifické sémantické príznaky a funkcie sú súčasťou obsahovej stránky vlastného mena. Vlastné meno a jeho podobu ovplyvňujú nielen jazykové, ale aj mimojazykové faktory, napr. historické, politické, ekonomicke, náboženské, sociálne, psychologické a spoločenské, ktoré formujú nielen jeho vznik, ale aj fungovanie v spoločenskej komunikácii.

Možno povedať, že určité spoločenské vplyvy spôsobili zmenu štandardizácie názvu *Oslany* na podobu *Oslany*. Pravdepodobne veľmi prieľadný slovný základ *osol* v názve motivoval vznik živého, neúradného alebo tzv. prezývkového názvu *Somárovce*, ktoré evidentne nepôsobí lichotivo pre obyvateľov obce. Dôsledkom toho vzniklo niekoľko ľudových etymológií, aby sa vyvrátil spomínaný odborný pôvod názvu obce, a tým aj zmysluplnosť expresívneho živého názvu. Málo pravdepodobný je napr. výklad, že názov obce sa utvoril od pomenovania výrobcov osiel na brúsenie nožov, kosákov, kôs z apelatíva *osla* alebo z osobného mena *Osol*, resp. *Oslej*, ktoré spochybňoval aj V. Uhlár (1975, s. 209, pozn. 7), a to rovnako ako motiváciu názvu obce starostlivosťou jej obyvateľov o oslov: „Ak by pri pomenovaní osady bolo bývalo prvotným zamestnanec meno (výrobcov osiel alebo prievozníkov, ktorí vo veľkom dochovávali osly na prepravu tovaru, teda osliarov), očakávali by sme názov v príslušnom tvare, teda *Osliare*, porov. *Žemliare*, *Štitáre*, *Dechtáre*, *Tuháre*, ale aj *Psiare*, *Rybáre* a iné podobné. Zviera osol (podobne aj kôň) bolo vzácné, a teda aj osobné meno *Osol* (obdobne *Koňa*) nebolo časté“ (pozri aj Uhlár, 1967, s. 158 – 159). Upozornil na to, že názov obce mohol byť pôvodne *Osla* a že v susedných Veľkých Uherciach je *Oslí vrch*, pričom sa viac ráz v r. 1825 i v súčasnosti píše *Oselný vrch*. V. Uhlár (1975, s. 208; 1980, s. 194) zistil rôzne ďalšie ľudové etymológie, napr. že sa názov utvoril podľa názvu potoka *Slaná*, hoci takto pomenovaný potok sa na okolí nenachádza, ale miestny učiteľ vraj učil, že názov vznikol z predložkového spojenia „o Slanom“. Ďalší ľudový výklad sa opiera o sceľovanie polí do honov a širokých lánov počas minulého režimu zo spojenia „ovsa lány“. Pre obyvateľov je určite lichotivý, ale naivný pôvod v názve *Oslavy* ako miesta slávnych ľudí, ktorí si zaslúžia, aby ich oslavovali. Pravdepodobne z dôvodu obrátiť pozornosť od motivácie názvu slovom *osol*, t. j. od expresívneho prezývkového názvu, s ktorým sú spojené psychologické pohnútky, sa obyvatelia snažili vyriešiť situáciu zmenou ortografie osadného názvu.

Názov obce *Oslany* bol v roku 1995 zmenený na *Oslany*,⁷⁷ čím sa kodifikoval názov, ktorý neboli v súlade s jazykovým systémom a jeho vývinom, pričom sa vymykal z toponymického kontextu. Názov *Oslany* však mala obec už pred rokom

⁷⁷ Názov obce *Oslany* bol zmenený Uznesením vlády SR z 18. 4. 1995, č. 258, s účinnosťou od 1. 7. 1995 na *Oslany*.

1973 (Majtán, 1998, s. 217). Takáto nesprávna štandardizácia názvu podľa V. Uhlára (1967, s. 159) prebehla v dôsledku prihliadnutia na miestny úzus: „V úradnom názve *Oslany* sa neprávom rešpektuje miestna terajšia výslovnosť obyvateľov tohto mestečka s *l* v koreni, hoci je to v rozpore so spisovným hláskoslovím“. Pravdepodobne kritika zo strany jazykovedcov spôsobila, že od roku 1973 až do roku 1995 bol už názov obce *Oslany*. V minulosti aj niektoré iné obce zakončené na topoformant *-any* mali úradný názov so spoluľáskou *l*. Napríklad E. Jóna (1968, s. 254) a L. Dvonč (1975, s. 215) upozorňovali na nesprávne podoby názvov obcí *Gbelany*, *Sulany*, ktoré dnes už majú štandardizované podoby *Gbelany*, *Malé Sulany* a *Veľké Sulany*.

Rovnomenný názov katastrálneho územia *Oslany* však ostal roky bez povšimnutia. V snahe zjednotiť ho s názvom obce podala obec *Oslany* na katastrálny odbor Okresného úradu v Prievidzi podnet na zmenu názvu. Názvoslovná komisia ÚGKK SR rozhodla na základe uvedeného čl. 5, 10. bodu *Smernice na štandardizáciu geografických názvov* a neodporučila reštandardizovať názov katastrálneho územia *Oslany*, keďže kodifikovaný názov obce *Oslany* nie je správny. Keďže zákon je najvyššia autorita, vyššia ako uvedená smernica, podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografií v znení neskorších predpisov by sa však mal názov katastrálneho územia štandardizovať v podobe *Oslany* podľa dnes platných PSP (2013), vyhlásených Ministerstvom kultúry SR za kodifikačnú príručku a obsahujúci rovnomenný názov obce *Oslany* (s. 563), s ktorým by mal byť názov katastrálneho územia v súlade. Názov *Oslany* možno podľa súčasnej platnej kodifikácie spisovnej slovenčiny pokladať za nespisovný.

Aby sa podobné chyby neopakovali, do smernice sa začlenil regulatív hierarchickej postupnosti a vylúčila sa formulácia: „Ak názvy obcí a častí obcí nie sú gramaticky správne utvorené, chyba sa neprenáša na názov katastrálneho územia, ale názov sa vhodne upraví.“ Názvy katastrálnych území nie sú súčasťou digitálnej databázy a slovníka, ale v ostatných terénnych názvoch sa vyskytujú aj také, ktoré sú odvodene od sídelných názvov a tie sa upravujú podľa regulatívu hierarchickej postupnosti.

3.2.2. Frekvencia terénnych názvov

Frekvenciu jednotlivých terénnych názvov, t. j. počet zistených výskytov rovnakých názvov na území Slovenska v rozličných obciach označuje dolný číselný index za terénnym názvom, napr. *Bahno₃*, *Pod bahnom₄*.

3.2.3. Usporiadanie terénnych názvov

Lexikografické usporiadanie terénnych názvov podľa posesivity sa zachovalo v súlade s brnianskou koncepciou, aj keď ide o neobvyklé hľadisko, pre možnosť

konfrontácie českého a slovenského anojkonymického materiálu: I – bez formálneho vyjadrenia posesivity (*Andrejka, Črchľa, Dlhé, Špandolina, Pri agáčikoch*), II – posesíva osobného mena adjektívneho typu (vyjadrené genitívom substantíva), ktoré sú nesklonné (*Ambrózioho lúka, Kručkiho lúka*, aj názvy s elidovaných určovaným členom, napr. *Abafijo*), III – posesívne adjektíva odvodené od osobných mien, príp. od všeobecných mien osôb so vzťahom k jednotlivcovi na sufixy *-ov*, *-ova/-ová*, *-ovo*, *-in/-ín*, *-ina/-iná*, *-ino* alebo k rodine, t. j. kolektívne posesívne adjektíva so sufixami *-ovie* (*-ove, -eje, -oje, -ojo, -ových, -ovéch, -oviech, -éch/-ech, -och, -é/-e*); *-ých/-ych*, ktoré sú tiež nesklonné. Základné členenie podľa posesivity je netypické a posesíva osobných mien adjektívneho typu sú oveľa zriedkavejšie ako typy názvov v ostatných skupinách, preto by bolo vhodnejšie zaraďovať ich skôr do poslednej skupiny. Pre jednoduchšiu komparáciu slovenského toponymického materiálu s moravsko-sliezskym v digitálnej databáze a v slovníku sa však ponechalo toto členenie v súlade s brnianskou koncepciou.

V rámci skupín I, II, III sú názvy usporiadane podľa toho, či heslové slovo je v názve v hlavnom pomenovacom vzťahu (pred značkou ♦) alebo vo vedľajšom pomenovacom vzťahu (za značkou ♦). Vo vedľajšom pomenovacom vzťahu sú zhodné a nezhodné prílastky. Napríklad v názve *Lúka na bahne* predložkové spojenie *na bahne* je vo vedľajšom pomenovacom vzťahu, *lúka* je v hlavnom pomenovacom vzťahu, v názve *Tesárska agáčina* je vo vedľajšom pomenovacom vzťahu atribút *tesárska* ap.

Terénnne názvy sú v rámci hlavného a vedľajšieho pomenovacieho vzťahu zořadené podľa štruktúrnych typov. Písmeno **a** označuje bezpredložkové názvy, písmeno **b** predložkové názvy. V rámci písmen **a**, **b** sa najprv uvádzajú jednoslovné názvy (*Adamovka, Debra, Kopanice, Podlipa, Zálužné*), potom názvy so zhodou, zhodným prílastkom (*Čertov kopec, Slané bahno*), názvy s nezhodným prílastkom (*Bahno pod Poliankou*) a ostatné typy názvov, napr. názvy so zhodným a nezhodným prílastkom (*Slané Bahno od Unínskeho*), názvy so spojovníkom (*Adam-Eva*), ale aj determinované názvy s vetou (*Stará maša, kde sa ruda liala*) či nepriame vetné názvy typu *Kde Paľa stáli, Kde Golibu zabilo*.

Prvé sa uvádzajú singulárové, potom plurálové názvy (oddelené sa bodkočiarou), napr. *Chríb; Chríby* alebo *Za hrbom; Medzi hrbmi, V hrboch*. Pre vlastné meno ako pomenovanie jedinečného objektu je prirodzené jednotné číslo, singulár, ale napriek tomu veľké množstvo geografických názvov má podobu množného čísla, plurálu. Gramatické číslo všeobecne v toponymách nie je gramatickou kategóriou v pravom slova zmysle, ale stalo sa kategóriou lexikálnou, využíva sa ako lexikálny (slovotvorný) prostriedok, ktorý môže byť i v tom istom mikroareáli diferencujúcim činiteľom, napr. *Dolina – Doliny, Selce sg. – Selce pl.* (Majtán, 1996, s. 17). Plurálová koncovka sa v onomastike hodnotí ako topoformant a pluralizácia sa považuje zo zvláštny slovotvorný postup (Šrámek, 1976; Pleskalová, 1992, s. 33). Geografické názvy sa na rozdiel od väčšiny apelatív môžu používať iba v tvaroch jedného čísla,

názvy singulárového typu majú iba tvary jednotného čísla, z názvov plurálového typu sa tvoria iba tvary množného čísla (okrem výnimiek v konštrukciách s úzko vymedzeným obsahom, napr. *Magury* – vrch s názvom *Magura*), a preto sú toponymá v zásade singulária tantum a pluráliá tantum (Majtán, 1996, s. 17). Na druhej strane plurálovou formou sa neraz pomenúva ten istý objekt, ktorý pomenúva aj singulárová podoba (*Javorina* – *Javoriny*, *V kúte* – *Kúty*), plurálové formy sa používajú ako variantné podoby vedľa singulárových (Blanár, 2005, s. 29).

Dvojčlenné a predložkové názvy so zhodným prílastkom majú určujúci člen (zhodný prílastok) a určovaný člen usporiadane aj podľa motivácie a oddelené lomkou, napr. *Malé/Velké bahno* (v hesle **BAHNO**), *Čerešňová/Gaštanová/Hrušková aleja* (v hesle **ALEJA** // **ALIJA** // **ALEJ**), *Adamov hrb/les/potok/vrch* (pri hesle **ADAM**).

Východiskom pri určovaní motivácie a jej triedenia bola štúdia V. Šmilauera *Třídění pomístních jmen* (1972). Názvy do jednotlivých skupín zoraduje počítačový program na základe špeciálnych kódov v digitálnych formulároch, ktoré označujú syntaktickú štruktúru názvov. Túto kategorizáciu s malými úpravami prevzala brnianska a následne aj slovenská koncepcia z pražskej koncepcie (porov. Čižmárová, 2010 b, s. 83).

3.3. Druhy objektov a ich frekvencia

Súpis druhov objektov, ktoré označujú terénne názvy v časti 1, sa uvádza v časti heslovej stati s číslom 2. Usporiadane sú podľa frekvencie v rámci rovnakých skupín ako v časti 1. Počet pomenovaných objektov podľa frekvencie udáva dolný číselný index za druhom objektu, napr. pole₅₀, les₂₁, lúka₁₄, pasienok₉.

Niekteré druhy objektov na kartotečných lístkoch sa upravujú. Druhy objektov, ktoré sa naznačili v množnom číslе, naznačujú, že názvom sa pomenúvajú viaceré blízke objekty rovnakého druhu, napr. *lúky*, *polia* ap. Do digitálnej karty (následne aj v heslovej stati) sa uvádzajú v jednotnom číslе (*lúka*, *pole*). Niektoré druhy môžu byť označené synonymnými lexémami, ktoré môžu mať spoločný základ, napr. *pastva*, *pastvina*, *pasienok*, *pastvisko*, *paša*, preto sa všetky zapisujú len tou z nich, ktorá sa ustálila v apelatívnej geografickej terminológii – v tomto prípade *pasienok*. Môže ísť o odlišné lexémy s rovnakým významom, napr. *hora*, *háj*, *les*. Všetky objekty sa zapisujú ako *les*, pretože lexémy *hora*, *háj*, *les* označujú lesný porast, len každá z nich je typická pre inú oblasť. Lesný porast sa označuje ako *hora* v stredoslovenskej a časti západoslovenskej oblasti, *háj* sa sporadicky vyskytuje na celom území Slovenska najmä tam, kde nie sú ihličnaté lesy, príp. agátový porast; pomenovanie *les* je typické pre najjužnejšiu časť západoslovenských nárečí, v podobe *ľes* najmä pre východné Slovensko (ASJ IV/2, s. 60; IV/1, s. 53). Substancívum *hora* môže označovať dva rôzne druhy objektov: 1. väčšiu plochu súvisle

porastenú stromami, les; 2. väčšiu vyvýšeninu nad rovinou, kopec, vrch, obyčajne porastený stromami (SSJ1, s. 506). Pri niektorých druhoch objektov nejde úplne o synonymné termíny, napr. *oráčina*, *roľa*, *pole*, *hon*, napriek tomu sa zapisujú ako *pole*, pretože vždy ide o určitý druh hospodársky obrábanej pôdy, ktorý sa odlišuje prevažne veľkosťou. Napr. *roľa* má význam „časť ornej pôdy, poľa (oddelená od iných polí brázdam), na ktorej sa pestujú polnohospodárske plodiny“, slovo *hon* má zastaraný význam „časť chotára, roľa, záhon“ a ako polnohospodársky termín má význam „časť poľa, na ktorej je zasadnená alebo zasiata určitá plodina“, *oráčinou* sa označuje pole, ktoré je práve zorané (SSJ1 – 6). Hony vytvárali jednotné rolnicke družstvá scelovaním viacerých polí, pričom zvyčajne dostávali názov podľa jedného zo spojených polí. Oráčina nie je druh objektu. *Kopec*, *pahorok* sa označuje ako *vrch*, *žlabina* ako *žlab*, *stráň* ako *svah* podľa geografickej terminológie. Nie vždy môže byť aktuálny aj druh objektu, ktorý sa uviedol na kartotečnom lístku, pretože názov, ktorý napríklad v čase výskumu označoval pole, dnes môže označovať lúku, ktorá vznikla na mieste poľa.

Pri niektorých vyexcerpovaných názvoch sa druh objektu neuvedol. Niekedy ide iba o nedostatočne vyexcerpované údaje, ale častejšie sú to názvy z článkov, starších diplomových prác alebo z iných publikácií, v ktorých sa konkrétny druh pomenovaného objektu nezisťoval. V prípade, ak sa už nedá zistíť, o aký druh objektu ide, v súlade s brnianskou koncepciou sa uvádzajú ako druh objektu *miesto*. Zväčša však ide o určitý druh hospodársky využívanej pôdy (pole, lúka, pasienok, les ap.), ktorý je na lístkoch označený skratkou *chot.* (= chotárny názov). Ako druh objektu sa niekedy uvádzalo neurčité miesto v teréne, napr. „jarok so stromami na juhozápad od obce“ alebo „povrch flyšového pieskovca z južného okolia Bardejova“ ap. Ako miesto sa zapisujú aj zriedkavé názvy poľných ciest alebo ich časti.

V heslových statiach, ktoré obsahujú 1 – 5 názvov, sa časti 1 a 2 spájajú, názvy sa neskracujú a uvádzajú sa lokalita, napr. **1+2 I a Bahnisko** pole Kameničná KN, *Bahnisko* lúka, pasienok, pole Vaniškovce BJ, *Bahnisko* miesto Tulčík PO; *Svinské bahniská* pole Orechová Potôň DS **b Na bahniskách** pasienok Sol' VT; **1+2 I a Adamovec** les Vrbovce MY, *Adamovec* dolina Kociha RS, *Adamovec* pole Malé Lednice PB **b Pod Adamovcom** pole Žilina ZA (Zádubnie). Digitálny slovník umožňuje zostaviť heslo s takýmto podrobnným rozpisom aj pri heslových statiach, ktoré obsahujú 6 a viac názvov, používateľ má možnosť výberu. Heslová stať, v ktorej sa terénne názvy a druhy objektov uvádzajú osobitne (časti 1 a 2) je úspornejšia vzhľadom na možnosti publikovania v klasickom printovom vydaní.

3.4. Lokalita

Lokalita v podobe názov obce a skratka okresu, napr. Bátovce LV, príp. v závorke sa ešte uvedie časť obce, ktorá v minulosti bola samostatnou obcou, napr.

Bátovce LV (Jalakšová), sa uvádza za terénnym názvom pri heslách s 1 – 5 výskytmi heslového slova v názvoch. Pri heslach so 6 a viac výskytmi heslového slova v terénnych názvoch sú možné dve verzie hesla. Úspornejšia verzia je bez uvedenia lokality a je určená pre tlačený slovník. Digitálny slovník obsahuje aj verziu hesiel, v ktorých je pri každom názve uvedená lokalita.

3.5. Výklad

Výklad s lexikálno-sémantickou a slovotvornou analýzou a interpretáciou sa nachádza v časti heslovej stati s číslom 3. Má povahu stručného a úsporného komentára. Pri niektorých významnejších alebo na názvy bohatších heslach môže mať podobu o niečo širšie koncipovaného komentára, ktorý sa usiluje o komplexný rozbor terénnych názvov, pričom sa zameriava na lexikálnu jednotku v terénnom názve zhodnú s heslových slovom. Poukazuje sa na jazykové i mimojazykové súvislosti, ktoré mohli viesť k vzniku názvov. Zahŕňa stručnú slovotvornú, resp. názvotvornú analýzu, etymológiu, motiváciu, štruktúru názvov, zistené nárečové varianty a jazykové zvláštnosti s koncentráciou výskytu, prípadne odkazy na literatúru. Ak sú známe, uvádzajú sa iné variantné názvy jednotlivých objektov.

Výklad sa začína objasnením pôvodu, významu a druhu východiskového apelátiva alebo propria v názve, ktorý je zhodný s heslovým slovom, a uvedením slovotvorných prostriedkov, toponymických formantov. Vzhľadom na viaceré možnosti interpretácie pri vymedzovaní slovotvorných základov (topolexém) a formantov (topoformantov) pri slovotvornom rozboare sa používa morfologická analýza, napr. *bahno + -ov-k-a* (pri hesle **BAHNOVKA**). Morfematicky členené topoformanty sa uvádzajú v základnej podobe N sg.

V slovenčine je pre tvorbu vzťahových adjektív z názvu krajiny, obce a iných zemepisných názvov základná prípona *-ský*, jej najčastejší variant je *-ký*, resp. *-cký*. Ak sa za variant pokladá tvar *-cký*, treba vychádzať z predpokladu, že koncové *-c* slovotvorného základu splynulo s príponou *-ský* a dalo tvar *-cký* (*Nemeč + -ský – nemecký*), alebo že koncové *-s* slovotvorného základu splynulo s príponou *-ský* (*rakús + -sky – rakúsky*) (Horecký, 1959, s. 150). J. Horecký preto uviedol (tamže), že ide o závislý variant, a preto bude jednoduchšie hovoriť o tvari *-ký*, ktorý je po slovotvorných základoch zakončených na *-c*, *-k*, *-s*. V *Slovníku slovenského jazyka* (SSJ6, s. 308) sa v časti o prídavných menách odvodencích od miestnych názvov píše, že sa tvoria príponou *-ský* (po dlhej slabike *-sky*), *-(c)ký* (po dlhej slabike *-(c)ky*) alebo dlhšou príponou *-iansky/-anský*. Ďalej sa uvádzá, že pri odvodzovaní prídavných mien z názvov niektoré prípony odpadávajú, ale výnimcočne ostáva prípona *-ec* (*Rajec > rajecký*). V prípade prípony *-ok*, *-k(y)* sa strieda spoluhláska

k so spoluľáskou *c* (*Hrádok* > *hrádocký*, *Zámky* > *zámocký*, *Vrútky* > *vrútocký*) a prídavné mená z názvov zakončených na *-ka*, *-ica*, *-ice* sa tvoria príponou *-(c)ký* (po dlhej slabike *-(c)ky*), napr. *Lúka* > *lúcky* so striedením (alternáciou) *k/c*, *Bystrica* > *bystrický*, *Košice* > *košický*. Novšia jazykovedná literatúra uvádzá pri tvorení adjektív z podstatných mien (i vlastných mien) príponu *-ký* ako formantový variant, pričom koncové *c* alebo *s* sa interpretuje ako súčasť slovného základu a ako alternanty v alternácii nekorelovaných konsonantov *k/c*, resp. *ch/s*, napr. *žobrák* > *žobrác-ký*, *valach* > *valas-ký*, *Čech* > *čes-ký* (Sokolová, 1995, s. 28; Furdík, 2004, s. 40; Ološtiak a kol., 2015, s. 646 – 648). A. Závodný (2011, s. 145) pri tvorení privlastňovacích typov vodných názvov (hydrónym) podotkol, že v názve *Hájnické jazero* za časť prípony v prívlastku *hájnické* nemožno pokladať hlásku *c*, pretože je súčasťou slovotvorného základu (porov. *hájnik/Hájnik*). M. Majtán (2014, s. 38) pri charakteristike priezvisiek podľa pôvodu uviedol, že priezviská z prídavných mien utvorených z osadných názvov príponami *-ský*, *-(c)ký* vznikali veľmi často. Vzhľadom na nejednoznačné uvádzanie prípony *-ký* sa vo výkladovej časti hesiel v tvaru vzťahových adjektív uvádzajú prípona *-ký* morfematicky členená ako *-(s)k-ý* (**BISKUPICKÝ** *Biskupice + -(s)k-ý*, **AMERICKÝ** *Amerika + -(s)k-ý*, **ADAMECKÝ** *Adamec + -(s)k-ý*), aby sa zdôraznilo, že pôvodne išlo o príponu *-ský*, pričom spoluľáska s splynula s koncovou alternovanou spoluľáskou slovného základu.

Morfematické členenie prípon kolektívnych posesívnych adjektív, ktoré sú rozmanité najmä v stredoslovenskej oblasti, sa uvádzajú podľa M. Majtána (1996, s. 26): *-ov-ie*, *-oj-e*, *-oj-o*, *-ej-e*, *-é*, *-ých*, *-ov-ých*. Zistené nárečové tvary sufíkov kolektívnych posesívnych adjektív sa uvádzajú aj s lokalitou, napr. kolekt. poses. adj. so suf. *-é* (*Adamé lúky*, *Na Adamé*) v Mojtíne PU, *-e* (*Adame zadky*) v Pružine PB, *-oj-e* (*Adamoje doľinka*) v Ábelovej LC, *-ech* (*Adamech dolina*) v Hubine PN, *-éch* (*Adaméch*) v Podkylave MY (heslo **ADAM**).

Zachytené nárečové podoby názvov, ktoré nie sú zhodné so štandardizovanými názvami alebo s názvami upravenými podľa zásad štandardizácie, resp. spisovného pravopisu, sa uvádzajú v zjednodušenej fonetickej transkripcii vo výkladovej časti hesla v zátvorkách za štandardizovanými podobami, napr. *Abraňovská hora* (*Abranovska hora*), za nárečovými podobami sufíkov alebo s kvalifikátorom *nár*. Zistené nárečové zakončenia v deklinácii sa uvádzajú s príslušným pádom, číslom, príp. aj rodom, s názvom v nárečovom tvari v zátvorke a s lokalitou výskytu so skratkou okresu, napr. G sg. *-ó* (*Do agáčo koncom*) v Gemerských Tepliciach RA, I sg. *-on* (*Nad agašon*) v Hrachove RS, I pl. *-i* (*Pod agáči*) v Zvolenskej Slatine ZV.

Pôvod a slovotvorné prostriedky odvodených apelatív a proprií sa uvádzajú v zátvorke za daným apelativom alebo propriom (príp. aj s odkazmi na literatúru), napr.: Zo subst. *agačareň*, *agačáreň* (< subst. *agáč* + *-iar-eň/-ár-eň*) (heslo **AGAČAREŇ//AGAČÁREŇ**); Z OM (P) *Adamík*, *Adámk* (< K *Adam* + *-ík/-ik*) (heslo **ADAMÍK//ADÁMIK**). Pôvod motivujúcich apelatív a proprií sa vždy neuvádzza.

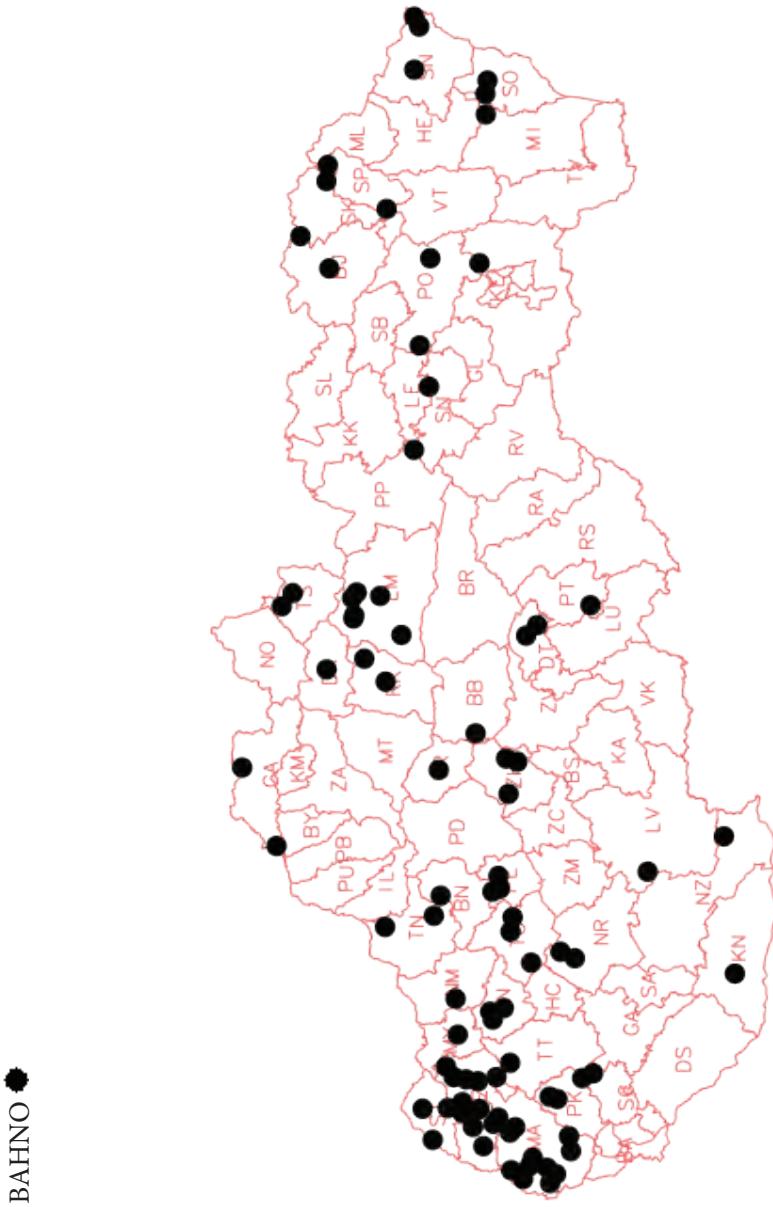
alebo sa iba naznačí, hlavne ak je možné vyhľadať si ho v inej literatúre, prípadne sa uvádza len stručne s odkazom na literatúru. Väčšia pozornosť sa venuje pôvodu významnejších terénnych názvov alebo dnes už neznámej, resp. menej známej apelatívnej lexike. Význam sa uvádza iba pri nárečových, archaických, zastaraných a cudzojazyčných slovách, prípadne ak je názov motivovaný iba určitým významom viacvýznamového slova alebo ak ide o menej známu lexému, resp. lexému na okraji slovnej zásoby.

Pri názvoch, ktoré sa utvorili z osobných mien, sa nedá jednoznačne určiť druh osobného mena, ak sa to explicitne neuvádza na kartotečných lístkoch, lebo môže ísť o neúradné rodné (krstné) meno, priezvisko, prezývku, živé meno alebo prímeno. Vo väčšine prípadov ide o priezvisko. Ak je predpoklad, že sa terénný názov utvoril z priezviska, uvedie sa pred osobné meno skratka OM (P). Pri nejasnom, neurčitom pôvode názvu sa pôvod neuvádza. Pravdepodobnosť pôvodu sa zdôrazní skratkami alebo slovami: pravdep., možno, azda, alebo sa vo výklade sa uvedie: Neznámy pôvod. Ak je viac možností pôvodu názvu, uvádzajú sa všetky, prípadne aj ľudové etymológie, pričom autor hesla vyjadrí na ne svoj názor, príp. pochybnosti či možnosť pravdivosti informácií označí slovami: údajne, pravdep. Vo výklade sa uvádzajú aj iné informácie, ktoré môžu byť relevantné, napr.: Pravdep. ide o názov jedného pola, ktoré sa nachádza v katastrálnych územiacach oboch obcí.

Po bodke môže nasledovať zemepisná charakteristika, v ktorej sa uvádza oblasť alebo oblasti frekventovanejšieho výskytu názvov s heslovým slovom, napr.: Ojedinelý výskyt v strsl. a vsl. oblasti, Iba v záhor. oblasti, ap. Pri heslách s 1 – 5 názvami sa geografická charakteristika neuvádza, príp. len vtedy, ak sú názvy koncentrované v určitej oblasti.

3.6. Mapy

Počítačový program umožňuje pri každom hesle ukázať areálové rozšírenie na niekoľkých typoch máp. V digitálnej verzii slovníka na internetovej stránke sa použije zobrazenie na mape okresov a na mape spoločnosti Google pri každom hesle (mapy č. 4, 5). V knižnej podobe slovníka sa použije pri vybraných heslach mapa okresov. Počítačový program umožňuje zobrazovať aj na iných mapových podkladoch, napr. na fyzickej mape, mape katastrálnych území, mape vodných tokov a povodí, ktoré môžu slúžiť na využitie aj pre iné vedné disciplíny. Napríklad na mape vodných tokov a povodí je možné sledovať proces osídľovania pozdĺž vodných tokov.

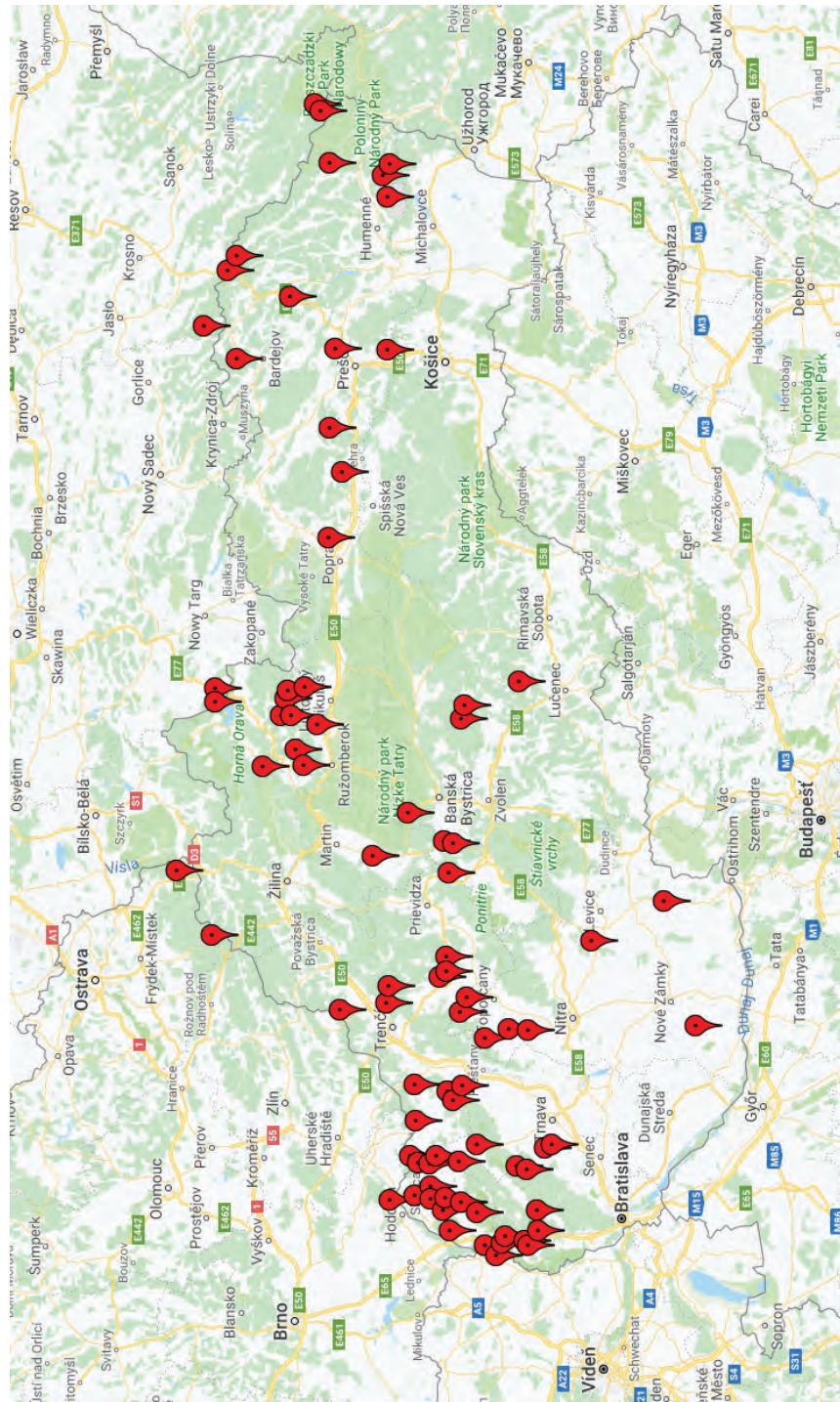

Mapa č. 4 Areálové rozšírenie terénnych názvov so slovom BAHNO na mape okresov.

BAHNO ●

3. Štruktúra heslovej state a zásady jej koncipovania

Mapa č. 5 Arealové rozšírenie terénnych názvov so slovom BAHNO na mape spoločnosti Google.

4.
Typy hesiel

4.1 Základné heslá

4.1.1. Heslá s 1 – 5 dokladmi terénnych názvov

Pri tomto type hesla sa zlučujú položky z častí 1 a 2. Spolu sa uvádzajú názov objektu, druh objektu a lokalita.

BAHIENCE₄ plt. [-HE-]

1+2 I a *Bahience* pole Senica SE, *Bahience* pole Borský Mikuláš SE (Borský Peter), *Bahience* pole Gajary MA, *Bahience* lúka, vrch Kostolište MA
3 Zo subst. *bahno* + -ie-n-c-e. TN označujú bahnité miesta. Vo všetkých lokalitách je nár. *Bahence*. • Iba v záhor. oblasti.

BAHNOVKA₄ f.

1+2 I a *Bahnovka* lúka Lovčica-Trubín ZH; *Bahnovky* les, pole Bátovce LV (Jalakšová), *Bahnovky* močiar Žemberovce LV, *Bahnovky* miesto Kusín MI
3 Zo subst. *bahno* al. P *Bahno* + -ov-k-a. TN označujú v Žemberovciach LV močiar s množstvom bahna, v Lovčici-Trubíne ZH štrkovito-pieskovitú lúku podľa P majiteľa.

4.1.2. Heslá so 6 a viac dokladmi terénnych názvov

BAHNO₁₃₄ n.

1 I a *Bahno*₃₇; *Bahná*₃₅; Čupové *bahno*, Malé/Velké *bahno*, *Hrubé bahno*, *Slané bahno*, Staré *bahno*, *Zhrnuté bahno*, *Urbárske Bahno*, *Marhátovo Bahno*, *Šturdíkovo bahno*, *Kozie bahno*, *Panské bahno*; Malé/Velké *bahná*, *Hrubé bahná*; *Bahno* pod *Poliankou*, *Bahno* pri *Gašparinke*, *Bahno u rybníka u Gašparinky*, *Slané Bahno* od *Unínskeho*; *Bahná* od hája b Do *bahna*, Na *bahne*₂, Na *bahno*, Nad *Bahnom*₂, Pod *bahnom*₄, Pred *bahnom*, Pred *Bahnom*, Pri *Bahne*₃, U *bahna*₃, V *bahne*₂, V *Bahne*, Za *bahnom*₄, Za *Bahnom*; Na *bahnách*₃, Na *Bahnách*, V *bahnách*, Za *bahnami*₃
♦ a *Zadný Vanišovec u Bahna*; Pred *bahnom* močiare, Za *bahnom* flaky; Vrch *bahien*, Vrch *bahna* III a *Bahnov* jarok b Pod *Bahnovie brehom*

2 a pole₄₉, les₂₁, lúka₁₅, pasienok₉, miesto₈, výš. kóta₆, močiar₅, dolina, vrch, žlab b pole₁₅, les₉, lúka₇, miesto₃, pasienok₃, výš. kóta₃, vrch₂ ♦ a les, lúka, miesto, močiar, pasienok, pole b pasienok

3 Zo subst. *bahno*. TN označujú vlhké, mokré, bahnité, močaristé miesto, kde môže byť rašelina. V obci Štefanov SE sa v poli nachádza žriedlo síričnato-živičnej jódovej vody, vo Vlkolínci RK miesto s močidlami (kde sa močil ľan). TN *Zhrnuté bahno* pomenúva povrch flyšového pieskovca v juž. okolí Bardejova. L pl. -och (*U bahnoch*) vo Vyšných Remetáčach SO, I sg. -em (*Za bahnem*) v Kostolišti MA a N

pl. -í (*Za bahní*) v Lábe MA. Kolekt. poses. adj. so suf. -ech (*Pod Bahnech brehom*) v Nemšovej TN. Názvy *Bahno*, *Bahnov jarok* v Lovčici-Trubíne ZH sa utvorili z P *Bahno*. V obci sa P *Bahno* v r. 1995 vyskytlo 20-krát (DP) a nachádza sa v nej aj lúka s názvom *Bahnovka* podľa majiteľa. Variantný názov pasienku *Pod Bahnovie brehom* v Nemšovej TN je *Pod brehom*. • TN sa nachádzajú v zsl., hlavne záhor. oblasti, väčšie zoskupenie je na Liptove, miest. v strl. a vsl. oblastiach.

Počítačový program umožňuje zlúčiť položky z časti 1 a 2, aby sa uvádzal pri každom názve druh objektu a lokalita, aj pri heslách, ktoré obsahujú 6 a viac dokladov terénnych názvov. Ďalšou výhodou digitálneho spracovania je, že pre knižné vydanie je možné vytvárať heslá s komprimovanými podobami názvov v časti 1, resp. v spojených častiach 1 a 2 za účelom skrátenia heslových statí, napr.:

ADAMOVSKÝ₁₄ adj.

1 I a A-ká₆, A-ké₃ ♦ A-ký kút, A-ké nivky/olesie, A-ký les, A-ká kopanica

2 a les₅, pole₄, lúka₃ ♦ a les₂, miesto, pole, vrch

3 Z OM Adam + -ov-ský. TN z obcí Gbely SI a Brodské SI vznikli z názvu samoty Adamov + -ský. TN Adamovské, Adamovské polesie, Adamovský les v Gbeloch SI sú variantné názvy lesa. • Ojedinelý výskyt v strsl. a v záhor. oblasti.

4.2. Zložené heslá

V heslách, ktoré sú zložené z viacerých heslových slov, sa na prvé miesto dáva spisovné slovo alebo sú heslové slová usporiadané abecedne, napr. ak nemajú spisovnú podobu.

4.2.1. Heslové slová oddelené jednou lomkou

V heslách, ktoré majú oddelené heslové slová jednou lomkou, sú slová (apelatíva alebo propriá), z ktorých sa mohlo utvoriť slovo v názve. V niektorých zriedkavých prípadoch sa slovo v názve nenachádza v N sg. a mohlo sa utvoriť z viacerých apelatív alebo zvyčajne z viacerých morfológických variantov priezvisiek.

BAK / BAKA / BAKO₃₇ m.

1 I a Bak **b** Pod Bakom, Pred Bakom; Nad Bakovie **II b** U Bakov **III a** Bakov₂, Baková₁₄, Bakovo₃ ♦ Bakova jama₄, Bakov háj/sad/vrch, Bakove Humience, Bakova studienka; Bakove košiare, Bakovie sádky, Bakove zeme₂

2 a pole₁₁, vrch₆, les₂, pasienok₂, lúka, pasienok, výš. kóta **b** pole₂, chotár, les ♦ a lúka₄, pole₄, dolina, les, miesto, sad, vinica, vrch, výš. kóta

3 Z OM *Bak, Baka* al. *Bako*. Kolekt. poses. adj. so suf. -ech (*Bakech sádky*) v Bošáci NM a (*Nad Bakech*) v Bzinciach pod Javorinou NM.

4.2.2. Heslové slová oddelené dvoma lomkami

Do zložených hesiel s dvoma lomkami sú ako spoluheslá zaradené:

a) morfologické varianty významovo zhodných substantív:

ALEJA₃₂ f. // **ALIJA**₁₃ f. [ALI(J)A] // **ALEJ**₁₇ f.

1 I a Alej₃, Aleja, Alija₄; Alije; Horná aleja, Dlhá/Krátka/Široká₂ alija, Prvá alej, Krízna aleja, Obrázková alej, Čerešňová alej, Čerešňová alija, Gaštanová alej, Gaštanová/Hrušková aleja, Jablotová alej, Agátová alej, Agátová/Brezová aleja, Malinová alej, Malinová aleja, Orechová alija, Brestovská aleja, Kútska alej, Kútska aleja, Plavecká alej, Plavecká aleja, Podpláštska alej, Podpláštska aleja, Šrankovná aleja, Grófska alej, Másiarska aleja, Poštmaistrova alej, Padenkovie alija, Višňáková aleja; Krízne aleje; Alej za kaštieľom, Druhá čerešinková aleja, Prvá čerešinková aleja, Za alejou od Halmeša b Na aliji, Nad alejou₂, Pri aleji₃, Za alejou₃; Medzi alejami₂; Pri hruškovej aleji, Za čerešňovou/hruškovou alejou ♦ a Noviny pod alejou 2 a miesto₂₄, pole₁₂, les₈, výš. kóta₄, lúka₂, vrch b pole₇, výš. kóta₇, miesto ♦ a pole 3 Zo subst. aleja, alija, alej. TN označujú objekty, v kt. sa nachádza cesta al. chodník lemovaný stromoradím, al. rad stromov. Pri predložkových TN v ich blízkosti. Druhovým označením miesto sú značené cesty, chodníky al. ich časti, kt. lemuju stromy, ale aj samotné aleje, príp. len určité miesto v teréne so stromoradím. V Hornom Dubovom TT pl. *Alie*, v Chudej Lehote BN je št. TN poľa *Aleja* s variantnými TN *Alia*, *Priehon*, *Olejka*, v Hájskom SA má pole variantné TN v nár. podobe *Ália*, *Alej za kaštieľom*, *Za kaštieľom*, *Za kaštieľom staré hoštáki*, v Záhorí (vojenský závod) MA cesta *Plavecká aleja* i *Alej*, miesto *Podpláštska aleja* i *alej*. I. sg. -ú (Novini pod alejú) v Stupave MA. Subst. *alija*, *alia* v TN sa št. na *aleja*. • Väčšie zoskupenie v jzsl. a tek. oblasti, inde ojedinelý výskyt.

b) hláskové varianty cudzích slov, ktoré sa rôzne adaptovali a možno ich hodnotiť aj ako samostatné prevzatia:

ÁKOŠ₂ m. [Á-, A-] // **OKOŠ**₂ m. [-OŠ, -ÓŠ]

1+2 I a Ákoš miesto Vráble NR, Ákoš pole Ivanka pri Nitre NR, Okoš miesto Mojmírovce NR, Okoš pole Ivanka pri Nitre NR

3 Z maď. OM Ákoš al. z maď. adj. akós (< pôv. slovan. *akó* vo význame „objemová miera 41,97 až 58,6 litrov“ + maď. adj. suf. -os), ktoré označuje starú mierku objemu, al. z maď. verba *akóz* „určovať objem suda, resp. tekutiny nachádzajúcej sa v sude“ (MÉK1, s. 18). Pole v Ivanke pri Nitre NR má št. TN Okoš, variantné názvy sú Okoš, Akoš, Na Urmínskom.

AGÁT₂₃ m. // **AGÁČ₁₈** m. [-Č, -C, -Š]

1 I a Agáč₄, Agát₂, Agáty₅; Vysoké agáty; Agáč za mlynom **b** Pri agáte₂, U agáta, (V) agáte; Do agácov, Do agátov, Ku agácom₂, Medzi agátm, Nad Agácom, Nad agátm, Pod agáčmi₂, Pod agátm₄, Pri agácoch₅, Pri agátoch₃; Pod hustými agátm; Do agáčov koncom ♦ **a** Stoky od agáča

2 a pole₇, les₄, lúka, miesto **b** pole₂₃, lúka₃, les₂, pasienok ♦ **a** pole

3 Zo subst. agát, agáč. TN označujú miesta s výskytom stromu al. kra z rodu agát (Robinia), obyč. agát biely (Robinia pseudoacacia). V Košickej Polianke a v Nováčanoch KE v podobe s c namiesto t, č (Gu agacom). V Hrachove RS v podobe so š namiesto t, č (Agáš). V Uníne SI poľe s TN U agáta má variantné názvy Dielce u hradskej, U výhona. Vo Varíne ZA názov lesa v podobe Agate s elidovanou predložkou v, variantný názov je Agáty. V Úľanoch nad Žitavou NZ Agáč, Agáč za mlynom môžu byť variantné názvy jedného poľa. N pl. -e (Agate) v Ratkovskom Bystrom RA, G sg. -ó (Do agáčo koncom) v Gemerských Tepliciach RA, I sg. -on (Nad agašon) v Hrachove RS, I pl. -i (Pod agáči) v Zvolenskej Slatine ZV, -y (Pod hustíma agáti) s nár. variantným TN Pod hustíma agátki v Číferi TT, -ami (Medzi agátami) v Sečovskej Polianke VT, -oma (Pod agátoma) vo Vysokej nad Uhrom MI a v Giraltovciach VT. • Csl. výskyt, hlavne v juž. oblastiach.

c) niektoré slovotvorné heteronymá, varianty a dublety:

AGAČIAREŇ₂ f. // **AGAČÁREŇ₂** f.

1+2 I a Agačiareň les Neverice ZM; Borodova agačáreň les Pata GA, Forgáčova agačiareň les Neverice ZM, Plaťovská agačáreň pole Čechy NZ

3 Zo subst. agačiareň, agačáreň (< subst. agáč + -iar-eň/-ár-eň) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“. V Nevericiach ZM Agačiareň a Forgáčova agačareň sú pravdep. variantné názvy toho istého lesa.

AGÁTINA₁₁ f. [-TI-, -CI-] // **AGÁČINA₆₃** f. [A-, HA-]

1 I a Agáčina₄₄, Agátina₇; Agáčiny₃; Tesárska agáčina, Plaťovská agáčina, Plaťovská agátina; Balatomské Agáčiny; Agáčina nad Veselou, Agáčina nad záhradami, Agáčina nad záhradou, Agáčina pod Poliačkou **b** Nad agáčinou, Nad agátinou, Pod agáčinou, Pri agáčine, Pri agátine, V agátine, Za agáčinou; Medzi agáčinami, Medzi Agáčinami; Nad Tkáčovou agáčinou ♦ **a** Závrt v Agáčinách; Kopále pri agáčine

2 a les₃₇, pole₁₄, miesto₆, lúka₅, pasienok₃, výš. kóta₂ **b** pole₄, miesto₃, pasienok₂, les ♦ **a** miesto, pole

3 Zo subst. agátina, agáčina (< subst. agát, agáč + -in-a) „agátový les, porast“. V Lovčici-Trubíne ZH nár. Hagačina, s asibilovaným c (< t) v Kališti SK, v Kvakovciach VT (Agacina), v Sedliskách VT (U agaciē) a v Malej Domaši VT (Pri agaciē). V Šišove BN variantný názov Agáčina (pravdep. chybný zápis na mape). • Väčšie zoskupenie v nitr., tek. a jstrsl. oblasti.

5. Súpis hesiel na písmeno A

d) pravopisné podoby osobných mien (priezvisk), z ktorých sa teréne názvy utvorili alebo sú ich súčasťou:

ADAMKO₅ m. // ADÁMKO₂ m.

1 III a *Adamkov₂, Adámkov, Adamková₂, Adámková* ♦ *Adamkova mláka*

2 a lúka₃, pole₃, les₂, miesto, vrch, výš. kóta ♦ a les

3 Z OM *Adamko* (< K *Adam* + *-k-o*). Št. TN lesa v Hornej Maríkovej PB je *Adamkov*, variantný TN je *Adámkov* podľa P pôvodného majiteľa *Adámka* a *Pagaňov*. V Trenčíne TN *Adamkova* i *Adámkova* podľa OM *Adam*, resp. hypok. podoby *Adamko* človeka, kt. mal v panskom hájiku postavenú hájovňu. Vrch *Adamkov* v Javorníkoch sa nachádza v katastrálnych územiach obcí Horná Mariková PB a Papradno PB.

ÁRVAI m. // ARVAJ m.

1+2 II ♦ a Árvaiho lúka lúka Revúca RA III ♦ a *Arvajovie dolinka* les Turčianske Jaseno MT (Horné Jaseno)

3 Z P *Árvai, Arvaj* (< maď. podoba *Árva* krajového názvu „Orava“ + *-i*). Kolekt. poses. adj. so suf. *-e* (*Arvaje dolinka*) v Turčianskom Jasene MT. Majiteľ lúky v Revúcej RA mal P Kukla, ale zmenil si ho na maď. Árvai, variantné nár. názvy lúky sú *Árvaiška, Jankovia jama/jema*) (KRŠ, s. 129).

4.3. Odkazové heslá

Na heslové slová v zložených heslách a hláskové varianty heslových slov v hranatých zátvorkách za heslovým slovom sa vytvárajú odkazové heslá v prípade, ak nenasledujú za sebou v abecednom poradí a sú od seba viac vzdialé (je medzi nimi viac ako 5 krátkych hesiel). Odkazové heslá sa nevytvárajú na heslové slová v zložených heslách, ak ide o variantnú hláskovú zmenu dĺžky.

OBROD p. ABROD

BAHENCE p. BAHIENCE

5.

Súpis hesiel na písmeno A

Apelatívna a propriálna lexika v slovenských terénnych názvoch, ktorá začína na písmeno A, neobsahuje veľa typických slovenských topolexém a topoformantov s praslovanským pôvodom. Na tie sa však už orientovali slovenskí onomas-tici v mnohých štúdiách a článkoch a predovšetkým M. Majtán v monografii *Z lexiky slovenskej toponymie* (1996). Teréenne názvy v týchto heslach sú však rovnako predstaviteľmi rozličných štruktúrnych typov a lexika v nich výraznej-šie poukazuje na medzijazykové kontakty. Našou úlohou v tejto publikácii ne-bolo vyčerpávajúco spracovať typickú toponymickú lexiku, ale ukázať koncepciu jej spracovania a zamerať sa na často marginálne javy, ktoré doposiaľ neboli ale-bo neboli dostatočne riešené, z hľadiska lexikografického spracovania sa ukázali ako problematickejšie a bolo treba pristupovať k ich riešeniu zo širšieho teoretic-ko-metodologického hľadiska a s prihliadnutím na možnosť komparability moravsko-sliezskej a slovenskej databázy terénnych názvov pre ďalší porovnávací výskum. K takýmto problematickým javom možno zaradiť napríklad uvádzanie a koncipovanie názvov so spojkou *a*, spôsob koncipovania pravopisných (grafic-kých) variantov priezvisiek alebo do slovenčiny rôznym spôsobom adaptovaných inojaazyčných lexém (najmä maďarských a nemeckých) v názvoch, ktoré práve v heslach začínajúcich na písmeno A zreteľnejšie vystupovali do popredia.

Heslá sa uvádzajú ako typy, ktoré obsahujú 6 a viac dokladov terénnych náz-vov, t. j. vo všetkých heslových statiah bez ohľadu na počet dokladov názvov na heslové slovo sa zlúčili položky z častí 1 a 2, aby sa uviedol pri každom názve druh objektu a lokalita, pretože heslových statí s heslami začínajúcimi na písmeno A, ktoré obsahujú viac ako 6 dokladov, je oveľa menej a v zlúčenej verzii sa poskytnú presnejšie informácie o jednotlivých terénnych názvoch.

A₈ konj.

- 1+2 I b** *Medzi hradskou a jarkom pole*
 Podlužany LV, *Medzi Malým a Gočalo-vým močiarom pole* Bílkove Humence SE, *Medzi Rudavou a kanálom pole* Hlboké SE, *Medzi Sietnym a Starým hájom* lúka, pasienok, pole Horné Srnie TN, *Medzi slamou kravína a ľudovým družstvom pole* Šaštín-Stráže SE; *Medzi Hačami a Vodami* miesto Gemerské Teplice RA ♦ a *Diely medzi kanálom a potokom pole* Dubnica nad Váhom IL, *Ráty medzi úzkou cestou a cestou na Čapáš* pole Kaľamenová TR
3 Parataktická zlučovacia konj. *a* spája dva rovnocenné členy v predložkových

TN al. v nezhodných prílastkoch. TN charakterizujú objekt pomocou ďalších dvoch susedných objektov, medzi ktorými sa nachádza. Nemožno jednoznačne určiť, či TN s konj. *a* skutočne fungujú ako propriá al. ide len o apela-tívny, resp. apelatívno-propriálny opis objektu.

ABA₂ m.

- 1+2 III a** *Abov vrch*, výš. kóta Hurbanovo KN ♦ *Abov vinohrad* vrch Martovce KN
3 Z OM *Aba* (STJ1, s. 337, 495). TN *Abov vinohrad* je pravdep. starší al. va-riantný názov vrchu v Hurbanove KN.

ABAD m.

1+2 III ♦ a *Abadovo očko* vrch Tisovec RS
3 Z OM Abad. Mohlo by ísť aj o adj.
abakové z maď. podoby subst. *ob(v)od* (STJ1, s. 433).

ABAFI m.

1+2 II a *Abafího* pole Šurianky NR
3 Z P Abafi.

ABAFOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Abafovské role* pole Kmeťovo NZ
3 Z P Abafi + -ov-sk-ý.

ABAZIANKA f.

1+2 I a *Abazianka* pole Hronský Beňadik ZC
3 Z OM Abazian + -k-a.

ÁBEL₃ m.

1+2 III a *Ábelová dolina* Valaská BR ♦
Ábelov štrif les Pohronská Polhora BR,
Ábelova záhrada lúka Vyšný Žipov VT
3 Z OM Ábel.

ÁBELÁK m.

1+2 I a *Ábelák les* Pohronská Polhora BR
3 Z OM Ábel + -ák.

ÁBELOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Ábelovská Basa* miesto Nová Dedina LV
3 Z OM Ábel + -ov-sk-ý.

ÁBERT m. // ABERT m.

1+2 III a *Abertová* pole Rohožník HE
b *Pod Ábertovou* miesto Krivosúd-Bodovka TN
3 Z OM Ábert, Abert (< K Albert vypustením l). I sg. -ov-ú (*Pod Ábertovú*) v Krivosúde-Bodovke TN.

ABHÁŇ m. // ABHANG m.

1+2 I a *Abháň* pole Veľké Uherce PE ♦
Abhang pole Veľké Uherce PE
3 Z nem. apel. *Abhang* vo význame „svah, stráň, úbočie“. *Abháň, Abhang* sú pravdep. variantné názvy toho istého pola.

ABIS₂ m.

1+2 I ♦ a *Roveň pri Abisovi* pole Turany nad Ondavou SP (Petejovce) **III ♦ b** *Abisova paseka* les Turany nad Ondavou SP
3 Z OM Abis (vsl. *Abiš*). L sg. -oj (*Roveň pri Abišoj*).

ABISKA f.

1+2 I a *Abiskapole* Čierne nad Topľou VT
3 Z OM Abis (vsl. *Abiš*) + -k-a.

ABOČKA f.

1+2 I a *Abočky* miesto Podkriváň DT
3 Azda z OM *Aboč* + -k-a.

ABRAHÁM₆ m. // ABRHÁM m.

1+2 I a *Abrahám* les Pila ZC, *Abrahám* pole, vrch, výš. kóta Jasov KE **b** *Abrahám* vrch Pila ZC **III a** *Abrahámov* les Dolný Kubín DK (Záskalie), *Abrahámová* vrch Lučivná PP ♦ *Abrahámov jarok* pole Veľká Lehota ZC, *Abrahámov* vrch vrch Jasov KE
3 Z OM Abrahám. TN *Abrahám* z OM *Abrahám* redukciou.

ABRAHÁMKА f.

1+2 I a *Abrahámká* pole Dúbravka MI
3 Z OM Abrahám, príp. *Abraham* + -k-a.

ABRAHÁMOVSKÝ adj.

1+2 I a *Abrahámovská* lúka, pole Čierny Balog BR

3 Z OM *Abrahám* + *-ov-sk-ý*. Staršie variantné názvy sú *Abrahamovská*, *Abrahomovská*.

ABRAHÁMSKY₆ adj. // ABRHÁMSKY adj.

1+2 I a *Abrahámske* pole Pavlice TT
 ♦ *Abrahámsky chotár* pole Pusté Úľany GA; *Abrahámske diely* pole Majcichov TT, *Dielce od abrahámskeho* pole Pavlice TT, *Dielce za abrahámskym* pole Majcichov TT, *Diely od abrahámskeho* pole Pavlice TT **b** *Na abrahámske role* pole Pavlice TT

3 Z MN *Abrahám* (< K *Abrahám*) + *-sk-y*. Podoba *Abrahám* z MN *Abrahám* redukciou. TN pomenúvajú polia v okolí obce *Abrahám* GA. Polia pravdep. patria al. patrili do katastra tejto obce.

ABRAM m.

1+2 III a *Abramové* pasienok Vyšný Komárnik SK
3 Z OM *Abram* (< K *Abrahám*).

ABRAŇ₂ m.

1+2 I a *Abraň* pole Bežovce SO, *Abraň* pole Vysoká nad Uhom MI

3 Mohlo by íť o OM (P) *Abraň*, *Abraň* (< K *Abrahám*), hoci prechod *m* > *n* (*Abrahám* > *Abraň*) je typický pre hont. oblasť (Šmilauer, 1976, s. 190). OM *Abraň* môže byť aj madl. tvar odvodený od slovan. OM *Obran* (UL, s. 13).

ABRAVA f.

1+2 I a *Abrava* pole Plášťovce LV
3 Neznámy pôvod.

ABRE m. // ABREJ m. // ABRI m.

1+2 I a *Abre* lúka Zemplínske Kopčany

MI, *Abrej* pole Slavkovce MI, *Abri* lúka, pole Slavkovce MI

3 Neznámy pôvod, možno z OM *Abre*, *Abrej*, *Abri*. TN *Abrej* v Slavkovciach MI z OM vlastníka poľa pravdep. *Abrej*, čo môže byť nár. podoba P *Abra*.

ABRHÁMOVIA plt.

1+2 I b *U Abrhámov* lúka, pasienok Píla ZC

3 Z rodinného mena *Abrhámovia* (< K *Abrahám* redukciou + *-ov-ia*).

ABROD₈ m.

1+2 I a *Abrod* lúka, pole, výš. kóta Veľké Leváre MA; *Abrody* pole, vinica Závod MA; *Abrod pred železnicou* pole Závod MA; *Abrody u zástavky* vinica Závod MA, *Abrody za železnicou* pole Závod MA

b *Na Abrode* lúka, vinica Veľké Leváre MA, *Pod Abrodom* lúka Veľké Leváre MA, *U Abroda* močiar Veľké Leváre MA

3 Pravdep. podľa mokrade *Abrod* v katastri obce Veľké Leváre MA s nejasným pôvodom, azda z TN *Obrod* (< verb. *obrodiť* „oživiť, obnoviť“, obnovená, revitalizovaná chotárska časť; HM, s. 333). • Výskyt len vo Veľkých Levároch a Závode MA.

ABRODHÔRKA f. [-Ó-; -HÚR-]

1+2 I a *Abrodhôrka* pole Závod MA

3 Z TN *Abrod* (< verb. *obrodiť* „oživiť, obnoviť“, obnovená, revitalizovaná chotárska časť; HM, s. 333) + subst. *hôrka*. Nár. *Abrodhûrka*.

ABRODSKÝ adj.

1+2 I ♦ b *Pri abrodskej ceste* lúka, pasienok Veľké Leváre MA

3 Z TN *Abrod* (< verb. *obrodiť* „oživiť, obnoviť“, obnovená, revitalizovaná cho-

tárna časť; HM, s. 333) + -sk-y. Št. TN je *Pri abrodskej ceste*, variantný názov je *Pri obrodnej ceste*.

ABRODVINOHRAD m.

1+2 I a *Abrodnohrady* vinica Závod MA

3 Z TN *Abrod* (< verb. *obrodiť* „oživiť, obnoviť“, obnovená, revitalizovaná chotárna časť; HM, s. 333) + subst. *vinohrad*.

ÁBRON m.

1+2 III a *Ábronov* pole Zemplínske

Kopčany MI

3 Z OM *Ábron*.

ABROSKA f.

1+2 I a *Abroska* pasienok Chrámec RS

3 Z OM *Abros* + -k-a.

ABRUČA m./f.

1+2 III a *Abručino* miesto Jenkovce SO

3 Z OM *Abruča*. Môže ísť aj o adj. zo subst. *obruč* vplyvom maď. tvaru *abron-sz*. Zakončenie na -o (*Abručino*) mohlo vzniknúť vplyvom ukr. nárečí (ASJ II/2, s. 100).

ABRUMIŠA f.

1+2 III ♦ a *Abrumišina rúbaň* les Čirč SL

3 Z OM *Abrumiša* (< OM *Abro*, *Abra* + dom. podoba *Mišo K Michal*).

ABŠA m.

1+2 III a *Abšiná* les, lúka, skala, vrch Hrochoť BB

3 Z OM *Abša* (< K *Absolon* al. *Abrahám*; STJ1, s. 225). Variantný TN je *Jánošíkova skala*.

ABTAJLUNG₃ m.

1+2 I a *Abtajlung* pole Horné Obdokovce TO, *Abtajluny* pole Ludanice TO, *Abtajluny* pole Horné Obdokovce TO

3 Z nem. subst. *Abteilung* „oddelenie; oddeľovanie, rozdeľovanie“. V Ludaniciach TO je pole s variantnými TN *Abtajlung*, *Aptajlungy* oddelené dvoma potokmi (medzi potokmi). Pole v Horných Obdokovciach TO sa nachádza na svahu.

ÁČ m.

1+2 III ♦ a *Áčova studňa* miesto Komjatice NZ

3 Z OM Áč (< maď. subst. ács „tesár“; DUP, s. 92).

ÁČOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Áčovské lúky* pole, výš. kóta Dvory nad Žitavou NZ

3 Z OM Áč (< maď. subst. ács „tesár“; DUP, s. 92) + -ov-sk-ý.

AĎAGAŠ₄ m.

1+2 I a *Adagaš* vinica Chrámec RS, *Adagaš* pole Drienov PO, *Adagaš* pole Fintice PO, *Adagaše* pole Fintice PO

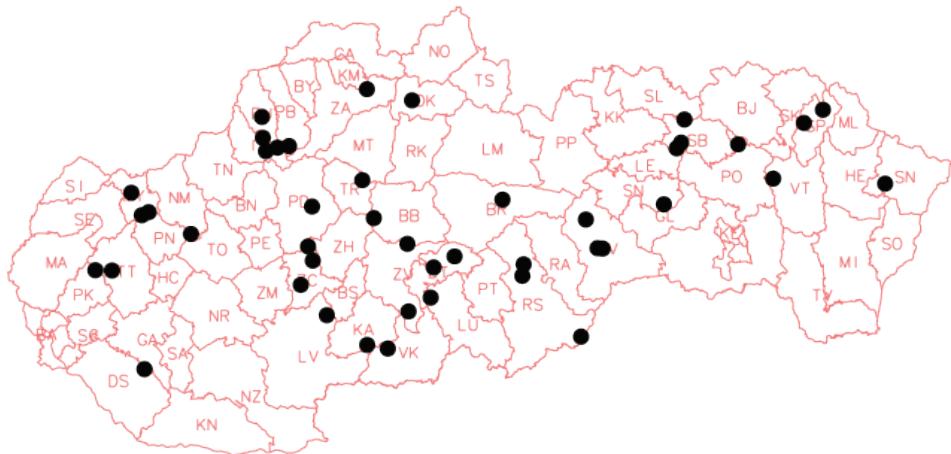
3 Z maď. adj. *agyagos* „hlinstý“. Vo Finticiach PO sú variantné TN toho istého poľa *Adagaš*, *Adagaše*.

ADAM₅₃ m.

1+2 I a *Adam-Eva* baňa Slovinky SN

b *Pri Adamovi les* Honce RV **III a** *Adamov* pole Jabloňovce LV, *Adamov* lúka Klák ZC, *Adamová* pole Košariská MY, *Adamová* les Doľany PK, *Adamová* dolina, les Bacúch BR, *Adamová* pole Králiky BB, *Adamová* lúka, pasienok Sebe-

ADAM ♦

dín-Bečov BB (Sebedín), Adamová les, vrch Mošovce TR, Adamová pole Ladce IL, Adamová les Prievidza PD, Adamová pole Nižný Slavkov SB, Adamová les Rožňavské Bystré RV, Adamová lúka Vyšná Slaná RV, Adamové pole Košolná TT, Adamovie les, lúka Podkylava MY, Adamovo les, pasienok Lysica ZA, Adamovo pole Tisinec SP **b** Na Adamovie lúka, pole Mojtínu PU ♦ **a** Adamov kút miesto Opava VK, Adamova debra pole Tisinec SP, Adamova dolina dolina Bacúch BR, Adamova Dolina lúka, pole Ábelová LC, Adamova hora les, vrch, výš. kóta Vysoká SB, Adamova hora les Pusté Pole SL, Adamova lúka lúka Hnúšťa RS (Likier), Adamova lúka lúka, pasienok Rimavské Brezovo RS, Adamova lúka lúka Streženice PU, Adamov hrb pole Snina SV, Adamovie dolinka miesto Ábelová LC, Adamovie dolinka dolina Hubina PN, Adamovie jama lúka Istebné DK, Adamov les pole Jahodná DS, Adamov potok pole Mošurov PO, Adamov vrch vrch, výš. kóta Myjava MY (Turá Lúka), Adamov vrch

pole, vrch, výš. kóta Hrabičov ZC, Adamov vrch pole Detva DT, Adamov vrch pole, vinica, vrch, výš. kóta Drienovo KA, Adamova roľa pole Pusté Pole SL, Adamov hon pole Abovce RS, Adamovo pole baňa Nová Baňa ZC, Adamov tál les, výš. kóta Lešť (vojenský obvod) ZV, Adamov laz pole Detva DT, Adamov laz pole Hriňová DT, Adamovo peklo les Petrovce VT; Adamovie zadky pasienok Pružina PB, Adamove brehy pasienok Staškovce SP, Adamovie lúky lúka Mojtínu PU, Adamove lazy pasienok Košecké Podhradie IL (Kopec); Šachta na Adamove baňa Slovinky SN (Vyšné Slovinky) **b** Ku Adamovej debre pole Tisinec SP, Pod Adamovou horou pole Vysoká SB **3** Z OM Adam. TN Adamov je variantný názov pre lúku Adamka v Klaku ZC a pole Adamovské Jabloňovce LV. Pravdep. TN Adamovie dolinka a Adamova Dolina v Ábelovej LC sú variantné názvy rovnakých objektov. Št. TN Adamov vrch v Drienove KA má variantný názov Adamvrch. N pl. m. poses. adj. -ov-y (Adamovi berehi) v Staškovciach

SP, kolekt. poses. adj. so suf. -ov-*ie* (*Adamovie*) v Istebnom DK, -é (*Adamé lúki, Na Adamé*) v Mojtíne PU, -e (*Adame zatki*) v Pružine PB, -oj-e (*Adamoje dolinka*) v Ábelovej LC, -ech (*Adamech dolina*) v Hubine PN, -éch (*Adaméch*) v Podkylave MY. • Csl. výskyt.

ADAMCOVKA f. [-CUOF-]

1+2 I a *Adamcovky* miesto Habovka TS
3 Z OM *Adamec* + -ov-k-a. N pl. nár.
Adamcuofki.

ADAMCULA f.

1+2 I a *Adamcula* les Zuberec TS
3 Z OM *Adamec* + -ul'-a.

ADAMČEKOVIA plt. [-N-]

1+2 I ♦ a *Papradné u Adamčekov* pole
 Moravské Lieskové NM
3 Z rodinného mena *Adamčekovia* (< P *Adamček* z K *Adam* + -č-ek + -ov-ia), nár.
Adamčekovia (*Papranné u Adančekov*).

ADAMČÍK₂ m.

1+2 III ♦ a *Adamčíkova dolina* pasienok Radoma SK, *Adamčíkova polianka* pasienok Stropkov SP (Bokša)
3 Z P *Adamčík* (< K *Adam* + -č-ik).

ADAMEC₁₄ m.

1+2 I a *Adamec* pasienok Závod MA; *Kadlubný Adamec* pasienok Závod MA
III a *Adamcová* pole Vrbovce MY, *Adamcová* lúka, pasienok Liptovská Osada RK, *Adamcová* dolina Nižná Boca LM, *Adamcová* les, pole Lipovec MT, *Adamcová* miesto Hrnčiarska Ves PT (Veľká Suchá), *Adamcová* lúka Vyšný Skánik RS, *Adamcová* pole Veľké Rovné BY, *Adamcovo* lúka Prievidza PD (Veľ-

ká Lehôtka), *Adamcovo* svah Tisovec RS **b** *Nad Adamcovou* les Vyšný Skánik RS ♦ **a** *Adamcova lúka* lúka Hronec BR; *Adamcove lúky* lúka Malá Lehota ZC **3 Z OM (P)** *Adamec* (< K *Adam* + -ec). V Závode MA podľa vlastníka okolitých polí, vo Veľkej Lehôtke PD podľa horára. • Ojedinelý výskyt v strsl. a zsl. oblasti.

ADAMECKÝ adj.

1+2 I a *Adamecká* lúka Nevoľné ZH
3 Z OM (P) *Adamec* (< K *Adam* + -ec) + -(s)k-ý.

ADAMEK m. // ADÁMEK m.

1+2 I a *Adamek* dolina, les Timoradza BN **III a** *Adámková* pole Podkylava MY **3 Z OM** *Adamek, Adámek* (< K *Adam* + -ek).

ADAMIČKA m.

1+2 III a *Adamičkovie doliny* pole Púchov PU (Hoštiná)
3 Z P *Adamička* (< K *Adam* + -ič-k-a). Kolekt. poses. adj. so suf. -éch (*Dolini Adamičkých*).

ADAMÍK₂ m. // ADÁMIK m.

1+2 III a *Adamíková* les, lúka, pole Skýcov ZM, *Adamíková* les, vrch, výš. kóta Topoľčianky ZM ♦ *Adámikovie dolina* pole Trebichava BN **3 Z OM (P)** *Adamík, Adámk* (< K *Adam* + -ík/-ik). Kolekt. poses. adj. -é (*Adámiké Dolina*) v Trebichave BN. Št. TN vrchu v Topoľčiankach ZM je *Adamíková*, starší variantný TN je *Adamichová*.

ADAMJACKOVSKÝ adj.

1+2 I a *Adamjackovské* les Ždiar PP

3 Z OM (P) Adamjacek al. Adamjacko (< K Adam + K al. P Jacek al. Jacko) + -ov-sk-ý.

ADAMKA₉ f.

1+2 I a Adamka les, lúka, pole Lokca NO, Adamka miesto Čapešovo NO, Adamka lúka, pasienok České Brezovo PT, Adamka les Klenovec RS, Adamka lúka, pole Klak ZC, Adamka miesto, výš. kóta Ďubákovo PT **b** Nad Adamkou les, pasienok Čapešovo NO ♦ **a** Kút od Adamky les, pasienok Čapešovo NO

III ♦ a Adamkina lúka lúka Údol SL

3 Z OM Adam + -k-a. Adj. s poses. suf. -in-a s alternáciou k/c (Adamčina lúka) v Údole SL. TN vznikli pravdepodľa OM majiteľa, v Lokci NO podľa richtára Adama, kt. vraj pri hádku o vlastníctvo potoka, kt. pramenil v pomenovanom objekte a rozdeľoval lokčianske územie od čapešovského, priviazali ku smreku. TN Adamka v Čapešove NO pomenúva lokalitu s jarkom, mohlo by íť aj o spomínaný deliaci potok. TN Kút od Adamky, Nad Adamkou, Krivý kút v Čapešove NO môžu byť variantné názvy objektov les a pasienok.

ADAMKO₅ m. // ADÁMKO₂ m.

1+2 III a Adamkov pole Dolná Mariková PB, Adamkov les, lúka, vrch, výš. kóta Horná Mariková PB, Adámkov les Horná Mariková PB, Adamková lúka, pole Trenčín TN (Kubrica), Adamková miesto Čierne CA, Adámková lúka, pole Trenčín TN (Kubrica) ♦ Adamkova mláka les Vyšný Mirošov SK
3 Z OM Adamko (< K Adam + -k-o). Št. TN lesa v Hornej Maríkovej PB je

Adamkov, variantný TN je Adámkov podľa P pôvodného majiteľa Adámka a Pagaňov. V Trenčíne TN Adamkova i Adámkova podľa OM Adam, resp. hypok. podoby Adamko človeka, kt. mal v panskom hájiku postavenú hájovňu. Vrch Adamkov v Javorníkoch sa nachádza v katastrálnych územiach obcí Horná Mariková PB a Papradno PB.

ADAMKOVEC m.

1+2 I a Adamkovec vrch Lazy pod Makytou PU

3 Z OM Adamko (< K Adam + -k-o) + -ov-ec.

ADAMKOVSKÝ adj. // ADÁMKOVSKÝ adj.

1+2 I a Adamkovská pole Svederník ZA

♦ Adámkovské hony pole Nesluša KM

3 Z P Adamko al. Adámek (< K Adam + -k-o al. -ek) + -ov-sk-ý. V Nesluši KM podľa P Adámek.

ADAMOVEC₄ m.

1+2 I a Adamovec les Vrbovce MY, Adamovec dolina Kociha RS, Adamovec pole Malé Lednice PB **b** Pod Adamovcom pole Žilina ZA (Zádubnie)

3 Z OM Adam + -ov-ec.

ADAMOVIČ m.

1+2 III ♦ a Adamovičovie nivka pole Láb MA

3 Z OM Adamovič (< K Adam + -ov-ic). Kolekt. poses. adj. so suf. -ov-ých (Adamovičových nivka).

ADAMOVKA₂ f. [JA-; -UFKA]

1+2 I a Adamovka lúka, pole Rabča NO
b Na Adamovke pole Rabča NO

3 Z OM *Adam* (pravdep. majiteľa *Jadama Voskvarka*) + *-ov-k-a*. Nár. *Jadamufka* s protetickým *j* a s asimiláciou *v* > *f*. Predložkový TN *Na Adamovke* (*Na Jadamufce*) pravdep. označuje pole al. jeho časť vo väčšej lokalite s nár. názvom *Jadamufka*.

ADAMOVSKÝ₁₄ adj.

1+2 I a Adamovská lúka Moravské Lieskové NM, Adamovská lúka Doňovaly BB, Adamovská pole Luboreč LC, Adamovská les, lúka, pole Svätý Anton BS, Adamovská les Budča ZV, Adamovská les Žakarovce GL (Šanče), Adamovské pole Jabloňovce LV, Adamovské les, pole Brodské SI, Adamovské les Gbely SI ♦ Adamovský kút miesto Rykynčice KA, Adamovské nivky pole Dubovce SI (Vlčkovany), Adamovské polesie les Gbely SI, Adamovský les les Gbely SI, Adamovská kopanica vrch Pečenice LV
3 Z OM *Adam* + *-ov-sk-ý*. TN z obcí Gbelo SI a Brodské SI vznikli z názvu samoty *Adamov* + *-sk-ý*. TN Adamovské, Adamovské polesie, Adamovský les v Gbeloch SI sú variantné názvy lesa. • Ojedinelý výskyt v strsl. a v záhor. oblasti.

ADAMPOTOK₂ m.

1+2 I a *Adampotok* pole Záhradné PO; *Adampotoky* pole Mošurov PO
3 Z OM *Adam* + subst. *potok*.

ADAMVRCH m.

1+2 I a *Adamvrch* pole, vinica Drienovo KA
3 Z OM *Adam* + subst. *vrch*. Vrch má št. TN *Adamov vrch*. Vinica a pole sa zrejme nachádzajú na jeho svahoch.

ADÁSKOVIA plt.

1+2 I b U *Adáškov* pole Brestovec MY
3 Z rodinného mena *Adáškovia* (< P *Adásek* z K *Adam* + *-ov-ia*). Rodina bývala pri poli.

ADEMČEK m.

1+2 III a *Ademčekovie* pole Chynorany PE

3 Z OM *Ademček* (< K *Adam* + *-ček*). Kolekt. poses. adj. *-ej-e* (*Ademčeky*). *Ademček* je pravdep. chybný zápis, môžno aj úradného P *Adamček*. V Chynoranoch PE sa P *Adamček*, *Ademček* dnes nevyskytuju (DP).

ADJUNKT m.

1+2 III ♦ b *Pod Adjunktovým vrškom* pole Studienka MA

3 Z pôv. lat. subst. *adjunkt* „pomocný úradník“. Variantný TN je *Rektorov vršok*. Pole patrilo rechtorovi, kt. zastával aj funkciu adjunkta, al. predchádzajúci majiteľ bol adjunktom. Kedže pole sa nachádza v doline, je možné, že *Adjunktov vršek* a *Rektorov vršok* (*Rektorúv vršek*) sú variantné názvy jedného poľa na vyvýšenom mieste a ďalšie pole v doline bolo pomenované vzhľadom na polohu *Pod Adjunktovým vrškom* (*Pod Adjunktovím vrškom*).

ADJUSTÁCIA f. [ADU-]

1+2 I a *Adjustácia* miesto Rimavská Sobota RS

3 Z pôv. lat. subst. *adjustácia* „vykonanie“ (HSSJ1, s. 76), nár. *Adustácia*. Pravdep. išlo o určitý druh hospodársky využívanej pôdy, ktorá sa stala predmetom vyrovnania finančných pohľadávok.

ADJUSTICIONÁLSKY adj.

1+2 I a *Adjusticionáliske* výš. kóta Veselé PN

3 Pravdep. zo subst. *adjusticionál* (< pôv. lat. *adjustácia* „vykonanie“; HSSJ1, s. 76) + *-sk-y*.

ADLERKA f.

1+2 I a *Adlerka* pole Práznovce TO

3 Z OM *Adler* (< nem. *Adler* „orol“) + *-k-a*.

ADOLF m.

1+2 I ♦ a *Štôlňa Adolf* štôlňa Hnilčík SN

3 Z K *Adolf*.

ÁDOR₂ m.

1+2 I a *Dolný Ádor* pole Dunajská Streda DS, *Horný Ádor* pole Dunajská Streda DS

3 Z maď. P *Ádor*.

ÁDOROVSKÝ adj.

1+2 I a *Ádorovské* pole, výš. kóta Ohrady DS

3 Z maď. P *Ádor* + *-ov-sk-ý*. Variantný TN je *Ádorské*.

ÁDORSKÝ₂ adj.

1+2 I a *Ádorské* pole, výš. kóta Ohrady DS,

Ádorské pole Malé Dvorníky DS

3 Z maď. P *Ádor* + *-sk-ý*. Variantný názov v Ohradách DS je *Ádorovské*.

ADRIANI₂ m.

1+2 II ♦ a *Adrianiho dolinka* pole Poprad PP (Veľká), *Adrianiho dolka* pole Poprad PP (Veľká)

3 Z OM (P) *Adriani* (< K *Adrián* + *-i*). TN *Adrianiho dolinka*, *Adrianiho dolka* sú pravdep. variantné názvy toho istého poľa.

ADRIAŠKA f.

1+2 I a *Adriaška* les, lúka, pasienok Jedlinka BJ

3 Z OM *Adriaš* + *-k-a*.

ADUD m.

1+2 III ♦ a *Adudova dolina* pole Hlohovec HC

3 Z OM *Adud*.

ADUSTÁCIA p. **ADJUSTÁCIA****ADUŠ** m.

1+2 III ♦ a *Adušova pustatina* pole Jesenské RS

3 Z OM *Aduš* (< K *Adam*).

AFRIKA f.

1+2 I a *Afrika* miesto Trenč LC

3 Z choronyma *Afrika*. Mohlo ísť o slnečnú al. suchú, príp. vzdialenú lokalitu.

AFTAN m.

1+2 III ♦ a *Aftanove kúty* pasienok Bukovce SP

3 Pravdep. z OM *Aftan*. Poses. adj. v N pl. *-ov-y* (*Aftanovi kuti*).

AGÁČ p. **AGÁT // AGÁČ****AGÁCIE** p. **AGÁTIE // AGÁCIE****AGÁCIK** p. **AGÁTIK // AGÁČIK****AGÁCINA** p. **AGÁTINA // AGÁČINA****AGÁCINEC** p. **AGÁTINEC****AGÁCOŠ** p. **AGÁČOŠ****AGÁČ** p. **AGÁT // AGÁČ**

AGAČIAREŇ₂ f. // **AGAČÁREŇ₂** f.

1+2 I a Agačiareň les Neverice ZM; *Borodova agačáreň* les Pata GA, *Forgáčova agačiareň* les Neverice ZM, *Plaťovská agačáreň* pole Čechy NZ

3 Zo subst. *agačiareň*, *agačáreň* (< subst. *agáč* + *-iar-eň/-ár-eň*) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“. V Nevericiach ZM Agačiareň a *Forgáčova agačiareň* sú pravdep. variantné názvy toho istého lesa.

AGAČIARŇA f. // **AGAČÁRŇA₆** f. [-ŇA, -NA]

1+2 I a Agačárňa les Báb NR, Agačárňa les Hájske SA, Agačárňa les Močenok SA, Agačárňa miesto Dolný Ohaj NZ, Agačárňa vinica, vrch, výš. kóta Šaľa SA, Agačárňa miesto Šintava GA, Agačiarňa les Nový Tekov LV

3 Zo subst. *agačiarňa*, *agačárná* (< subst. *agáč* + *-iar-ň-a*, *-ár-ň-a*) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“. V Hájskom SA a v Šintave GA nár. Agačárna. Št. je len názov vinice a výš. kóty Agačárňa v Šali SA.

AGÁČIE p. **AGÁTIE** // **AGÁČIE****AGÁČIK** p. **AGÁTIK** // **AGÁČIK****AGÁČINA** p. **AGÁTINA** // **AGÁČINA****AGÁČINKA** m.

1+2 I a Agáčinka les Pastuchov HC
3 Zo subst. dem. *agáčinka* (< subst. *agáč* + *-in-k-a*) „agátový les, porast, miesto s agátovým porastom“.

AGÁČNICA p. **AGÁTNICA** // **AGÁČNICA****AGÁČOŠ₂** m. [-Č-, -C-]

1+2 I a Agáčoš miesto Senec SC, Agáčoš miesto Poltár PT

3 Z mad. adj. *akácos* „agátový“ (MÉK1, s. 15). V Senci SC Agáčoš.

AGÁČOVÝ p. **AGÁTOVÝ** // **AGÁČOVÝ****AG / AGA / AGO** m.

1+2 III ♦ a Agov kút pole Slanec KE

3 Pravdep. z OM Ag, Aga al. Ago.

AGARDISKÝ adj.

1+2 I ♦ a Agardské pasienky močiar, pole Leles TV (Kapoňa)

3 Z P Agárdy, Agardy, Agárdi (< mad. MN Agárd + *-i*) + *-sk-ý*.

AGARSKÝ adj.

1+2 I a Agarské pole Veľká Dolina NR

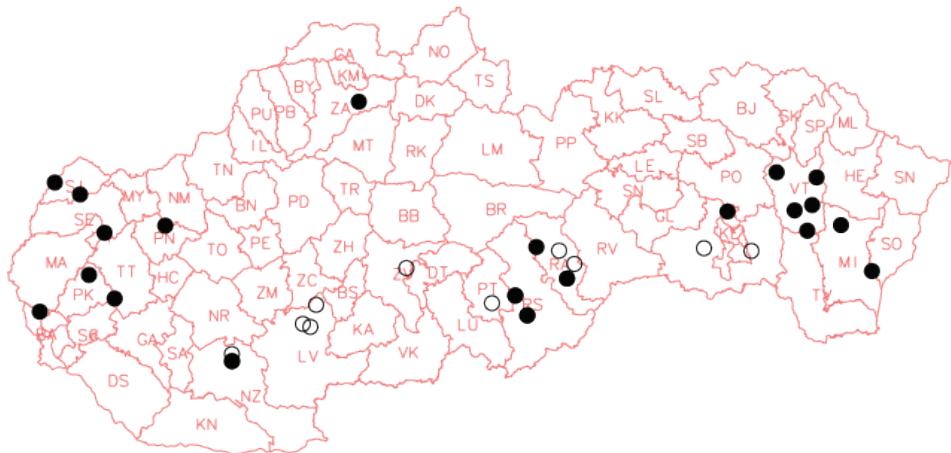
3 Z MN Agar (< *Ogar(i), *ogar- ; STJ1; s. 333, 432, 587) + *-sk-ý*. Pole pravdep. patrilo k tejto osade, ktorá ležala v okolí obce Močenok NR.

AGÁŠ p. **AGÁT** // **AGÁČ****AGÁŠIK** p. **AGÁTIK** // **AGÁČIK****AGÁT₂₃** m. // **AGÁČ₁₈** m. [-Č, -C, -Š]

1+2 I a Agáč pole Mojzesovo NZ, Agáč les Držkovce RA, Agáč pole Hrachovo RS, Agáč pole Úľany nad Žitavou NZ, Agát les Držkovce RA, Agát pole Úľany nad Žitavou NZ, Agáty pole Častá PK, Agáty lúka Ratkovské Bystré RA, Agáty les Varín ZA, Agáty miesto Kysak KE, Agáty pole Vysoká nad Uhom MI; Vysoké agáty les Bratislava-Záhorská Bystrica BA; Agáč za mlynom pole Úľany nad

AGÁT ●

AGÁČ ○

Žitavou NZ b Pri agáte pole Cerová SE, Pri agáte pole Ostrov PN, U agáta pole Unín SI, (V) agáte les Varín ZA; Do agáčov pole Rimavská Sobota RS, Do agátov pole Rimavská Sobota RS (Tomášová), Ku agácom pole Košická Polianka KE, Ku agácom pole Nováčany KE, Medzi agátnmi lúka Vechec VT, Nad Agáčom pole Hrachovo RS, Nad agátnmi pole Hrachovo RS, Pod agáčmi pole Poltár PT, Pod agáčmi pasienok, pole Zvolenská Slatina ZV, Pod agátnmi pole Vysoká nad Uhom MI, Pod agátnmi pole Zbudza MI, Pod agátnmi pole Sečovská Polianka VT, Pod agátnmi lúka Giglovce VT, Pri agáčoch pole Drženice LV, Pri agáčoch pole Pukanec LV, Pri agáčoch pole Rimavská Sobota RS (Tomášová), Pri agáčoch lúka, pole Lubeník RA, Pri agáčoch pole Úľany nad Žitavou NZ, Pri agátoch pole Rimavská Sobota RS (Tomášová), Pri agátoch pole Majerovce VT, Pri agátoch pole Hanušovce nad Topľou VT; Pod hustými agátnmi les Cífer TT (Páč); Do agáčov koncom pole Gemerské Tep-

lice RA (Jelšavská Teplica) ♦ a Stoky od agáča pole Nová Dedina LV (Gondovo) 3 Zo subst. agát, agáč. TN označujú miesta s výskytom stromu al. kra z rodu agát (Robinia), obyč. agát biely (Robinia pseudoacacia). V Košickej Polianke a v Nováčanoch KE v podobe s c namiesto t, č (Gu agacom). V Hrachove RS v podobe so š namiesto t, č (Agás). V Uníne SI pole s TN U agáta má variantné názvy Dielce u hradskej, U výhona. Vo Varíne ZA názov lesa v podobe Agate s elidovanou predložkou v, variantný názov je Agáty. V Úľanoch nad Žitavou NZ Agáč, Agáč za mlynom môžu byť variantné názvy jedného poľa. N pl. -e (Agate) v Ratkovskom Bystrom RA, G sg. -ó (Do agáčo koncom) v Gemerských Tepliciach RA, I sg. -on (Nad agašon) v Hrachove RS, I pl. -i (Pod agáči) v Zvolenskej Slatine ZV, -y (Pod hustíma agáti) s nár. variantným TN Pod hustíma agátiki v Cíferi TT, -ami (Medzi agátnmi) v Sečovskej Polianke VT, -oma (Pod agátoma) vo Vysokej nad

Uhrom MI a v Giraltovciach VT • Csl. výskyt, hlavne v juž. oblastiach.

AGÁTČINA f.

1+2 I a Agátčina pole Šišov BN

3 Zo subst. *agátčina* (*agát* + *-č-in-a*) „agátový porast, miesto, kde rastú agáty“. Variantný názov Agátina.

AGÁTIE₂ n. [-T-, -C-] // AGÁČIE₂ n.

1+2 I a Agácie pasienok Bzince pod Javorinou NM, Agátie les Záriečie PU

b Nad agáčim pole Drženice LV, Pod Agátim miesto Sejkov SO

3 Zo subst. *agátie, agáchie* (< subst. *agát, agáč* + *-ie*) „agátový porast, les; miesto, kde rastú agáty“. S asibilovaným *c* (< *t*) v Zárečí PU (Agácie) a v Sejkove SO (Pod Agacim).

AGÁTIK₆ m. [-T-, -C-] // AGÁČIK₂ m. [-Č-, -Š-]

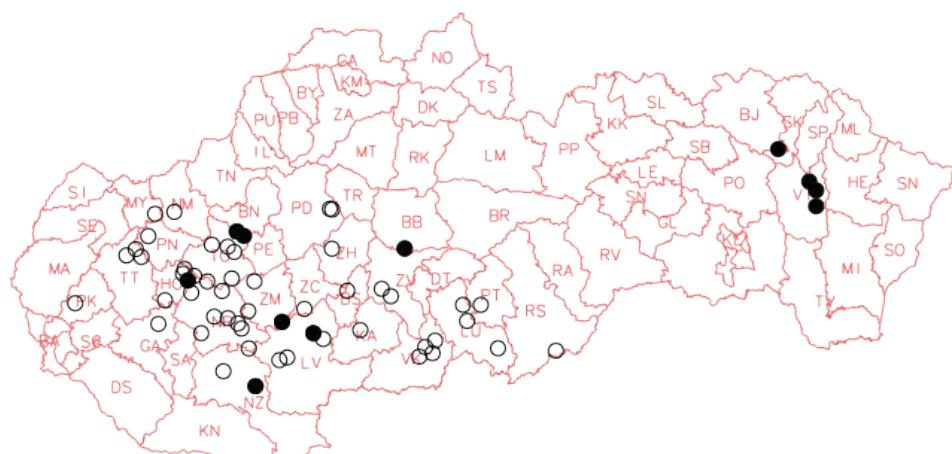
1+2 I a Agáčik les Rovné RS (Ratkovská Zdychava); Agátky pasienok Sabinov SB, Agátky miesto Zemplínska Nová (Pod Agacim).

AGÁTINA ●
AGÁČINA ○

Ves TV **b** *Pri agátiku* pole Malé Ozorovce TV; *Kolo agátikov* miesto Tibava SO, *Pri agáčikoch* pole Hronské Klačany LV, *Pri agátikoch* svah Gyňov KE; *Pod hustými agátikmi* les Cífer TT (Pác) **3** Zo subst. dem. *agátik, agáčik* (< subst. *agát, agáč* + *-ik*). TN pomenúvajú objekty s agátovým lesom, porastom. S asibilovaným *c* (< *t*) v Sabinove SB a v Zemplínskej Novej Vsi VT (Agaciki), v Malých Ozorovciach VT (Pri agaci-ku), v Gyňove KE (Pri agacikoch), v Tibave SO (Kolo agacikou), so zmenou č > š (Agašik) v Rovnom RS. L pl. -ách (Pri agáčikách) v Hronských Klačanoch LV, I pl. -y (Pod hustíma agáťki) s variantným TN *Pod hustými agátmi* (Pod hustíma agátm) v Cíferi TT.

AGÁTINA₁₁ f. [-TI-, -CI-] // AGÁČI-NA₆₃ f. [A-, HA-]

1+2 I a Agáčina pole Nitra NR, Agáčina lúka Beladice ZM (Chrašťany), Agáčina les Hruboňovo NR (Sulány), Agáčina les, pole Klasov NR, Agáčina

les Lukáčovce NR, Agáčina les Žitavce NR, Agáčina výš. kóta Bajka LV, Agáčina pole Kozárovce LV, Agáčina výš. kóta Tekovský Hrádok LV, Agáčina miesto Šurany NZ (Kostolný Sek), Agáčina les Topoľčany TO (Veľké Bedzany), Agáčina les Súlovce TO, Agáčina les, pole Šišov BN, Agáčina les Krajné MY, Agáčina les Dechtice TT, Agáčina les, pole Dolné Trhovište HC, Agáčina les Dvorníky HC (Posádka), Agáčina pole Horná Krupá TT, Agáčina les Horné Otrokovce HC, Agáčina miesto Kátlovce TT, Agáčina pasienok Kočín-Lančár PN (Lančár), Agáčina miesto Merašice HC, Agáčina pole Pezinok PK, Agáčina les Fiľakovo LC, Agáčina les Mladzovo PT, Agáčina les Tomášovce LC, Agáčina les Chrámec RS, Agáčina miesto Veľký Krtíš VK, Agáčina les Dolné Strháre VK (Selce), Agáčina les Horná Strehová VK, Agáčina les Pôtor VK, Agáčina lúka Banská Štiavnica BS, Agáčina les Lovčica-Trubín ZH, Agáčina les Tekovská Breznica ZC, Agáčina lúka Dobrá Niva ZV (Čápor), Agáčina miesto Sáša ZV, Agáčina pasienok Bojná TO, Agáčina pole Cabaj-Čápor NR (Čápor), Agáčina les Dolná Streda GA, Agáčina les Horné Trhovište HC, Agáčina les Jalovec PD, Agáčina les, lúka, pole Lukavica ZV, Agáčina les Babindol NR, Agáčina les Dolné Lefantovce NR, Agátina les Kozárovce LV, Agátina les Šišov BN, Agátina pole Dolné Trhovište HC, Agátina pole Kalnište SK, Agátina pasienok Kvakovce VT (Trepec), Agátina pole Livinské Opatovce PE, Agátina lúka Lukavica ZV; Agáčiny les Dechtice TT, Agáčiny les Chrenovec-Brusno PD, Agáčiny miesto Horné Trhovište HC;

Tesárska agáčina les Jacovce TO, Plaťovská agáčina pole Čechy NZ, Plaťovská agátina pole Čechy NZ; Balatomské Agáčiny les Malý Lapáš NR; Agáčina nad Veselou les Zlatno ZM, Agáčina nad záhradami les Žemberovce LV (Horné Žemberovce), Agáčina nad záhradou les Žemberovce LV (Horné Žemberovce), Agáčina pod Poliačkou les Zlatno ZM **b** Nad agáčinou pole Drženice LV, Nad agátinou pole Drženice LV, Pod agáčinou miesto Horné Trhovište HC, Pri agáčine les Lovinobaňa LC, Pri agátine pasienok Malá Domaša VT, V agátine pasienok Sedliská VT, Za agáčinou miesto Hontianske Nemce KA; Medzi agáčinami miesto Horné Trhovište HC, Medzi Agáčinami pole Dechtice TT; Nad Tkáčovou agáčinou pole Dolné Trhovište HC ♦ **a** Závrt v Agáčinách miesto Čachtice NM; Kopále pri agáčine pole Žitavce NR

3 Zo subst. *agátina, agáčina* (< subst. *agát, agáč + -in-a*) „agátový les, porast“. V Lovčici-Trubíne ZH nár. *Hagačina*, s asibilovaným c (< t) v Kališti SK, v Kvakovciach VT (*Agacina*), v Sedliskách VT (*U agaciē*) a v Malej Domaši VT (*Pri agaciē*). V Šišove BN variantný názov *Agáčina* (pravdep. chybný zápis na mape). • Väčšie zoskupenie v nitr., tek. a jstrsl. oblasti.

AGÁTINEC m. [-C-]

1+2 I a Agátince les Pečeňady PN

3 Zo subst. *agátinec* (< *agát + -in-ec*) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“. S asibilovaným c (< t) *Agácince*.

AGÁTKA₃ f. // AGÁČKA₃ f.

1+2 I a Agátky les Trstín TT, Agátky

les, pole Lozorno MA, Agátky les Bratislava-Záhorská Bystrica BA; Agáčky miesto Volkovce ZM **b** V Agáčkach miesto Volkovce ZM, V Agáčkach pole Hronské Kľačany LV

3 Zo subst. *agát*, *agáč* + *-k-a*. V lokalitách sa nachádza agátový porast.

AGÁTNICA f. // AGÁČNICA f.

1+2 I a Agáčnica les Dulovce KN, Agátnica les Zemplín TV

3 Zo subst. *agátnica*, *agáčnica* (< subst. *agát*, *agáč* + *-ni-c-a*) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“.

AGÁTOVŇA₂ f.

1+2 I a Agátovňa pole, výš. kóta Gajary MA, Agátovňa pole Kostolište MA

3 Zo subst. *agátovňa* (< subst. *agát* + *-ov-ň-a*) „miesto, kde rastú agáty, agátový porast“. • Iba v okr. Malacky.

AGÁTOVÝ₁₂ adj. // AGÁČOVÝ₃ adj.

1+2 I a Agátová pole Nitra NR, Agátová pole Sečovská Polianka VT, Agátový pole Buzica KE ♦ Agáčový jarok miesto Žemberovce LV, Agátová debra pasienok Nižná Sitnica HE, Agátový háj les Stročín SK, Agátový háj pole Večec VT, Agátový hájik pole Čičava VT, Agátový jarok miesto Baldovce LE, Agátový remízok les Galanta GA (Hody), Agátový vrch vrch, výš. kóta Buzica KE (Hody), Agáčová cesta miesto Komjatice NZ, Agátová alej pole Galanta GA (Hody), Agátová aleja pole Galanta GA (Hody) **b** Pri agáčovej ceste pole Šrobárová KN

3 Z adj. *agátový*, *agáčový* (< subst. *agát*, *agáč* + *-ov-ý*). V lokalitách sa nachádza porast agátu.

AGÁTSKY adj.

1+2 I ♦ a Agátske lúky pole Vlkas NZ

3 Z názvu mlyna Agát + *-sk-y*. Pole pravdep. patrilo k mlynu.

AGGTELECKÝ adj.

1+2 I ♦ a Aggtelecká jaskyňa jaskyňa Kečovo RV

3 Z maď. MN Aggtelek (< maď. adj. *agg* „starý“ + maď. subst. *telek* „obrábaný pozemok“; KL2, s. 29) + *(s)k-ý*. Aggtelecká jaskyňa al. Baradla je podzemný krasový systém v severnom Maďarsku a aj na Slovensku pri maď. obci Aggtelek. Časť tohto jaskynného komplexu, kt. sa nachádza na slovenskom území v Slovenskom kraji, sa nazýva Domica.

AGLAC m.

1+2 I a Nižný Aglac pole Jasov KE

3 Neznámy pôvod.

AGNEROVSKÝ adj.

1+2 I a Agnerovská les, lúka, pole Lakšárska Nová Ves SE

3 Pravdep. z P Agner, kt. je časté v okolí Bratislavы (DP) + *-ov-sk-ý*. Podľa ľud. etymológie z pomenovania zemiakov *agnere*, kt. sa tu pestovali.

AGNES f.

1+2 I ♦ a Baňa Agnes les Poproč KE

3 Z K Agnes (nem. podoba K Agnesa, Agneša). Les bol pomenovaný podľa bane Agneška, kt. sa v ňom nachádza. Agnes je pravdep. starší názov bane, št. bola podoba Agneška.

AGNEŠKA f.

1+2 I a Agneška baňa Poproč KE

3 Z K Agneška.

AGOŠTON m. [-ON, -AN]

1+2 I a Agošton vrch, výš. kóta Žíp RS
3 Z maď. OM Ágoston (< lat. *K Augustinus*). V podobách Agošton, Agoštan. Variantný TN pre vrch je Kráľovský vrch.

AGRAŠ m.

1+2 I a Agráš vrch, výš. kóta Pukanec LV
3 Z nár. subst. *argaš* „trníty ovocný ker, egreš obyčajný (Grossularia uva-crispa)" (SSN1, s. 428).

AHOJ₂ m.

1+2 I a Ahoj vrch Piešťany PN, *Ahoj* les, sad Bratislava-Nové Mesto BA
3 Z citoslovného pozdravu *ahoj*.

ACHTARÍN₃ m. [ACH-, AK-]

1+2 I a Achтарín miesto Vysoká pri Morave MA **b** Pred Achtarínom miesto Vysoká pri Morave MA, Za Achtarínom miesto Vysoká pri Morave MA
3 Z názvu mŕtveho ramena rieky Moravy Achtarín. Predložkové TN označujú objekty pred alebo za týmto ramenom, kt. prechádzalo cez les v katastri Vysokej pri Morave MA. TN *Achtarín*, Za Achtarínom v podobe *Aktarín*, Za Aktarínom. I sg. -em (*Pred Achtarínom*, *Za Aktarínom*).

ACHTEL₂ m.

1+2 I a Prostredné achtele pole Rohožník MA, Prostredné achtele pole Sološnica MA
3 Z pôv. nem. *achtel* „poľnohospodárska pôda s rozlohou okolo 1,4 ha" (HSSJ1, s. 78), „osmina“ (porov. Šrámek, 1995, s. 238). Pravdep. ide o jedno pole, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach obidvoch obcí.

ACHVAN m.

1+2 I a Achvan les, lúka Malinová PD
3 Neznámy pôvod.

AJANDÉK m. [-ÉK, -ÍK]

1+2 I a Ajandéky pole Šurany NZ (Kostolný Sek)
3 Z maď. subst. *ajándék* „dar“. Vo variantných podobách *Ajandéky*, *Ajandíky*. Mohlo ísť o darované pozemky.

AJPA f.

1+2 I a Ajpa pole Bretejovce PO
3 Neznámy pôvod.

AJŠNIT₃ m.

1+2 I b Nad ajšnitom les Bratislava-Devínska Nová Ves BA, *Pri ajšnite* pole Švošov RK; *Medzi štrekami pri ajšnite* pole Švošov RK
3 Z nem. subst. *Einschnitt* „zárez, priehlbereň“ al. „priekopa“ (porov. Šrámek, 1995, s. 237). Predložkové TN v podobách *Nad ajšnidom* v Devínskej Novej Vsi BA, *Pri ajsniťe*, *Medzi štrekami pri ajsniťe* v Švošove RK

AJZELBERG₂ m.

1+2 I a Ajzelberg pole Pezinok PK (Myslenice); *Ajzelberg pod cestou* pole Pezinok PK (Myslenice)

3 Z nem. adj. *Eisen* „železný“ al. z nem. P *Eisel*, resp. z nem. subst. dem. *Eisel* „želiezko“ + nem. subst. *Berg* „vrch, kopec“. Pravdep. ide o variantné názvy toho istého pola.

AJZLBÁNZEMIČKA f.

1+2 I a Ajzlbánzemicka miesto Rudno nad Hronom ZC
3 Z adaptovaného subst. *ajzlbán* (<

nem. *Eisenbahn* „železnica“) + subst. dem. *zemička* (< subst. *zem* + *-ič-k-a*). Pravdep. išlo o menšie pole al. pozemky, kt. ležali v blízkosti železničnej trate.

AKÁLOŠ m.

1+2 I a *Akáloš* pole Zlatná na Ostrove KN

3 Možno z maď. subst. *akol* „ovčiareň, ohraničené miesto pre statok na pasienku“ (MÉK, s. 18) (< slov. subst. *okol* „kovová ohrada“; HSSJ3, s. 270) + -oš (môže íť o maď. adj. suf. *-os*).

AKCIA₁₂ f.

1+2 I a *Akcia* pole Babinec RS, *Akcie* lúka Banská Bystrica BB (Šalková), *Akcie* lúka, pole Slovenská Lupča BB, *Akcie* pole Babinec RS, *Akcie* pole Lehota nad Rimavicom RS, *Akcie* les, pole Lukovišta RS, *Akcie* pole Rimavská Baňa RS, *Akcie* pole Rimavské Zalužany RS, *Nižné Akcie* lúka Hrachovo RS, *Vyšné Akcie* lúka Hrachovo RS **b** *Pod Akciami* pasienok Lietavská Svinná-Babkov ZA; *Na Akcie* les Slovenská Lupča BB
3 Z pôv. lat. subst. *akcia* „súdne konanie“ (HSSJ1, s. 79) al. „členský podiel“ (SSN1, s. 57). Mohlo íť o vysúdené pozemky. Na lúke v Banskej Bystrici (Šalkovej) kedy si boli spoločnosti. V Lietavskej Svinnej-Babkove ZA má pasienok *Pod Akciami* variantný TN *Podrúbanie*.

AKEL₂ m.

1+2 I a *Akel* les Hýľov KE **b** *Pod Akelom* pole Nováčany KE

3 Z nár. subst. *akel* (< subst. *okol* „kovová ohrada“; HSSJ3, s. 270) „stavisko pre vozy a kone pri furmanskej krčme“

(SSN1, s. 58), v Nováčanoch KE vo význame „stavisko pre ovce“, pod kt. sa pole nachádza. • Iba v abov. oblasti.

AKOLSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Akolský les* pole Vrakúň DS
3 Pravdep. z prvej časti maď. názvu mađera *Akolhely* (< maď. subst. *akol* „ohrada pre zvieratá, ovčiareň“ zo slov. subst. *okol* „kovová ohrada“; HSSJ3, s. 270 + maď. subst. *hely* „miesto“) + *-sk-y* al. priamo zo subst. *akol* + *-sk-y*.

AKOMÁŇ₂ m. [A-, O-]

1+2 I a *Akomáň* pole, výš. kóta Šurany NZ, *Akomáň* pole Tvrdošovce NZ
3 Z MN *Okomáň* (samota, časť Šurian NZ). V podobách *Akomáň*, *Okomáň*.

AKOMÁNSKY adj.

1+2 I ♦ a *Akománsky pasienok* pole Tvrdošovce NZ
3 Z MN *Okomáň* (osada, časť Šurian NZ) + *-sk-y*.

ÁKOŠ₂ m. [Á-, A-] // OKOŠ₂ m. [-OŠ, -ÓŠ]

1+2 I a *Ákoš* miesto Vráble NR, *Ákoš* pole Ivanka pri Nitre NR, *Okoš* miesto Mojnírovce NR, *Okoš* pole Ivanka pri Nitre NR

3 Z maď. OM *Ákoš* al. z maď. adj. *akós* (< pôv. slovan. *akó* vo význame „objemová miera 41,97 až 58,6 litrov“ + maď. adj. suf. *-os*), ktoré označuje starú mierku objemu, al. z maď. verba *akóz* „určovať objem suda, resp. tekutiny nachádzajúcej sa v sude“ (MÉK1, s. 18). Pole v Ivanke pri Nitre NR má št. TN *Okoš*, variantné názvy sú *Okóš*, *Akoš*, *Na Urminskom*.

AKSAMICA₃, f.

1+2 I a *Aksamica* lúka, pole Lesnica SL
b *Ku Aksamici na grúň* pasienok Lesnica SL ♦ *Na vrch Aksamice* lúka Lesnica SL
3 Podľa výslovnosti *Aksamitca* [aksamita]. Späťne utvorené z TN *Aksamitka* (< P *Aksamit* + *-k-a*).

AKSAMITKA₃, f.

1+2 I a *Aksamitka* jaskyňa, priečasť Haligovce SL, *Aksamitka* vrch Veľký Lipník SL ♦ *Dolina pod Aksamitkou* dolina Haligovce SL
3 Z P *Aksamit* (< subst. *aksamit* „hodváb“) + *-k-a*. Jaskyňa je podľa povesti pomenovaná po legendárnom bratrickom veliteľovi Petrovi Aksamitovi. Ostatné objekty sú pravdep. tiež pomenované podľa neho al. podľa jaskyne.

AKTARÍN p. **ACHTARÍN****ALABASTROVÝ** adj.

1+2 I ♦ a *Alabastrová jaskyňa* jaskyňa, priečasť Vysoké Tatry PP
3 Zo subst. *alabaster* + *-ov-ý*. Podľa minerálu alabaster (jemnozrnný sádrovec), kt. sa nachádza v jaskyni. V minulosti jaskyňu nazývali aj *Dračia diera* (Lackovič, 2011).

ALÁČ₂, m.

1+2 III ♦ a *Aláčovie lúka* miesto Polichno LC
b *Na Aláčovie lúku* lúka Polichno LC
3 Z OM (P) *Aláč*. Kolekt. poses. adj. so suf. *-oj-e* (*Aláčoje lúka*, *Na Aláče lúku*).

ALÁČKA₂, f.

1+2 I a *Aláčka* pole Budiná LC, *Aláčka* lúka Polichno LC
3 Z OM (P) *Aláč* + *-k-a*.

ALAJAR₂, m.

1+2 III a *Alajarov* pole Nižný Žipov TV, *Alajarov* pole Zemplínska Nová Ves TV (Úpor)

3 Pravdep. z OM *Alajar*, resp. azda vplyvom maď. zdeformované OM *Olejár* al. subst. *olejár*. Môže ísť o názov jedného pola, ktoré sa nachádza v katastrálnych územiac obidvoch obcí.

ALAMEN₂, m.

1+2 I a *Alamen* pole Čečejovce KE III
a *Alamenov* pole Nižná Myšľa KE
3 Z OM *Alamen* al. z maď. *alá mén* „pod žrebcom“.

ALÁŠ₂, m.

1+2 I a *Aláše* pole Mirkovce PO, *Od aláša* pole Mirkovce PO
3 Z nár. subst. *aláš* (< maď. *állás* „miesto, kde sa dočasne pasie dobytok“) „priestranné stavisko pri furmanškej krčme slúžiace záprahu a pohoničovi ako útulok“ (SSN1, s. 61). G sg. *-e* (*Od aláše*).

ALBÁNIA f.

1+2 I a *Albánia* pole Kalinovo PT (Hrabove)
3 Z choronyma *Albánia* „Albánsko“. Mohlo ísť o slnečné al. suché, príp. vzdialé pole.

ALBERT₇, m.

1+2 I a *Albert* pole Jahodná DS, *Albert* výš. kóta Želiezovce LV ♦ *Remíz Albert* výš. kóta Želiezovce LV **III a** *Albertová* lúka, pasienok, pole Batizovce PP, *Albertová* les Rohožník HE, *Albertovo* pole Závažná Poruba LM ♦ *Albertov cvik* pole Chynorany PE

3 Z OM *Albert*. Výš. kóta *Remíz Albert* v Želiezovciach LV má št. názov *Albert*.

ALBERTIANSKY adj.

1+2 I a *Albertianske* pole Želiezovce LV
3 Z názvu hospodárskeho dvora *Albert* (< OM *Albert*) + *-ian-sk-y*. Pole pravdep. patrilo k hospodárskemu dvoru *Albert*, kt. mohol byť pomenovaný podľa majiteľa. Starší názov poľa, honu mohol byť *Albertské*, št. názov je *Albertianske*.

ALBERTKA₂ f.

1+2 I a *Albertka* lúka Pukanec LV III
a *Albertkino* pole, výš. kóta Lastovce TV
3 Z OM *Albert* + *-k-a*. *Albertkino* je št. názov poľa a výš. kóty *Alber(t)čino* s alternáciou *k/č*.

ALBERTSKÝ m.

1+2 I a *Albertské* pole Želiezovce LV
3 Z názvu hospodárskeho dvora *Albert* (< OM *Albert*) + *-sk-y*. Pole pravdep. patrilo k hospodárskemu dvoru *Albert*, kt. mohol byť pomenovaný podľa majiteľa. Názov bol zrejme št. ako *Albertianske*.

ALBÍN m.

1+2 I a *Albín* pole Sečovce TV
3 Z OM *Albín* al. z názvu majera *Albín* (LE). Pole pravdep. patrilo k majeru.

ALBÍNKA f.

1+2 I a *Albínka* dolina Tisovec RS
3 Z OM *Albín* + *-k-a*.

ALBÍNOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Albínovská hora* pole, vrch, výš. kóta Sečovce TV

3 Z OM *Albín* al. z názvu majera *Albín* (LE) + *-ov-sk-y*. Vrch a pole pravdep. patrili k majeru.

ALBRECHTKA f.

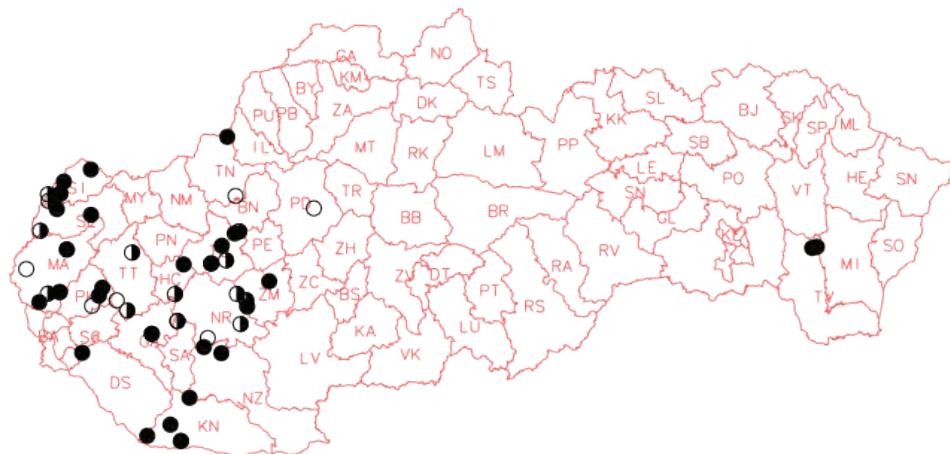
1+2 I a *Albrechtka* miesto Liptovská Sielnica LM

3 Z OM *Albrecht* + *-k-a*. TN označuje jarok, môže ísť o miesto s priekopou, úžľabinou, kanálom al. o názov menšieho potoka al. kanála na odvádzanie vody.

ALEJA₃₂ f. // **ALIJA**₁₃ f. [ALI(J)A] // **ALEJ**₁₇ f.

1+2 I a *Alej* lúka Svinná TN, *Alej* les Prievidza PD, *Alej* pole Chudá Lehota BN, *Aleja* miesto Topoľčianky ZM, *Alija* pole Hájske SA, *Alija* pole Klasov NR, *Alija* miesto Voderady TT, *Alija* pole Chudá Lehota BN; *Alije* miesto Horné Dubové TT; *Horná aleja* pole Kuzmice TO, *Dlhá alija* les Brodské SI, *Krátká alija* lúka Brodské SI, *Široká alija* vrch, výš. kóta Sasinkovo HC, *Široká alija* les Lozorno MA, *Prvá alej* miesto Horné Obdokovce TO, *Krízna aleja* pole Komjatice NZ, *Obrázková alej* miesto Mojmírovce NR, *Čerešňová alej* miesto Cífer TT, *Čerešňová alija* miesto Neverice ZM, *Gaštanová alej* miesto Šenkvice PK, *Gaštanová aleja* pole Miloslavov SC, *Hrušková aleja* pole, výš. kóta Zemianska Olča KN, *Jablonová alej* miesto Cífer TT, *Agátová alej* pole Galanta GA (Hody), *Agátová aleja* pole Galanta GA (Hody), *Brezová aleja* miesto Miloslavov SC, *Malinová alej* miesto Mojmírovce NR, *Malinová aleja* miesto Polný Kesov NR, *Orechová alija* miesto Chrabrany TO, *Brestovská*

ALEJA ●
ALEJ ○
ALIJA ◉

aleja miesto Skalica SI, *Kútska alej* les, výš. kóta Gbely SI, *Kútska aleja* les, výš. kóta Gbely SI, *Plavecká alej* miesto Záhorie (vojenský obvod) MA (Obora), *Plavecká aleja* miesto Záhorie (vojenský obvod) MA (Obora), *Podpláštska alej* miesto Záhorie (vojenský obvod) MA (Riadok), *Podpláštska aleja* miesto Záhorie (vojenský obvod) MA (Riadok), *Šrankovná aleja* miesto Čáry SE, *Grófska alej* miesto Mojnírovce NR, *Mäsiarska aleja* miesto Šajdikove Humence SE, *Poštmaistrova alej* les Jakubov MA, *Padenkovie alija* les Moravský Svätý Ján SE, *Višňákova aleja* miesto Kopčany SI; *Krízne aleje* les Horné Srnie TN; *Alej za kaštieľom* pole Hájske SA, *Druhá čerešinková aleja* miesto Horné Otrokovce HC, *Prvá čerešinková aleja* miesto Horné Otrokovce HC, *Za alejou od Halmeša* pole Budmerice PK **b** *Na aliji* pole Jelenec NR, *Nad alejou* pole Zlatná na Ostrove KN, *Pri aleji* pole Beladice ZM, *Pri aleji* výš. kóta Číčov KN,

Pri aleji výš. kóta Dedina Mládež KN, *Za alejou* pole Budmerice PK, *Za alejou* pole, výš. kóta Tušice MI, *Za alejou* výš. kóta Dvorianky TV; *Medzi alejami* miesto Budmerice PK, *Medzi alejami* výš. kóta Horné Odbokovce TO; *Pri hruškovej aleji* výš. kóta Vištuk PK, *Za čerešňovou alejou* pole Beladice ZM, *Za hruškovou alejou* výš. kóta Norovce TO ♦ a *Noviny pod alejou* pole Stupava MA 3 Zo subst. *aleja*, *alija*, *alej*. TN označujú objekty, v kt. sa nachádza cesta al. chodník lemovaný stromoradím, al. rad stromov. Pri predložkových TN v ich blízkosti. Druhovým označením miesto sú značené cesty, chodníky al. ich časti, kt. lemujú stromy, ale aj samotné aleje, príp. len určité miesto v teréne so stromoradím. V Hornom Dubovom TT N pl. v tvare *Alie*. V Chudej Lehote BN je št. TN poľa *Aleja* s variantnými TN *Alia*, *Priepon*, *Olejka*. V Hájskom SA sú variantné TN poľa v nár. podobe *Ália*, *Alej za kaštieľom*, *Za kaštieľom*, *Za kaštieľom staré hoštáki*.

V Záhorí (vojenský závod) MA cesta má TN *Plavecká aleja* i *Alej*, miesto *Podplášt-ska aleja* i *Podplástska alej*. I. sg. -ú (*Novini pod alejú*) v Stupave MA. Subst. *alija*, *alia* v TN sú št. na *aleja*. • Väčšie zoskupenie v jzsl. a tek. oblasti, inde ojedinelý výskyt.

ALEJKA₅ f.

1+2 I a *Alejka* pole Tušická Nová Ves MI, *Alejka* pole, výš. kóta Parchovany TV (Božčice); *Krízna alejka* miesto Sečovská Polianka VT, *Sečovská alejka* miesto Sečovská Polianka VT **b** *Pri alejke* pole Parchovany TV
3 Zo subst. dem. *alejka* (< subst. *alej* + *-k-a*). TN v Sečovskej Polianke VT označujú lesnú cestu. L sg. -oj (*Pri alejkoj*) v Parchovanoch TV.

ALEJOVÝ₂ adj.

1+2 I ♦ a *Alejové hony* pole Bratislava-Podunajské Biskupice BA, *Alejové hony* pole Bratislava-Ružinov BA
3 Zo subst. *aleja*, *alej* + *-ov-ý*. Pravdep. ide o TN viacerých polí, kt. sa nachádzali v obidvoch bratislavských častiach. Okolo nich boli čerešňové aleje.

ALEX₂ m.

1+2 III a *Alexov* miesto Krušetnica NO ♦ *Alexov Gacov Baran* chotár Horná Mariková PB
3 Z OM *Alex* (dom. podoba K *Alexander*).

ALEXANDER₂ m.

1+2 III ♦ a *Alexandrova stráň* svah, výš. kóta Janice RS, *Alexandrov dvor* pole Báb NR
3 Z OM *Alexander*.

ALEXANDRIA f.

1+2 I a *Alexandria* lúka Helcmanovce GL
3 Z názvu prístavného mesta v sev. Egypťe *Alexandria*. Mohlo ísť o slnečnú al. suchú, príp. vzdialenú lúku. TN mohol vzniknúť aj na základe analógie z OM *Alexander*.

ALEXIJ m.

1+2 III a *Alexijovo* pole Zemplínska Teplica TV
3 Z OM *Alexij* (ukr. podoba K *Alexej*).

ALEXOVKA f.

1+2 I a *Alexovka* vrch, výš. kóta Oravské Veselé NO
3 Z OM *Alex* (dom. podoba K *Alexander*) + *-ov-k-a*.

ALIA p. ALEJA

ALIJA p. ALEJA

ALINT m.

1+2 III a *Alintov* pasienok Nová Bašta RS
3 Z OM *Alint*.

ALKAKA f.

1+2 I b *Za Alkkou* pole Nižný Hrabovec VT
3 Pravdep. z OM *Ală*, *Ala* (dom. podoba K *Albín*) al. *Alo* (dom. podoba K *Alexander*) + *-k-a*, resp. z OM *Alka*. I sg. -u (*Za Alku*).

ALKERT m.

1+2 I a *Alkert* pole Jelka GA
3 Z maď. zloženého subst. *alkert* „dolná záhrada“. Št. TN poľa je *Alkert*, variantný TN je *Pod záhradami*.

ALKUŠ m.

1+2 I b U Alkušu pole Borinka MA 3 Z maď. OM *Alkus*. Predložkový TN pravdep. označuje polia pri hospodárskom dvore so št. názvom *Alkušov mlyn* al. pri mlyne *Alkusov mlyn* (LE).

ALMÁŠKA f.

1+2 I a *Almáska* dolina Jabloňovce LV 3 Z názvu potoka *Almaška* (< maď. adj. *almás* „jabloňový“ + *-k-a*; KR_s, KR_k, s. 154), kt. preteká dolinou.

ALMÁŠ₆ m. // **OLMÁŠ** m.

1+2 I a *Almáš* pole Beša LV, *Almás* pole Chmeľov PO, *Almáš* lúka Videná LC, *Olmáš* pole Chmeľov PO; *Dolný Almáš* pole Jabloňovce LV **III a** *Almášov* lúka, pole Mučín LC ♦ *Almášova dolina* pole Veľká Lesná SL 3 Z maď. adj. *almás* vo význame „jabloňový“ (KR_s, KR_k, s. 154). Názov poľa *Dolný Almaš* v Jabloňovciach LV podľa MN *Dolný Almáš*, dnes časť obce Jabloňovce NO. TN *Almášov*, *Almášova dolina* z OM *Almáši* al. ide o archaickú podobu adj. *almášov* = *almášový*, „jabloňový“, resp. adj. *almášový* (*Almášová dolina*) vo Veľkej Lesnej SL. V Chmeľove PO v podobách *Almáš*, *Olmáš*.

ALMÁŠSKY₆ adj.

1+2 I a *Almášska* lúka Ilija BS ♦ *Almášska pripast* miesto Ilija BS, *Almášsky Roháč* les Jabloňovce LV, *Almášsky Roháč* vrch Banská Štiavnica BS, *Almášska lúka* lúka Ilija BS; *Almášske lúky* vrch, výš. kóta Ilija BS
3 Z druhej časti MN *Dolný Almáš* a *Horný Almáš* (< maď. subst. *almás* „jabloňový“; KR_s, KR_k, s. 154) + *-sk-y*. Dnes

sú to miestne časti obce Jabloňovce LV. Objekty pravdep. patrili do katastra tejto obce alebo sa nachádzajú v jej okolí.

ALÓDIA f. // **ALÓDIUM** m.

1+2 I a *Alódia* lúka, pole Hnúšťa RS, *Alódium* lúka Hnúšťa RS (Likier)
3 Z pôv. lat. subst. *alód*, *alódium* „(v stredoveku) plne slobodný, predovšetkým šľachtický majetok (na rozdiel od lénneho)“ (SCS, s. 52).

ALODIÁLNY adj.

1+2 I ♦ a *Alodiálne grunty* pole Belá-Dulice MT
3 Z pôv. lat. subst. *alóda*, *alódia* „(v stredoveku) plne slobodný, predovšetkým šľachtický majetok (na rozdiel od lénneho)“ (SCS, s. 52) + *-ál-n-y*.

ALOJZ m.

1+2 III ♦ a *Alojzovo pole* baňa Nová Baňa ZC
3 Z OM *Alojz*.

ALOKNA f.

1+2 I a *Alokna* výš. kóta Bretka RV
3 Neznámy pôvod.

ÁLOMAŠ₂ m.

1+2 I a *Alomaš* pole Šaľa SA **b** *Pod Álomášom* miesto Rochovce RV
3 Z maď. subst. *állomás* „stanica“.

ALPA₅ f.

1+2 I a *Ploská Alpa* planina Liptovská Osada RK, *Pustolúčia Alpa* vrch Liptovská Osada RK, *Skalná Alpa* vrch Liptovská Osada RK; *Dvorisko Alpa* vrch Liptovská Osada RK, *Kišky Alpa* vrch Liptovská Osada RK

3 Zo subst. *alpa* „vysoká hora, horský pasienok“ (ML, 1974, s. 6), resp. z názvu najvyššieho horského systému v Európe *Alpy* (< predkeltské slovo, asi z ligurského základu *alp* „výšina“; názov sa od Románov dostal ku Germánom a k Slovanom a prenášal sa aj na iné pohoria; LKH, s. 22 – 23). Názvy objektov vo Veľkej Fatre. Názov vrchu *Pustolúčia Alpa* (na mapách skomolený názov *Pustolocja alpa*) má variantný názov *Pustolúčie*. V Liptovských Revúcach RK sa nachádza aj lúka, pasienok so št. názvom *Pustolovčia*, starší názov *Pustolovčie*.

ALPEŠ f.

1+2 I a *Tlstá Alpeš* vrch Liptovská Lúžna RK

3 Mohlo sa utvoriť zo subst. *alpa* „vysoká hora, horský pasienok“ (ML, 1974, s. 6), resp. z názvu najvyššieho horského systému v Európe *Alpy* (< predkeltské slovo, asi z ligurského základu *alp* „výšina“; názov sa od Románov dostal ku Germánom a k Slovanom a prenášal sa aj na iné pohoria; LKH, s. 22 – 23) + -eš.

ALŠA f.

1+2 I a *Alša* pole Husiná RS

3 Mohlo vzniknúť z nár. subst. *olša* vo význame „jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*)“. Zmena zač. *o* > *a* vplyvom maď.

ALTÁN₂ m.

1+2 I b *Pri altáne* vrch Trenčianske Teplice TN, *U altánu* vrch Trenčianske Teplice TN

3 Predložkový TN zo subst. *altán*. V blízkosti vrchu sa mohla nachádzať záhradná besiedka al. záhradný domček

al. sa vrch nachádza pri časti Trenčianskych Teplíc s názvom *Altán*. Ide o variantné názvy tohto istého vrchu. Št. názov je *Pri altáne*.

ALTENBERG₃ m.

1+2 I a *Altenberg* pole Pezinok PK, *Altenberg* miesto Dobšiná RV; *Altenberg* vinica Pezinok PK

3 Z nem. adj. *Alt* „starý“ + nem. *Berg* „vrch, kopec“.

ALTOVSKÝ adj.

1+2 I a *Altovská* lúka Hodruša-Hámre ZC (Banská Hodruša)

3 Z OM *Alt* (< nem. adj. *Alt* „starý“) + -ov-sk-ý al. z názvu samoty *Altovská*, ku kt. mohla lúka patriť.

ALUŠOVSKÝ m.

1+2 I a *Alušovská* pole Lubina NM

3 Z OM *Aluš* + -ov-sk-ý.

ALŽA f.

1+2 III a *Alžina* miesto Šumiac BR

3 TN mohol vzniknúť z OM *Alža* (možno dom. podoba K *Alžbeta*). TN pomenúva miesto, kde bol vyrúbaný les, rúbanisko s mladým porastom, bán.

ALŽBETA₈ f.

1+2 I a *Alžbeta* baňa, pasienok, záhrada Banská Štiavnica BS, *Alžbeta* baňa Slovinky SN (Nižné Slovinky); *Baňa Alžbeta* výš. kóta Slovinky SN (Nižné Slovinky); *Štôlňa Alžbeta* štôlňa Hnilčík SN III

♦ a *Alžbetina* šachta chotár Nová Baňa ZC, *Alžbetino* pole baňa Nová Baňa ZC, *Alžbetin* sad les Brezová pod Bradlom MY, *Alžbetin* hvízd vrch Lechnica KK

3 Z OM *Alžbeta*.

ALŽBETINSKÝ₂ adj.

1+2 I a Alžbetinské pole Štvrtok na Ostrove DS ♦ *Alžbetinský chotár* pole Miloslavov SC

3 Z prvej časti MN *Alžbetin Dvor* (dnes časť obce Miloslavov SC) + -sk-ý. Pole *Alžbetinský chotár* malo staršie názvy *Alžbetin dvor*, *Alžbetinské lány*.

AMADIEĽ m. // **AMADIEĽOV** m.
[-DIE-, -DE-]

1+2 I a *Amadielov* pole Terany KA; *Amadiele* pole Terany KA

3 Nejasný pôvod, azda z maď. *alma* „jablko“ + *delelő* „miesto, na ktoré sa okolo obedu zvykli hnať zvieratá, aby sa tam napili a oddýchli si“ (CzF, s. 1199). Koncová maď. hláska ō sa mohla do slovenčiny adaptovať ako ov. TN pravdep. označujú to isté pole. Št. názov poľa je *Amadielov*, podoba na Základnej mape ČSSR 1 : 10 000 je *Amadelov*.

AMÁLIA₄ f.

1+2 I a *Amália* pole Zemianska Olča KN, *Amália* baňa, lúka, pasienok Štiavnické Bane BS **III** ♦ **a** *Amáliina šachta* baňa Štiavnické Bane BS, *Amáliin vrch* vrch Vyhne ZH

3 Z K *Amália*. Baňa (šachta) v Štiavnických Baniach BS má variantné názvy *Amália*, *Amáliina šachta*.

AMANDA f.

1+2 I a *Štôlňa Amanda* baňa Hnilčík SN
3 Z K *Amanda*.

AMBRIŠKA f.

1+2 I a *Am briška* dolina, les, pole Čierny Brod GA

3 Z OM *Ambriš* (< dom. podoba *Ambro* K *Ambróz* + -iš) + -k-a.

AMBRO₃ m.

1+2 III ♦ **a** *Ambrov lažtek* les Kvakovce VT **b** *Ambrove vŕšky* vrch, výš. kóta Prievaly SE; *Pri Ambrovom lažteku* les Kvakovce VT

3 Z OM *Ambro* (dom. podoba K *Ambróz*). L sg. -im (*Pri Ambrovim laščiku*) v Kvakovciach VT.

AMBROVKA₂ f. [-ÚF-]

1+2 I a *Ambrovka* pole Prievaly SE; *Ambrovky* pole Prievaly SE

3 Z OM *Ambro* (dom. podoba K *Ambróz*) + -ov-ka, nár. -úf-k-a (*Ambrúfk-a*).

AMBROVSKÝ₃ adj.

1+2 I a *Ambrovská* pole Bzince pod Javorinou NM, *Ambrovská* lúka Dobrá Niva ZV, *Ambrovská* lúka Melčice-Lieskové TN (Melčice)

3 Z OM *Ambro* (dom. podoba K *Ambróz*) + -ov-sk-ý.

AMBRÓZ m.

1+2 III ♦ **a** *Ambrózov hon* pole, výš. kóta Čalovec KN

3 Z OM *Ambróz*.

AMBRÓZI₂ m.

1+2 II ♦ **a** *Ambrózihho lúka* les, lúka Močiar BS, *Ambrózihho kaštieľ* les Vieska nad Žitavou ZM

3 Z P *Ambrózi* (< K *Ambróz* + -i). Názov lesa vo Vieske nad Žitavou ZM je podľa grófa, kt. dal postaviť kaštieľ s parkom. Variantný názov lesa je *Horný háj*.

AMBRÓZKA f.

1+2 I a Ambrózka lúka, pasienok Banská Štiavnica BS
3 Z OM Ambráz + -k-a.

AMBRUŠ₄ m. // **AMBRÚŠ** m.

1+2 III b Na Ambrúšovú miesto Gočalovo RV ◆ a Ambrušova lúka pole Vrákúň DS, Ambrušov kopeček lúka Dolný Štál DS, Ambrušov vrch les, vrch České Brezovo PT (Vaľkovo), Ambrušov vrch vrch, výš. kóta Hrnčiarska Ves PT
3 Z OM Ambruš, Ambrúš (dom. podoba K Ambráz).

AMBRUŠKA f. [AM-, OM-]

1+2 I a Ambrušky pasienok, pole Prosieck LM
3 Z OM pravdep. majiteľa Ambruš (dom. podoba K Ambráz) + -k-a. Pasienok a pole Ambrušky i nár. Ombruški.

AMBRUŠOVSKÝ adj.

1+2 I a Ambrušovská pole Mníchova Lehota TN
3 Z OM Ambruš (dom. podoba K Ambráz) + -ov-sk-ý.

AMER m.

1+2 III♦a Amerove role pole Šúrovce TT
3 Z OM Amer.

AMERICKÝ adj.

1+2 I ♦ a Americké pole pole Liptovský Mikuláš LM (Sliače)
3 Z choronyma Amerika (názov kontinentu al. skrátený názov Spojených štátov amerických) + -(s)k-ý. Podľa nových majiteľov, ktorí sa vrátili z Ameriky. V súčasnosti je pole pravdep. už zastavané. Mohlo však ísť aj o objekt, kt. bol vo

vzdialenej časti chotára, príp. o veľký objekt, resp. o pole s úrodnou pôdou.

AMERIČAN m.

1+2 III ♦ a Američanova mláka lúka Matiaška VT
3 Z etnónyma Američan (< názvu kontinentu al. skráteného názvu Spojených štátov amerických Amerika + -an). Lúka pravdep. patrila niekomu, kto sa vrátil z Ameriky.

AMERIKA₁₁ f.

1+2 I a Amerika pole Šaľa SA, Amerika pasienok, pole Šintava GA, Amerika pole Hlohovec HC (Šulekovo), Amerika močiar Hlohovec HC, Amerika miesto Úbrež SO, Amerika les, lúka, pasienok Dolná Streda GA; Malá Amerika miesto Šintava GA, Veľká Amerika les, miesto Šintava GA, Chybračkova Amerika miesto Úbrež SO; Ostrov Amerika pole Šaľa SA **b** Na Amerike pole Zubák PU

3 Z choronyma Amerika (názov kontinentu al. skrátený názov Spojených štátov amerických). Objekty pravdep. patrili niekomu, kto sa vrátil z Ameriky (americkému Slovákovovi), alebo sa nachádzali vo vzdialenej časti chotára. Mohlo však ísť aj o veľké objekty, resp. o polia s úrodnou pôdou. Les a pasienok Amerika v Dolnej Strede GA má variantné názvy Za Váhom, Pri skalke. Objekt s názvom Amerika v Šintave GA je označený ako porast (môže ísť o pasienok al. pole) a delí sa na časti s názvami Horné tále, Dolné tále, Dolina, Agačárna. Názvy pasienka a poľa Malá Amerika, Veľká Amerika v Šintave GA sú aj názvy štrkovísk.

AMFITEÁTER₂ m.

1+2 I b *Ku amfiteátru* miesto Prešov
PO, Za amfiteátrom pole Svidník SK

3 Zo subst. *amfiteáter*. Predložkové názvy sa utvorili podľa polohy pomenovaných objektov vzhladom na amfiteáter,

AMON₂ m. // **ÁMON₃** m.

1+2 I a *Amon* jaskyňa, les, lúka, vrch Plavecké Podhradie MA **b** *Na Amone* vrch Plavecké Podhradie MA, *Pri Ámonovi* vrch Plavecké Podhradie MA **III ♦ a** *Ámonova dolina* dolina, les Plavecké Podhradie MA, *Ámonova lúka* lúka, pasienok Plavecké Podhradie MA

3 Z OM (P) *Ámon, Amon*. Vrch má variantné názvy *Amon, Na Amone*, št. TN je *Pri Ámonovi*. Les má TN *Ámon, starší TN bol Pri Ámonovi*.

AMPER m.

1+2 I a *Ampery* les, pole Dolány PK

3 Z nár. subst. *amper* „nádoba na vodu, vedro“ (SSN1, s. 65). Menej pravep. by bola motivácia OM *Amper, Ampér*. N pl. -e (*Ampére*), št. je podoba *Ampery*. Nachádzajú sa tu aj kopanice s názvom *Ampere*.

AMRICH m.

1+2 I b *Pri Amrichovi* pole Hrašovík KE

3 Z OM vlastníka *Amrich* (< K *Imrich*).

AMRICHOVKA f.

1+2 I a *Amrichovka* pole Radatice PO (Radačov)

3 Z OM *Amrich* (< K *Imrich*) + -ov-k-a. Variantný názov je *Amrichovská*.

AMRICHOVSKÝ adj.

1+2 I a *Amrichovská* pole Radatice PO (Radačov)

3 Z OM *Amrich* (< K *Imrich*) + -ov-sk-ý. Variantný názov je *Amrichovka*.

AMT₃ m.

1+2 I a *Predný Amt* pole Matejovce nad Hornádom SN, *Stredný Amt* pole Matejovce nad Hornádom SN, *Zadný Amt* pole Matejovce nad Hornádom SN

3 Z nem. prevzatého pôv. lat. subst. *amt* „úrad“ (HSSJ1, s. 87). Pravdep. to boli úradné, obecné polia (neskôr družstevné hony). Mohlo by íť aj o skrátené adaptované nem. subst. *Anteil* „podiel, diel“.

AŇALA, f.

1+2 I a *Malá Aňala* pole Nesvady KN, *Veľká Aňala* pole Nesvady KN

3 Z MN *Aňala* (< OM **Aněla*, STJ2; s. 10, porov. názvy vodných tokov *Aňala, Aňalský kanál*; HN, s. 36 – 37).

AŇALSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Aňalské záhrady* pole Nesvady KN

3 Z MN *Aňala* (< OM **Aněla*, STJ2; s. 10, porov. názvy vodných tokov *Aňala, Aňalský kanál*; HN, s. 36 – 37) + -sk-ý.

ANAŠKA f.

1+2 I a *Anaška* pasienok Dobroč LC

3 Mohlo sa utvoriť z OM *Anáš, Anas*, príp. *Anák* al. *Anáč* so zgem. zmenou č > š + -k-a.

ANCIÁŠHORA f.

1+2 I a *Anciášhora* pole Okrúhle SK

3 Zo subst. *anciás* „zosobnenie zla, čert, diabol (v kliatbach a nadávkach)“ + subst. *hora* „kopec“. Pravdep. ide o vyvýšené pole so zlou, nekvalitnou pôdou.

ANCIÁŠHRUN m.

1+2 I a *Anciášhrun* pasienok Stročín SK
3 Zo subst. *anciáš* „zosobnenie zla, čert, diabol (v kliatbach a nadávkach)“ + vsl. nár. subst. *hrun* „kopec, vršok“ al. „vystupujúce al. vypuklé miesto; hrvol“ (SSN1, s. 634, p. heslo *hrunok*). Pravdep. ide o vyvýšený pasienok so zlou, nekvalitnou pôdou.

ANCIKRIST m.

1+2 III ♦ a *Ancikristova lúčka* lúka Bodružal SK
3 Zo subst. *ancikrist* „zosobnenie zla, čert, diabol (v kliatbach a nadávkach)“. Pravdep. podľa zlej, nekvalitnej pôdy.

ANČA₅ f.

1+2 I a *Anča* miesto Rožňava RV; *Krásna Anča* les Nový Salaš KE **III a** *Ančiná* pole Nová Baňa ZC ♦ *Ančina lúčka* lúka, pole Malachov BB, *Ančin bok* pasienok Malacky MA
3 Z K *Anča* (dom. podoba K *Anna*).

ANČIKOVANY₂ plt. [-I-, -Í-; -ANY, -ANI]

1+2 I a *Ančikovany* lúka, pasienok, pole Galovany LM, *Ančikovany* les, lúka, vrch, výš. kóta Svätý Kríž LM
3 Z MN *Ančikovany* (< *Ančikoveni*, podľa vzoru MN utvorených príponou *-an-y*, kt. vznikla z pôv. obyvateľských mien na *-an-e*), dnes súčasť obce Svätý Kríž LM. Št. názov lúky v katastri obce Svätý Kríž LM je *Ančikovany*. Variantné nár. názvy objektov sú *Ančikovani*, *Ančikoveňi*.

ANČÍKOVIA plt.

1+2 I b U *Ančíkov* na vrchu lúka Galovany LM

3 Z rodinného mena *Ančíkovicia*.

ANČINEC m.

1+2 I a *Ančinec* pasienok Lubina NM
3 Z K *Anča* (dom. podoba K *Anna*) + *-in-ec*.

AND₃ m.

1+2 I a *Dolný And* pole Ondrejovce LV, *Horný And* pole Ondrejovce LV **b** *Pri Strednom Ande* pole Ondrejovce LV
3 Polia boli pomenované podľa polohy k majerom, hospodárskym dvorom (neskôr štátnym majetkom) *Horný And*, *Stredný And* a *Dolný And* (LE), resp. patrili k týmto majerom.

ANDACKÝ p. **ANDAČSKÝ****ANDAČ₂** m.

1+2 I a *Andač* les, pole Červeník HC **III a** *Andačová* pole Považská Bystrica PB (Považské Podhradie)
3 Z OM *Andač* (< K *Andrej*). S MN al. vodným tokom *Andač* nesúvisí, keďže objekty sú od obce Červeník HC a od Považskej Bystrice PB dosť vzdialené.

ANDAČLÚKA f.

1+2 I a *Andačlúky* lúka, pasienok, pole Červeník HC
3 Z OM *Andač* (< *Andrej*) + subst. *lúka*. S MN al. vodným tokom *Andač* nesúvisí, keďže objekty sú od obce Červeník HC dosť vzdialené.

ANDAČSKÝ adj. [-ACKÝ]

1+2 I a *Andačské* miesto Lukáčovce NR
3 Z MN *Andač* + *-sk-ý*. N pl. n. nár. *Andacké*.

ANĎAL m.

1+2 III a Andalová les Staré Hory BB
3 Z OM *Andäl* (< maď. subst. *angyal*, „angel“).

ANDALANT m.

1+2 I a *Andalant* pole Šarišské Sokolovce SB

3 Neznámy pôvod. Azda z OM *Anda* + nem. subst. *Land* „pozemok, pôda, zem“.

ANDALČ m.

1+2 III ♦ a *Andalčovie* vršky miesto Detva DT

3 Z OM *Andalč*.

ANDALUD m. // ONDALUD m.

1+2 I a *Andalud* les Šarišské Sokolovce SB, *Ondalud* les Šarišské Sokolovce SB

3 Neznámy pôvod. *Andalud* je št. názov lesa, starší variantný názov je *Ondalud*.

ANDÁŠ m.

1+2 I a *Andáš* miesto Drienčany RS

3 Z OM *Andáš* (< K Andrej), príp. z OM *Andáč* s gem. nár. zmenou č > š.

ANDEHÁZIOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Andeháziovský* ohrad lúka Liptovský Mikuláš LM (Andice)

3 Z P *Andeházi* (< maď. podoby *Andaháza* MN *Andice*, dnes súčasť Liptovského Mikuláša + -i) + -ov-sk-ý. P sa rôzne vyslovovalo a mohlo mať aj inú grafickú podobu. Išlo o kúsky lúčok okolo dediny.

ANDEHÁZSKY₂ adj.

1+2 I ♦ a *Andeházske* pole pole Prosiek LM, *Andeházske* pole pole Ižipovce LM

3 Z P *Andeházy* (< maď. podoby *Anda-*

háza MN *Andice*, dnes súčasť Liptovského Mikuláša + maď. suf. -i zapísaný ako -y) + -sk-y (*Andeháske*). N sg. n. -o (*Andehásko pole*) v Prosieku LM.

ANDEHÁZY p. ANDAHÁZY // ANDEHÁZY

ANDEK m.

1+2 III a *Andeková* les Vyšný Klátor KE

3 Z OM *Andek* (< K Andrej).

ANDEL p. ANJEL // ANDEL

ANDELEK₂ m. [-OK]

1+2 I a *Andelek* miesto Šaľa SA **b** *Pri Andelku* miesto Tekovská Breznica ZC

3 Zo subst. dem. *andelek* (< subst. *andel* + suf. -ek) „anjelik“. V Šali SA názov v podobe *Andelok*, kt. označuje miesto s náleziskom slovanského pohrebiska. V lokalite v Šali SA je nálezisko slovanského pohrebiska. Lokalita v Tekovskej Breznici bola pravdep. pomenovaná podľa polohy vedľa sochy anjela strážcu (rovnaký názov má aj časť obce).

ANDELÍČEK₂ m.

1+2 I a *Andelíčky* lúka, vrch Pečenice LV ♦ *Novomestské od andelička* les Bratislava-Záhorská Bystrica BA

3 Zo subst. dem. *andelíček* (< subst. *andel* + -ič-ek) „anjelik“. V Bratislave-Záhorsknej Bystrici podľa polohy od sochy strážného anjela. N pl. na -e (*Andelíčke*) v Pečeniciach LV.

ANDELOVSKÝ adj.

1+2 I a *Andelovská* pole Diviacka Nová Ves PD

3 Z P *Andel* + -ov-sk-ý.

ANDELSKÝ p. **ANJELSKÝ** // **ANDELSKÝ** // **ANHELSKÝ**

ANDERKA₃ f.

1+2 I a *Anderka* miesto Kalša KE; *Anderkys* pasienok Chmelovec PO **b** *Pod Anderkou* pasienok Kalša KE

3 Z OM (P) *Ander* (dom. podoba K *Andrej*) + *-k-a*. I sg. *-u* (*Pod Anderku*) v Kalši KE.

ANDERKO₂ m.

1+2 III a *Anderková* dolina, les Hertník BJ ♦ *Anderkov* ortáš pasienok Slanská Huta KE

3 Z OM majiteľa *Anderko* (< dom. podoba *Ander K Andrej* + *-k-o*).

ANDERL m. // **ANDRL** m.

1+2 III a *Anderlová* dolina, les, pole Osrblie BR, *Andrllová* dolina, les, pole Osrblie BR

3 Z OM *Andrl*, *Anderl*, príp. *Anderle* (< K *Andrej*). Št. názov objektov v Osrbli BR je *Anderlová*, starší názov bol *Andrllová*.

ANDERLOCH₃, m. [-OCH, -LACH]

1+2 I a *Anderloch* vrch, výš. kóta Banský Studenec BS **b** *Pod Anderlochom* lúka, pole Banský Studenec BS ♦ **a** *Lúčka na Anderlochu* lúka Banský Studenec BS

3 Z OM *Ander*, *Anderl*, príp. *Anderle* (< K *Andrej*) + nem. archaické subst. *Loh* „háj, lesík“ (nachádza sa aj v nem. názvoch; KEWD, s. 583), príp. nem. subst. *Loch* „diera, jama“. Podľa ľudovej etymológie ide o nemecký názov s významom „druhý kopec“, pretože ide o názov druhého najvyššieho kopca v chotári. Nemožno vylúčiť pôvod prvej časti

TN z nem. *andere* „druhý, iný; nasledujúci“. *Andrałach*, *Andrloch*, *Andrllok* sú nár. al. chybné variantné názvy vrchu v Banskom Studenci BS so št. názvom *Anderloch*.

ANDICKÝ adj.

1+2 I a *Andické* pole Povoda DS

3 TN mohol vzniknúť z MN *Andice* (dnes súčasť Liptovského Mikuláša) + *-(s)k-ý*, ale vzhľadom na veľkú vzdialenosť od Povody DS je to málo pravdep. Skôr sa mohol utvoriť z OM *Andický* (< *Andice* + *-(s)k-ý*) ako P niekoho, kto sa napr. pristáhal z Andíc a kúpil pole, hoci dnes sa takéto P v obci nenachádza (DP).

ANDIEL m.

1+2 I a *Úhorchie andiely* pasienok Beňadiková LM

3 Pravdep. z nem. subst. *Anteil* „podiel, diel“ al. z nem. *andere* „druhý, iný, nasledujúci“ + subst. *diel*. Prvá časť TN mohla byť motivovaná aj K *Andrej*.

ANDO₂ m.

1+2 III a *Andov* pole Zbrojníky LV, *Andovo* miesto Jelšava RA

3 Z OM *Ando* (hypok. podoba K *Andrej*).

ANDOČKA f.

1+2 I a *Andočka* les, pole Lackov KA

3 Z OM *Andok* (mad. dom. podoba mad. K *András* „Andrej“) + *-k-a*. Variantný názov je *Rapník* podľa OM nového majiteľa.

ANDÓDSKY₄ adj.

1+2 I ♦ a *Andódska dolina* pole Nové

Zámky NZ, *Andódska rovina* pole Nové Zámky NZ **b** *Na andódskych roliach* pole Nové Zámky NZ; *Pri Andódskej ceste* pole Nové Zámky NZ

3 Z maď. podoby *Andód* MN *Andovce* NZ + *-sk-y*. Objekty sa nachádzajú pri obci Andovce, pole *Pri Andódskej ceste* je vedľa cesty s názvom *Andódska cesta* (vedie do Andoviec).

ANDOR₂ m.

1+2 III a *Andorovo* pole Sačurov VT ♦

Andorov guľves pole Sačurov VT

3 Z OM vlastníka *Andor* (< K Andrej).

ANDOVSKÝ₂ adj. // ANDOVEC-KÝ adj.

1+2 I ♦ a *Andovecká rovina* pole, výš. kóta Nové Zámky NZ **III ♦ a** *Andovská rovina* pole, výš. kóta Nové Zámky NZ; *Andovských lazníky* pole Radošina TO

3 V Nových Zámkoch NZ z MN *Andovce* (pole leží pri tejto obci) + *-sk-ý*, v Radošine z OM *Ando* al. *Anda* (< K Andrej) + *-ov-sk-ých* (privlastnenie k rodine, kt. pravdep. v minulosti objekt vlastnila). Št. TN poľa v Nových Zámkoch je *Andovská rovina*, starší TN je *Andovecká rovina*, variantný TN je *Andódska rovina*. Št. TN v Radošine TO je *Ardanovské lazníky*.

ANDRAEACH p. ANDERLOCH

ANDRÁŠ₁₄ m. // ANDRAŠ₃ m.

1+2 II ♦ a *Andráša briežok* miesto Sirk RA **III a** *Andrášová* vrch Pohorelá BR, *Andrášová* miesto Sebedín-Bečov BB (Sebedín), *Andrášová* miesto Staré Hory BB, *Andrášová* miesto Prievidza PD, *Andrášová* les, vrch Zvolenská Sla-

tina ZV, *Andrášová les*, pole Bojná TO, *Andrášovie lúka* Hrochoť BB (Uderiná), *Andrášovo* pole Lovinobaňa LC (Uderiná); *Horné Andrášovo* pole Lovinobaňa LC ♦ *Andrašov klin* pole Žbince MI, *Andrášova dolina* dolina Staré Hory BB, *Andrašov grúň* miesto Oravský Podzámok DK (Dolná Lehota), *Andrašov vršok* les, vrch Nová Lehota NM, *Andrášov vršok* miesto Poproč RS, *Andrášov vršok* miesto Rovné RS, *Andrášova škola chotár* Veľké Pole ZC

3 Z OM *Andráš*, *Andraš* (dom. podoba K Andrej). V Propoči RS a v Rovnom RS poses. adj. -ó (*Andrášo vršok*), pravdep. ide o jeden objekt, kt. sa nachádza v obidvoch katastrálnych územiacach). G pl. -ä (*Andrášä briažok*) v Sirku RA. Pri niektorých P s krátkou hláskou a môže ísť o úradný zapis al. o vsl. hláskový variant.

ANDRÁŠEK m. // ANDRAŠEK / ANDRAŠKO₂ m.

1+2 I a *Andrášek* vrch Nitra NR **III a** *Andraškovo* les Hnúšta RS (Likier)

♦ *Andraškova dolka* les Prakovce GL

3 Z P *Andrášek* v Nitre NR, *Andrašek* al. *Andraško* v Prakovciach GL a Hnúšti RS (< dom. podoba *Andráš* K Andrej + -ek al. -k-o).

ANDRÁŠI₅ m. // ANDRAŠI₂ m.

1+2 I b *Pri Andrášiovi* pole Kráľová pri Senci SC **III a** *Andrášiová* les, vrch Lovinobaňa LC, *Andrášiové* pole Majcichov TT, *Andrášovo* pasienok, pole Luhyňa TV ♦ *Andrášiov kruh* pole Ivančiná TR, *Andrášiov les* les Kráľová pri Senci SC, *Andrašiova hečka* vrch Luhyňa TV

3 Z OM *Andráši*, *Andráši* (< OM *Andráš*, maď. *András* z K Andrej al. maď. MN

András, resp. S[ent] András občí Liptovský Ondrej al. Svätý Ondrej nad Hronom, dnes súčasť Brusna BB + -i). Niektoré z objektov v minulosti vlastnil gróf Andráši (v maď. pravopise *Andrássy*). V Luhyni TV môže ísť o úradný zápis P al. o vsl. hláskový variant s krátkym *a*.

ANDRÁŠIK m.

- 1+2 I a** *Andrášikovo* les, pole Lovinobaňa LC
3 Z P *Andrášik* (< dom. podoba *Andráš K Andrej + -ik*).

ANDRÁŠKA f.

- 1+2 I a** *Andráška* lúka, pasienok, pole Trebišov TV
3 Z OM *Andráš* (dom. podoba K *Andrej*) + -k-a. Št. je TN je *Andrejka*.

ANDRÁŠKOVSKÝ adj.

- 1+2 I ♦ a** *Andráškovský* diel pole Šuja ZA
3 Z P *Andráško* al. *Andrášek* (< dom. podoba *András K Andrej + -k-o* al. -ek) + -ov-sk-ý.

ANDRÁŠOVSKÝ adj. // ANDRAŠOVSKÝ adj.

- 1+2 I a** *Andrášovská* les Lovinobaňa LC
 ♦ *Andrášovská dolina* pole Ždiar PP
3 Z OM *Andráš, Andraš* (dom. podoby K *Andrej*) + -ov-sk-ý. V Ždiari PP môže ísť o úradné P al. len o vsl. hláskový variant s krátkym *a*. Nemožno vylúčiť pôvodné P majiteľov v iných grafických zápisoch.

ANDREÁNSKY₂ adj.

- 1+2 II ♦ a** *Andreánskeho* hora les Lazisko LM III ♦ a *Andreánskych* lúka lúka Lazisko LM
3 Z P *Andreánsky*.

ANDREDIEL₄ m. [-DZAL]

- 1+2 I a** *Andrediel* les Nižná Sitnica HE, *Andrediel* les Vyšná Sitnica HE, *Andrediel* les Ďapalovce VT **b** Na *Andredieloch* miesto Nižná Sitnica HE
3 Z K *Andre(j)* + subst. diel. S asibiláciou *d* > *dz* (*Andredzaľ*, Na *Andredzaľoch*). Variantný názov lesa *Andrejdiely* (*Andrejdzaľ*) v Ďapalovciach VT je *Andrejove diely* (*Andrejovo dieli*). Pravdep. ide o názov jedného lesa, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach susediacich obcí Ďapalovce VT, Nižná Sitnica HE a Vyšná Sitnica HE.

ANDREJ₁₀ m.

- 1+2 I b** Za *Andrejom* pole Bardejov BJ (Bardejovská Nová Ves) **III a** *Andrejová* vrch Čremošné TR ♦ *Andrejova hora* les, pole Kobyly BJ, *Andrejova hora* pole Rešov BJ, *Andrejova lúka* lúka Rybník RA, *Andrejov dol* lúka, pasienok, pole Vysoká SB, *Andrejova roľa* pole Plaveč SL, *Andrejov laz* miesto Olka ML (Krivá Olka), *Andrejov laz* miesto Radvaň nad Laborcom ML; *Andrejove diely* les Ďapalovce VT
3 Z K *Andrej*. Poses. adj. v N pl. m. na -ov-o (*Andrejovo dieli*) v Ďapalovciach VT.

ANDREJAŠKA f.

- 1+2 I a** *Andrejaška* les, svah Jedlinka BJ
3 Z OM *Andrejaš* (< K *Andrej + -aš*) + -k-a. Podľa panského hájnika.

ANDREJČÍK m.

- 1+2 III a** *Andrejčíkovo* les Topola SV
3 Z OM *Andrejčík* (< K *Andrej + -č-ík*). Št. názov je *Andrejčíkovo*, na Základnej mape ČSSR 1 : 10 000 je staršia variantná podoba *Ondrejčíkovo*.

ANDREJDIEL m. [-DZAL]

1+2 I a Andrejdiele les Ďapalovce VT
3 Z K Andrej + subst. diel. S asibiláciou $d' > dz$ (*Andrejdzať*). Variantné názvy sú *Andrediele* (*Andredzať*), *Andrejove dieley* (*Andrejovo dieľ*).

ANDREJEC₃ m.

1+2 III a Andrejcová les, vrch, výš. kóta Pohorelá BR, Andrejcová les, vrch Liptovská Teplička PP, Andrejcovo les, vrch, výš. kóta Pohorelá BR
3 Z OM Andrejec (< K Andrej + -ec). Ide o názov toho istého vrchu (1519 m), kt. sa nachádza v katastrálnych územiach oboch obcí v Kráľovo hoľských Tatrách. Št. názov vrchu je *Andrejcová*, variantné názvy sú *Ondrejcová*, *Ondrejcovo*, *Andrejcovo*, *Andrejsová*, *Andresovo*.

ANDREJSIKO n.

1+2 I a Andrejisko vrch Dobšiná RV
3 Z K Andrej + -i-sk-o. Št. názov je *Ondrejisko*, variantný názvov je aj *Ondrejsko*.

ANDREJKA₄ f.

1+2 I a Andrejka les Karná HE, Andrejka lúka Ďačov SB, Andrejka lúka, pasienok, pole Trebišov TV **b** Do Andrejký les, pole Vojtovce SP

3 Z K Andrej + -k-a. V Trebišove je št. názov *Andrejka*, variantný názov je *Andráška*.

ANDREJKO₂ m.

1+2 III ♦ a Andrejkova deber miesto Pačín HE, Andrejkov grúň vrch, výš. kóta Čierny Balog BR
3 Z OM Andrejko (< K Andrej + -k-o).

ANDREJS m. // ANDRES m.

1+2 III a Andrejsová vrch Pohorelá BR, Andresovo vrch Pohorelá BR
3 Z OM Andrejs, Andres (< K Andrej). Názov vrchu (1519 m) v Kráľovo hoľských Tatrách. Št. názov je *Andrejcová*, variantné názvy sú *Ondrejcová*, *Ondrejcovo*, *Andrejcovo*, *Andrejsová*, *Andresovo*.

ANDREJSKÝ adj.

1+2 I ♦ a Andrejský vršok vrch Spišské Vlachy SN
3 Z OM (K) Andrej + -sk-ý

ANDREK m.

1+2 III ♦ a Andrekov sadenec les Čičava VT
3 Z OM Andrek (< K Andrej). Podľa muža, kt. vysadił stromy v tomto lese.

ANDRELAZ m.

1+2 I a Andrelaz pasienok Ňagov ML
3 Z K Andre(j) + subst. laz „poľnohospodárska pôda získaná klčovaním a kultivovaním na úžitkovú zem, lúku, hon“ (SSN2, s. 38).

ANDREŠ₃ m.

1+2 I b Za Andrešom Stakčín SV III
♦ b Andrešov sad záhrada Nižná Sitnica HE; Nad Andrešovým sadom pole Nižná Sitnica HE
3 Z OM Andreš (< K Andrej).

ANDREŠEL m.

1+2 I b Poza Andrešel miesto Starina SL
3 Neznámy pôvod. Azda súvisí s OM Andrešel al. Andreš (< K Andrej).

ANDRIC m.

1+2 III a Andricová lúka, pasienok Vyšná Jablonka HE

3 Z OM Andric (< K Andrej).

ANDRIDIEL m. [-DZAL]

1+2 I a *Andridiely* les Vyšná Sitnica HE

3 Z OM Andri(š) (< K Andrej). S asibiláciou *d* > *dz* (*Andridzať*). Môže ísť o ďalší variantný názov lesa *Andrediel*, *Andrejdiele*, *Andrejove diely* v susednej obci Nižná Sitina HE, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach obidvoch obcí.

ANDRIJ₃ m.

1+2 II ♦ a *Bigarovoho Andrija ortaš pole Koňuš* SO **III b** *Do Andrijovej les Bardejov BJ* (Dlhá Lúka) ♦ a *Andrijova medza pole Vislava* SP

3 Z OM (K) Andrij (< ukr. K *Andrij „Andrej“*). G sg. f. -ov-i (*Do Andrijovi*) v Bardejove BJ (Dlhá Lúka). • Iba na severe šiar. oblasti.

ANDRIJKO m.

1+2 III ♦ a *Andrijkova mláčka* lúka Závada HE

3 Z OM Andrijko (< ukr. K *Andrij „Andrej“ + -k-o*).

ANDRIK m.

1+2 III ♦ a *Andrikova záhrada* pasienok Pavlovce VT

3 Z OM Andrik (< K Andrej).

ANDRIKÓCKY adj.

1+2 I ♦ a *Andrikócka zem* lúka Honce RV

3 Pravdep. z mad. OM *Andrikó + -ck-jý*.

ANDRIS m.

1+2 III a *Andrisová pole* Poľný Kesov NR

3 Z OM Andris (< K Andrej).

ANDRISKO / ANDRISEK m.

1+2 III a *Andrisková les* Rajecká Lesná ZA

3 Z OM Andrisko al. *Andrisek* (< *Andris z K Andrej + -k-o* al. -ek).

ANDRIŠ₂ m.

1+2 III ♦ a *Andrišova dolka* les Beharovce LE, *Andrišova dolka* vrch Poľanovce LE

3 Z OM Andriš (< K Andrej).

ANDRIŠKO / ANDRIŠEK m.

1+2 III a *Andriškovo les* Malé Ozorovce TV

3 Z OM Andriško al. *Andrišek* (< dom. podoby *Andriš K Andrej + -k-o* al. -ek).

ANDRL p. **ANDERL // ANDRL**

ANDRLOCH p. **ANDERLOCH**

ANDRLOK p. **ANDERLOCH**

ANDRO₂ m.

1+2 III b *Na Androvom* pole Sačurov VT

♦ a *Androva lúka* les, výš. kóta Rybník RA

3 Z OM Andro (< K Andrej). L sg. -ým (*Na Androvím*) v Sačurove VT.

ANDROPAN m.

1+2 III ♦ a *Adropanov hrunkok* lúka Senné MI

3 Z OM Andropan, príp. *Andropán* (< *Andro z K Andrej + subst. pán*).

ANDROTLAPA f.

1+2 I a *Androtlapa* vrch, výš. kóta Jablonov nad Turňou RV

3 Z OM Andro, príp. poses. adj. *Androva* (< K Andrej) + subst. *tlapa*.

ANDSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Andský kopec* pole Ondrejovce
LV

3 Z časti názvu *And* jedného z majerov, hospodárskych dvorov (neskôr štátnych majetkov) *Horný And*, *Stredný And*, *Dolný And* (LE) + -sk-ý. Pole bolo v ich blízkosti al. k nim (jednému z nich) patrilo.

ANGÁRIA₂ f.

1+2 I a *Angária* pole Michalovce MI (Močarany); *Angárie* pole Michalovce MI (Močarany)

3 Z pôv. lat. subst. *angária* „štvrťrok“ (HSSJ1, s. 88) al. v nárečiach aj „týždená výplata drevorubačov“ (SSN1, s. 66). Prevdep. ide o variantné názvy jedného poľa v Michalovciach MI (Močarany).

ANGLICKÝ₂ adj.

1+2 I ♦ b *Pod anglickou záhradou* miesto Ivanka pri Dunaji SC, *Pri Anglickej záhrade* lúka, pole Mošovce TR

3 Z názvu *Anglicko* + -(s)ký, resp. z adj. *anglický*. V TN názvoch označuje parky, záhrady, kt. sú prírodne upravené, napodobňujú prírodný ráz krajiny. Objekty v Mošovciach TR sú pomenované vzhľadom na polohu vedľa parku s názvom *Anglická záhrada* al. *Anglický park*.

ANJEL₁₀ m. // **ANDEL** m.

1+2 I a *Anjely* hrebeň Vysoké Tatry PP; *Druhý Anjel* vrch Vysoké Tatry PP, *Piaty Anjel* vrch Vysoké Tatry PP, *Štvrtý Anjel* vrch Vysoké Tatry PP, *Tretí Anjel* vrch Vysoké Tatry PP, *Veľký Anjel* vrch Vysoké Tatry PP b *Pri Anjelovi strážcovi* lúka Hronec BR ♦ a *Predná štrbina v Anjeloch* miesto Vysoké Tatry PP, *Prostredná štrbina v Anjeloch* miesto Vysoké Tatry PP,

Zadná štrbina v Anjeloch miesto Vysoké Tatry PP III a *Andelov chotár* Píla ZC

3 Zo subst. *anjel*. Názov lúky *Pri anjelovi strážcovi* (*Pri anjel strášcovi*) v Hronci BR podľa polohy pri soche anjela strážcu al. pri kaplnke, kt. mu je zasvätená. Variantné názvy sú *Drotárňa*, *V Drotári*. Vo Vysokých Tatrách TN *Anjely* pomenúva hrebeň, úsek Skorušiniaku od sedla Prostredné Skorušie po sedlo Nižné Skorušie al. vrátane *Veľkého Anjela* po Limbovú štrbinu a pomenúva päť objektov (vrchov v tvare vežičiek), z kt. štyri ležia medzi sedlami Prostredné a Nižné Skorušie (*Druhý Anjel*, *Tretí Anjel*, *Štvrtý Anjel*, *Piaty Anjel*). Osamelý vrch *Veľký Anjel* (1681 m) je najväčší, nachádza sa na sever od sedla Nižné Skorušie (označuje sa aj ako *Anjel I*). Vrchy (vežičky) pripomínajú skupinu mystických postáv (BI, s. 122 – 123). TN *Andelov* v Píle ZC vznikol z OM *Andel*.

ANJELIK m.

1+2 I a *Anjelik* pole Šaľa SA

3 Zo subst. dem. *anjelik* (< *anjel* + -ik), príp. z OM *Anjelik*.

ANJELSKÝ adj. // **ANDELSKÝ** adj. // **ANHELSKÝ** adj.

1+2 I ♦ a *Andelský vŕšok* pole Spišský Hrhov LE, *Anhelská dolina* pasienok Potôčky SP, *Anjelský vŕšok* pole, vrch Levoča LE

3 Z OM *Anjel*, *Anhel* al. zo subst. *anjel*, *anhel* + -sk-ý. Podoba *Anhel/anhel* je z ukr. *angel* (g sa vyslovuje ako h).

ANKÁŠ m.

1+2 I a *Ankáš* pole Záhorce VK

3 Z dom. podoby *Anka K Anna* + -áš.

ANKIN m.

1+2 III ♦ a Ankinova lazina les Luboreč LC

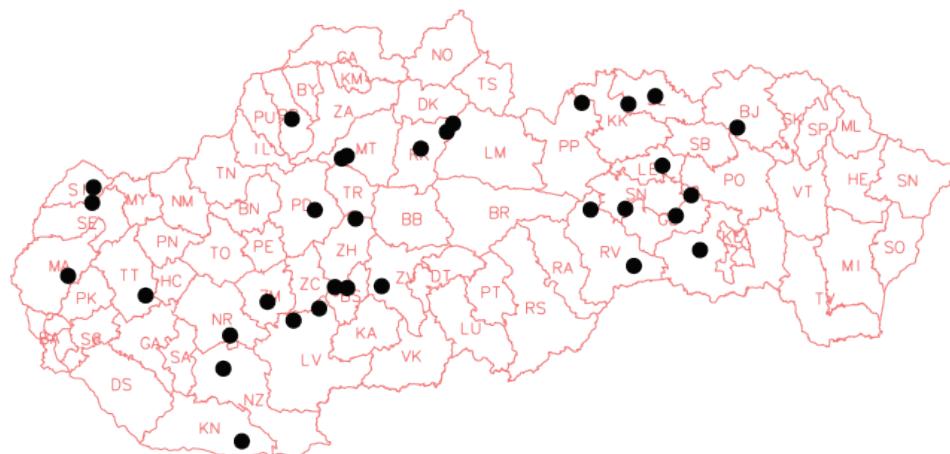
3 Z OM (P) *Ankin* (< dom. podoba *Anka* K *Anna* + *-in*). Variantný názov je *Galikova lazina*.

ANNA₅₀ f. [-N-, -NN-]

1+2 I a Anna štôlňa Pukanec LV, Anna štôlňa Dobšiná RV, Anna les Lipovník RV, Anna vrch Podolíneč SL; Svätá Anna pole Veľký Cetín NR, Svätá Anna pole Šrobárová KN, Svätá Anna lúka Liptovská Teplá RK, Svätá Anna štôlňa Ružomberok RK, Svätá Anna miesto Považská Bystrica PB, Svätá Anna pole Prievidza PD, Svätá Anna pasienok, pole, vrch Dobrá Niva ZV, Svätá Anna les Rudník KE, Svätá Anna vrch Stará Ľubovňa SL, Svätá Anna lúka, pole, vrch Podolíneč SL, Svätá Anna les, lúka, pasienok Kluknava GL; Nívky pri Svätej Anne pole Kováľov SE; Baňa Svätá Anna baňa, lúka Helcmanovce GL, Jama Anna baňa Kremnické Bane ZH, Magdaléna-Anna baňa, štôlňa Hodruša-Hámre ZC (Kopanice), Štôlňa Anna

baňa, štôlňa Banská Štiavnica BS, Vyšná štôlňa Anna štôlňa Hnilčík SN **b** Nad Annou pole Stará Ľubovňa SL; Nad Svätou Annou pole Stará Ľubovňa SL (Podsadek), Nad Svätou Annou pole Podolíneč SL, Nad Svätou Annou pole Studenec LE, Niže Svätej Anny pole Kláštor pod Znievom MT, Niže Svätej Anny pole Slovany MT, Pod Svätou Annou pole Studenec LE, Pri Svätej Anne pole Rybník LV, Pri Svätej Anne miesto Zavar TT, Pri Svätej Anne pole Kuchyňa MA, Pri Svätej Anne pole Prievidza PD, Pri Svätej Anne pole Ždiar PP, U Svätej Anny pole Kuchyňa MA, Za Svätou Annou pole Zavar TT, Za Svätou Annou pole Prievidza PD ♦ **a** Dolina Liptovskej Anny dolina Liptovská Anna LM, Údolie Svätej Anny dolina Liptovská Anna LM, Vrch Anny vrch Podolíneč SL; Diely nad Svätou Annou pole Zlaté Moravce ZM, Nadávky pri Svätej Anne pole Koválov SE, Nivky u Svätej Anny pole Koválov SE, Nivky u Svätej Anny pole Radošovce SI, Rovina pod Svätou Annou pole Stará Ľubovňa SL, Rovňa pod Svätou Annou pole Stará Ľubovňa SL, Rovňa pod

ANNA *

pod Svätou Annou pole Stará Lubovňa
SL b *Pod Svätou Annou les Hertník BJ,*
Pri Svätej Anne vinica Zlaté Moravce ZM
III ♦ a *Annina dolina* dolina Liptovská Anna LM, *Annin majer* pole Šurany NZ
3 Z K Anna. V neštandardizovných názvoch sa zvykne používať aj podoba *Ana*. Objekty sa zväčša nachádzajú v blízkosti sochy svätej Anny alebo kaplnky, kostola, kt. sú zasvätené svätej Anne. V Kluknave GL lúku, les pomenovali podľa grófky Anny, kt. dala postaviť kostol a dala doň obraz sv. Anny. Predložkovými TN sú pomenované objekty vzhľadom na polohu od objektu, kt. je pomenovaný podľa sv. Anny. Pole so št. názvom *Nivky pri svätej Anne* sa pravdep. nachádza v katastrálnych územiacach obcí Koválov SE a Radošovce SI a má variantné názvy *Nivky pri Svätej Anne*, *Nivky u Svätej Anny*, *Nadávky u Svätej Anny*, *Chríby*. Pole v Starej Ľubovni SL má variantné názvy *Rovina pod Svätou Annou*, *Rovna pod Svätou Annou* a pravdep. iné pole v tejto obci má variantné názvy *Nad Annou*, *Nad Svätou Annou*. Št. názov *Dolina Liptovskej Anny* v Liptovskej Anne LM má variantné názvy *Údolie Svätej Anny*, *Údolie Svätany* (*Svätá Anna* je starší názov obce Liptovská Anna). I sg. -om (*Nat švintom Anom*, *Rovna pod švintom Anom*) v Podolínci PP a Starej Ľubovni SL. • Csl. výskyt.

ANNABERG m.

1+2 I a *Annaberk* les Podolíneč SL
3 Z K Anna + nem. subst. *Berg* „vrch, kopec“.

ANNAMAJER m.

1+2 I a *Annamajer* pole Dolná Krupá TT
3 Z K Anna + subst. *majer*.

ANNAPOLE n.

1+2 I a *Annapole* baňa Nová Baňa ZC
3 Z K Anna + subst. *pole*.

ANNAŠACHTA₂ f.

1+2 I a *Annašachta* miesto Pukanec LV, *Annašachta* chotár Nová Baňa ZC
3 Z K Anna + subst. *šachta*.

AŇOTA m.

1+2 I a *Aňota* pole Veľký Meder DS
3 Pravdep. z OM Aňota. Št. názov je *Aňota*, starší variantný názov bol *Aňodské*.

AŇOTSKÝ adj.

1+2 I a *Aňotské* pole Veľký Meder DS
3 Pravdep. z OM Aňota + -sk-ý. Št. názov je *Aňota*, starší variantný názov bol *Aňodské*.

ANŠEL₂ m.

1+2 I a *Anšel* výš. kóta Žakarovce GL, *Na Anšeloch* miesto Žakarovce GL
3 Neznámy pôvod.

ANTAL₁₇ m.

1+2 I a *Antal* výš. kóta Ratkovské Bystré RA (Filier); *Antale* pole, vinica Bratislava-Rača BA **III a** *Antalová* vrch Sološnica MA, *Antalová* pole Koplotovce HC ♦ *Antalova* dolina výš. kóta Nenince VK, *Antalova* jaskyňa jaskyňa Košická Belá KE (Ružín), *Antalova* lúka lúka Klenovec RS, *Antalovie* dolina pole Trebichava BN, *Antalovie* vrštek pasienok Trebichava BN, *Antalov jarok* les, pole Vyšný Slavkov LE, *Antalov strom* les Bratislava-Karlova Ves BA, *Antalov vrch* vrch Kokava nad Rimavicou PT, *Antalov vrch* les, lúka, vrch Nová Baňa ZC, *Antalov vrch* les, pole Orovnicia ZC; *Vyšné Antalovie* záhumnie

pole Trebichava BN, Vyšný Antalovie lán
 pole Trebichava BN **b** V Antalovej doline
 lúka Vyšná Slaná RV
3 Z OM *Antal* (madž. podoba K *Anton*).
 Poses. adj. v N sg. m. so suf. -uf (*Antal-luf jarek*) vo Vyšnom Slavkove LE, -úv
 (*Antalúv strom*) v Bratislave-Karlovej
 Vsi BA, -ieu (*Antálieeu vrch*) v Kokave
 nad Rimavicou PT. Kolekt. poses. adj.
 so suf. -é (*Antalé vrštek*, *Antalé dolina*,
Višné Antalé záhumnie, *Višní Antalé vrštek*) v Trebichave BN.

ANTALÍČKA f. [-ÍČ-, -ÍŠ-] // ANTA-LIČKA f.

1+2 I ♦ a *Antalíčka* les, lúka Revúca RA;
Antaličky les, pole Hradište pod Vrátnom SE
3 Z OM *Antalík*, *Antalik* (< madž. podoba K *Anton* + -ík/-ik) + -k-a. V Revúcej RA s gem. zmenou č > š (*Antalíška*).
Antaličky je št. TN lesa v Hradišti pod Vrátnom SE.

ANTALKA₆ f.

1+2 I a *Antalka* pole Nové Hony LC,
Antalka pole Stará Halič LC, *Antalka*
 miesto Slanské Nové Mesto KE, *Antalka*
 pole, štôlňa, vrch Sirk RA, *Antalka*
 baňa, štôlňa, vrch Turčok RA; *Antalky*
 les Slanské Nové Mesto KE
3 Z OM *Antal* (madž. podoba *Antal K Anton*) + -k-a. TN *Antalka* (miesto),
Antalky (les) v Slanskom Novom Meste KE môžu byť variantné názvy lesa.

ANTALOVCE m.

1+2 I a *Antalovce* les, pole Kvakovce VT
 (Dobrá nad Ondavou)
3 Podľa MN osady *Antalovce* (< OM
Antal + -ov-ce), kt. tam kedysi bola.

ANTALOVISKO m.

1+2 I a *Antalovisko* lúka Beharovce LE

3 Z OM *Antal* (madž. podoba *Antal K Anton*) + -ov-is-k-o.

ANTALOVSKÝ, adj.

1+2 I a *Antalovská* pole Jalšové HC,
Antalovská les Veterná Poruba LM, *Antalovská* pole Žiar LM, *Antalovské* pole
 Liptovský Mikuláš LM (Okoličné), *Antalovské* les, pasienok, pole Veterná Po-
 ruba LM, *Antalovské* lúka, pole Benice MT ♦ *Antalovská stráň* les, pole Kvako-
 vce VT **b** *Pri brehoch Antalovská lúka*
 miesto Rejdová RV **III a** *Antalovských*
 pole Ležiachov MT

3 Z OM (P) *Antalovský* al. *Antal* (madž. podoba *Antal K Anton*) + -ov-sk-ý. N sg. n. -ov-sk-ô (*Antalovskuo*) vo Veternej Porube LM a v Liptovskom Mikuláši LM (Okoličnom)

ANTIMÓNOVÝ adj.

1+2 I ♦ a *Antimónová dolina* les Smol-
 ník GL

3 Z adj. *antimónový* (< subst. *antimón* „biely, lesklý kov, chemický prvok značky Sb“ + -ov-ý). Les bol pomenovaný podľa antimónovej rudy, kt. sa v nám nachádzala.

ANTIMÓNSKY adj.

1+2 I a *Antimónske* les, lúka Pezinok PK

3 Zo subst. *antimón* „biely, lesklý kov, chemický prvok značky Sb“, resp. podľa názvu továrne *Antimónka* (LE) (vyrábal sa v nej antimón) + -sk-y. Objekty pravdep. patrili k továrnai al. sa nachádzali v jej blízkosti.

ANTKOVKA f. [-UFKA]

1+2 I b *Na Antkovku* les Bardejov BJ
(Dlhá Lúka)

3 Z OM *Antek* (dom. podoba K *Anton*)
+ *-ov-k-a*, nár. *-uf-k-a* (*Na Antkufku*).

ANTOL₃ m.

1+2 I a *Antol* baňa, štôlňa Krásnohorské Podhradie RV; *Baňa Antol* baňa Krásnohorské Podhradie RV **III ♦ a** *Antolova dolinka* dolina, lúka Dačov Lom VK
3 Z OM *Antol* (< K *Anton*). Variantný názov bane, štôlne je *Anton*.

ANTOLIARKA₂ f.

1+2 I a *Antoliarka* lúka Turčianske Teplice TR (Dolná Štubňa); *Antoliarky* lúka Turčianske Teplice TR (Dolná Štubňa)
3 Z OM (P) *Antoliar* (< *Antol* z K *Anton* + *-iar*) + *-k-a*.

ANTOLIČKA f.

1+2 I a *Antolička* lúka, pasienok Krušpina KA
3 Z OM (P) *Antolik* (< *Antol* z K *Anton* + *-ik*) + *-k-a*. TN je št. v podobe *Antolička*.

ANTOLÍK m.

1+2 I a *Antolík* les Lupoč LC

3 Z OM (P) *Antolík* (< *Antol* z K *Anton* + *-ík*) al. z OM *Antol* (< K *Anton*) + *-ík*.

ANTOLIŠ m.

1+2 III a *Antolišov* les, lúka, pasienok Lešť (vojenský obvod) ZV
3 Z OM (P) *Antoliš* (< *Antol* z K *Anton* + *-iš*).

ANTOLIŠOVSKÝ adj.

1+2 I a *Antolišovské* miesto Lešť (vojenský obvod) ZV (Turie Pole)

3 Z OM (P) *Antoliš* (< *Antol* z K *Anton* + *-iš*) + *-ov-sk-ý*. N sg. n. *-ov-sk-ô* (*Antolišouskuo*).

ANTOLSKÝ m.

1+2 I ♦ a *Antolská skalka* vrch Banská Štiavnica BS

3 Pravdep. zo staršieho názvu *Antol* (< OM *Antol* z K *Anton*) obce Svätý Anton BS + *-sk-ý*.

ANTON₉ m.

1+2 I a *Anton* baňa, štôlňa Gortva RS, *Anton* baňa, štôlňa Krásnohorské Podhradie RV; *Svätý Anton* pole Rožkovany SB **III a** *Antonovo* pole Nižné Nemecné SO ♦ *Antonova jaskyňa* jaskyňa Košická Belá KE (Ružín), *Antonov ostrov* pole Komárno KN, *Antonov vrch* vrch Bukovina LM, *Antonovie oráčina* pole Kameňany RA, *Antonov sad* výš. kóta Bátorove Kosihy KN

3 Z OM *Anton*. *Antonova jaskyňa* v Košckej Belej KE (Ružín) má variantný názov *Malá ružínska jaskyňa*. Kolekt. poses. adj. so suf. *-ov-ia* (*Antónovia oráčina*) v Kameňanoch RA.

ANTONI m.

1+2 II ♦ b *V Antoniho tagu* miesto Kameňany RA

3 Z P *Antoni* (< K *Anton* + *-i*).

ANTÓNIA f.

1+2 I a *Antónia* pole Horný Bar DS

3 Pravdep. podľa názvu majera *Antónia* (< K *Antónia*), ku kt. pole mohlo patriť.

ANTONÍN m.

1+2 I b *Za Antonínom* pole Varín ZA

3 Z OM *Antonín* (< čes. podoba z K

Anton + -ín). Pravdep. podľa polohy za sochou svätého Antonína.

ANTONKA₂ f.

1+2 I a *Antonka* baňa Spišská Nová Ves SN; *Baňa Antonka* baňa Spišská Nová Ves SN (Novoveská Huta)
3 Z OM *Anton + -k-a* (baňa patriaca Antonovi) al. z dom. podoby *Antonka* K Antónia.

ANTONKO₅ m.

1+2 I b *Ku Antonkovi* dolina, les, skala Hronec BR, *Pri Antonkovi* pole Hronské Kosihy LV, *Pri Antonkovi* dolina, les, skala Hronec BR, *Pri Antonkovi* pole Bošany PE; *Pri Svätom Antonkovi* pole Nováky PD (Laskár)
3 Z OM *Antonko* (< K *Anton + -k-o*). Podľa polohy vzhľadom na sochu svätého Antona. Objekty v Hrnici BR majú variantné názvy *Ku Antonkovi*, *Pri Antonkovi*, *V tuneli*. Starší názov pola v Novákoch PD je *Istebné*. Pole *Pri Antonkovi* v Hronských Kosihách LV má variantný názov *Prostredné bere*.

ANTONSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Antonská dolina* dolina Turček TR
3 Z OM *Anton + -sk-ý*.

ANTOŠ₄ m.

1+2 III a *Antošová* les Dolany PK ♦ *Antošova lúka* les Nová Sedlica SV, *Antošov jarok* chotár Zlatno ZM, *Antošov laz* lúka, pole Ábelová LC (Madačka)
3 Z OM *Antoš* (dom. podoba K *Anton*).

ANTOŠÍKOVSKÝ adj. [-OF-]

1+2 I a *Antošíkovské* pole Banská Belá BS

3 Z OM *Antošík* (< dom. podoba *Antoš K Anton + -ík*) al. z názvu majera *Antošík* (LE) + *-sk-ý*. Pole patrilo Antošíkovcom al. k majeru. N sg. n. *-of-sk-ô* (*Antošíkofskuo*).

ANTOŠOVKA f.

1+2 I a *Antošovky* pole Hromoš SL
3 Z OM *Antoš* (dom. podoba K *Anton*) + *-ov-k-a*.

ANTOŠOVSKÝ₃ m.

1+2 I ♦ a *Antošovský vrch* lúka, pasienok Lendak KK, *Antošovský vrch* pole, vrch, výš. kóta Ždiar PP, *Antošovský vrch* lúka, pasienok Vysoké Tatry PP (Tatranská Lomnica)

3 Z OM *Antoš* (dom. podoba K *Anton*) + *-ov-sk-ý*.

ANTUŠ m.

1+2 III ♦ a *Antušova hora* pole Vranov nad Topľou VT
3 Z OM vlastníka, bývalého majiteľa *Antuš* (dom. podoba K *Anton*). Starší názov bol *Čisarova Taňa*.

ANTUŠÁK₂ m.

1+2 III ♦ a *Antušákova úboč* pole Novoť NO, *Antušákova grapa* les Novoť NO
3 Z OM *Antušák* (< dom. podoba *Antuš K Anton + -ák*).

ANŽLICA f. [AŇ-]

1+2 I a *Anžlice* pole Nová Kelča VT
3 Neznámy pôvod. Azda z OM *Anžel*, *Aňžel*, príp. *Hanzel*, *Hanžel* (< nem. podoby *Johannes* K *Ján*) + *-ic-a*. Nár. *Aňžlica*.

APA / APO₃ m.

1+2 III a *Apinô* lúka, pasienok Lentvora

LC, *Apovo* lúka, pasienok Lentvora LC ♦ *Apinov* vršok lúka, pasienok Lentvora LC 3 TN *Apinô* sa utvoril z nár. subst. *apa*, *apo* (< mad. subst. *apa*) vo význame „otec, starý otec“, príp. z OM *Apa*, *Apo* (< mad. subst. *apa*) + archaický poses. suf. (podľa pôvodných a-kmeňov) -in + nár. strsl. poses. suf. -ô (*Apinuo*). Ide o variantné názvy objektov, št. podoba je substant. poses. adj. v N sg. n. *Apovo*, variantný názov je aj *Apinov* vršok.

APAD m.

1+2 III ♦ a *Apadová* dolina, les Partizánska Ľupča LM
3 Z OM *Apad* (< mad. verb. *apad* „kleساť, ubúdať“) + -ov-ý. Pôvod TN by mohol byť aj v mad. podobe *apát* subst. *opát* (dolina patriaca opátovi al. niekomu s mad. podobou *Apad* OM *Opát*).

APÁLI m.

1+2 I a *Ostrov Apáli* les Komárno KN
3 Názov lužného lesa, ale aj prírodnej rezervácie *Ostrov Apáli* zrejme vznikol prekladom mad. názvu horárne *Apályisziget* (LE) (< mad. P majiteľa *Apályi* + subst. *sziget* „ostrov“ (*Apályiov ostrov* al. *Apályiovský ostrov*)). OM *Apályi* sa pravdep. do slov. pravopisne adaptovalo ako *Apáli*.

APÁLSKY adj.

1+2 I ♦ a *Apálske krivky* pole Komárno KN
3 Z druhej časti *Apáli* názvu lesa al. prírodnej rezervácie *Ostrov Apáli* + -sk-y. Pole sa asi nachádzalo pri lese, príp. pri rezervácii al. k nim patrilo.

APATÉKA₂ f. [-IE-]

1+2 I a *Apatéka* pole Diviacka Nová

Ves PD, *Apatéka* pole Diviaky nad Nitricou PD

3 Z pôv. gr./lat. subst. *apatéka* „lekáreň“ al. „liek“. Nár. *Apatéka*. Pravdep. ide o jedno pole, resp. polia, kt. sa nachádzajú v katastrálnych územiach oboch obcí.

APATEKÁR m.

1+2 III ♦ a *Apatekárov* kút les Oslany PD
3 Z OM *Apatekár* al. subst. *apatekár* „lekárník“.

APATEKÁRKA f.

1+2 I a *Apatekárka* les Krupina KA
3 Z OM *Apatekár* al. subst. *apatekár* „lekárník“ + -k-a. Variantný názov je *Apatekárkska*.

APATEKÁRSKY adj.

1+2 I a *Apatekárkska* les Krupina KA
3 Z OM *Apatekár* al. subst. *apatekár* „lekárník“ + -sk-y. Variantný názov je *Apatekárka*.

APEL m.

1+2 I b *Za Apelom* lúka Lomnička SL
3 Zo subst. *apel* „výzva; odvolanie sa na vyššiu inštanciu“. Lúka al. lúky sa mohli nachádzať za objektom, kt. bol predmetom súdneho konania s odvolaním, al. za pozemkom, domom niekoho, kto podal odvolanie. TN mohol vzniknúť aj z nem. prevzatého subst. *gápel* „jednoduchý mechanizmus na pohon strojov a zariadení pomocou ľahkej sily zvierat; vrátok na šachte“ (HSSJ1, s. 376), za kt. sa objekt mohol nachádzať.

APKO / APKA m.

1+2 III ♦ a *Apkov klin* miesto Lukáčovce NR

3 Z hypok. nár. apel. *apko* (< mad. *apa*) „otec, starý otec“ al. z OM *Apko*, *Apka*.

APOLEN m.

1+2 III **a** *Apolenová* les Ivanovce TN
3 Z OM *Apolen* (< K *Apolón*).

APOLLO m.

1+2 III **♦ a** *Apollova hora* vrch Hrabušice SN

3 Z mad. OM *Apolló*, resp. z grafickej podoby P *Apollo* (< mad. podoba K *Apolló* „*Apolón*“, dom. *Apolo*).

APOLÓNIA₂ f.

1+2 I **a** *Apolónia* štôlňa Červenica PO, *Apolónia* baňa Hnilčík SN

3 Z K *Apolónia*.

APONI m.

1+2 II **♦ a** *Aponiho klin* les Záhorie (vojenský obvod) MA (Šramek)

3 Z P *Aponi*. Št. názov je *Aponiho klin*, starší názov je *Apponiho klin* (pôvodná grafická podoba P mohla byť aj *Apponi*, *Appony*, *Apponyi*).

APONIOVSKÝ adj.

1+2 I **♦ a** *Aponiovský priesek* les, výš. kóta Záhorie (vojenský obvod) MA (Šramek)

3 Z P *Aponi* + *-ov-sk-ý*. Št. názov je *Aponiovský priesek*, staršia podoba názvu je *Apponyiovský priesek*, variantný názov je *Apoňský priesek*. Názvy *Aponionsky priesek*, *Apponionsky les* sú pravdep. chybné zápisu. Pôvodná pravopisná podoba P majiteľa mohla byť aj *Apponi*, *Appony*, *Apponyi*.

APONSKÝ adj. [-Ň-]

1+2 I **♦ a** *Aponský priesek* les Záhorie (vojenský obvod) MA

3 Z P *Aponi* + *-sk-ý* (*Apoňský priesek*). Št. názov je *Aponiovský priesek*, staršie podoby sú *Apponiovský priesek*, *Apponyiovský priesek*. Názvy *Aponionsky priesek*, *Apponionsky les* sú pravdep. chybné zápisu. Pôvodná pravopisná podoba P mohla byť aj *Apponi*, *Appony*, *Apponyi*.

APOŠTOL₃ m.

1+2 I **a** *U apoštolov* pole Chlebnice DK; *Hrebeň dvanásťich apoštolov* hrebeň Javorina (vojenský obvod) KK; *Dvanásť apoštolov* hrebeň, vrch Javorina (vojenský obvod) KK

3 Zo subst. *apoštol*. Názov hrebeňa v Javorine KK (Vysoké Tatry) má variantné názvy *Dvanásť apoštolov*, *Hrebeň dvanásťich apoštolov*. A pl. *-uv* (*Dvanac apoštoluv*) v Javorine (vojenský závod) KK.

APROSER m.

1+2 I **a** *Aproser* pole Svinica KE

3 Z mad. adj. *apró*, resp. nár. *aprós* „malý, drobný“ + mad. verb. *ér* „doknúť sa; dostat sa; siaháť, dosiahnuť“; „mať cenu, hodnotu“; subst. *ér* „žila; potôčik“ (porov. MNyTESz).

APROŠ₂ m.

1+2 I **a** *Aproš* pole Čelovce PO, *Aproš* pole Chmeľov PO

3 Z mad. adj. *apró*, resp. nár. *aprós* „malý, drobný“ al. z mad. OM *Aproš* (< hypok. podoba *Apró* mad. K *Apród* al. z mad. adj. *apró*, resp. nár. *aprós* „malý, drobný“).

ARAB m.

1+2 III ♦ a *Arabovie kúštek pole Chynorany PE*

3 Z OM Arab (< etnynomum *Arab*). Kolekt. poses. adj. so suf. *-ej-e* (*Arabeje kúštek*).

ARABIC m.

1+2 III a *Arabicová lúka Vršatské Podhradie IL*

3 Z OM majiteľa Arabic (< etnynomum *Arab* + *-ic*).

ARAD m.

1+2 I a *Arad pole Nová Vieska NZ*

3 Z MN osady, majera Arad (LE), ku kt. pravdep. pole patrilo.

ARADSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Aradské pole pole Nová Vieska NZ*

3 Z MN osady, majera Arad (LE) + *-sk-ý*. Pole pravdep. patrilo k osade.

ARAGONITOVÝ, adj.

1+2 I ♦ a *Aragonitová jaskyňa jaskyňa Ochtiná RV; Ochtinská aragonitová jaskyňa jaskyňa, pripasť Ochtiná RV*

3 Zo subst. aragonit „priehľadný až priesvitný nerast bielej, sivej, červenkastej až ciernej farby tvoriaci stromčekovité tvary, uhličitan vápenatý“ + *-ov-ý*. Št. názov je *Ochtinská aragonitová jaskyňa*, variantný názov *Aragonitová jaskyňa*.

ARAN / ARANA m.

1+2 III ♦ a *Aranova hora pole Breznica SP*

3 Z OM Aran al. Arana (< maď. *K Arana* „Zlatica“; BLT, s. 46).

ARANGOVKA f.

1+2 I a *Arangovsky pole Horovce MI*

3 Pravdep. z OM Arang al. Arank + -ov-k-a.

ARAŇOŠ, m. [-OŠ, -AŠ]

1+2 I a *Araňoš miesto Gregorovce PO; Araňoše pole Košice-Šaca KO* **b** *Pod Araňošom miesto Gregorovce PO*

3 Z mad. adj. aranyos „pozlátený, zlatistý, zlatý“ al. *arányos* vo význame „súmerný; úmerný, pomerný“, kt. sa vo vsl. oblasti mohlo adaptovať vo výslovnosti s krátkym *a*. Nemožno vylúčiť ani motiváciu madž. *P Araňoš*, kt. sa vyskytuje aj v Košiciach (DP). Miesto v Gregorovciach PO *Araňoš* i *Araňaš*. Predložkový TN *Pod Araňošom* pomenúva poľnú cestu.

ARAŇOŠKA m.

1+2 I a *Araňoška pole Byšta TV*

3 Z madž. OM Araňoš + -k-a. TN mohol vzniknúť aj z madž. adj. *aranyos* „pozlátený, zlatistý, zlatý“ al. *arányos* „súmerný; úmerný, pomerný“, kt. sa vo vsl. oblasti mohlo adaptovať vo výslovnosti s krátkym *a*.

ARATOŇ m.

1+2 I a *Aratoň miesto Oborín MI (Kucany)*

3 Neznámy pôvod. Môže súvisieť s madž. slovami *arat* „žat“, *arató* „žatevný, žaci“.

ARBAJTKOMANDO n.

1+2 I a *Arbajtkomando pasienok Vyšný Komárnik SK*

3 Z nem. subst. Arbeit „práca“ + nem. subst. *Kommando* „komando“. Počas 2. svetovej vojny Nemci robili obranné prekážky a obyvatelia z okolia a vojnoví

sovieti zajatci na pasienku kopali hlboké protitankové priekopy.

„ruda“ + nem. subst. *Hügel* „vršok, kopček, pahorok“, príp. nem. OM *Siebel*.

ARBALOVEC m.

1+2 I a *Arbalovec* pole Malá Hradná BN
3 Pravdep. z OM *Arbal* al. *Harbal* + *-ov-ec*. Variantný TN je *Nad Stráním* (*Nad Stránie*).

ARBEC m.

1+2 I b *Pod Arbcom* les, pasienok Holčíkovce VT
3 Neznámy pôvod. Pravdep. z OM (najskôr prezývky) *Arbec* (< nár. subst. *harbec* „hrbec, hrbač, hrbatý človek“) al. zo subst. *hrbec* „vyvýšené miesto, hrbolec, hrb, kopec“, v zempl. nár. *harbec* s vkladným *a*. Variantný názov je *Stredný grúň*.

ARBERT₂ m.

1+2 III a *Arbertová* pole Prituľany HE, *Arbertová* pole Rohožník HE
3 Z OM *Arbert* (< K *Albert*). Pravdep. ide o jedno pole, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach obidvoch obcí.

ARBETOVSKÝ adj.

1+2 I a *Arbetovská* pole Galovany LM (Paludza)
3 Z OM *Arbet* (možno z K *Albert*) + *-ov-sk-ý*.

ARCIZÍBEL m.

1+2 I a *Arcizíbel* hrebeň Banská Bystrica BB (Ulanka)
3 Z prefixoidu *arci-* (< lat. < gr.) s funkciou zosilnenia al. stupňovanie významu druhej časti slova, „vyšší stupeň hodnosti, hierarchie označenej druhou časťou slova“ al. z nem. subst. *Erz*

ARDANOVSKÝ₄ adj.

1+2 I a *Ardanovská* les Vrbové PN ♦ *Ardanovská hora* les Ardanovce TO; *Ardanovské lazníky* pole Radošina TO **III** ♦ **a** *Ardanovských lazníky* pole Radošina TO **3** V Ardanovciach TO a v Radošine TO z MN *Ardanovce* + *-sk-ý*, vo Vrbovom PN z OM *Ardan* + *-ov-sk-ý*. V Radošine TO št. názov je *Ardovské lazníky*, variantný názov je *Andovských lazníky*, čo môže poukazovať na pôvodného majiteľa s OM *Ando*.

ARDO₂ m.

1+2 III a *Malé Ardové* pole Dolné Zelenice HC, *Veľké Ardové* pole Dolné Zelenice HC
3 Z OM *Ardo*.

ARDOVSKÝ₆ adj.

1+2 I ♦ a *Ardovská dolina* pole Silica RV, *Ardovská jaskyňa* jaskyňa Silica RV, *Ardovský vápenec* les Silica RV, *Ardovský vrch* les, pole, výš. kóta Silica RV, *Ardovská škôlka* sad Silica RV **b** *Pri ardrovskom vodopáde* pole Silica RV
3 Z MN *Ardovo* RV + *-sk-ý*.

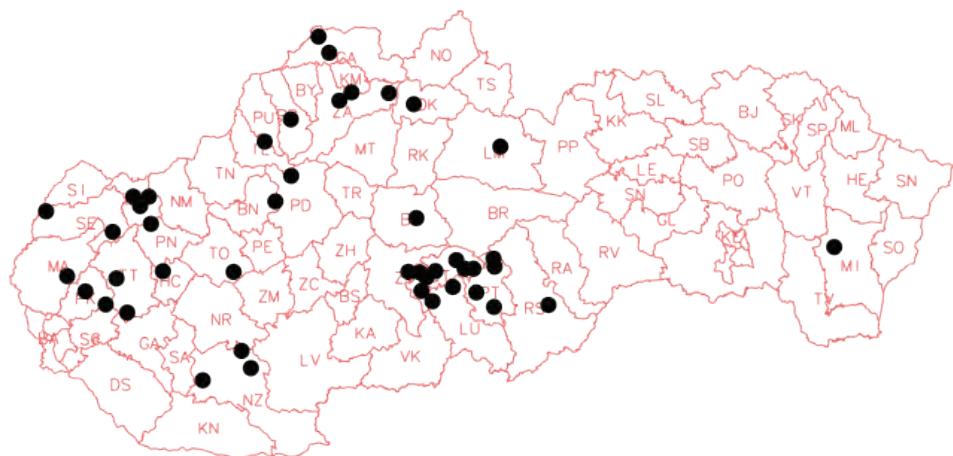
ARDZAG m.

1+2 III a *Ardzagová* pole Družstevná pri Hornáde KE
3 Z OM *Ardzag*.

AREÁL₂ m.

1+2 I a *Areál pod Pálenicou* miesto Podbiel TS; *Areál nemocnice* pole Banská Bystrica BB (Podlavice)
3 Zo subst. *areál*. Starší názov poľa v Banskej Bystrici bol *Telušovské*.

ÁRENDÁ

ÁRENDÁ₅₀ f. [Á-, A-, E-]

1+2 I a Árenda pole Podhájska NZ, Árenda pole Kúty SE, Árenda pole Myjava MY (Turá Lúka), Árenda lúka Omastiná BN, Árenda pole Voderady TT, Árenda lúka Kuchyňa MA, Árenda lúka, pasienok Klokočov CA, Árenda les Podvysoká CA, Árenda pole Istebné DK, Árenda lúka Kokava nad Rimavicom PT, Árenda pasienok, pole Ozdín PT, Árenda pole Poltár PT (Slaná Lehota), Árenda lúka, pole, výš. kóta Čavoj PD, Árenda lúka, pole Veľký Blh RS, Árenda lúka Detvianska Huta DT, Árenda lúka, pasienok Stará Huta DT, Árenda pasienok, pole Zvolenská Slatina ZV, Árenda pole Pozdišovce MI, Árenda lúka, pasienok Utekáč PT; Árendy miesto Kmetovo NZ, Árendy pole Palárikovo NZ, Árendy pole Jablonica SE, Árendy pole Polianka MY, Árendy pole Rudník MY, Árendy pole Červeník HC, Árendy pasienok, pole Prašník PN, Árendy pole Suchá nad Parnou TT, Árendy pole Báhoň PK, Árendy lúka, pole, vinica Modra PK, Árendy pole

Slovenská Ľupča BB, Árendy lúka, pole Vavrišovo LM, Árendy lúka Ábelová LC, Árendy pasienok Látka DT, Árendy lúka, pasienok Mýtna LC, Árendy pole Považská Bystrica PB (Šebeštanová), Árendy pole Ladce IL, Árendy lúka, pasienok Stará Huta DT, Árendy les, lúka, pole Viglaš DT, Árendy pole Kovarce TO; Predná árenda pole Žilina ZA (Brodno), Zadná árenda pole Žilina ZA (Brodno); Dlhé árendy miesto Kmeťovo NZ; Árenda pri píle pole Hriňová DT, Árenda pri Pile pole Detva DT; Na Majeričkách Árendy lúka, pole Terchová ZA **b** Na árende lúka, pasienok, pole Pozdišovce MI, Na Árendu miesto Detva DT, Nad Árendami miesto Terchová ZA, V árende pole Podvysoká CA; Na árendách pole Stožok DT **3** Z pôv. lat./maď. subst. árenda „nájom, prenájom“. Takto nazvané objekty, hlavne polia, boli v minulosti v prenájme. V nár. podobách Erenda v Omasťinej BN, Erendy vo Varišove LM. I pl. -y (Nad Árendi) v Terchovej ZA. Pasienok Árenda v Ozdíne PT má va-

riantný názov *Vargová*. Št. názov lúky a poľa *Árenda* vo Veľkom Blhu RS má variantný názov *Árendáš*. V Starej Hute DT lúka a pasienok majú variantné názvy *Árenda*, *Árendy*. TN *Árenda pri píle* v Hriňovej DT a *Árenda pri Pile* v Detve DT môžu pomenúvať rovnaký objekt, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach oboch obcí. • Výskyt najmä v zsl. a jssl. oblasti (okolie Detvy a Rimavskej Soboty).

ÁRENDÁRSKY₂ adj.

- 1+2 I a** Árendárské pole Ďurdošík KE
♦ Árendárské lúky lúka Slanské Nové Mesto KE
3 Zo subst. *árendár* „kto má niečo prenajaté, árendátor, nájomník“ (HSSJ1, s. 95) + -sk-y. Objekty sa prenajímali.

ÁRENDÁŠ₃ m. [Á-, O-]

- 1+2 I a** Árendáš pole Čerenčany RS, Árendáš lúka, pole Veľký Blh RS **♦ Árendáš** pole Hronovce LV
3 Zo subst. *árendáš* (< pôv. lat./mad. *árenda* „nájom, prenájom“ + -áš) „pozemok, kt. sa prenajíma, prenajatý pozemok“ al. „kto za poplatok používa majetok inej osoby, nájomník, árendátor“ (HSSJ1, s. 95; SSN1, s. 71). V Lekárovciach SO sú variantné názvy poľa *Árendáš*, *Árendášske*. Vo Veľkom Blhu RS je št. názov *Árenda*.

ÁRENDÁŠKA₃ f.

- 1+2 I a** Árendáška pole Divín LC, Árendáška pole Pila LC, Árendáška pole Lekárovce SO
3 Zo subst. *árendáš* (< pôv. lat./mad. *árenda* „nájom, prenájom“ + -áš) „pozemok, kt. sa prenajíma, prenajatý po-

zemok“ al. „kto za poplatok používa majetok inej osoby, nájomník, árendátor“ (HSSJ1, s. 95; SSN1, s. 71) + -k-a. V Lekárovciach SO v nár. podobe *Orendaška*.

ÁRENDÁŠSKY₄ adj.

- 1+2 I b** Na Árendášskom pole Ďurdošík KE ♦ a Árendášske pole Hronovce LV
b Árendášske blatinská pole Hronovce LV, Árendášske zeme chotár, pole Želiezovce LV
3 Zo subst. *árendáš* (< pôv. lat./mad. *árenda* „nájom, prenájom“ + -áš) „pozemok, kt. sa prenajíma, prenajatý pozemok“ al. „kto za poplatok používa majetok inej osoby, nájomník, árendátor“ (HSSJ1, s. 95; SSN1, s. 71) + -sk-y.

ÁRENDIČKA f. [E-]

- 1+2 I a** Árendičky pole Dúbrava LM
3 Z pôv. lat./mad. apel. *árenda* „nájom, prenájom“ + -ič-k-a. Nár. *Erendički*. Statkári dávali pole do prenájmu.

ÁRENDOVANÝ₂ adj. [Á-, O-; -DO-, -DU-]

- 1+2 I a** Árendované pole Vyšný Miširoš SK **b** Medzi árendovanými pole Lehnice DS
3 Z pôv. lat./mad. subst. *árenda* „nájom, prenájom“ + -ov-va-n-ý, nár. -uv-va-n-ý (*Orenduvane*).

ÁREŠTANTSÝ adj.

- 1+2 I ♦ a** Árešantská záhrada pole Drážovce KA
3 Z pôv. lat./nem. subst. *áreštant* „väzen“ (HSSJ1, s. 95) + -sk-ý. Pole pravdep. patrilo niekomu, kto bol väznený, príp. na ňom pracovali väzni.

ÁRGAČKA f.

1+2 I b *Pod Árgačkami* pasienok Šivetice RA

3 Neznámy pôvod. Možno z OM Árgač + -k-a. I pl. -i (*Pod Árgačkami*).

ARGALÁŠ m.

1+2 I a *Argaláše* pole Ivanovce TN

3 Z OM (prezývky) *Argaláš* (< pôv. madž. subst. *argaláš* „bodavý hmyz všeobecne, napr. včela, osa, sršeň“, expres. „nezbedník, lapaj“, pejor. „príslušník agrárnej strany“ al. „cestovné výdavky za úradnú cestu koňmo al. záprahom“; SSN1, s. 71; HSSJ1, s. 95).

ARGALÁŠSKY₃ adj.

1+2 I a *Argalášske* miesto Abrahám GA

◆ *Argalášsky* vršok pole Závod MA; *Argalášske role* pole Palárikovo NZ
3 Z OM *Argaláš* al. pôv. madž. subst. *argaláš* „bodavý hmyz všeobecne, napr. včela, osa, sršeň“, expr. „nezbedník, lapaj,“ pejor. „príslušník agrárnej strany“ al. „cestovné výdavky za úradnú cestu koňmo al. záprahom“ (SSN1, s. 71; HSSJ1, s. 95) + -sk-y. V Závode MA polia patrili príslušnej politickej strane.

ARGAN m.

1+2 III a *Arganová* miesto Beňadovo NO

3 Z OM *Argan* (Habovštiak, 1957, s. 157).

ARGENTÍNA₃ f.

1+2 I a *Argentína* les Šumiac BR, *Argentína* pasienok Spišská Belá KK, *Argentína* lúka, pole Lužianky NR

3 Z choronyma (názvu štátu v Južnej Amerike) *Argentina*. Objekty pravdep. patrili vysťahovalcom do tejto krajiny

al. ich kúpili po návrate, príp. ich kúpili príbuzní za peniaze, kt. v Argentíne zrobili a poslali im. Mohli tak nazvať aj odľahlé, vzdialené objekty.

ARI m.

1+2 II ♦ a *Ariho jama* pole Madunice HC

3 Z OM staviteľa z Piešťan *Ary*. Jama vznikla pri stavbe železnice v rokoch 1873 – 1876. Št. názov je *Ariho jama*, starší názov bol pravdep. *Aryho jama*.

ARIAŠ m.

1+2 I a *Ariaš* výš. kóta Bátorove Kosihy KN

3 Neznámy pôvod.

ARISTKA₂ m.

1+2 I a *Aristky* pole Štrba PP; *Kopanice Aristky* pole Štrba PP

3 Z OM *Arist* + -k-a. Môže ísť o variantné názvy jedného poľa al. polí.

ARKAPERT₂ m.

1+2 I a *Arkapert* les Chmeľovec PO, *Arkapert* les Podhorany PO

3 Neznámy pôvod.

ARKUŠ₂ m.

1+2 I a *Arkuš* pole Branč NR, *Arkuš* pole Ivanka pri Nitre NR (Lúky-Gergeliová)

3 Neznámy pôvod. Azda z OM *Arkuš*. Pravdep. ide o jedno pole, kt. sa nachádza v katastrálnych územiacach oboch obcí. V obci Branč NR je aj rovnomenné archeologické nálezisko, hradisko.

ARMA₇ m.

1+2 I a *Arma* sad Plavé Vozokany LV; *Horná Arma* pole Plavé Vozoka-

ny LV **b** *Od Army pole Plavé Vozokany LV, Pri Arme pole Plavé Vozokany LV* ♦ **a** *Diely od Army pole Čaka LV, Diely od Army pole Plavé Vozokany LV, Lúky od Army lúka, pole Čaka LV*
3 Z MN osady, majera *Arma – Horná Arma, Dolná Arma* (LE). Pole *Pri Arme* má variantný názov *Armianske parcely*.

ARMANSKÝ p. ARMIANSKY

ARMIANSKY₈ adj. [-AN-; -Y, -Ý]

1+2 I a *Armianske pole Čaka LV, Armianske pole, výš. kóta Plavé Vozokany LV* ♦ *Armianska hora vinica Čaka LV, Armiansky vrch vrch, výš. kóta Plavé Vozokany LV, Armianska vinica vinica Čaka LV; Armianske parcely pole Plavé Vozokany LV, Armianske vinice pole, vinica Plavé Vozokany LV* **II b** *Od armianskeho chotár Plavé Vozokany LV*
3 Z MN osady, majera *Arma – Horná Arma, Dolná Arma* (LE) + -sk-ý/-sk-y. Vo Vozokanoch LV je št. názov *Armiansky vrch*. V obidvoch obciach sa adj. *armiansky* v názvoch používa v podobe *armanský*. *Armianska hora, Armianska vinica* sú variantné názvy vinice v Čake LV. *Armianske vinice, Malašské vinice* sú variantné názvy poľa v Plavých Vozokanoch LV.

ARMIN m.

1+2 III ♦ a *Arminova dolinka* dolina Horná Lehota BR
3 Z OM (P) *Armin* (< K *Armín*).

ARMIOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Armiovské zeme* pole Stará Halič LC
3 Pravdep. z OM *Armi* + -ov-sk-ý. Býva-

lí majitelia poľa boli Armiovci. N pl. f. -ov-sk-ie (*Armiovskie zeme*).

ARMO m.

1+2 III a *Armovo* pole Slovenská Ľupča BB
3 Z OM *Armo*.

ÁRNIK m.

1+2 I a *Árnik* les Fiľakovo LC
3 Z maď. apel. árnyék „tieň, tôňa, chládok“ al. z OM *Árnik* (< dom. podoba *Arno, Arňo* K *Arnold* + -ik).

ÁRNISKA f.

1+2 I a *Árniska* lúka Tajov BB
3 Mohlo vzniknúť z OM *Árnis* + -k-a. TN *Árniska* sa okrem lúky pomenúva aj ohradená záhrada, v kt. sa nachádza studňa s názvom *Pod Árniskou*.

ARŇO m.

1+2 I b *Za Arňom* miesto Heľpa BR
3 Z OM *Arňo* (dom. podoba K *Arnold*).

ARNUTOVSKÝ₃ adj.

1+2 I ♦ a *Arnutovské pole* pole Iliašovce SN; *Arnutovské lúky* lúka Jamník SN II
b *Od arnutovského pole* Smižany SN
3 Z MN *Arnutovce* SN + -sk-ý. Objekty mohli v minulosti patriť do katastra tejto obce.

AROKALA f.

1+2 I a *Arokaľa* miesto Trstené pri Horánde KE
3 Z pôv. maď. TN *Árok alja* „Pod potokom“ (Bartko, 1976, s. 168).

ARON₂ m.

1+2 III a *Aronovo* lúka, pasienok, pole

Ďurkov KE ♦ *Aronova hora* pole Breznica SP

3 Z OM *Aron* (< K Áron). Môže íst o úradný zápis P al. nevhodne št. vsl. hláskový variant K s krátkou hláskou *a*.

ÁROŠI m.

1+2 I a Ároši pole Veľká Paka DS

3 Z OM Ároši, maď. *Arossi* (< toponymum Áros + *-i*; KáR, s. 50).

ARPÁDKA f.

1+2 I a Arpádky pole Štrba PP

3 Z OM *Arpád* (< K *Arpád* podľa mena maď. kráľovského rodu z maď. Árpád zo subst. árpa „jačmeň“; MP, s. 53) + *-k-a*.

ARPÁDOVKA f.

1+2 I a Arpádovka pole Trstené LM

3 Z K bývalého majiteľa *Arpád* (< K *Arpád* podľa mena maď. kráľovského rodu z maď. Árpád zo subst. árpa „jačmeň“; MP, s. 53) + *-ov-k-a*. Občania Trsteného LM údajne odkúpili väčšiu plochu poľa od Arpáda Bána al. Arpáda Kysela.

ARPÁDOVSKÝ₂ adj.

1+2 I a Arpádovské lúka Konská LM ♦

Arpádovský vrch pole Konská LM

3 Z OM *Arpád* (< K *Arpád* podľa mena maď. kráľovského rodu z maď. Árpád zo subst. árpa „jačmeň“; MP, s. 53) + *-ov-sk-ý*.

ARPÁŠ m.

1+2 I a Arpáš pole Krškany LV

3 Z maď. adj. árpás „jačmenný“ al. z OM *Arpáš*. Pole sa skôr pomenovalo podľa pestovanej plodiny.

ARPÁŠKERT m.

1+2 I a *Arpáškert* pole Sirník TV

3 Z maď. adj. árpás „jačmenný“ al. OM *Arpáš* + maď. subst. *kert* „záhrada“. Pole sa pomenovalo pravdep. podľa pestovanej plodiny.

ARŠAK₂ m.

1+2 III ♦ a *Aršakov vrch* vrch Terchová ZA b *Pod Aršakovým vrchom* lúka Terchová ZA

3 Z OM *Aršak*.

ARTABINA m.

1+2 I a *Artabina* pasienok, pole Šindliar PO

3 Nejasný pôvod. Azda zo subst. ortovina (< maď. verb. *irt* „plieniť, ničiť“) „pôda získaná klčovaním, ortoveň, ortovisko“ (HSSJ3, s. 355; SSN2, s. 640).

ARTAJAMA₂ f.

1+2 I a *Malá Artajama* jaskyňa Brekov HE, Veľká *Artajama* jaskyňa, priepast' Brekov HE

3 Z art + subst. *jama*. Prvá časť TN *art* je nejasná, mohla sa utvoriť z nem. ban. subst. *Ort* „koncová časť banského dieľa“ (DWB) al. „štvrťtina dielu určeného na dobývanie, dolovanie rudy“ (HSSJ3, s. 353), príp. z verb. *ortovať* „klčovať niečo“ (HSSJ3, s. 355), al. z OM (P) napr. objaviteľa jaskyne *Art*, *Arta* al. *Artaj*.

ARTAK₅ m.

1+2 I a *Artaky* lúka, pole Markušovce SN, *Artaky* pole Markušovce SN; Nižné *Artaky* pole Malý Slavkov KK, Stredné *Artaky* pole Malý Slavkov KK, Vyšné *Artaky* pole Malý Slavkov KK

3 Zo spiš. nár. subst. *artak* „stará pozem-

ková miera zodpovedajúca asi 70 árom, levočské jutro; pole s takouto rozlohou“ (SSN1, s. 72). • V spis. oblasti.

ARTELSKÝ m.

1+2 I ♦ b *Pri Artelskej studni* lúka Stupava MA

3 Z pôv. nem. subst. *artel* „výrobné družstvo, jedna z foriem hospodárenia v Sovietskom zväze“ (SSJ1, s. 47). Novší názov. Studňa mohla patrili artelu, variantný názov *Artézska studňa* vznikol pravdep. zlým zápisom ako dôsledok analógie so združeným pomenovaním *artézska studňa* (HM, s. 334).

ARTUŠ m.

1+2 III a *Artušov les* Zákamenné NO
3 Z OM *Artuš* (dom. podoba K *Artúr*).

ARUMANKA f.

1+2 I a *Arumanky* les Jaklovce GL
3 Z OM *Aruman* + -k-a. Ako druh objektu je uvedená hora, a preto TN mohol pomenúvať aj vrch, kopec.

ÁRVA f.

1+2 I a *Árva* vrch Rimavská Sobota RS (Tomášová)

3 Z maď. adj. *árva* „osireľ“, príp. z OM *Árva*.

ÁRVAIČKA f.

1+2 I a *Árvaička* lúka Revúca RA
3 Z OM *Árvai* (< maď. podoby *Árva* krajového názvu „Orava“ + -i) + -ič-k-a. S gem. nár. zmenou č > š (*Árvaiška*). Majiteľ lúky v Revúcej RA mal P Kukla, ale zmenil si ho na maď. Árvai, variantné názvy sú *Árvaiho lúka*, nár. *Jankovia jama/jema* (KRŠ, s. 129).

ÁRVAI m. // ARVAJ m.

1+2 II ♦ a *Árvaiho lúka* lúka Revúca RA
III ♦ a *Arvajovie dolinka* les Turčianske Jaseno MT (Horné Jaseno)

3 Z P *Árvai*, *Arvaj* (< maď. podoba *Árva* krajového názvu „Orava“ + -i). Kolekt. poses. adj. so suf. -e (*Arvaje dolinka*) v Turčianskom Jasene MT. Majiteľ lúky v Revúcej RA mal P Kukla, ale zmenil si ho na maď. Árvai, variantné nár. názvy lúky sú *Árvaiška*, *Jankovia jama/jema* (KRŠ, s. 129).

ARVÁK m.

1+2 I a *Arvák* miesto Pukanec LV
3 Z maď. OM *Árva*, *Arva* al. z maď. adj. *árva* „osireľ“ + -ák.

ASALÁŠ m.

1+2 I a *Asaláš* pole Demandice LV
3 Z maď. adj. *aszalás* „chudý, vychudnutý“ (MÉK, s. 50), v pren. význame „vyschnutý (o pôde)“ al. z maď. OM *Asaláš*, *Aszalás*.

ASALOV m.

1+2 I a *Asalovy* pole Košice-Poľov KO
3 Z maď. subst. *aszaló* „sušiareň“. Koncový maď. suf. -ó sa adaptoval do slov. ako -ov.

ASAML / ASAMEL m.

1+2 III a *Asamlov* pole Drienov PO
3 Azda z OM *Asaml*, *Asamel*.

ASÓDSKY m.

1+2 I a *Asóske* pole Okoč DS
3 Z MN (majer, osada, samota, miestna časť) *Asód* + -sk-y.

ASPERN m.

1+2 I a *Aspern* vrch Švedlár GL
3 Pravdep. podľa rakúskeho MN *Aspern*

an der Donau (< sthnem. *aspas* „topoľ osikový“ al. „osika“ + *-ern*; SchE, s. 117, 196 – 197). Motívaciou vzniku názvu mohla byť bitka pri Asperne (kedysi samostatná obec, dnes súčasť Viedne) v r. 1809.

ASTRAB p. JASTRAB

ASTRAGA f.

1+2 I a *Astraga* pole Polina RA
3 Neznámy pôvod. Mohlo by íť o po-maďarčenú podobu subst. *ostroha* „kovový hrot na podpätku jazdeckých či-žiem používaného na poháňanie koňa; výrastok, výčnelok podobný ostrohe“, napr. podľa tvaru poľa.

AŠERVIZEN m.

1+2 I a *Ašervizen* lúka Nitrianske Pravno PD
3 Z nem. *Ascherwiesen* (< nem. nár. *Ascher*, spis. *Asche* „popol“; DWB-N, 3. zv., stĺpec 334 + nem. *Wiese* „lúka“, N pl. *Wiesen*).

ÁŠOTSKÝ adj.

1+2 I a Ášotské pole Hrubý Šúr SC
3 Z MN (majer, osada, samota, miestna časť) *Asód* + *-sk-ý*. Št. názov je v podobe *Ašotské* s asimiláciou *d* > *t*. Pole mohlo byť pomenované vzhľadom na majer, osadu, samotu, miestnu časť *Asód* v ka-tastri obce Okoč DS al. aj vzhľadom na *Asódsky kanál*, kt. sa nachádza v ka-tastri mesta Kolárovo. Možno uvažovať aj o pôvode z maď. subst. *áso* „rý“ v tvare A sg. *Ásot* al. v tvare príčastia *ásott* „zrýlovaný“, resp. „pokopaný“. Nemožno vylúčiť pôvod z OM *Áshot* + *-sk-ý* al. z OM *Ašotský* (< MN *Asód* + *-sk-ý*) ako pole patriace tejto rodine.

AŠRONI m.

1+2 II ♦ a *Ašroniho lán* pole Bačka TV
3 Z OM *Ašroni* z maď. P *Assronyi*. Št. názov je *Ašroniho lán* (podoba *Assrony-iho lán* sa nachádza na ZM ČSSR 1: 10 000).

AŠTVÁŇ m.

1+2 I a *Aštváň* pole Hurbanovo KN
3 Neznámy pôvod. Mohlo by súvisieť s maď. subst. ásvány „nerast, minerál“(- MÉK1, s. 60), „priekopa“ (porov. ŠV, s. 457) al. s MN *Asvány* (LR).

AŠVÁŇ m. [-Ň, -N]

1+2 I a *Ašváň* pole, výš. kóta Dolné Saliby GA
3 Z maď. subst. ásvány „nerast, mine-rál“ (MÉK1, s. 60), „priekopa“ (porov. ŠV, s. 457) al. z MN *Asvány* (LR). Št. názov poľa a výš. kóty je *Ašváň*, staršia podoba názvu poľa bola *Ašvan*.

AŠVANOŠ m.

1+2 I a *Ašvanoš* pole Vojčice TV
3 Z maď. adj. ásványos „nerastný, mi-nérálny“ al. z maď. adj. k MN *Asvány* (LR).

ATAKOVÝ m.

1+2 I a *Ataková* pasienok Brezová pod Bradlom MY
3 Z pôv. fr. subst. *atak* „prudké napad-nutie, útok“ + *-ov-ý* al. z OM *Atak*, *Aták* v podobe substant. poses. adj. f.

ATÓMKA f.

1+2 I ♦ a *Pole od atómky* pole Jaslovské Bohunice TT
3 Z hovor. subst. *atómka* „atómová elek-tráreň“, pri kt. sa pole nachádza.

AU₂ m.

1+2 I a *Au* pole Huncovce KK **b** *Na Au* lúka Švedlár GL

3 Z nem. subst. *Au(e)* „lúka, niva“ al. „rie-ka“ (NSS, s. 55). Vo Švedlári GL podľa náhonu, kt. sa privádzala voda ku mlynu.

AUDER₃ m. [-ER, -ÉR]

1+2 I a *Auder* les, vrch, výš. kóta Záho-rie (vojenský obvod) MA (Bažantnica),

Auder les, pole Jablonové MA, *Auder* močiar Vysoká pri Morave MA

3 Neznámy pôvod. Azda z OM *Auder*, *Audér*. TN môžu súvisieť s nem. subst.

Alter „vek, staroba, starý“ (NSS, s. 33), s OM *Alter*, s nem. subst. *Auter* (stará forma súčasného slova *Euter* s prehlás-koú vo význame „vemeno“; DWB, NSS, s. 217), príp. s nem. *Auer-* (< sthn. *ur* „tur, zubor“; HŠ 1, s. 47). Nemožno vylúčiť motiváciu polohou objektov z nem. *aussen* „vonku“, *ausser* „mimo“ (NSS, s. 78) al. nem. *auf der* (*aufder*) „na, k, po, hore“ (HM, s. 334). TN na Záhorí MA majú št. podobu *Auder*.

V Jablonovom MA a na Záhorí MA ide pravdep. o ten istý les, kt. sa nachádza v katastrálnych územiach oboch obcí.

AUGUSTÍN m.

1+2 III a *Augustínovo* pole Bystré VT
3 Z OM *Augustín*.

AUGUSTÍNA m.

1+2 I a *Augustína* baňa Žakarovce GL
3 Zo ženského K *Augustína*.

AUGUSTÍNKA₂ f.

1+2 I a *Augustínka* pole Lakšárska Nová Ves SE **b** *Na Augustíne* les, pole Lakšárska Nová Ves SE

3 Z OM *Augustín* (< K *Augustín*) + -k-a. Predložkový TN *Na Augustínke* (*Na Augustínce*) môže byť variantný názov poľa *Augustínka*.

AUGUSTOVSKÝ adj.

1+2 I ♦ a *Augustovská* štôlňa štôlňa Par-
titánska Lúpča LM

3 Z OM *August* + -ov-sk-ý.

AUROVSKÝ adj.

1+2 I a *Aurovské* vinica Bratislava-Rača BA ♦ *Aurovské Barany* pole Bratislava-
-Vajnory BA

3 Pravdep. z OM *Auro* al. *Aura* + -ov-
-sk-ý.

AUTOBUS m.

1+2 I ♦ a *Bežan* pri autobuse pole Parti-
zánska Lúpča LM

3 Zo subst. *autobus*. Polia sa nachádzajú pri autobusovej zastávke. Variantný názov je *Bežan* pri letisku.

AUTONOMIČNÝ adj.

1+2 I a *Autonomičná* pole Prievidza PD

3 Pravdep. skrátením z adj. *autonomizačný* „týkajúci sa autonomizácie, ude-
lenia samosprávy“.

AUTOSTRÁDA f.

1+2 I b Za Autostrádou chotár Choča ZM

3 Zo subst. *autostráda* al. MN *Autostrá-
da*. Pravdep. táto časť chotára obce Cho-
ča ZM je pomenovaná vzhľadom na po-
lohu k časťam susednej obce Malé a Veľ-
ké Chrašťany (dnes sú súčasťou Beladíc
ZM) s neúradným názvom *Autostráda*.

AVAŠ₃ m.

1+2 I a *Avaš* lúka, pole Žarnov KE, *Avaš*

les, vrch, výš. kóta Hraň TV **b** Za Avášom pole Hraň TV

3 Z maď. adj. *avas* „stuchnutý, potuchnutý“. Variantný názov vrchu v Hrani TV je *Stuchlá*.

AXIE n.

1+2 I b Za Axím lúka, pole Vysoká pri Morave MA

3 Z názvu vodného toku *Axie* s neznámym pôvodom. Môže íť o nem. zápis zloženého názvu s druhou časťou *See „jazero“*, z nem. subst. *Akazi/e* „agát, akácia“, z nem. subst. *Akzise* „zárez, rovás“, príp. z OM *Alex, Alexander* (HM, s. 61). Predložkový TN označuje objekty za týmto zaniknutým vodným tokom. Zápis *Za Aximovým* vznikol nepočopením predložkového TN v tvare I sg. *Za Axím*. Nár. tvar v A sg. s dynamickým významom na -í (*Za Axí*).

AXSKÝ adj.

1+2 I ♦ b Za Axskými vŕškami miesto Vysoká pri Morave MA

3 Z názvu zaniknutého vodného toku *Axie* + -sk-ý. Môže íť o nem. zápis zloženého názvu s druhou časťou *See „jazero“*, z nem. subst. *Akazi/e* „agát,

akácia“, z nem. subst. *Akzise* „zárez, rovás“, príp. z OM *Alex, Alexander* (bližšie HM, s. 61). Predložkový názov v A pl. s dynamickým významom v nár. podoobe *Za Axké vrški*.

AŽ₆ partikula

1+2 I b Od hrabu až do doliny miesto Tekovská Breznica ZC, Od ladickej cesty až po malošlažiansky chotár pole Slažany ZM, Od Velbaského bokom Turňami až na Ploštinu pasienok Slovinky SN (Nižné Slovinky), Popod skalu až do Suhinca ku poráčskemu chotáru pasienok Slovinky SN (Nižné Slovinky), Stasová až po koleno na ceste pasienok Krivá DK; Suroviny až po Hlovek pole Hlboké SE

3 Partikula až zdôrazňuje krajnú miestnu hranicu, po ktorú objekt siaha. Zväčša je súčasť viacčlenných výrazov až do, až ku, až na, až po. Nemožno jednoznačne určiť, či tieto TN skutočne fungujú ako propriá al. ide len o apelatívny, resp. apelatívno-propriálny opis objektu.

AŽAK m.

1+2 III a Ažakov les Svetlice ML

3 Z OM *Ažak*. Substant. poses. adj. -iu (*Ažakiu*).

Zhrnutie

Na Sedemnástej slovenskej onomastickej konferencii v Trnave v roku 2007 Dr. Milan Majtán v príspevku *Lexika slovenských terénnych názvov (História a perspektíva spracovania)* pripomenal jazykovednej a zvlášť onomastickej obci jedno z dôležitých predsavzatí Slovenskej onomastickej komisie pri Jazykovednom ústave L. Štúra SAV – spracovať lexikograficky slovenské a do slovenského jazyka adaptované terénné názvy z územia Slovenska. Časť úloh na tomto dlhodobom projekte bola v tom čase už splnená. Zozbieral sa toponymický materiál, vybudovali sa dve tradičné lístkové kartotéky (podľa abecedy a podľa okresov a obcí), vypracoval sa provizórny heslár a viac ako 300 pracovných máp. Rámcovú koncepciu slovníkovo-areálového spracovania lexiky slovenských terénnych názvov M. Majtán uverejnil v roku 1983. Výsledky analýz toponymického materiálu publikovali viacerí slovenskí onomastici v mnohých monografiách, štúdiách a článkoch. M. Majtán výsledky vlastných výskumov syntetizoval v monografii *Z lexiky slovenskej toponymie* (1996), v ktorej sa nachádza aj 50 mapiek naznačujúcich areálové rozšírenie spracovaných slov a ich variantov.

V súlade s cieľmi tejto úlohy sa po dokončení prác na 7-zväzkovom *Historickom slovníku slovenského jazyka* nadviazalo na túto prácu a pokračovalo sa v nej. Na základe doterajších výsledkov výskumov slovenských onomastikov a skúseností s koncipovaním českých anojkonymických slovníkov s prihliadnutím na finančné a personálne možnosti Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV sme vypracovali koncepciu lexikografického spracovania slovenskej a do slovenčiny adaptovanej aperatívnej a proprietnej lexiky slovenských terénnych názvov. Koncepcia slovníka sa pripravila v súlade s koncepciou elektronického spracovania *Slovníka pomístných jmen na Moravě a ve Slezsku*, ktoré sa realizuje v dialektologickom oddelení Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brne, pretože táto koncepcia spracovania a interpretácie materiálu využíva poznatky súčasnej modernej onomastickej teórie a najnovšie počítačové prostriedky. Pri koncipovaní hesiel sme však uplatnili vlastné zásady. Na rozdiel od brnianskej koncepcie sa napríklad pri tvorbe heslových slov uplatňuje vyšší stupeň abstrakcie a v súpise terénnych názvov sa uvádzajú šandardizované podoby názvov alebo názvy, ktoré sú upravené podľa zásad šandardizácie v hláskovej a pravopisnej podobe súčasnej slovenčiny. Nárečové podoby, ak boli zistené heuristickým výskumom, sa nachádzajú vo výkladovej časti heslovej state.

Prvá časť publikácie obsahuje všeobecnú charakteristiku slovníka a zahrňa definície relevantných toponymických taxonomických termínov (meno, názov; toponymum, geografický názov, zemepisný názov; makrotoponymum – mikrotoponymum; ojkonymum, osadný, miestny názov – anojkonymum, terénny názov; šandardizovaný a nešandardizovaný názov), opis druhov objektov, ktoré sú pomenované terénnymi názvami, ciele lexikografického spracovania terénnych názvov a význam terénnych názvov a ich syntetického spracovania pre lingvistiké, ale aj pre iné vedné disciplíny a možnosti širšieho spoločenského využitia

výsledkov výskumu terénnych názvov. Digitálny i klasický printový slovník *Lexika slovenských terénnych názvov* nie je klasický onomastikon, v ktorom heslovým slovom je názov objektu, ale východiskom stavby hesla je lexéma (apelatívna alebo propriálna) a jej výskyt v terénnych názvoch. Takýto typ slovníka je výhodnejší z toho dôvodu, že určitá lexéma sa v rozličných typoch názvov objektov vyskytuje zväčša niekoľkokrát a rovnaký terénný názov sa môže vyskytovať vo viacerých obciach. Metodika digitálneho spracovania poskytuje výhody a oveľa širšie využitie, napríklad koncipovanie slovníkov iných typov (podľa jednotlivých druhov terénnych názvov, podľa určitej geografickej alebo kultúrnej oblasti, okresu, obce atď.), umožňuje rozličné mapové vyhotovenia pre areálové zobrazenie slovenských terénnych názvov a ich štruktúrnych typov a pre atlasové spracovanie slovenskej i slovanskej anojkonymie či poskytuje možnosť dopĺňať a zapracúvať ďalšie výsledky nových výskumov a postupné zverejňovanie skoncipovaných heslových statí na internete.

Hlavným cieľom lexikografického spracovania slovenských a do slovenčiny adaptovaných terénnych názvov je zachytiť a sprístupniť lexiku, ktorá sa v terénnych názvoch vyskytuje, resp. sa v minulosti vyskytovala v prvom rade pre ďalší diachrónny a synchrónny výskum anojkonymickej lexiky, slovnej zásoby slovenského jazyka a ďalšie socioonomastické výskumy, ktoré sa orientujú zamerané najmä na fungovanie anojkonymie v komunikácii.

Druhá časť publikácie sa zameriava na podrobnejšiu charakteristiku heuristikého výskumu, súpisu a triedenia anojkonymického materiálu najmä z územia Slovenska. Bližšie sa uvádzajú súpisové dotazníkové akcie, predovšetkým súpisová akcia, ktorá prebehla v rokoch 1966 – 1975 podľa vzoru súpisovej akcie v Česku, a ostatné pramene, z ktorých sa excerptoval toponymický materiál na kartotečné lístky a budovala sa klasická kartotéka. Keďže v heslových statiach sa okrem určitých výnimiek uvádzajú šandardizované podoby názvov alebo podoby upravené podľa súčasných pravopisných pravidiel, resp. podľa jazykového systému slovenčiny, je jedna kapitola venovaná základným zásadám šandardizácie a problematike spojenou so šandardizáciou geografického názvoslovia.

Osobitné kapitoly sa venujú vývinu koncepcie slovníkovo-areálového spracovania lexiky slovenských terénnych názvov, stavu výskumu a analýz terénnych názvov v slovenských jazykových enklávach v Maďarsku s možnosťami ďalšieho heuristikého výskumu a víziou lexikografického spracovania. Zamerali sme sa aj na opis koncepcí českých anojkonymických slovníkov (*Slovník pomístních jmen v Čechách* a *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku*), pretože predstavujú v slovanskom kontexte jedinečné projekty, na ktoré nadvázuje aj slovenský slovník.

Slovníkové spracovanie lexikálneho bohatstva slovenských terénnych názvov vychádza z tradícií heuristikého výskumu, triedenia, analýzy a syntézy anojkonymického materiálu a jeho lexikografického spracovania na Slovensku i v Česku a zo súčasných moderných teoretických a metodologických východísk slovenskej

a českej onomastickej školy. Heslové state sú zostavené v súlade s brnianskou konceptiou digitálneho spracovania, ale nadväzujú aj na zásady koncepcie slovníkovovo-areálového spracovania lexiky slovenských terénnych názvov M. Majtána a na teoretické a metodologické poznatky a výsledky analýz a interpretácie toponymického materiálu, ktoré sú zhrnuté v monografiách, štúdiach a článkoch slovenských jazykovedcov o terénnych názvoch.

Jadro publikácie tvorí opis štruktúry heslovej state, zásad jej koncipovania a typov hesiel s ukážkami. Heslová stať sa skladá z heslového slova, súpisu terénnych názvov, súpisu druhov objektov a výkladovej časti, ktorá obsahuje lexikálno-sémantickú a slovotvornú analýzu a interpretáciu s poukazom na mimojazykové súvislosti. Frekvenciu heslového slova v názvoch, terénnych názvov a objektov udáva dolný číselný index. Pri heslách, ktoré obsahujú do 6 dokladov terénnych názvov, sa prvé dve časti hesla spájajú a pri každom názve sa uvádza druh, resp. druhy objektov, ktoré názov pomenúva, a lokalita. Počítacový program umožňuje zostaviť tento typ heslovej state pri každom hesle, ako aj rôzne druhy mapových vyhotovení. Zo širšieho teoreticko-metodologického hľadiska, najmä z pohľadu funkčnej onomastiky a teórie vlastného mena V. Blanára, ktorá je zameraná na obsahovú (designatívnu) stránku vlastného mena a špecifické onymické príznaky, binárnu povahu vlastného mena, späťost lingvistického a onomastického statusu vlastného mena, sa charakterizujú niektoré problematickejšie javy a zásady koncepcie. Bližšie sa odôvodňujú napríklad zaradenie posesívnych adjektív pod základné heslové slovo a problematika ich substantivizácie, pravidlá úprav heslových slov a terénnych názvov do spisovnej podoby a výnimky z týchto pravidiel, najmä písanie veľkých písmen v terénnych názvoch či uplatňovanie tzv. regulatívu hierarchickej postupnosti. Otázka písania veľkých písmen na začiatku jednotlivých slov v terénnych názvoch nie je len otázkou ortografie, ale je oveľa širším a všeobecnejším problémom, ktorý sa vzťahuje aj na ostatné propriálne druhy, pretože sa týka teoretických problémov vzťahu medzi apelatívami a propriami. Výsledkom interakcie apelatívnej a proprietnej sféry sú okrem iného určité typy terénnych názvov, napr. predložkové alebo vetté názvy a názvy so spojkou *a*, ktorým sa venovala väčšia pozornosť, pretože ich proprietný charakter súvisí aj s ich zaradením do slovníka.

V súčasnosti sa už skoncipovali a upravili po redakčných pripomienkach heslové state s heslovými slovami začínajúcimi na písmeno A, a preto sa uvádzajú v osobitnej kapitole. Stručnejšia verzia koncepcie s uvedenými heslami a mapami je zverejnená aj na internetovej stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV. Postupne sa budú na internete publikovať aj ostatné heslové state, ktoré už budú upravené po pripomienkach redaktorov a recenzentov. Do budúcnosti sa uvažuje aj s publikovaním klasického knižného slovníka a s atlasovým spracovaním.

Koncepcia lexikografického spracovania apelatívnej a proprietnej lexiky slovenských terénnych názvov, publikované heslá, uvedené závery a návrhy riešení problémov otvárajú ďalšie možnosti štúdia anojkonymického systému, ale aj iných

onymických sústav zo synchrónneho i diachrónneho hľadiska, z hľadiska aktu nominácie, motivácie, pôvodu a vývinu terénnych názvov, ale aj ich fungovania v komunikácii. Publikácia *Lexika slovenských terénnych názvov (Koncepcia lexicografického spracovania)*, digitálny interaktívny i knižný slovník poslúžia nielen onomastikom, jazykovedcom, ale aj iným vedným odborom a budú mať širšie spoľočenské využitie.

Summary

The Lexis of Slovak Anoikonyms (Conception of Lexicographical Processing)

On the Seventeenth Slovak Onomastic Conference in Trnava in 2007, Dr. Milan Majtán in his contribution named *Lexika slovenských terénnych názvov (História a perspektíva spracovania) / The Lexis of Slovak Anoikonyms (History and Perspective of Processing)* reminded the linguistic and especially onomastic community of an important resolution of the Slovak Onomastic Commission at the L. Štúr Institute of Linguistics of the Slovak Academy of Sciences – to process Slovak anoikonyms (minor place names) as well as those anoikonyms from the territory of Slovakia, which were adapted into Slovak, in a lexicographical way. A part of the tasks on this long-term project was already fulfilled by that time. The toponymic material was collected, two traditional paper card registers (ordered alphabetically and also by districts and municipalities) were established and a provisional list of entries along with more than 300 working maps were prepared. In 1983, M. Majtán published the conception of lexical and areal processing of Slovak anoikonyms. The results of analyses of toponymic material were published by many Slovak onomasticians in several monographs, studies and articles. M. Majtán synthesized the results of his research in the monograph *Z lexiky slovenskej toponymie / From the Lexis of Slovak Toponymy* (1996), which contains, among others, 50 maps indicating the area extension of processed words and its variants.

In accordance with the goals of this task, after the completion of the *Historický slovník slovenského jazyka / Historical Dictionary of Slovak Language* (7 volumes), the members of the Department of History of Slovak Language, Onomastics and Etymology of the L. Štúr Institute of Linguistics of the Slovak Academy of Sciences decided to continue in this task. On the basis of the previous results of Slovak onomastics along with the experience with compiling Czech anoikonomic dictionaries and taking into account the financial and personnel conditions of the L. Štúr Linguistics Institute of the Slovak Academy of Sciences, the author of this monograph has elaborated the conception of lexicographical processing of Slovak and into the Slovak language adapted appellative and proprial lexises of Slovak anoikonyms. The conception of the dictionary was prepared in accordance with that of the electronic processing of *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku / The Dictionary of Moravian and Silesian Anoikonyms*, which is compiled at the Department of Dialectology of the Institute of the Czech Language of the Academy of Sciences of the Czech Republic in Brno, because this conception of material processing and interpretation uses the knowledge of the contemporary onomastic theory and the most recent computer tools. However, in designing the dictionary entries, we applied our own principles. In contrast to the Brno conception, we apply, for example, a higher degree of abstraction in compilation of headwords;

at the same time, in the list of anoikonyms, we indicate standardized anoikonyms or those forms of anoikonyms, which are adapted in their phonological and orthographical form according to the contemporary standard Slovak language. The dialectal forms, if found by heuristic research, are quoted in the explanatory part of the dictionary entries.

The first part of the publication contains a general characteristic of the dictionary, that includes definitions of relevant taxonomic toponomastic terms (meno, názov / name; toponymum / toponym, geografický názov, zemepisný názov / geographical name; makrotoponymum / macrotoponym, mikrotoponymum / microtoponym; ojkonymum / oikonym, osadný, miestny názov / settlement name, terénný názov – minor place name; štandardizovaný a neštandardizovaný názov / standardized and non-standardized name), description of types of objects that are named by anoikonyms and goals of lexicographical processing of anoikonyms. Further it shows the importance of anoikonyms and their synthetic processing not only for linguistic, but also for other scholarly disciplines and the possibilities of using the results of the research of anoikonyms in a wider society. Both the digital and printed dictionaries *Lexika slovenských terénnych názvov /The Lexis of Slovak Anoikonyms* are not classic onomasticons where the headword is represented by a name of an object; the base of an entry in our dictionary is the lexeme and its occurrence in anoikonyms. This type of dictionary is more advantageous because the same lexeme appears usually several times in different types of names of objects and the same anoikonym may occur in several settlements. The methodology of digital processing offers many advantages and much wider use, for example in compilation of other types of dictionaries (concentrated on particular kinds of anoikonyms, on a certain geographical or cultural territory, on a district, a municipality etc.). It enables making various maps for areal mapping of Slovak anoikonyms and their structural types and for processing Slovak and Slavic anoikonymy in an atlas; further, it allows to supply and incorporate new results of future researches and, successively, to publish the dictionary entries on the Internet.

The main goal of the lexicographical processing of Slovak anoikonyms (as well as anoikonyms adapted in the Slovak language) is to capture the lexis that occurs in anoikonyms (or occurred in the past) and make it available primarily for the further diachronic and synchronic research of anoikonymic lexis, for the research of the lexicon of Slovak language and for next socio-onomastic researches focused mainly on the functioning of anoikonyms in communication.

The second part of the publication deals with a more detailed characterisation of the heuristic research, the register and the classification of anoikonymic material from the Slovak territory. The history of collecting anoikonyms, especially the one from the years 1966–1975, that was organized according to Czech patterns, is described, as well as other sources that served as bases for the excerption of the toponymic material on cards and for building a classic index

card. Because anoikonyms in the dictionary entries (except certain cases) have standardized forms or forms modified according to the current orthography, respectively according to the system of Slovak language, one chapter deals with the basic principles of standardization and with problems connected with the standardization of geographical names.

Special chapters are devoted to the development of the conception of the dictionary-areal processing of the lexis of Slovak anoikonyms, to the state of the research and analyses of anoikonyms in Slovak language enclaves in Hungary and to possibilities of their further research, with the vision of their lexicographic processing. The author also focused on describing the conception of Czech anoikonymic dictionaries (*Slovník pomístních jmen v Čechách / The Dictionary of Bohemian Anoikonyms*, *Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku / The Dictionary of Moravian and Silesian Anoikonyms*), because they represent unique projects in the Slavic context and the Slovak dictionary follows them.

The dictionary processing of the lexical richness of Slovak anoikonyms is based on the traditions of the heuristic research, on classifying, analysing and synthesising the anoikonymic material and on its previous lexicographical processing both in Slovakia and Czechia, coming from current modern theoretical and methodological bases of Slovak and Czech onomastic schools. The dictionary entries are structured in accordance with the conception of digital processing of the Brno dictionary, but they also follow the principles of the dictionary-areal processing of lexis of Slovak anoikonyms by M. Majtán, the theoretical and methodological findings of Slovak onomastics and the results of analyses and interpretations of toponymic material summarized in monographs, studies and articles on Slovak anoikonyms by Slovak linguists.

The core of the publication consists of a description of the structure of dictionary entries, of the principles of their compilation and of types of entries with examples of entries. The dictionary entry is comprised of the headword, the list of anoikonyms, the list of kinds of objects named by particular anoikonyms and of the explanatory part, which contains lexical-semantic and word-forming analyses along with the interpretation with references to relevant extra-linguistic phenomena. The frequency of the headword in anoikonyms as well as the frequency of anoikonyms and objects is indicated by the lower numeric index. In the dictionary entries that contain less than 6 anoikonyms, the first two segments of the entries are united and at each anoikonym it is given the kind of the object (or the kinds of the objects) named by the anoikonym in question and its localisation as well. The computer programme enables processing this type of the dictionary entry for each headword as well as various types of maps. Some problematic phenomena and principles of the conception are characterized from a broader theoretical and methodological points of view, especially from the viewpoints of functional onomastic and the theory of proper names by V. Blanár, which is focused on the content (designative)

side of the proper name and specific onymic signs, on the binary character of the proper name and on the integrity of the linguistic and the onomastic status of the proper name. A considerable space is devoted to the explanation of certain principles of the dictionary conception, e.g. to the inclusion of possessive adjectives in the basic headword, to the problems of their substantivisation, to the rules of the adaption of headwords and anoikonyms in standard forms and to exceptions from these rules, especially the writing of capital letters in anoikonyms or the application of the so-called rule of the hierarchical sequence.

The problem of writing capital letters at the beginning of particular words in anoikonyms is not just an orthographic issue, but it is a much wider and general question involving also other kinds of proper names, because it concerns theoretical problems of the relationship between appellatives and proper names. The result of the interaction between the appellative and proprial spheres is, among others, the existence of certain types of anoikonyms, e.g. prepositional names, sentential names and names with the conjunction *a* (= and), to which the author pays more attention, because their proprial character is related with their inclusion into the dictionary.

Up to the present, the dictionary entries including headwords starting with the letter *A* have been compiled and modified according to editorial comments; therefore they are published in a separate chapter. A concise version of the conception with the entries and maps is also published on the website of the L. Štúr Linguistics Institute of the Slovak Academy of Sciences. Other entries, edited according to comments by editors and reviewers, will be published on the Internet gradually. For the future period, it is also planned to publish a classic book dictionary and an atlas.

The presented conception of the lexicographical processing of appellative and proprial lexises of Slovak anoikonyms, published entries, the conclusions and proposals of solving the problems described in this publication open further possibilities of the study of the anoikonomic system as well as of other onymic systems from synchronic and diachronic points of view, from the viewpoint of the nomination act, motivation, origin and development of anoikonyms, and last, but not least, also from the perspective of their functioning in communication. The publication *The Lexis of Slovak Anoikonyms (Conception of Lexicographical Processing)*, the digital interactive dictionary as well as its printed counterpart will serve not only for onomasticians and linguists, but also for other scholars and they will have wide social use.

Použitá literatúra

- Atlas slovenského jazyka. I. – IV. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Veda 1968 – 1984.
- Atlas slovenských nárečí v Maďarsku. Slovensko-nemecké dvojjazyčné vydanie. Red. P. Király. Budapešť – Budapest: Slovenský výskumný ústav Zväzu Slovákov v Maďarsku 1993. 223 s. + 235 máp. ISBN 936-04-3280-3.
1. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5. – 6. 12. 1967). Zborník materiálov. Red. V. Blanár – M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia 1968. 280 s.
- BAČA, Robert: Toponymia okolia Piešťan z hľadiska archeologického. Balneohistória Slovaca, 1991, č. 30, s. 36 – 56.
- BAKÁCS, István: Hont vármegye Mohács előtt. Budapest: Akadémiai Kiadó 1971. 480 s.
- BARTKO, Ladislav: Niektoré otázky odrazu maďarsko-slovenských jazykových kontaktov v chotárnych názvoch južného Abova. In: 6. slovenská onomastická konferencia. Nitra 4. – 6. 4. 1974. Zborník materiálov. Zost. M. Majtán. Bratislava: Veda 1976, s. 165 – 170.
- BAUKO, Ján: Motívacia vzniku názvov horolezeckých ciest. In: Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie (Bratislava 16. – 17. september 2004). Zost. M. Považaj – P. Žigo. Bratislava 2007, s. 190 – 203.
- BELÁKOVÁ, Mária: Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave 2014. 184 s. ISBN 978-80-8082-826-4.
- BELÁKOVÁ, Mária – HLADKÝ, Juraj – ZÁVODNÝ, Andrej: Hydronymia povodia Malého Dunaja (v tlači).
- BENEŠ, Martin: Psaní veľkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování. In: Naše ſeč, 2012, roč. 95, č. 4, s. 169 – 180.
- BLANÁR, Vincent: Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1950. 184 s.
- BLANÁR, Vincent: K príprave súpisu slovanskej onomastickej terminológie. In: Československý terminologický časopis, 1962, roč. 1, č. 5, s. 278 – 287.
- BLANÁR, Vincent: Využitie jazykových prostriedkov v rozličných sústavách slovanských osobných mien. In: Slawische Namensforschung. Red. T. Witkowski. Berlin: Akademie-Verlag 1963, s. 210 – 215.
- BLANÁR, Vincent: Onomastický výskum na Slovensku. In: Jazykovedný časopis, 1965, roč. 16, č. 1, s. 73 – 78.
- BLANÁR, Vincent: Akcia súpisu chotárnych názvov na Slovensku. In: Slovenský jazyk a literatúra v škole, 1965/66, roč. 12, s. 259 – 261.
- BLANÁR, Vincent: O základnej slovanskej onomastickej terminológii. In: Třetí zasedání Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů v Domě vědeckých pracovníků ČSAV v Liblicích u Prahy 14. – 17. 9. 1966. Sborník referátů a příspěvků. Red. J. Svoboda – L. Nezbedo-

- vá. Zvláštní příloha Zpravodaje Místopisné komise ČSAV, 1966, roč. 6. Praha, Místopisná komise ČSAV 1967, s. 158 – 164.
- BLANÁR, Vincent: Antroponymická jednotka a otázka kartografovania. In: Atlas Onomastyczny Słowniańszczyzny. Księga referatów z konferencji. Wrocław 1-3 VII 1970. Red. S. Rospond – B. Siciński. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo PAN 1972, s. 9 – 17.
- BLANÁR, Vincent: Lexikografické spracovanie vlastných mien. In: 8. slovenská onomastická konferencia. Banská Bystrica – Prešov (Dedinky) 2. – 6. 6. 1980. Zborník materiálov. Zost. M. Majtán. Bratislava – Banská Bystrica – Prešov: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV – Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Prešove 1983, s. 7 – 15.
- BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena (Status, organizácia a fungovanie v spoľočenskej komunikácii). Bratislava: Veda 1996 a. 250 s. ISBN 80-224-0490-X.
- BLANÁR, Vincent: Medzi apelatívom a vlastným menom. In: 12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“. Zborník referátov. Zost. M. Majtán – F. Ruščák. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove 1996 b, s. 13 – 21.
- BLANÁR, Vincent: Morfológické kategórie vlastných mien. In: Jazykové kategórie v teórii a praxi. Bratislava: Univerzita Komenského 2005, s. 21 – 52.
- BLANÁR, Vincent: Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky. Spisy SJS 6/2008. Red. S. Ondrejovič. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV 2008. 78 s.
- BLANÁR, Vincent: Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky. Proper Names in the Light of Theoretical Onomastics. Martin: Matica slovenská 2009. 160 s.
- BLANÁR, Vincent – MATEJČÍK, Ján: Živé mená na strednom Slovensku. 1. 1. Designácia osobného mena. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1978. 416 s.
- BLANÁR, Vincent – MATEJČÍK, Ján: Živé mená na strednom Slovensku. 1. 2. Distribúcia obsahových modelov. In: Zborník Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Martin: Osveta 1983. 647 s.
- BLICHA, Michal: Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny. Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárných názvoch. Prešov: Pedagogická fakulta v Prešove UPJŠ v Košiciach 1996. 216 s. ISBN 80-88697-9.
- BOHUŠ, Ivan: Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Liptovský Mikuláš: Štátne lesy TANAP-u 1996. 457 s. ISBN 80-967522-7-8.
- CUŘÍN, František: Historický vývoj označování rodiny a rodinné příslušnosti. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1964. 69 s.
- ČIŽMÁROVÁ, Libuše: Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku – digitalizace materiálu a metodologie zpracování. In: Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze. XV Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna. Red. A. Cieślikowa – B. Czopek-Kopciuch – K. Skowronek. Kraków: Wydawnictwo PANDIT 2007, s. 325 – 333.

- ČIŽMÁROVÁ Libuše: Ke konstrukci heslových slov ve Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. In: *Acta onomastica*, 2010 a, roč. 51, č. 1, s. 94 – 105.
- ČIŽMÁROVÁ Libuše: Tvorba elektronického slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. In: *Acta onomastica*, 2010 b, roč. 51, č. 1, s. 79 – 93.
- DAVID, Jaroslav – MÁCHA, Přemysl: Názvy miest. Paměť, identita, kulturní dědictví. Brno: Host 2014. 240 s.
- DIVIČANOVÁ, Anna – CHLEBNICKÝ, Ján – TUŠKOVÁ, Tünde – UHRINOVÁ, Alžbeta – VALENTOVÁ, Iveta: Čabianske priezviská. 1. vyd. Ed. T. Tušková. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2015. 2. vyd. 2017. 260 s. ISBN 978-615-5330-05-6.
- DIVIČANOVÁ, Anna – CHLEBNICKÝ, Ján – TUŠKOVÁ, Tünde – VALENTOVÁ, Iveta: Komlóšske priezviská. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko 2017. 183 s. ISBN 978-973-107-124-4.
- DEBUS, Friedhelm: Namenkunde und Namengeschichte. Eine Einführung. Berlin: Erich Schmidt 2012. 280 s.
- DOKULIL, Miloš: K diskusi o zásadách našeho pravopisu. In: *Slovo a slovesnosť*, 1960, roč. 21, č. 4, s. 272 – 277.
- DOKULIL, Miloš: Status tzv. vlastních názvů. *Slovo a slovesnosť*, 1977, roč. 38, č. 4, s. 311–319.
- DOLNÍK, Juraj: Všeobecná jazykoveda. (Opis a vysvetlovanie jazyka) Bratislava: Veda 2009. 375 s. ISBN 978-80-224-1078-6.
- DORUĽA, Ján: Tri kapitoly zo života slov. Bratislava: Veda 1993. ISBN 80-224-0351-2.
- DUDOK, Daniel: Priezviská Slovákov v Juhoslávii. Nový Sad: Spolok vojvodinských slovakistov 1999. 219 s.
- DVONČ, Ladislav: K niektorým základným onomastickým termínom. In: Česko-slovenský terminologický časopis, 1966, roč. 5, č. 4, s. 215 – 223.
- DVONČ, Ladislav: O správnych podobách miestnych mien na -any. In: *Kultúra slova*, 1975, roč. 9, č. 6, s. 213 – 216.
- DVONČ, Ladislav: Na margo Uhlárovho príspevku hranice štandardizácie v toponymii. In: *Slovenská reč*, 1976 a, roč. 41, č. 5, s. 283 – 285.
- DVONČ, Ladislav: Viacslovné zemepisné názvy a pravopis. In: 6. slovenská onomastická konferencia. Nitra 4. – 6. apríla 1974. Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1976 b, s. 67 – 76.
- Encyklopédia jazykovedy. Zost. J. Mistrík a kol. Bratislava: Obzor 1993. 513 s. ISBN 80-215-0250-9.
- FURDÍK, Juraj: Slovenská slovotvorba (teória, opis, cvičenia). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004. 200 s. ISBN 80-89038-28-X.
- GARANČOVSKÁ, Lenka: Chrématomymá mliekarenského priemyslu na Slovensku. In: Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej ono-

- mastickej konferencie (Trnava 12. – 14. 9. 2007). Zost. J. Hladký – I. Valentová. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV – Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity – Veda 2010, s. 427 – 436.
- GARANČOVSKÁ, Lenka: Status pragmatoným – chaos alebo systém? In: Jednotlivé a všeobecné v onomastike. Zborník referátov z 18. slovenskej onomastickej konferencii (Prešov 12. – 14. 9. 2011). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2012, s. 280 – 289. ISBN 780-80-555-0576-3 (printová verzia). Dostupný na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/index.html> ISBN 978-80-555-0594-7.
- Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names. United Nations Publication. Eds. N. Kadmon (Convenor), Working Group on Toponymic Terminology. New York: United Nations 2002. 264 s. Dostupný na: <https://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/glossary.pdf>.
- GOÓTŠOVÁ, Andrea – CHOMOVÁ, Alexandra – KRŠKO, Jaromír: Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu. Banská Bystrica: Filozofická Fakulta Univerzity Mateja Bela 2014. 550 s. ISBN 978-80-557-0785-3.
- HABOVŠTIAK, Anton: Kostoľany alebo Kostolany? In: Jazyková poradňa. 4. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo 1966, s. 440 – 441.
- HABOVŠTIAK, Anton: Oravské chotárne názvy. Martin: Stredoslovenské vydavateľstvo 1970. 96 s.
- HARVALÍK, Milan: Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha: Academia 2004. 162 s. ISBN 80-200-1253-2.
- HARVALÍK, Milan: K přechodům mezi apelativní a propriální sférou jazyka. In: Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie. Zost. M. Považaj – P. Žigo Bratislava: Veda – Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 2007, s. 49 – 54.
- HARVALÍK, Milan – VALENTOVÁ, Iveta: Způsoby, možnosti a problémy využití synchronního českého a slovenského anoikonymického materiálu v historické dialektologii. In: Słowniańszczyna dawniej i dziś – język, literatura, kultura. Monografia ze studiów slawistycznych. III. Red. A. Kołodziej – T. Piasecki. Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart 2017, s. 125 – 135.
- HARVALÍK, Milan – VALENTOVÁ, Iveta: Anoikonyms in Czech and Slovak Anoikonymical Dictionaries as a Source for the Research into Historical Dialectology. In: Nouvelle Revue d'Onomastique, 2018, č. 60, s. 147 – 154.
- Historický slovník slovenského jazyka. 1. – 7. zv. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1991 – 2008. ISBN 80-224-0378-4.
- HLADKÝ, Juraj: Hydronymia povodia Nitry. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2004. 294 s. ISBN 80-8082-008-2.
- HLADKÝ, Juraj: Hydronymia povodia Dudváhu. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2011. 197 s. ISBN 978-80-8082-504-1.

- HLADKÝ, Juraj – ZÁVODNÝ, Andrej: Hydronymia Žitného ostrova. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave 2015. 320 s. ISBN 978-80-8082-840-0.
- HORECKÝ, Ján: Slovotvorná sústava slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959. 218 s.
- HORECKÝ, Ján: Východiská k teórii spisovného jazyka. In: Z teórie spisovného jazyka. Red. J. Kačala. Bratislava: VEDA 1979, s. 13 – 22.
- HORŇANSKÝ, Imrich: Poznámky k štandardizácii geografických názvov. In: Slovenská reč, 2011, roč. 76, č. 4, s. 214 – 222.
- HORŇANSKÝ, Imrich: Poznámky k legislatívnej regulácii štandardizácie geografických názvov. In: Jednotlivé a všeobecné v onomastike. Zborník referátov z 18. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 12. – 14. september 2011). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2012. s. 149 – 155. ISBN 780-80-555-0576-3 (printová verzia). Dostupný na internete: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/index.html> ISBN 978-80-555-0594-7.
- HORŇANSKÝ, Imrich: Osudy slovenských geografických názvov. Bratislava: Pan-slovanská únia 2016. 132 s. ISBN 978-80-970685-6-1.
- HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. 1. – 2. Praha: Academia 1970 – 1980.
- CHOLUJ, Dominik: Onomastika Kysúc. Čadca: Kysucké múzeum Čadca 1992. 154 s.
- CHRASTINA, Peter – BOLTIŽAR, Martin: Vývoj využívania krajiny slovenskej enklávy Šára. In: Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaší-Šáre. Zost. A. Kováčová – T. Tušková – A. Uhrínová. In: Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2011, s. 247 – 268.
- ILA, Bálint: Gömör megye. 1. – 4. köret. Budapest: A Magyar tudományos akadémia kiadása 1944 – 1976.
- IMRICHOVÁ, Mária: Logonymá v systéme slovenčiny. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove – Fakulta humanitných a prírodných vied 2002. 142 s. ISBN 80-8068-111-2.
- JANŠÁK, Štefan: Brány do dánoveku. Bratislava: Tatran 1966. 304 s.
- JÓNA, Eugen: Na okraj Štatistického lexikónu ČSSR. In: Slovenská reč, 1968, roč. 33, č. 4, s. 254 – 255.
- KMEŤ, Miroslav: Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko 2010. 305 s. ISBN 978-973-107-057-5.
- KOPECKÁ, Martina – LALIKOVÁ, Tatiana – ONDREJKOVÁ, Renáta – SKLADANÁ, Jana – VALENTOVÁ, Iveta: Staršia slovenská lexika v medzijazykových vzťahoch. Bratislava: Veda 2011. 204 s. ISBN 978-80-224-1217-9.
- KOVÁČOVÁ, Mária: Používanie štandardizovaných a neštandardizovaných toponým. In: Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia. Banská Bystrica 6. – 8. 7. 2000. Zost. J. Krško – M. Majtán. Banská

- Bystrica: Fakulta humanitných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici 2000, s. 259 – 263.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Toponymický fakt a jeho kartografovanie. In: 1. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5. – 6. 12. 1967). Zborník materiálov. Red. V. Blanár – M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia 1968, s. 88 – 99.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Lexika toponymie v Požitaví. In: Z vývinu slovenskej lexiky. Bratislava: Veda 1993, s. 57 – 66.
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch miest a obcí. Bratislava: Literárne informačné centrum 2005. 232 s. ISBN 80-88878-99-3.
- KRIŠTOF, Štefan: Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1969. 308 s.
- KRŠKO, Jaromír: Mikrosociálne toponymá. In: Zborník materiálov z 13. slovenskej onomastickej konferencie (Modra-Piesok 2.–4. októbra 1997). Zost. M. Majtán – P. Žigo. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1998, s. 115 – 120.
- KRŠKO, Jaromír: Terénne názvy z Muránskej doliny. 1. vyd. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB Banská Bystrica 2001. 232 s. ISBN 80-8055-577-X.
- KRŠKO, Jaromír: Hydronymia povodia Turca. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela 2003. 170 s. ISBN 80-8055-763-2.
- KRŠKO, Jaromír: Hydronymia povodia Hrona. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela 2008. 351 s. ISBN 978-80-8083-611-5.
- KRŠKO, Jaromír: Niekoľko poznámok k termínom anojkonymum a terénnym názov. In: Slovenská reč, 2009, roč. 74, č. 6, s. 357 – 361.
- KRŠKO, Jaromír: Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčanky po prameň Váhu). Banská Bystrica: Filozofická Fakulta Univerzity Mateja Bela 2011. 228 s. ISBN 978-80-557-0325-1.
- KRŠKO, Jaromír – VELIČKA, Drahomír: Hydronymia povodia Kysuce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela 2011. 208 s. ISBN 978-80-557-0266-7.
- KRUPA, Ondrej: Malý slovenský národopis. Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav 1999. 182 s.
- KUSTÁROVÁ, Rozária: Význam používania slovenského jazyka v menšinovom prostredí – Príklad miestnych názvov Dunaedháze. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2008, s. 410 – 418.
- KUSTÁROVÁ, Rozária: Doma v kraji. Zemepisné názvy v Dabaši-Šáre – intravilán. In: Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre. Zost. A. Kováčová – T. Tušková – A. Uhrínová. In: Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku 2011, s. 234 – 247. ISBN 978-963-88583-6-8.

- LACKOVIČ, Marcel: Z histórie Alabastrovej jaskyne. In: Argonit. Štátnej ochrany prírody SR. Správa slovenských jaskýň. Považská Bystrica: Uniprint 2011, roč. 16, č. 1 – 2, s. 19 – 26.
- LALIKOVÁ, Tatiana. Slovník lexiky slovenských terénnych názvov. In: Slovenčinár, 2014, roč. 1, č. 1, s. 40 – 43.
- LALIKOVÁ, Tatiana. Podoby mena Žigmund v antroponymii a v anojkonymii. In: Prirodzený vývin jazyka a jazykové kontakty. Ed. K. Balleková – L. Králik – G. Múcsková. Bratislava: Veda 2015, s. 387 – 393.
- LALIKOVÁ, Tatiana: Apelatívum dub v slovenských terénnych názvoch. In: Slovenčinár, 2017, roč. 4, č. 2, s. 40 – 44.
- LUTTERER, Ivan: Úzus a kodifikačná praxe v geografickom názvosloví. In: Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie (6. – 8. 5. 1987 v Smoleniciach). Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 1989, s. 48 – 51.
- LUTTERER, Ivan – MAJTÁN, Milan – ŠRÁMEK, Rudolf: Zeměpisná jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Praha: Mladá fronta 1982. 376 s.
- MAJTÁN, Milan: Výskum chotárnych názvov v Maďarsku a u nás. In: Slovenská reč, 1966, roč. 31, č. 4, s. 248 – 249.
- MAJTÁN, Milan: K výskumu slovenskej mikrotoponymie. In: Jazykovedný časopis, 1968 a, roč. 19, č. 1 – 2, s. 205 – 215.
- MAJTÁN, Milan: K história výskumu mikrotoponymie na Slovensku. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1968 b, roč. 9, č. 1, s. 48 – 53.
- MAJTÁN, Milan: Výskum slovenských chotárnych názvov a Fr. Pestyho Helyseg-névtár. In: Slovenská reč, 1971 a, roč. 36, č. 3, s. 186 – 188.
- MAJTÁN, Milan: Z problematiky predložkových zemepisných názvov. In: Jazykovedný časopis, 1971 b, roč. 22, č. 1, s. 41 – 48.
- MAJTÁN, Milan: Chotárne názvy vnetného typu. In: Slovenská reč, 1972, roč. 37, s. 140 – 143.
- MAJTÁN, Milan: Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov. In: 4. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 9. – 10. novembra 1971. Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1973, s. 147 – 160.
- MAJTÁN, Milan: Dva typy predložkových zemepisných názvov. In: Slovenská reč, 1974, roč. 39, č. 3, s. 146 – 149.
- MAJTÁN, Milan: Základná slovenská toponomastická terminológia. In: Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3. – 7. mája 1972). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1976 a, s. 113 – 116.
- MAJTÁN, Milan: Názvy typu Ostré/Ostrô a štandardizovanie slovenských geografických názvov. In: Slovenská reč, 1976 b, roč. 41, č. 5, s. 227 – 283.

- MAJTÁN, Milan: Terénné názvy a Slovenský onomastický atlas. In: Jazykovedný časopis, 1975, roč. 26, č. 1, s. 31 – 35; tože Die Flurnamen und das Projekt des Slawischen onomastischen Atlases. In: Namenkundliche Informationen, 1977, č. 31, s. 41 – 45.
- MAJTÁN, Milan: Slovná zásoba slovenských terénnych názvov. In: Slovenská reč, 1977, roč. 42, č. 3, s. 162 – 168; tože Spoločenské fungovanie vlastných mien. In: 7. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20. – 24. septembra 1976). Zost. M. Majtán. Bratislava: Veda 1980, s. 345 – 351.
- MAJTÁN, Milan: Využitie vlastných mien pri vyučovaní dejín slovenského jazyka. In: Miesto historicko-jazykovedných disciplín. Zborník Pedagogickej fakulty v Nitre. Red. K. Habovštiaková. Nitra: Dekanát Pedagogickej fakulty v Nitre 1983 a, s. 65 – 82.
- MAJTÁN, Milan: Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov. In: Slovenská reč, 1983 b, roč. 48, č. 4, s. 190 – 206; tože: Spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov. In: Geografia nazewnicza. Materiały z VII konferencji Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów i II posiedzenia Komisji Onomastycznej Komitetu Językoznawstwa PAN Mogilany, 23 - 25 IX 1980 r. Red. K. Rymut. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN 1983, s. 29 – 36. ISBN 83-04-01120-4.
- MAJTÁN, Milan: Projekt a zásady spracovania Hydronymie Slovenska. In: Zápisník slovenského jazykovedca, 1985, č. 2, s. 15 – 17. (Tézy prednášky konanej dňa 28. 11. 1984 v pobočke Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Prešove).
- MAJTÁN, Milan: Metódy a ciele štandardizovania geografického názvoslovia. In: Kultúra slova, 1986, roč. 20, č. 5, s. 144 – 150.
- MAJTÁN, Milan: Slovanská hydronymia v slovanskom kontexte. In: Zápisník slovenského jazykovedca, 1987, č. 1, s. 14 – 16. (Tézy prednášky konanej dňa 16. 12. 1986 v Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave).
- MAJTÁN, Milan: Jazykovopolitické aspekty vlastných mien. In: Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie (6. – 8. 5. 1987 v Smoleniciach). Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 1989 a, s. 7 – 13.
- MAJTÁN, Milan: Klasifikácia chrématonymie. In: Chrématonyma z hlediska teorie a praxe. Sborník z 3. celostátního semináře "Onomastika a škola" (Ústí nad Labem 21. – 22. 6. 1988). Ed. R. Šrámek – L. Kuba. Brno: Onomastická komise ČSAV 1989 b, s. 7 – 13.
- MAJTÁN, Milan: Slová bor, borovica, sosna v slovenských terénnych názvoch. In: Onomastyka. Historia języka. Dialektologia. Księga pamiątkowa ku czci prof. dr. Henryka Borka (1929 – 1986). Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedago-

- gicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu. Red. A. Furdal et al. Warszawa – Wrocław 1991, s. 233 – 235.
- MAJTÁN, Milan: Z lexiky slovenskej toponymie. Bratislava: Veda 1996. 192 s. ISBN 80-224-0480-2.
- MAJTÁN, Milan: Názvy obcí Slovenskej republiky. (Vývin v rokoch 1773 – 1997). Bratislava: Veda 1998. 600 s. ISBN 80-224-0530-2.
- MAJTÁN, Milan: Libuše Olivová-Nezbedová – Jitka Malenínská, Slovník pomístnich jmen v Čechách. Úvodní svazek. Praha, Academia 2000. 172 s. In: Slavia, časopis pro slovanskou filologii, 2001, roč. 70, č. 2, s. 250 – 253.
- MAJTÁN, Milan: Anojkonymia (terénnne názvy, názvy nesídelných geografických objektov). In: Słowianska onomastika. Tom 2. Red. E. Rzetelska-Feleszko, A. Cieślakowa, J. Duma. Warszawa – Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie 2003, s. 143 – 146.
- MAJTÁN, Milan: Podnetы onomastiky pre dialektológiu. In: Tradícia v slove, slovo v tradícii. Inšpiratívny Jozef R. Nižnanský. Eds. L. Dvornická – M. Smatana. Bratislava: Veda 2007, s. 39 – 40.
- MAJTÁN, Milan: Lexika slovenských terénnych názvov. História a perspektíva spracovania. In: Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej onomastickej konferencie. Trnava 12. – 14. 9. 2007. Ed. J. Hladký – I. Valentová. Bratislava: Veda 2010, s. 27 – 30.
- MAJTÁN, Milan: Prostriedky identifikácie. In: Život medzi apelatívmi a priami. Zborník venovaný Dr. h. c. prof. PhDr. Vincentovi Blanárovi, DrSc., k deväťdesiatym narodeninám. Jazykovedné štúdie. 29. Bratislava: Veda 2011, s. 15 – 19.
- MAJTÁN, Milan: Naše priezviská. Bratislava: Veda 2014. 196 s. ISBN 978-80-224-1357-2.
- MAJTÁN, Milan – POVAŽAJ, Matej: Vyberte si meno pre svoje dieťa. Bratislava: ART AREA, spol. s r. o. 1998. 344 s. ISBN 80-88879-48-5.
- MAJTÁN, Milan – ŽIGO, Pavol: Hydronymia povodia Ipľa. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – Filozofická fakulta Univerzity Komenského vo vydavateľstve Kartprint 1999. 118 s. ISBN 80-88870-12-7.
- MAJTÁN, Milan – RYMET, Kazimierz: Hydronymia povodia Oravy. Bratislava: Veda 2006. 208 s. ISBN 80-224-0906-5.
- MATEJČÍK, Ján: Z mikrotponymie Novohradu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta 1976. 195 s. + mapová príloha.
- MATEJČÍK, Ján: Apelatíva v živých osobných menách. In: Zborník referátov z 9. slovenskej onomastickej konferencie (26. – 28. 6. 1985 Nitra). Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1987, s. 245 – 251.
- MATÚŠOVÁ, Jana a kol.: Slovník pomístnich jmen v Čechách. 1 (A). Praha: Academia 2005. 110 s. ISBN 80-200-1248-6.

- MATÚŠOVÁ, Jana a kol.: Slovník pomístních jmen v Čechách. 2 (B – Bau). Praha: Academia 2006. 168 s. ISBN 80-200-1461-6.
- MATÚŠOVÁ, Jana a kol.: Slovník pomístních jmen v Čechách. 3 (Bav – Bíd). Praha: Academia 2007. 184 s. ISBN 978-80-200-1561-7.
- MATÚŠOVÁ, Jana a kol.: Slovník pomístních jmen v Čechách. 4 (Bíg – Bož). Praha: Academia 2008. 224 s. ISBN 978-80-200-1654-6.
- MATÚŠOVÁ, Jana a kol.: Slovník pomístních jmen v Čechách. 5 (Bra – Buc). Praha: Academia 2009. 196 s. ISBN 978-80-200-1787-1. Ďalšie heslá od hesla BUČAVEC v elektronickej podobe dostupné na: <http://www.ujc.cas.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/SlovnikpomistnychjmenvCechach.html>.
- MIHALOVIČ, Alexander: Zemepisné mená Čívu. Budapest: Tankönyvkiadó 1987. 146 s.
- MIKLUŠOVÁ, Eva: Legislatívny rámec štandardizácie geografického názvoslovia. In: Štandardizácia geografického názvoslovia. Zborník materiálov zo seminára. Bratislava: Ústav geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 2010, s. 25 – 36. Dostupné na: <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/aktuality/ZbornAk.pdf>.
- Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966. 896 s.
- Názvy hradov a zámkov v SR. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1990. 140 s.
- Názvy chránených území Slovenskej republiky. 2. vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2005. 377 s.
- Názvy katastrálnych území SR. 3. vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2003. 135 s.
- Názvy vodných tokov a vodných plôch SR – Povodie Bodrogu a Tisy. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 1990. 142 s.
- Názvy vrchov a dolín Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1987. 211 s.
- Názvy trigonometrických bodov z územia Slovenskej republiky. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2001. 438 s.
- Nový encyklopédický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017. 2150 s. ISBN 978-80-7422-480-5. Dostupný na: <http://www.czechency.org/slovnik>.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše: Zpracování Slovníku pomístních jmen v Čechách za pomocí počítače. In: Česká slavistika 1998. České přednášky pro XII. mezinárodní sjezd slavistů (Krakov 1998). Praha: Slovanský ústav – Euroslavica 1998, s. 87 – 92.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ Libuše – MATÚŠOVÁ, Jana: Index lexikálních jednotek pomístních jmen v Čechách. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV 1991. 269 s.

- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ Libuše – MATÚŠOVÁ, Jana: Retrográdní index lexičálních jednotek pomístních jmen v Čechách. Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV 1991. 236 s.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše – KNAPPOVÁ, Miloslava – MALENÍNSKÁ, Jitka – MATÚŠOVÁ, Jana: Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia 1995. 520 s. ISBN 80-200-0554-4.
- Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše – MALENÍNSKÁ, Jitka: Slovník pomístních jmen v Čechách. Úvodní svazek. Praha: Academia 2000. 172 s. ISBN 80-200-0798-9.
- OLOŠTIAK, Martin a kol.: Kvantitatívne a kvalitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015. 1 024 s. ISBN 978-80-555-1406-2.
- ONDRUŠ, Šimon: Balaton a Pleso. In: Nové slovo, príloha Nedele, 27. 11. 1986 a, s. 2.
- ONDRUŠ, Šimon: Pleš a Piliš, Spiš a Sepeš. In: Nové slovo, príloha Nedele, 4. 12. 1986 b, s. 2.
- Onomastické oddelení ÚJČ ČSAV v Prahe a v Brně (Miloslava Knappová, Ivan Lutterer, Karel Oliva, Libuše Olivová-Nezbedová, Jana Pleskalová, Eva Pokorná, Rudolf Šrámek): Připravovaný slovník pomístních jmen v ČSR. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1980, roč. 21, č. 2-3-4-5, s. 184 – 193.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Chotárne názvy z Gemera. In: Obzor Gemera, 1974, roč. 5, s. 70 – 74.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Chotárne názvy z Gemera. In: Obzor Gemera, 1977, roč. 8, č. 3 – 4, s. 184 – 188, 251 – 252.
- PALKOVIČ, Konštantín: Z vecného slovníka Slovákov v Maďarsku. In: Jazykovedné štúdie. 2. Red. J. Štolc. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1957, s. 198 – 353.
- PALKOVIČ, Konštantín: O výskume Slovákov v Maďarsku. In: Slováci v zahraničí. 17. Zost. F. Bielek – C. Baláž. Martin: Matica slovenská 1994, s. 55 – 68. ISBN 80-7090-275-2.
- PAULINY, Eugen: Vývin slovenskej deklinácie. Bratislava: Veda 1990. 270 s.
- PETROV, Alexej: Neznámý rukopisný materiál pro historickou demografii Slovenska a Podkarpatské Rusi z r. 1864 – 65, Fr. Pesty: Helységnévtára – Seznam osad Uher, Popis a kritické ocenení. Praha: Zvláštní otisk z Věstníku Král. Čes. spol. nauk 1926. 94 s.
- PETROV, Alexej: Sborník Fr. Pestyho Helységnévtára – Seznam osad v Uhrách z r. 1864 – 65 jako pramen historicko-demografických údajů o slovenských a karpatských osadách. Praha: Česká akademie věd a umění 1927. 160 s.

- PETROV, Alexej: Příspěvky k historické demografii Slovenska v XVIII. – XIX. století. Praha: Česká akademie věd a umění 1928. 402 s.
- PETROV, Alexej: Karpatoruské pomístní názvy z pol. 19. a z poč. 20. st. Praha: Česká akademie věd a umění 1929. 220 s.
- PLESKALOVÁ, Jana: K hranici mezi apelativy a proprii (na materiálu pomístních jmen). In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1978, roč. 19, č. 3 – 4, s. 296 – 300.
- PLESKALOVÁ, Jana: Příspěvek k zeměpisným diferencím v nářečí a mikrotoponymii. In: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity. Roč. 31. Řada jazykovědná. A 30. Eds. A. Lamprecht a kol. Brno: Univerzita J. E. Purkyně 1982, s. 149 – 154.
- PLESKALOVÁ, Jana: Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany: H&H 1992. 151 s.
- POVAŽAJ, Matej: Názvy jaskýň a pripastí na Slovensku. In: Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie (Bratislava 16. – 17. september 2004). Zost. M. Považaj – P. Žigo. Bratislava 2007, s. 165 – 168.
- Pravidla českého pravopisu. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1957. 200 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Praha: Nákladom Štátneho nakladateľstva 1931. 360 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská 1940. 482 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Martin: Matica slovenská 1949. 478 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. 4. vyd. Bratislava: Veda 2013. 590 s. ISBN 978-80-224-1331-2.
- PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. 1. – 3. Praha: Česká akademie věd a umění v Praze. 1949 – 1951.
- PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. 4. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1957. 558 s.
- Slovenská technická norma STN 73 0401-2. Terminológia v geodézii a kartografií. Časť 2: Terminológia katastra nehnuteľností, mapovania a fotogrammetrie. Bratislava: Slovenský ústav technickej normalizácie 2009. 96 s.
- Slovník súčasného slovenského jazyka. 1. – 3. zv. Ved. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006 – 2015.
- ROSPOND, Stanisław: Nazwy geograficzne Śląska. Tom I. A – B. Warszawa – Wrocław: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1970. 136 s.
- ROSPOND, Stanisław: O atlasie antroponimicznym słowiańskim. In: Atlas onomastyczny Słowiańszczyzny. Księga referatów z konferencji. Wrocław 1-3 VII 1970. Red. S. Rospond – B. Siciński. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo PAN 1972, s. 31 – 40.

- ROŽAI, Gabriel: Terénne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná Slaná. Púchov: Gabriel Rožai 2017. 266 s. ISBN 978-80-972667-9-0.
- RYMUT, Kazimierz – MAJTÁN, Milan: Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec (Nazwy wodne dorzecza Dunajca). Stuttgart: Franz Steiner Verlag 1998. 516 s. ISBN 3-515-07235-7.
- SIČÁKOVÁ, Ľuba: Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej. Prešov: Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika 1996. 108 s. ISBN 80-88697-24-7.
- Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku [online]. Brno: dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. © 2014. Dostupné na: <http://spjms.ujc.cas.cz>.
- Slovenské vžité názvy geografických objektov ležiacich mimo územia SR. 2. vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 1999. 118 s.
- Slovenské vžité názvy mimozemských objektov a zdanlivých obrazcov na oblohe. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2005. 34 s.
- Slovenské vžité názvy štátov a závislých území. 2. vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2000. 78 s.
- Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovník slovenského jazyka. 1. – 6. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959 – 1968.
- Smernica na štandardizáciu geografických názvov. Bratislava: Ústav geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 2015. 26 s. ISBN 978-80-89831-00-5. Dostupná na: <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/smernica-sgn.pdf>.
- SOKOLOVÁ, Miroslava: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontact 1995. 180 s. ISBN 80-90141-77-3.
- SPAL, Jaromír: Místní jména obyvatelská zakončená na *-any*. In: Sborník Vyšší pedagogické školy v Plzni. Jazyk a literatura. I. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1958, s. 5 – 133.
- Staršie slovenské názvy obcí Slovenskej republiky. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 2003. 128 s.
- STANISLAV, Ján: Slovenský juh v stredoveku. 1. – 2. zv. Martin: Matica slovenská 1948.
- STANISLAV, Ján: Dejiny slovenského jazyka. 2. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1967. 756 s.
- STANISLAV, Ján: Odkryté mená slovenských miest a dedín. 2. vyd. Martin: Matica slovenská 2008. 72 s. ISBN 978-80-7090-889-1.
- SVETOŇ, Ján: Slováci v Maďarsku. Bratislava: Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov 1942. 190 s.

- SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. 5. – Dodatky. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1960. 675 s.
- SVOBODA, Jan: K slovanské onomastické terminologii. In: Slawische Namenforschung. Red. T. Witkowski. Berlin: Akademie-Verlag 1963, s. 261 – 273.
- SVOBODA, Jan a kol.: Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1973, roč. 14, č. 1, s. 1 – 280.
- SVOBODA, Jan a kol.: Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite 1983. 413 s. / Основен систем и терминологија на словенската ономастика. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите 1983. 413 с.
- ŠÍPKOVÁ, Milena: Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku – nový projekt české lingvistiky. In: Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze. Kraków: Wydawnictwo PANDIT 2007, s. 321 – 324.
- ŠÍPKOVÁ, Milena: Pomístní jména a jejich zpracování ve Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. In: Acta onomastica, 2010, roč. 51, č. 1, s. 48 – 78.
- ŠMILAUER, Vladimír: Vodopis starého Slovenska. Praha – Bratislava: Štátna tlačiareň v Prahe (nákladom učenej spoločnosti Šafárikovej) 1932. 564 s. + 3 s. príloha.
- ŠMILAUER, Vladimír: Úvod do toponomastiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1963 a. 220 s.
- ŠMILAUER, Vladimír: Slovanský onomastický atlas a onomastická příručka. In: Československé přednášky pro 5. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. Red. B. Havránek. Praha: Nakladatelství ČSAV 1963 b, s. 145 – 150.
- ŠMILAUER, Vladimír: Třídění pomístních jmen. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1972, č. 1 – 2, roč. 13, s. 171 – 204.
- ŠMILAUER, Vladimír: Ze staré antroponymie v Hontu. In: 5. zasadnutie Medzinárodnej komisie pre slovanskú onomastiku a 5. slovenská onomastická konferencia (Prešov 3. – 7. 5. 1972). Zborník materiálov. Zborník Pedagogickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika. Roč. 12. Zv. 3. Slavistika. Zost. M. Blícha – M. Majtán. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1976, s. 109 – 111.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Toponymické modely a toponymický systém. In: Zborník materiálov zo 4. slovenskej onomastickej konferencie. Zost. M. Majtán. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1973, s. 135 – 145.
- ŠRÁMEK, Rudolf: K metodologii slovanských toponomastikonů. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1975 a, roč. 16, č. 1-2-3, s. 77 – 87.
- ŠRÁMEK, Rudolf: K základním teoretickým a metodologickým principům onomastických slovníků. In: Slavia, 1975 b, roč. 47, č. 3. s. 260 – 264. Ruský preklad: Perspektivy rozvitija slovjanskoj onomastiki. Moskva 1980, s. 68 – 75.

- ŠRÁMEK, Rudolf: Das onymische Merkmal. In: Beiträge zur Theorie und Geschichte der Eigennamen. Materialien der namenkundlichen Arbeitstagung "Name, Geschichte, kulturelles Erbe", Karl-Marx-Universität Leipzig, 23. – 24. 10. 1974. 1. Aufl. Eds. E. Eichler et. al. Berlin: Akademie der Wissenschaften der DDR, Zentralinstitut für Sprachwissenschaft 1976 (= Linguistische Studien, Reihe A, Arbeitsberichte XXX), s. 123 – 128.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Anoikonymické objekty a jejich pojmenování. In: 9. slovenská onomastická konferencia. Nitra 26. – 28. 6. 1985. Zborník referátov. Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 1987, s. 91 – 99.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Ukázka lexikografického zpracování pomístních jmen z Moravy a Slezska. In: Acta onomastica, 1995, roč. 36, s. 230 – 242.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita 1999. 191 s. + mapové prílohy. ISBN 80-210-2027-X.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Tematizace slovanské onomastické terminologie. In: Metodologia badań onomastycznych. Red. M. Biolik, Olsztyń: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 2003, s. 31 – 42.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Soupis pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, jejich druhové znaky, příprava a koncepce lexikografického zpracování (v letech 1964 – 1993). In: Acta onomastica, 2010, roč. 51, č. 1, s. 10 – 47.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Transonymizace v propriální nominaci. In: Folia Onomastica Croatica, roč. 12 – 13. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umetnosti 2003 – 2004, s. 499 – 508.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Aspekty „mikro“ a „makro“ jako interpretační a klasifikační problém v onomastice. In: Mikrotoponimia i makrotoponimia. Eds. A. Gałkowski – R. Gliwa. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2014, s. 17 – 24.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Labyrintem vlastních jmen a nárečí. Studie osobnosti brněnské lingvistiky. VI. Eds. J. Dvořák – P. Malčík. Brno: Host 2016. 216 s. ISBN 978-80-7577-065-3.
- ŠRÁMEK, Rudolf: A. In: Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku [online]. Brno: dialektologické oddelení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. © 2014 – [cit. 17. 5. 2018]. Dostupné z: <http://spjms.ujc.cas.cz>.
- ŠTOLC, Jozef: Niekoľko kritických prípadomienok k úprave názovov obcí po roku 1945. In: 1. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5. – 6. 12. 1967). Zborník materiálov. Red. V. Blanár a M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia 1968, s. 227 – 237.
- Terminologický slovník geodézie, kartografie a katastra. Ed. Terminologická komisia pre odvetvie geodézie, kartografie a katastra pri Úrade geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Dostupný na: <http://www.skgeodesy.sk/sk/terminologicky-slovnik/?letter=e>.

- Toponymický návod na používanie geografických názvov z územia ČSSR. Bratislava – Praha: Slovenský úrad geodézie a kartografie a Český úrad geodetický a kartografický 1987. 39 s.
- Toponymický návod pre vydavateľov kartografických a iných diel. 3. vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR 1999. 50 s. 4. doplnené a prepracované vyd. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky 2010. 50 s. Dostupný na: <http://www.skgeodesy.sk/files/slovensky/ugkk/geodezia-kartografia/standardizacia-geografickeho-nazvoslovia/dokumenty-k-cinnosti/TNdotlaAe.pdf>.
- Ukázková hesla Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. In: Acta onomastica, 2010, roč. 51, č. 1, s. 339 – 383.
- Turzovské priezviská. Zost. I. Gajdičiar. Turzovka: Spolok priateľov Turzovsky, občianske združenie 2011. 252 s. ISBN 978-80-970731-6-9.
- UHLÁR, Vlado: Z problematiky miestnych názvov a odvodených slov. In: Slovenská reč, 1967, roč. 32, č. 3, s. 154 – 161.
- UHLÁR, Vladimír: Názvy typu Ostrô, Bystrô, Plačlivô, Málinô a otázka Máliného brda. In: Krásy Slovenska, 1968, roč. 45, s. 424 – 425.
- UHLÁR, Vlado: Ludová etymológia a toponomastika. In: Kultúra slova, 1975, roč. 9, č. 6, s. 208 – 212.
- UHLÁR, Vlado: Hranice štandardizácie v toponymii. In: Slovenská reč, 1976, roč. 41, č. 4, s. 221 – 227.
- UHLÁR, Vlado: Ludové etymológie v toponymii. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. 7. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20. – 24. 9. 1976). Zborník materiálov. Zost. M. Majtán. Bratislava: Veda 1980, s. 191 – 196.
- UHLÁR, Vlado: Z problematiky miestnych názvov patronymických so sufíxom -ice/-ovce a obyvateľských so sufíxom -any/-ovany v Ponitri. In: 9. slovenská onomastická konferencia (Nitra 26. – 28. 6. 1985). Zborník referátov. Zost. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 1987, s. 177 – 182.
- VALETOVÁ, Iveta: Anojkonymum alebo terénny názov? In: Slovenská reč, 2009 a, roč. 74, č. 1, s. 31 – 34.
- VALETOVÁ, Iveta: Živé osobné mená v hornonitrianskej oblasti. Jazykovedné štúdie 27. Bratislava: Veda 2009 b. 253 s.
- VALETOVÁ, Iveta: Ku koncepcii pripravovaného Slovníka slovenských anojkoným. In: Slovenská reč, 2009 c, roč. 74, č. 5, s. 283 – 291.
- VALETOVÁ, Iveta: Čertorie a ľudová etymológia. In: Kultúra slova, 2009 d, roč. 74, č. 5, s. 281 – 284.
- VALETOVÁ, Iveta: Transonymizácia – jeden zo spôsobov rozširovania propriálnej lexiky. In: Slovenská reč, 2012, roč. 77, č. 5. – 6., s. 319 – 335.
- VALETOVÁ, Iveta: Výskum a spracovanie anojkonymie v Česku, na Slovensku a v slovenských enklávach v Maďarsku. In: Slovenský jazyk v menšinovom pro-

- stredí. Ed: A. Kováčová – A. Uhrinová: Békešská Čaba: Výskumný ústav Celostátnej slovenskej samosprávy 2013 a, s. 116 – 128.
- VALETOVÁ, Iveta: Slovo *agát* a jeho adaptácia v slovenčine a v terénnych názvoch. In: Kultúra slova, 2013 b, roč. 47, č. 3, s. 153 – 164.
- VALETOVÁ, Iveta: Zo zásad koncepcie spracovania lexiky slovenských terénnych názvov. In: Mikrotoponimia i makrotoponimia. Ed. A. Gałkowski – R. Gliwa. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2014 a, s. 155 – 165. ISBN 978-83-7969-307-8.
- VALETOVÁ, Iveta: Výstavba heslových slov slovníka lexiky slovenských terénnych názvov. In: Štefan Peciar a moderná lexikografia. Eds. S. Ondrejovič – L. Satinská – J. Vrábľová. Bratislava: Veda 2014 b, s. 280 – 296. ISBN 978-80-224-1416-6.
- VALETOVÁ, Iveta: Apelatívny člen, apelatívny komponent *propria* a informácia o *propriu* v podobe apelatíva. In: Vlastní jména v textech a kontextech. Eds. E. Minářová – D. Sochorová – J. Zítková. Brno: Masarykova univerzita 2014 c, s. 40 – 46. ISBN 978-80-210-6631-1.
- VALETOVÁ, Iveta: Úlohy súčasnej slovenskej onomastiky. In: Funkce nazw własnych w kulturze i komunikaci. Red. I. Sarnowska – M. Balowski – M. Graf. Poznań: Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM 2015, s. 701 – 714.
- VALETOVÁ, Iveta: Terénne názvy so spojkou *a* – ich charakteristika a uvádzanie v lexikografickom spracovaní slovenských anojkoným. In: Acta onomastica, 2016 a, roč. 57, s. 108 – 119.
- VALETOVÁ, Iveta: Slovenské terénne názvy vo Vaňarci v Maďarsku. In: Acta onomastica, 2016 b, roč. 55, s. 315 – 331.
- VALETOVÁ, Iveta: Anojkonymia v spoločenskom a kultúrnom kontexte, 2017 a, roč. 61, č. 1, s. 25 – 41.
- VALETOVÁ, Iveta: Obec Oslany a katastrálne územie Osľany alebo šandardizácia verus šandardizácia (1. časť). In: Slovenská reč, 2017 b, roč. 82, č. 2, s. 139 – 158.
- VALETOVÁ, Iveta: Obec Oslany a katastrálne územie Osľany alebo šandardizácia verus šandardizácia (2. časť). In: Slovenská reč, 2017 c, roč. 82, č. 3, s. 256 – 263.
- VALETOVÁ, Iveta: Rodné (krstné) mená a kodifikácia. In: Aktuálne otázky slovenského jazyka. Zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava). Ed. J. Wachtarczyková. Bratislava: SAP 2017 d, s. 149 – 167.
- VALETOVÁ, Iveta: Slovenské terénne názvy na apelatívno-propriálnej hranici (v tlači).
- VALETOVÁ, Iveta: Tardošské terénne názvy (v tlači).

- VALENTOVÁ, Iveta – KRÁLIK, Ľubor: Vedecká činnosť a výstupy oddelenia dejín slovenčiny, onomastiky a etymológie JÚLŠ. In: Slovenská reč, 2013, roč. 78, č. 6, s. 368 – 381.
- Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. 1. – 3. Red. M. Kropilák. Bratislava: Veda 1977 – 978.
- VARSIK, Branislav: K zmenám miestnych názvov na Slovensku. In: 1. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5. – 6. 12. 1967). Zborník materiálov. Red. V. Blanár – M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV a Slovenská onomastická komisia 1968, s. 217 – 226.
- VÁŽNÝ, Václav: Zo skloňovania v nárečí turčianskom. In: Sborník Matice slovenskej. 4. Turčiansky Sv. Martin: Nákladom Matice slovenskej 1926, s. 154 – 181.
- ZÁVODNÝ, Andrej: Posesívnosť v slovenskej hydronymii. In: Život medzi apelátivami a propriami. Jazykovedné štúdie XXIX. Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda 2011, s. 139 – 147.
- ZÁVODNÝ, Andrej: Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy: Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2012. 495 s. ISBN 978-80-8082-561-4.
- Zoznam štátov a krajín sveta. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1974. 43 s.
- Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1974. 24 s.
- Zoznam vžitých slovenských názvov miest sveta. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1974. 15 s.

Literatúra podľa skratiek

ASJ I/1, ASJ I/2	Atlas slovenského jazyka. Vokalizmus a konsonantizmus. I/1. Časť prvá: Mapy. Red. J. Štolc. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1968. 314 s. I/2. Časť druhá: Úvod – komentáre – materiály. Red. J. Štolc. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1968. 200 s.
ASJ II/1, ASJ II/2	Atlas slovenského jazyka. Flexia. II/1. Časť prvá: Mapy. Red. J. Štolc. Bratislava: Veda 1981. 316 s. II/2. Časť druhá: Úvod – komentáre. Red. J. Štolc. Bratislava: Veda 1978. 192 s.
ASJ III/1, ASJ III/2	Atlas slovenského jazyka. Tvorenie slov. III/1. Časť prvá: Mapy. Red. F. Buffa. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1981. 424 s. III/2. Časť druhá: Úvod – komentáre – dotazník – indexy. Red. F. Buffa. Bratislava: Veda 1978. 246 s.
ASJ IV/1, ASJ IV/2	Atlas slovenského jazyka. Lexika. IV/1. Časť prvá: Mapy. Autor A. Habovštiak. Bratislava: Veda 1984. 464 s. IV/2. Časť druhá: Úvod – komentáre – dotazníky – indexy. Autor A. Habovštiak. Bratislava: Veda 1984. 368 s.
BI	BOHUŠ, Ivan: Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Tatranská Lomnica: Štátne lesy TANAP-u 1996. 457 s. ISBN 80-967522-7-8.
BLT	BLICHA, Michal: Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny. Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárnych názvoch. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ 1996. 216 s. ISBN 80-88697-23-9.
CzF	CZUCZOR, Gergely – FOGARASI, János: A magyar nyelv szótára I – VI. Pest: Magyar Tudományos Akadémia – Emich: 1862 – 1874. Reprint: Miskolc – Nyíregyháza: 1999. Dostupný na: http://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf .
DP	ĎURČO, Peter: Databáza vlastných mien a názvov lokalít na Slovensku. Podklady k projektu: Copernicus Programme, project COP-58: ONOMASTICA-COPERNICUS DATABASE. CD ROM. Paris: ELRA – 1998. (Databáza obsahuje stav priezvisiek z r. 1995). Dostupné na: http://slovnik.juls.savba.sk/?w=LU%C4%8CENEC&c=Kae9&d=prieziska .
DUP	DUDOK, Daniel: Priezviská Slovákov v Juhoslávii. Nový Sad: Spolok vojvodinských slovakistov 1999. 219 s.
DWB	Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm auf CD-ROM und im Internet. Dostupné na: http://dwb.uni-trier.de/de/ .

- HM ZÁVODNÝ, Andrej: Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2012. 495 s. ISBN 978-80-8082-561-4.
- HN HLADKÝ, Juraj: Hydronymia povodia Nitry. Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2004. 294 s. ISBN 80-8082-008-2.
- HSSJ1 Historický slovník slovenského jazyka. 1. zv. A – J. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1991. 536 s. ISBN 80-224-0228-1.
- HSSJ2 Historický slovník slovenského jazyka. 2. zv. K – N. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1992. 616 s. ISBN 80-224-0385-7.
- HSSJ3 Historický slovník slovenského jazyka. 3. zv. O – P (pochytná). Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1994. 653 s. ISBN 80-224-0429-2.
- HSSJ4 Historický slovník slovenského jazyka. 4. zv. P (poihrať sa – pytlovať). Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1995. 584 s. ISBN 80-224-0432-2.
- HSSJ5 Historický slovník slovenského jazyka. 5. zv. R – Š. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 2000. 692 s. ISBN 80-224-0628-7.
- HSSJ6 Historický slovník slovenského jazyka. 6. zv. T – V. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 2005. 700 s. ISBN 80-224-0862-X.
- HSSJ7 Historický slovník slovenského jazyka. 7. zv. Z – Ž. Dodatky. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 2008. 542 s. ISBN 978-80-224-1003-8.
- HŠ1 HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. 1. zv. A – L. Praha: Academia 1970. 576 s. + 1 s. príl.
- HŠ2 HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. 2. zv. M – Ž. Praha: Academia 1980. 964 s.
- KáR KÁZMÉR, Miklós: Régi magyar családnevek szótára. 14. – 17. század. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság 2009. 191 s. Dostupné na: mek.oszk.hu/08900/08923/08923.pdf.
- KL1 KISS, Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. 1. A – K. Budapest: Akadémiai Kiadó 1997. 821 s. ISBN 963-05-4567-5.
- KL2 KISS, Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. 2. L – Zs. Budapest: Akadémiai Kiadó 1997. 822 s. ISBN 963-05-4567-5.
- KRk KRAJČOVIČ, Rudolf: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest. Bratislava: Literárne informačné centrum 2005. 230 s. ISBN 80-88878-99-3.

- KRs KRAJČOVIČ, Rudolf: Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest. In: Kultúra slova, (1) 2007, roč. 41, č. 1, s. 21 – 28; (2) 2007, roč. 41, č. 2, s. 84 – 106; (3) 2007, roč. 41, č. 3, s. 152 – 160; (4) 2007, roč. 41, č. 4, s. 212 – 219; (5) 2007, roč. 41, č. 5, s. 278 – 285; (6) 2007, roč. 41, č. 6, s. 336 – 343; (7) 2008, roč. 42, č. 1, s. 30 – 37; (8) 2008, roč. 42, č. 2, s. 89 – 96; (9) 2008, roč. 42, č. 3, s. 164 – 171; (10) 2008, roč. 42, č. 4, s. 222 – 229; (11) 2008, roč. 42, č. 5, s. 291 – 298; (12) 2008, roč. 42, č. 6, s. 338 – 345; (13) 2009, roč. 43, č. 1, s. 27 – 34; (14) 2009, roč. 43, č. 2, s. 86 – 93; (15) 2009, roč. 43, č. 3, 154 – 162; (16) 2009, roč. 43, č. 4, s. 213 – 220; (17) 2009, roč. 43, č. 5, s. 285 – 292; (18) 2009, roč. 43, č. 6, s. 342 – 349; (19) 2010, roč. 44, č. 1, s. 21 – 28; (20), 2010, roč. 44, č. 2, s. 82 – 89; (21) 2010, roč. 44, č. 3, s. 146 – 153; (22) 2010, roč. 44, č. 4, s. 228 – 236; (23) 2010, roč. 44, č. 5, s. 272 – 280; (24) 2010, roč. 44, č. 6, s. 337 – 345; (25) 2011, roč. 45, č. 1, s. 32 – 40; (26) 2011 roč. 45, č. 2, s. 98 – 106; (27) 2011 roč. 45, č. 3, s. 149 – 157; (28) 2011 roč. 45, č. 4, s. 207 – 201; (29) 2011 roč. 45, č. 5, s. 286 – 294; (30) 2011 roč. 45, č. 6, s. 353 – 361; (31) 2012 roč. 46, č. 1, s. 25 – 33; (32) 2012 roč. 46, č. 2, s. 93 – 101; (33) 2012 roč. 46, č. 3, s. 145 – 153; (34) 2012 roč. 46, č. 4, s. 214 – 222; (35) 2012 roč. 46, č. 5, s. 280 – 289; (36) 2012 roč. 46, č. 6, s. 349 – 356; (37) 2013 roč. 47, č. 1, s. 25 – 32; (38) 2013 roč. 47, č. 2, s. 89 – 97; (39) 2013 roč. 47, č. 3, s. 144 – 152; (40) 2013 roč. 47, č. 4, s. 207 – 215; (41) 2013 roč. 47, č. 5, s. 282 – 290; (42) 2013 roč. 47, č. 6, s. 328 – 336; (43) 2014 roč. 48, č. 1, s. 22 – 30; (44) 2014 roč. 48, č. 2, s. 94 – 101; (45) 2014 roč. 48, č. 3, s. 149 – 156; (46) 2014 roč. 48, č. 4, s. 217 – 225; (47) 2014 roč. 48, č. 5, s. 269 – 277; (48) 2014 roč. 48, č. 6, s. 331 – 338; (49) 2015 roč. 49, č. 1, s. 27 – 35; (50) 2015 roč. 49, č. 2, s. 89 – 97; (51) 2015 roč. 49, č. 3, s. 157 – 165; (52) 2015 roč. 49, č. 4, s. 226 – 233; (53) 2015 roč. 49, č. 5, s. 291 – 299.
- KRŠ KRŠKO, Jaromír: Terénnne názvy z Muránskej doliny. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB Banská Bystrica 2001. 232 s. ISBN 80-8055-577-X.
- LE Štatistický lexikon obcí v republike Československej. Slovensko. 3. diel. Praha: Státní úřad statistický 1927. 278 s.
- LKH LUTTERER, Ivan – KROPÁČEK, Luboš – HUŇÁČEK, Václav: Pôvod zemepisných jmen. Etymologický slovník

- 1000 vlastních jmen zemí, měst a přírodních objektů z celého světa. Praha: Mladá fronta 1976. 303 s.
- LR LIPSZKY, Joannes: *Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis Mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confiniorum militarium Magni item Principatus Transylvaniae occurrentium, quas aeri incisas vulgavit Joannes Lipszky de Szedlicsna, regiminis caesario regii equestris Hungarici lib:[eri] bar:[onis] Frimont supremus vigiliarum praefectus. Secundum varias in his Provinciis usu receptas denominationes ab eodem Auctore elaboratum.* Budae: Typis regiae Universitatis Pestanae 1808. 164 s.
- MÉK1 Magyar értelmező kéziszótár. 1. A – K. Budapest: Akadémiai Kiadó 1999. 809 s. ISBN 963-05-6212-X.
- MÉK2 Magyar értelmező kéziszótár. 2. L – Z. Budapest: Akadémiai Kiadó 1999. 741 s. ISBN 963-05-6212-X.
- ML MALKO, Raisa Nikolaevna: Geografičeskaja terminologija češskogo i slovackogo jazykov. Minsk: Izdatelstvo Nauka i technika 1974. 144 s.
- MNyTESz A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. 1. zv. (A – Gy). Főszerk. Benkő Loránd. Budapest: Akadémiai Kiadó 1967. 1142 s.; 2. zv. (H – Ó). Főszerk. Benkő Loránd. Budapest: Akadémiai Kiadó 1970. 1110 s.; 3. zv. (Ö-Zs). Főszerk. Benkő Loránd. Budapest: Akadémiai Kiadó 1976. 1230 s.; 4. zv. (Dodatky). Főszerk. Benkő Loránd. Budapest: Akadémiai Kiadó 1984. 493 s.
- MP MAJTÁN, Milan – POVAŽAJ, Matej: Vyberte si meno pre svoje dieťa. Bratislava: Art Area 1998. 344 s. ISBN 80-88879-48-5.
- PSP Pravidlá slovenského pravopisu. 4. vyd. Bratislava: Veda 2013. 590 s. ISBN 978-80-224-1331-2.
- SCS Slovník cudzích slov (akademický). 2., doplnené a prepracované vyd. Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa. Preklad L. Balážová – J. Bosák – J. Genzor – I. Ripka – J. Skladaná. Ed. L. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s. ISBN 80-10-00381-6. Dostupné na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SchE SCHUSTER, Elisabeth: Die Etymologie der niederösterreichischen Ortsnamen. Bd. 1, Wien 1989, Verein für Landeskunde von Niederösterreich. (= Historisches Ortsnamenbuch von Niederösterreich, Reihe B)

- SSJ1 Slovník slovenského jazyka. 1. A – K. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959. 815 s. (kolektív autorov: V. Albrechtov – V. Budovičová – M. Hayeková – L. Jakubičková – R. Schnek – E. Smiešková – M. Šalingová – M. Urbančok). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ2 Slovník slovenského jazyka. 2. L – O. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1960. 648 s. (kolektív autorov: V. Albrechtová – O. Kajanová – F. Kočiš – M. Marsinová – Š. Michalus – E. Smiešková – M. Šalingová – M. Urbančok – Š. Vragaš). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ3 Slovník slovenského jazyka. 3. P – R. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1963. 912 s. (kolektív autorov: V. Budovičová – K. Buzássyová – K. Habovštiaková – M. Hayeková – O. Kajanová – F. Kočiš – M. Marsinová – Š. Michalus – Š. Peciar – J. Pikorová – M. Pisárciková – V. Slivková – E. Smiešková – M. Šalingová – Š. Vragaš – Š. Peciar). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ4 Slovník slovenského jazyka. 4. S – U. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1964. 760 s. (kolektív autorov: V. Budovičová – K. Buzássyová – K. Habovštiaková – M. Hayeková – O. Kajanová – A. Keder – F. Kočiš – Š. Michalus – Š. Peciar – M. Pisárciková – V. Slivková – E. Smiešková – M. Urbančok – Š. Vragaš). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ5 Slovník slovenského jazyka. 5. V – Ž. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1965. 848 s. (kolektív autorov: V. Budovičová – K. Buzássyová – J. Kačala – O. Kajanová – V. Šulcová – F. Kočiš – Š. Peciar – Š. Michalus – M. Pisárciková – V. Slivková – E. Smiešková – M. Šalingová – M. Urbančok – J. Kačala – Š. Vragaš). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ6 Slovník slovenského jazyka 6. Doplnky – dodatky. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1968. 336 s. (kolektív autorov: E. Jóna – F. Kočiš – Š. Michalus – M. Pisárciková – O. Schulzová – V. Slivková – E. Smiešková – M. Šalingová). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSN1 Slovník slovenských nárečí. 1. zv. A – K. Red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994. 936 s. ISBN 80-224-0183-8.
- SSN2 Slovník slovenských nárečí. 2. zv. L – P (povzchádzaf). Red. I. Ripka. Bratislava: Veda 2006. 1066 s. ISBN 80-244-0900-6.

- SSJ1 Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2006. 1134 s. ISBN 978-80-224-0932-4 (kolektív autorov: L. Balážová – K. Buzássyová – M. Čierna – B. Holičová – N. Janočková – A. (Adriana) Oravcová – A. (Anna) Oravcová – M. Petrufová – E. Porubská – A. Šebestová – A. Šuflierska – M. Zamborová). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ2 Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2011. 1087 s. ISBN 978-80-224-1172-1 (kolektív autorov: M. Avramovová – L. Balážová – M. Čierna – J. Hašanová – B. Chocholová – N. Janočková, – A. Jarošová – J. Končalová – M. Kováčová – L. Ocenová – A. (Adriana) Oravcová – A. (Anna) Oravcová – M. Petrufová – E. Porubská – A. Šebestová – A. Šuflierska – D. Zvončeková). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- SSJ3 Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N. Ved. red. A. Jarošová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2015. 1104 s. ISBN 978-80-224-1485-2 (kolektív autorov: M. Avramovová – L. Balážová – J. Hašanová – B. Chocholová – N. Janočková, – A. Jarošová – J. Končalová – L. Ocenová – A. (Adriana) Oravcová – A. (Anna) Oravcová – M. Petrufová – E. Porubská – A. Šebestová – A. Šuflierska – D. Zvončeková). Dostupný na: <http://slovnik.juls.savba.sk/>.
- STJ1 STANISLAV, Ján: Slovenský juh v stredoveku. 1. Turčiansky sv. Martin: Neografia 1948. 664 s.
- STJ2 STANISLAV, Ján: Slovenský juh v stredoveku. 2. Turčiansky sv. Martin: Neografia 1948. 673 s.
- ŠV ŠMILAUER, Vladimír: Vodopis starého Slovenska. Praha – Bratislava: Štátna tlačiareň v Prahe (nákladom Učenej spoločnosti Šafárikovej) 1932. 564 s. + 3 s. príloha.
- UL ULIČNÝ, Ferdinand: Dejiny osídlenia Šariša. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo 1990. 513 s. ISBN 80-85174-03-0.

Pramenná základňa

Archív Encyklopedického ústavu SAV.

Archív Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV.

Archív Pedagogickej fakulty (dnes Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela) v Banskej Bystrici.

Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1898 – 1950, roč. 1 – 41.

BLICHA, Michal: Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny. Slovensko-ukrajinské jazykové kontakty v chotárnych názvoch. Dizertačná práca. Prešov 1975. 660 s.

BLICHA, Michal: Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny. Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárnych názvoch. Prešov: Pedagogická fakulta v Prešove UPJŠ v Košiciach 1996. 216 s. ISBN 80-88697-9.

BOHUŠ, Ivan: Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Liptovský Mikuláš: Štátne lesy TANAP-u 1996. 457 s. ISBN 80-967522-7-8.

BUFFA, Ferdinand: Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1953. 247 s.

Databáza štandardizovaných geografických názvov z územia Slovenskej republiky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (MS Excel). Úrad geodézie, kartografie a katastra SR. (26. 1. 2012)

Databáza štandardizovaných názvov výškových kót z územia Slovenskej republiky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (MS Excel). Úrad geodézie, kartografie a katastra SR. (27. 8. 2008)

Diplomové, seminárne a dizertačné práce študentov z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, z Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove, z Pedagogickej fakulty v Nitre, z Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Dotazníky zo súpisnej akcie slovenských chotárnych názvov v rokoch 1966 – 1975.

Dotazník pripravil M. Majtán v r. 1965. Bratislava, oddelenie dejín slovenčiny, onomastiky a etymológie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV.

Dotazník na výskum vinohradníctva. Pripravil J. Nižnanský. Bratislava, dialektologické oddelenie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV 1969, 623 otázok.

Geografické názvoslovie Základnej mapy ČSSR 1 : 50 000 z územia Slovenskej socialistickej republiky. 1. Názvy neosídlených geografických objektov. Východoslovenský kraj. Stredoslovenský kraj. Západoslovenský kraj. 2. Názvy sídelných geografických objektov. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1976 – 1981.

Geografické názvy (podľa okresov). Vydal Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Spracoval Sekretariát Názvoslovnej komisie pri Úrade geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Vytláčila Katedra mapovania a pozemkových úprav Stavebnej fakulty STU, Bratislava 1985 – 1994.

HABOVŠTIAK, Anton: Oravské chotárne názvy. Martin: Stredoslovenské vydavateľstvo 1970. 96 s.

Historica Slovaca, 1940 – 1947, roč. 1 – 5.

- CHOLUJ, Dominik: Onomastika Kysúc. Čadca: Kysucké múzeum Čadca 1992. 154 s.
- Jazykovedné štúdie. II. Dialektológia. Red. J. Štolc. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1957. 357 s.
- Katastrálne mapy Slovenskej republiky.
- KIŠON, Anton – HANÁK, Roland: Rajonizácia viniča v ČSSR. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1962. 331 s.
- KRIŠTOF, Štefan: Toponymia Tekova. Dizertačná práca. Nitra 1975. 579 s. + mapy. Korešpondencia Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV.
- Krásy Slovenska, 1921 – 1970, roč. 1 – 48.
- KRŠKO, Jaromír: Terénne názvy z Muránskej doliny. 1. vyd. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB Banská Bystrica 2001. 232 s. ISBN 80-8055-577-X.
- Linguistica Slovaca, 1941 – 1946/1948, roč. 1 – 4.
- Nové obzory, 1959 – 1966, roč. 1 – 8.
- MATEJČÍK, Ján: Z mikrotoponymie Novohradu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Banská Bystrica 1976. 187 s.
- MJARTAN, Ján a kol.: Banícka dedina Žakarovce. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1956. 667 s.
- MEDVECKÝ, Karol Anton: Detva. Ružomberok: Kníhtlačiareň Karla Salvu 1905. 330 s.
- Myjava. Bratislava: Obzor 1985. 490 s.
- NĚMCOVÁ, Božena: Putování po Slovensku. Sv. 1. Praha: Kvasnička a Hampl 1929. 330 s.
- NĚMCOVÁ, Božena. Putování po Slovensku. Sv. 2. Praha: Kvasnička a Hampl 1930. 375 s.
- Názvy trigonometrických bodov z územia Slovenskej republiky. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky v Geodetickom a kartografickom ústave v Bratislave 2001. 438 s. ISBN 80-856-56-1.
- Názvy vrchov a dolín Slovenskej socialistickej republiky. Bratislava: Slovenský úrad kartografie a geodézie 1987. 211 s.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Chotárne názvy z Gemera. In: Obzor Gemera, 1974, roč. 5, s. 70 – 74.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Chotárne názvy z Gemera. In: Obzor Gemera, 1977, roč. 8, č. 3 – 4, s. 184 – 188, 251 – 252.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Gemerský nárečový slovník. Martin: Vydavateľstvo Osveta 1982. 424 s.
- PETROV, Alexej: Karpatoruské pomístní názvy z pol. 19. a z poč. 20. st. Praha: Česká akademie věd a umění 1929. 220 s.
- PISOŇ, Štefan: Slovník obcí Banskobystrického okresu. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo 1968. 368 s.

- ROŽAI, Gabriel: Teréne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná slaná. Púchov: Gabriel Rožai 2017. 266 s. ISBN 978-80-972667-9-0.
- Sborník Matice slovenskej, Martin: Matica slovenská 1922 – 1942, roč. 1 – 20.
- Sborník na počesť Jozefa Škultétyho. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská 1933.
- SLÁVIK, Michal: Slovenskí národovci do 30. októbra 1918. Trenčín: Vydal Michal Slávik 1945. 390 s.
- Slovenské pohľady, 1881 – 1944, roč. 1 – 60.
- Slovenská reč, 1932 – 1965, roč. 1 – 30.
- Slovenský letopis pre historiu, topografiu, archeológiu a etnografiu. Skalica: Red. a vyd. F. V. Sasinek: 1876 – 1880, roč. 1 – 4.
- Slovenský národopis, 1953 – 1964, rod. 1 – 12.
- Sborník Fr. Pestyho Helységnévtara – zoznam osad v Uhrách z r. 1864 – 65 ako pramen historicko-demografických údajov o slovenských a kartatoruských osadách. Sebral a preložil A. Petrov. Praha: Česká akademie věd a umění 1927. 159 s.
- Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1896 – 1948, roč. 1 – 52.
- STANISLAV, Ján: Liptovské nárečia. Martin: Veda 1975. 278 s.
- STIEBER, Zdzisław: Toponomastyka Łemkowszczyzny. Część 2. Nazwy terenowe. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe 1949. 113 s.
- Štatistický lexikon obcí v republike Československej. Slovensko. 3. diel. Praha: Státní úřad statistický 1927.
- Tovaryšstvo, 1893 – 1900, roč. 1 – 3.
- Topografické dotazníky Muzeálnej slovenskej spoločnosti.
- Turistický sprievodca ČSSR. 1. Malá Fatra. 2. novelizované vyd. Bratislava: Šport 1984. 253 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 2. Spišská Magura – Pieniny. Bratislava: Šport 1980. 192 s. + 1 príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 3. Veľká Fatra. 2. novelizované vyd. Bratislava: Šport 1987. 396 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 4. Malé Karpaty. 1. vyd. Bratislava: Šport 1981. 299 s. + 1 príloha. 2. novelizované vyd. Bratislava: Šport 1986. 333 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 6. Vysoké Tatry. 1. vyd. Bratislava: Šport 1981. 287 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 7. Západné Tatry. 1. vyd. Bratislava: Šport 1981. 277 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 8. Slovenské Beskydy. Bratislava: Šport 1982, 1987.
- Turistický sprievodca ČSSR. 9. Slovenský raj. Bratislava: Šport 1982. 176 s. + 1 príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 10. Nízke Tatry – Západ. 1. vyd. Bratislava: Šport 1982. 392 s. 2. novelizované vyd. Bratislava: Šport 1988. 397 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 11. Nízke Tatry. 1. vyd. Bratislava: Šport 1982. 237 s. + 1 mapa.

- Turistický sprievodca ČSSR. 13. Tribeč, Pohronský Inovec. 1. vyd. Bratislava: Šport 1983. 224 s. + 1 príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 14. Javorníky, Kysuce. 1. vyd. Bratislava: Šport 1984. 309 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 16. Štiavnické vrchy. 1. vyd. Bratislava: Šport 1986. 255 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 19. Strážovské vrchy. 1. vyd. Bratislava: Šport 1985. 319 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 20. Slovenské Rudohorie. Veporské vrchy. 1. vyd. Bratislava: Šport 1987. 258 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 24. Považský Inovec. 1. vyd. Bratislava: Šport 1986. 213 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 25. Slovenské rudohorie. Stolické vrchy. Muránska planina. 1. vyd. Bratislava: Šport 1987. 264 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 29. Orava. Bratislava: Šport 1982, 1988. 200 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 30. Slovenské rudohorie. Volovské vrchy. Čierna hora. 1. vyd. Bratislava: Šport 1988. 323 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 34. Biele Karpaty. 1. vyd. Bratislava: Šport 1988. 312 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 35. Kremnické vrchy. Vtáčnik. 1. vyd. Bratislava: Šport 1989. 343 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 36. Javorníky. 1. vyd. Bratislava: Šport 1967. 200 s. + 2 mapy.
- Turistický sprievodca ČSSR. 37. Podunajská nížina. 1. vyd. Bratislava: Šport 1966. 249 s. + mapy.
- Turistický sprievodca ČSSR. 38. Považský Inovec. 1. vyd. Bratislava: Šport 1964. 212 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 39. Strážovská hornatina. Bratislava: Šport 1964. 310 s. + príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 40. Slovenské Beskydy. Kysucká vrchovina – Ondavská Magura. 1. vyd. Bratislava: Šport 1968. 238 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 41. Tribeč – Pohronský Inovec. 1. vyd. Bratislava: Šport 1963. 116 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 42. Kremnické pohorie – Vtáčnik – Žiar (Slovensko). 1. vyd. Bratislava: Šport 1966. 240 s. + 2 prílohy.
- Turistický sprievodca ČSSR. 43. Malá Fatra. 1. vyd. Bratislava: Šport 1980. 263 s. + 1 príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 43/a. Malá Fatra. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1965. 224 s. + 1 príloha.
- Turistický sprievodca ČSSR. 44. Veľká Fatra. 1. vyd. Bratislava: Šport 1964. 230 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 45. Západné Tatry a Chočské pohorie. 1. vyd. Bratislava: Šport 1964. 313 s. + 1 mapa.

- Turistický sprievodca ČSSR. 46. Vysoké a Belanské Tatry. Bratislava: Šport 1963. 281 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 47. Pieniny – Spišská Magura. 1. vyd. Bratislava: Šport 1965. 245 s. + 1 mapa
- Turistický sprievodca ČSSR. 48a. Nízke Tatry (západná časť). 1. vyd. Bratislava: Šport 1965. 371 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 48b. Nízke Tatry (východná časť). 1. vyd. Bratislava: Šport 1966. 246 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 49. Štiavnické pohorie. 1. vyd. Bratislava: Šport 1966. 278 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 50. Javorie – Krupinská vrchovina – Rimavská kotlina. 1. vyd. Bratislava: Šport 1969. 203 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 51. Slovenské rудohorie. Východná časť. 1. vyd. Bratislava: Šport 1968. 252 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 51/a. Slovenské rудohorie. Západná časť. 1. vyd. Bratislava: Šport 1968. 220 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 51/b. Slovenské rудohorie. Stredná časť. 1. vyd. Bratislava: Šport 1968. 240 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 51/c. Slovenské rудohorie. Východná časť. 1. vyd. Bratislava: Šport 1967. 252 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 52. Slovenský kras. 1. vyd. Bratislava: Šport 1968. 190 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 53. Slovenský raj. 1. vyd. Bratislava: Šport 1983. 196 s.
- Turistický sprievodca ČSSR. 54. Levočské pohorie – Branisko. 1. vyd. Bratislava: Šport 1965. 273 s. + 2 mapy.
- Turistický sprievodca ČSSR. 55. Čerchovské pohorie. 1. vyd. Bratislava: Šport 1964. 177 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 57. Slanské pohorie. 1. vyd. Bratislava: Šport 1964. 196 s. + 1 mapa.
- Turistický sprievodca ČSSR. 58. Východoslovenská nížina – Vihorlat. 1. vyd. Bratislava: Šport 1966. 208 s. + 1 mapa.
- VÁŽNÝ, Václav: Nárečí slovenská. In: Československá vlastivěda. 3. (Jazyk.) Red. O. Hujer. Praha: Sfinx B. Janda 1934, s. 219 – 310.
- Vlastivedný zborník Považia, 1961 – 1965, roč. 4 – 7.
- Vlastivedný zborník. 1. Práce vedeckých ústavov a pracovníkov východného Slovenska na počesť 10. výročia oslobodenia Košíc Sovietskou armádou 1945 – 1955. Red. O. R. Halaga. 475 s. Košice: Archív mesta Košíc 1955.
- Vlastivedný zborník Žilinského kraja. Red. L. Hvizdoš. Bratislava: Osveta 1957 – 1959, roč. 1 – 3.
- Základná mapa ČSSR 1 : 50 000.
- Základná mapa ČSSR 1 : 10 000.

- Zoznam vrchov na Slovensku. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1974. 36 s.
- Zoznam vžitých názvov riek a vodných plôch sveta. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1974. 24 s.
- Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov horizontálneho členenia zemského povrchu. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1975. 32 s.
- Zoznam vžitých slovenských názvov útvarov vertikálneho členenia zemského povrchu. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1975. 42 s.
- Zoznam jaskyň a priepastí na Slovensku. Bratislava: Slovenský úrad geodézie a kartografie 1979. 50 s.

Všeobecné skratky a značky

A	akuzatív
a i.	a iný
ap.	a podobne
abov.	abovský
adj.	prídavné meno, adjektívum
adv.	príslovka, adverbium
al.	alebo
apel.	apelatívum
atd.	a tak ďalej
cit.	citoslovce
csl.	celoslovenský
čes.	český, slovo českého pôvodu
čiast.	čiastočne
D	datív
deapel.	deapelatívny
dem.	deminutívum, deminutívna podoba
depropri.	depropriálny
dok.	sloveso dokonavého vidu
dom.	domácka podoba rodného (krstného) mena
expr.	expresívny výraz
f.	ženský rod, feminínum
fr.	francúzsky, slovo francúzskeho pôvodu
G	genitív
gem.	gemerský
gr.	grécky, slovo gréckeho pôvodu
hnem.	hornonemecké slovo
hont.	hontiansky
hypok.	hypokoristikón, hovorový tvar osobného mena
I	instrumental
jnitr.	juhonitriansky

jsl.	juhoslovenský
jstrsl.	juhostredoslovenský
jtrenč.	juhotrenčiansky
juž.	južný
jzsl.	juhozápadoslovenský
K	rodné (krstné) meno
kolekt. poses. adj.	kolektívne posesívne adjektívum
konj.	spojka, konjunkcia
kt.	ktorý
L	lokál
lat.	latinský, slovo latinského pôvodu
lipt.	liptovský
m.	mužský rod, maskulínum
mad.	maďarský, slovo maďarského pôvodu
miest.	miestami, sporadicky
MN	osadný, miestny názov
N	nominatív
n.	stredný rod, neutrum
napr.	napríklad
nár.	nárečový, nárečové slovo
nedok.	sloveso nedokonavého vidu
nem.	nemecký, slovo nemeckého pôvodu
nitr.	nitriansky
novohr.	novohradský
num.	číslovka, numerálium
obyč.	obyčajne
OM	osobné meno, antroponymum
or.	oravský
P	priezvisko
p.	pozri
pejor.	pejoratívny, zhoršujúci výraz
pl.	plurál, množné číslo

plt.	plurálium tantum; podstatné meno, ktoré má len plurálovú podobu (pomnožné podstatné meno)
pol.	poľský, slovo poľského pôvodu
porov.	porovnaj
poses. adj.	privlastňovacie prídavné meno, posesívne adjektívum
pôv.	pôvodne
pravdep.	pravdepodobne
pref.	predpona, prefix
prep.	predložka, prepozícia; predložkový
príp.	prípadne
pron.	zámeno, prononymum
propr.	proprium
rum.	rumunský, slovo rumunského pôvodu
rus.	ruský, slovo ruského pôvodu
rusín.	rusínsky, slovo rusínskeho pôvodu
sev.	severný
sg.	singulár, jednotné číslo
sgt.	singulárium tantum; podstatné meno, ktoré má len singulárovú podobu (hromadné, látkové podstatné mená)
slov.	slovenský, slovo slovenského pôvodu
slovan.	slovanský, slovo slovanského pôvodu
snitr.	severonitriansky, hornonitriansky
spis.	spisovne
spiš.	spišský
ssl.	severoslovenský
sstsl.	severostredoslovenský
sšar.	severošarišský
st.	storočie
sthnem.	starohorronemecké slovo
strenč.	severotrenčiansky
strnitr.	stredonitriansky
stsł.	stredoslovenský
subst.	podstatné meno, substantívum
substant.	substantivizovaný, spodstatnený
suf.	prípona, suffix

šar.	šarišský
št.	standardizovaný, štandardizovaný názov
t. j.	to jest
tek.	tekovský
TN	terénny názov (anojkonymum)
trn.	trnavský
tur.	turecký, slovo tureckého pôvodu
turč.	turčiansky
tzv.	takzvaný
ukr.	ukrajinský, slovo ukrajinského pôvodu
už.	užský
verb.	sloveso
vlst. adj.	vlastnostné príavné meno, proprietatívne adjektívum
VN	vodný názov (hydronymum)
vsl.	východoslovenský
vých.	východný
záhor.	záhorský
záp.	západný
zempl.	zemplínsky
zsl.	západoslovenský
zvol.	zvolenský
<	vzniklo z, vyvinulo sa z, bolo motivované
>	bolo motiváciou k, zmenilo sa na
*	rekonštruovaný tvar

Skratky okresov⁷⁸

Krajské mestá (v poradí podľa počtu obyvateľov):

BA	Bratislava
KE	Košice
PO	Prešov
NR	Nitra
ZA	Žilina
BB	Banská Bystrica
TT	Trnava
TN	Trenčín

Ostatné okresy (podľa abecedy):

BJ	Bardejov
BN	Bánovce nad Bebravou
BR	Brezno
BS	Banská Štiavnica
BY	Bytča
CA	Čadca
DK	Dolný Kubín
DN	Dubnica nad Váhom
DS	Dunajská Streda
DT	Detva
GA	Galanta
GL	Gelnica
HC	Hlohovec
HE	Humenné
IL	Ilava
KA	Krupina
KK	Kežmarok
KM	Kysucké Nové Mesto
KN	Komárno
KS	Košice-okolie
LC	Lučenec
LE	Levoča
LM	Liptovský Mikuláš
LV	Levice
MA	Malacky

78 Dostupné na: http://sk.wikipedia.org/wiki/Zoznam_skratiek_okresov_Slovenska.

MI	Michalovce
ML	Medzilaborce
MT	Martin
MY	Myjava
NM	Nové Mesto nad Váhom
NO	Námestovo
NZ	Nové Zámky
PB	Považská Bystrica
PD	Prievidza
PE	Partizánske
PK	Pezinok
PN	Piešťany
PP	Poprad
PT	Poltár
PU	Púchov
RA	Revúca
RK	Ružomberok
RS	Rimavská Sobota
RV	Rožňava
SA	Šaľa
SB	Sabinov
SC	Senec
SE	Senica
SI	Skalica
SK	Svidník
SL	Stará Ľubovňa
SN	Spišská Nová Ves
SO	Sobrance
SP	Stropkov
SV	Snina
TO	Topoľčany
TR	Turčianske Teplice
TS	Tvrdošín
TV	Trebišov
VK	Veľký Krtíš
VT	Vranov nad Topľou
ZC	Žarnovica
ZH	Žiar nad Hronom
ZM	Zlaté Moravce
ZV	Zvolen